

**Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosten yhtymistä koskevan
lainsäädännön uudistamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Rikoslain nykyisen 7 luvun mukaan rangaistus kahdesta tai useammasta rikoksesta määräytyy eri tavoin riippuen siitä, onko nuo rikokset tehty yhdellä vai useammalla teolla. Jälkimmäisessä tapauksessa erotetaan vielä omaksi ryhmäkseen ne tapaukset, joissa teot ja rikokset liittyvät toisiinsa muodostaen niin sanotun jatkettun rikoksen.

Esityksessä ehdotetaan, että rikoslain 7 luku uudistettaisiin niin, että rikosten yhtymisen eri muotoihin perustuvasta erilaisesta rangaistuksen määräämisestä usean rikoksen tapauksessa luovuttaisiin ja rikoksista määrättäisiin alun alkaen niin sanottua yhtenäisrangaistusperiaatetta soveltaen vain yksi yhteinen rangaistus.

Yhteisen määräaikaisen vankeusrangaistuksen vähimmäisaika olisi eri rikoksista seuraava ankarin vähimmäisrangaistus. Yhteistä rangaistusta määrättäessä rikoksista seuraavan ankarimman enimmäisrangaistuksen saisi ylittää. Tämä ylittäminen olisi kuitenkin rajoitettua. Ensinnäkään rangaistus ei saisi olla eri rikoksista seuraavien enimmäisrangaistusten yhteenlaskettua määrää pitempi. Toisaalta eri rikoksista seuraavan ankarimman enimmäisrangaistuksen saisi ylittää enimmäisrangaistuksen pituudesta riippuen enintään yhdestä kolmeen vuodelle. Yhteinen sakkorangaistus saisi olla enintään 240 päiväsakkoa.

Yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtyminen edellyttää rikoslain 7 luvun muuttamisen ohella eräitä muutoksia myös muihin rikosoikeudellisiin säännöksiin. Suurin osa näistä muutoksista olisi luonteeltaan lähinnä teknisiä. Samassa yhteydessä on pidetty kuitenkin aiheellisena esittää noihin säännöksiin eräitä muitakin muutoksia.

Merkittävin asiallinen muutos ehdotetaan tehtäväksi ehdollisesta rangaistuksesta annettuun lakiin. Nykyisin ehdollisen rangaistuksen määrääminen pantavaksi täytäntöön johtaa

kohtuuttoman pitkiin vankeusrangaistuksiin varsinkin silloin, kun aikaisempia samalla kertaa täytäntöön pantavia ehdollisia rangaistuksia on useita. Tämän epäkohdan aiheuttamien haittojen vähentämiseksi ehdotetaan, että tuomioistuimien voisi määrätä ehdollisesta rangaistuksesta pantavaksi täytäntöön vain osan. Lisäksi ehdotetaan, että noista täytäntöön pantavaksi määrättyistä ehdollisista rangaistuksista ja muusta ehdottomasta vankeusrangaistuksesta voitaisiin määrättyin edellytyksin määrätä yhteinen vankeusrangaistus.

Nuorista rikoksenteijöistä annettuun lakiin tehtävien muutosten yhteydessä ehdotetaan myös niin sanottua nuorisovankilapidennystä koskevat säännökset vanhentuneina kumottaviksi. Nuorisovankilasta ehdonalaiseen vapauteen päästämistä koskevat säännökset ehdotetaan myös muutettaviksi.

Yhteisen rangaistuksen määräämiseksi syytetyn samoihin aikoihin tekemistä rikoksista olisi tavoiteltavaa, että kaikki ilmi tulleet rikokset voitaisiin käsitellä samassa oikeudenkäynnissä. Edellisen lisäksi mahdollisuuksia eri rikosasiain käsittelyyn samassa oikeudenkäynnissä olisi lisäävä siten, että syyte kaikkia rikokseen osallisia eli tekijäkumppaneita sekä yllyttäjiä ja avunantajia vastaan olisi mahdollista käsitellä samassa oikeudenkäynnissä. Kun nykyiset oikeudenkäymiskaaren säännökset ovat tässä suhteessa puutteellisia, ehdotetaan niitäkin tässä yhteydessä tarpeellisilta osin muutettaviksi ja täydennettäväksi.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan noin vuoden kuluttua siitä kun eduskunta on ne hyväksynyt. Nuorista rikoksenteijöistä annetun lain 20 § (laki no 5) sekä rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 5 luvun 9 ja 10 § (laki no 7) tulisivat kuitenkin voimaan välittömästi sen jälkeen kun ne on vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	4	6. Aikaisemmat uudistusehdotukset ja asian valmistelu	21
1. Nykyinen tilanne	4	6.1. Vuoden 1920 ehdotus	21
1.1. Rangaistuksen määräämisestä yleensä	4	6.2. Rikoskonkurrenssitoimikunta	21
1.2. Rangaistuksen mittaaminen	4	6.3. Rikoskonkurrenssityöryhmä	21
1.3. Rangaistuksen määräämisestä usean rikoksen tapauksessa	5	6.4. Kriminaaliryhmän ehdotus ja laintarkastuskunnan lausunto vuodelta 1978 sekä rauennut hallituksen esitys 84/1980 vp.	22
1.3.1. Yksitekoisen rikosten yhtyminen eli ideaalikonkurrenssi	5	6.5. Hallituksen esityksen valmistelu oikeusministeriössä	22
1.3.2. Monitekoisen rikosten yhtyminen eli reaalkonkurrenssi	5	7. Organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset	23
1.3.3. Jatkettu rikos	7	7.1. Henkilöstön lisäystarve	23
1.3.4. Lainkonkurrenssi	8	7.2. Uudistuksen vaikutus oikeusministeriön tuomiolauselma- ja perintäjärjestelmään ..	24
1.4. Tietoja tuomioistuinkäytännöstä	9	8. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	24
1.4.1. Rikosten yhtymisen yleisyys	9	8.1. Esityksen suhde rikoslain kokonaisuudistukseen	24
1.4.2. Rangaistusten mittaamiskäytäntö ..	9	8.2. Esityksen suhde muuhun lainsäädäntöön ..	25
1.4.2.1. Rangaistusten mittaamisen käytäntö rangaistuksia yhdistettäessä ..	9	8.3. Rangaistusten tilastointi ja rangaistuskäytännön yhtenäisyys	25
1.4.2.2. Jatketusta rikoksesta tuomitut rangaistukset	11		
2. Nykyisen konkurrenssijärjestelmän ongelmia ..	11		
2.1. Yksi rikos vai useita rikoksia	11		
2.2. Rajanveto ideaali- ja reaalkonkurrenssin välillä	12		
2.3. Rajanveto jatkettua rikoksen ja reaalkonkurrenssissa olevien rikosten välillä	12		
2.4. Reaalkonkurrenssiin liittyvät ongelmat ..	13		
3. Piirteitä eräiden muiden maiden konkurrenssijärjestelmistä	13		
3.1. Sääntely pohjoismaissa	13		
3.1.1. Ruotsi	13		
3.1.2. Norja	14		
3.1.3. Tanska	14		
3.1.4. Islanti	14		
3.2. Sääntely eräissä muissa Euroopan maissa ..	14		
4. Uudistuksen lähtökohdat ja tavoitteet	15		
5. Ehdotetut muutokset	16		
5.1. Yhtenäisrangaistusjärjestelmä	16		
5.1.1. Yhteinen vankeusrangaistus	16		
5.1.2. Määräaikaisen vankeusrangaistuksen enimmäis- ja vähimmäisaika ..	17		
5.1.3. Yhteisen rangaistuksen mittaaminen	17		
5.1.4. Yhteisen rangaistuksen määrääminen eri oikeudenkäynneissä käsiteltävinä olevista rikoksista	17		
5.1.5. Yhteisen sakkorangaistuksen määrääminen	18		
5.1.6. Muut seuraamukset	18		
5.2. Muutokset muuhun rikosoikeudelliseen lainsäädäntöön	19		
5.3. Rikosasiain oikeuspaikkaa koskevien säännösten muuttaminen	20		
		YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	26
		1. Lakiehdotusten perustelut	26
		1.1. Rikoslaki	26
		2 luku. Rangaistuksista	26
		2 §. Vankeusrangaistuksen vähimmäis- ja enimmäisaika	26
		Määräaikaisen vankeusrangaistuksen mittayksikkö	26
		4 §. Päiväsakon vähimmäis- ja enimmäismäärä	27
		7 luku. Yhteisestä rangaistuksesta	27
		Yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtyminen	27
		1 §. Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen	27
		2 §. Määräaikaisen vankeusrangaistuksen enimmäis- ja vähimmäisaika	28
		3 §. Yhteinen sakkorangaistus	30
		4 §. Muut seuraamukset	31
		5 §. Yhteisen rangaistuksen mittaminen	31
		6 §. Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen jälkikäteen	33
		7 §. Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen täytäntöönpanoa varten	35
		8 §. Yhteisen vankeusrangaistuksen poikkeuksellinen määrääminen ..	37
		9 §. Asianomistajan asema	38

	Sivu		Sivu
8 luku. Vanhentumisesta	38	LAKITEKSTIT	63
4 §. Samalla teolla tehtyjen rikosten vanhentuminen	38	1. Laki rikoslain muuttamisesta	63
Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset	40	2. Laki rikoslain voimaannapenemisesta annetun asetuksen 16 §:n muuttamisesta	66
1.2. Asetus rikoslain voimaannapenemisesta	43	3. Laki sotilaskurinpitolain 5 §:n muuttamisesta	66
1.3. Sotilaskurinpitolaki	44	4. Laki ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 4 ja 5 §:n muuttamisesta	66
1.4. Laki ehdollisesta rangaistuksesta	44	5. Laki nuorista rikoksenteikijöistä annetun lain muuttamisesta	67
4 §. Ehdollisen rangaistuksen määrääminen pantavaksi täytäntöön	44	6. Laki vaarallisten rikoksenuusijain eristämistä annetun lain 1 ja 13 §:n muuttamisesta	68
Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen	45	7. Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 ja 5 luvun muuttamisesta	69
5 §. Yhteistä rangaistusta koskeva erityissäännös	47	8. Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 7 ja 29 §:n muuttamisesta	70
1.5. Laki nuorista rikoksenteikijöistä	48	9. Laki kansainvälisestä yhteistoiminnasta vapausrangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain 18 §:n muuttamisesta	70
1.6. Laki vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä	49	10. Laki aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta annetun lain 19 §:n muuttamisesta ..	71
1.7. Asetus rangaistusten täytäntöönpanosta ..	49	11. Laki rikesakkolain 20 §:n muuttamisesta	71
1.8. Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa	51	12. Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta ...	72
1.9. Laki kansainvälisestä yhteistoiminnasta vapausrangaistusten täytäntöönpanossa ..	51	13. Laki sotilasoikeudenkäyntilain 8 §:n muuttamisesta	74
1.10. Laki aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta	51	14. Laki maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 17 §:n muuttamisesta	74
1.11. Rikesakkolaki	51	LIITE	75
1.12. Oikeudenkäymiskaari	51	Rinnakkaistekstit	75
10 luku. Laillisesta tuomioistuimesta ..	51	1. Laki rikoslain muuttamisesta	75
21 §. Rikoksen tekopaikan tuomioistuin ..	52	2. Laki rikoslain voimaannapenemisesta annetun asetuksen 16 §:n muuttamisesta	82
Vaihtoehtoinen tuomioistuin ..	52	3. Laki sotilaskurinpitolain 5 §:n muuttamisesta ..	82
Syytettävän kotipaikan tuomioistuin ..	53	4. Laki ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 4 ja 5 §:n muuttamisesta	83
Suomen ulkopuolella tehdyn rikoksen tuomioistuin	53	5. Laki nuorista rikoksenteikijöistä annetun lain muuttamisesta	84
22 §. Eri tuomiopiirissä tehtyjen rikosten tuomioistuin	53	6. Laki vaarallisten rikoksenuusijain eristämistä annetun lain 1 ja 13 §:n muuttamisesta	86
22 a §. Rikokseen osallisten yhteinen tuomioistuin	54	7. Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 ja 5 luvun muuttamisesta	87
22 b §. Toisiinsa liittyvien rikosten tuomioistuin	55	8. Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 7 ja 29 §:n muuttamisesta	89
22 c §. Asian siirtäminen	56	9. Laki kansainvälisestä yhteistoiminnasta vapausrangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain 18 §:n muuttamisesta	90
22 d §. Asian siirtäminen alempaan tuomioistuimeen	57	10. Laki aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta annetun lain 19 §:n muuttamisesta ..	91
22 e §. Rajoitussäännös	58	11. Laki rikesakkolain 20 §:n muuttamisesta	91
23 §. Rikokseen perustuvat julkisoikeudelliset vaatimukset	58	12. Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta ...	92
14 luku. Asian käsittelystä oikeudessa ..	58	13. Laki sotilasoikeudenkäyntilain 8 §:n muuttamisesta	96
7 a §. Syytteiden yhdessä käsittelemisen	58	14. Laki maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 17 §:n muuttamisesta	97
Syytteiden erottaminen	59		
7 b §. Osatuomio	60		
16 luku. Oikeudenkäyntiväitteistä ja lykkäyksestä	60		
10 §. Asianosaisten velvollisuus saapua oikeudenkäyntiin asian siirtämisen jälkeen	60		
31 luku. Ylimääräisestä muutoksenhausta	60		
9 a §. Yhteisen rangaistuksen purkaminen	60		
1.13. Sotilasoikeudenkäyntilaki	61		
1.14. Laki maksuttomasta oikeudenkäynnistä ..	61		
2. Voimaantulo	62		

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne

1.1. Rangaistuksen määräämisestä yleensä

Rikoslain säännökset koskevat pääosin rangaistuksen määräämistä yhdestä rikoksesta. Niitä tilanteita varten, jolloin on tehty useampia rikoksia, tarvitaan täydentäviä säännöksiä. Rangaistusten määräämistä usean rikoksen tapauksessa koskevat yleissäännökset sisältyvät rikoslain 7 lukuun rikosten yhtymisestä ja rangaistusten yhdistämisestä.

Rangaistuksen määräämisellä tarkoitetaan rikoksesta seuraavan rangaistuksen laadullista ja määrällistä vahvistamista. Jos joku on syylistynyt vain yhteen rikokseen, tämän rikoksen rangaistusasteikko määrää tuomittavan rangaistuksen rajat eli vähimmäis- ja enimmäisrangaistuksen. Joskus tuomioistuimen on vielä valittava rangaistusasteikko eli päätettävä, mikä laissa samaa rikostyyppiä, esimerkiksi varkausrikoksia, varten säädettyistä vaihtoehtoisista asteikoista, perustyyppiä varten säädetty perusasteikko vai lieviä vai törkeitä tekemuotoja varten säädetty asteikko, tulee sovellettavaksi.

Eräissä tapauksissa rangaistusasteikko joudutaan vielä ennen rangaistuksen mittaamista muuntamaan. Tällaisia rangaistusasteikon muuntamisperusteita kutsutaan rangaistuksen enentämis- ja vähentämisperusteiksi. Rikoslain 6 luvun muuttamista koskeneen lain tultua voimaan vuoden 1977 alusta lukien Suomen laissa ei enää ole yleisiä rangaistuksen enentämisperusteita. Sen sijaan rikoslain 3, 4 ja 5 luvussa on säädetty useista yleisistä vähentämisperusteista. Niitä ovat aina rikosentekijän nuoruus eli 15—17 vuoden ikä tekohetkellä (RL 3:2) ja vähentynyt syyntakeisuus (RL 3:4) sekä pääsääntöisesti avunanto (RL 5:3) ja eräissä tapauksissa hätävarjelun ja niin sanotun julkisoikeudellisen hätävarjelun liioittelu (RL 3:9), oikeudenvastainen pakkotilateko (RL 3:10) ja rikoksen yritys (RL 4:1). Pääsääntön mukaan yleinen rangaistuksen vähentämisperuste vaikuttaa sekä alentamalla enimmäisrangaistusta neljänneksellä että mahdollista-

malla rangaistuslajin yleisen vähimmäisrangaistuksen käytön. Siten esimerkiksi törkeästä varkaudesta säädetty vähintään 6 kuukauden ja enintään 4 vuoden vankeusrangaistusasteikko muuntuu yhden vähentämisperusteen vaikutuksesta asteikoksi, jonka vähimmäisrangaistus on 14 päivää ja enimmäisrangaistus 3 vuotta vankeutta. Lisäksi eräissä poikkeustapauksissa, joista on säädetty rikoslain 3 luvun 5 §:n 2 momentissa, on mahdollista alittaa vankeudelle säädetty erityinen vähimmäisaika ja vaihtaa rangaistuslajia vankeudesta sakkoon.

1.2. Rangaistuksen mittaaminen

Yleiset säännökset rangaistuksen mittaamisesta ovat vuonna 1976 uusitusissa rikoslain 6 luvussa. Rangaistuksen mittaamisella tarkoitetaan rangaistuksen määrällistä vahvistamista sovellettavan rangaistusasteikon rajoissa siten kuin laissa säädetty mittaamisperusteet edellyttävät. Rikoslain 6 luvun 1 §:n mukaan rangaistusta mitattaessa on otettava huomioon kaikki asiaan vaikuttavat rangaistusta koventavat ja lieventävät perusteet ja rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen sekä rikoksesta ilmenevään tekijän syyllisyyteen.

Rikoslain 6 luvussa mainittuja rangaistuksen koventamisperusteita ovat rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus, rikoksen tekeminen vakavia rikoksia varten järjestäytyneen ryhmän jäsenenä, rikoksen tekeminen palkkiota vastaan sekä tekijän aikaisempi rikollisuus, jos sen ja uuden rikoksen suhde rikosten samankaltaisuuden vuoksi tai muuten osoittaa tekijässä ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä (RL 6:2).

Lieventämisperusteita puolestaan ovat rikoksen tekemiseen vaikuttanut huomattava painostus, uhka tai muu sen kaltainen vaikutin, rikokseen johtanut voimakas inhimillinen myötätunto taikka poikkeuksellinen ja äkkiarvaamaton houkutus tai muu vastaava seikka, joka on ollut omiaan heikentämään rikosentekijän

kykyä noudattaa lakia sekä tekijän oma-aloitteinen pyrkimys estää tai poistaa rikoksensa vaikutuksia taikka edistää rikoksensa selvittämistä (RL 6:3). Lisäksi tuomioistuimen on rangaistusta mitattaessa otettava huomioon tekijälle rikoksesta johtunut tai tuomiosta aiheutuva muu seuraus, jos se yhdessä muiden rikoslain 6 luvun säännösten mukaan määrättävän rangaistuksen kanssa johtaisi kohtuuttomaan tulokseen (RL 6:4).

1.3. Rangaistuksen määräämisestä usean rikoksen tapauksessa

Rikoslain 7 luvun mukaan tehdään rangaistusta määrättäessä ero sen perusteella, onko rikokset tehty yhdellä vai useammalla teolla. Tämän mukaisesti 7 luvussa ovat säännökset niin sanotusta yksitekoisesta rikosten yhtymisestä eli ideaalikonkurrenssista, monitekoisesta rikosten yhtymisestä eli reaalkonkurrenssista sekä jatketusta rikoksesta. Oikeustieteessä on lisäksi luotu niin sanotun lainkonkurrenssin käsite, jota ei kuitenkaan ole laissa säännelty.

1.3.1. Yksitekoinen rikosten yhtyminen eli ideaalikonkurrenssi

Säännökset ideaalikonkurrenssista ovat rikoslain 7 luvun 1 §:ssä. Yleisessä kielenkäytössä ideaalikonkurrenssissa olevia rikoksia sanotaan yhdellä teolla tai yksin teoin tai samalla teolla tehdyiksi rikoksiksi.

Jos useampia rikoksia on tehty yhdellä teolla, rangaistus määrätään niin sanotun *absorptio- eli sulkeutumisperiaatteen* mukaisesti siten, että rikoksista tuomitaan vain yksi yleistä lajia oleva rangaistus, mutta sitä seikkaa, että rikoksia on useampia, on pidettävä raskauttavana rangaistusta mitattaessa.

Mainittu sääntö soveltuu sellaisenaan niin sanottuun *samankaltaiseen ideaalikonkurrenssiin*, jossa yksi teko arvioidaan useammaksi samankaltaiseksi rikokseksi. Esimerkiksi, jos samassa kirjeessä loukataan kolmen henkilön kunniaa, kysymyksessä on yksin teoin tehdyt kolme herjausta tai solvausta. Näistä määrätään rangaistus soveltaen herjausta tai solvausta koskevaa rangaistusasteikkoa, mutta tämän asteikon puitteissa rangaistusta mitattaessa otetaan huomioon raskauttavana se, että rikoksia oli kolme eikä vain yksi.

Yhdellä teolla voidaan toteuttaa myös kahden tai useamman eri rikoksen tunnusmerkistö, jolloin kysymyksessä on niin sanottu *erikaltainen ideaalikonkurrenssi*. Siten esimerkiksi henkilö, joka ajaa päihtyneenä ilman ajokorttia luvottomasti käyttöön ottamallaan autolla, syyllistyy rattijuopumukseen, moottoriajoneuvon luvottomaan käyttöönottamiseen ja ajokorttia ajoa koskevien säännösten rikkomiseen. Lain mukaan rangaistus on tuolloin tuomittava rikoksista säädetyn ankarimman lainkohdan mukaan. Sitä seikkaa, että teko käsitti useita rikoksia, on myös tässä tapauksessa pidettävä raskauttavana rangaistusta mitattaessa. Ennen ankaruusvertailua täytyy kunkin rikoksen osalta valita esillä olevaan tapaukseen soveltuva asteikko ja yleisten vähentämisperusteiden ollessa käsillä myös muuntaa se. Eri rikoksia koskevien rangaistusasteikkojen ankaruusvertailussa on ensisijaisena perusteena rangaistuslaji. Vankeus on aina sarkkoa ankarampi. Jos rikoksiin sovellettavat rangaistusasteikot ovat samaa lajia, on ankarin rangaistus-säännös se, jonka enimmäisrangaistus on ankarin. Jos enimmäisrangaistukset ovat yhtä ankarat, ankarin asteikko on se, jossa on korkein vähimmäisrangaistus. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan rangaistusta ideaalikonkurrenssitapauksissa mitattaessa on korkein vähimmäisrangaistus aina ylitettävä.

Ideaalikonkurrenssissa olevien rikosten reaalkonkurrenssissa olevia rikoksia lievempää rangaistavuutta on perusteltu sillä, että yhdellä teolla useita rikoksia tehneen henkilön syyllisyys on vähäisempi kuin sen, joka olisi tehnyt nuo rikokset eri teoilla.

1.3.2. Monitekoinen rikosten yhtyminen eli reaalkonkurrenssi

Jos joku on tehnyt useita rikoksia eri teoilla eikä kysymyksessä ole jäljempänä tarkemmin selostettava jatkettu rikos, mainitut rikokset ovat keskenään *reaalkonkurrenssissa*. Tällöin kustakin rikoksesta on tuomittava eri rangaistus, niin sanottu yksikkörangaistus.

Siinä tapauksessa, että jokin noista yksikkörangaistuksista on elinkautinen vankeusrangaistus, rikoslain 7 luvun 4 §:ssä omaksutun *absorptio- eli sulkeutumisperiaatteen* mukaan kaikki muut vankeusrangaistukset ja sakot sisältyvät elinkautiseen vankeusrangaistukseen. Syytetty tuomitaan siten lopulta kaikista noista

rikoksista vain yhteen rangaistukseen, elinkautiseen vankeusrangaistukseen.

Jos eri rikoksista on tuomittu kaksi tai useampia määräaikaista vankeusrangaistuksia, niistä määrätään yhteinen rangaistus *yhdistämällä* rangaistukset soveltaen niin sanottua *lievennettyä lisäämisperiaatetta*.

Rikoslain 7 luvun 5 §:n mukaan vankeusrangaistukset yhdistetään keskenään siten, että ankarimpaan tuomittuun yksikkörangaistukseen tai, jos kahdesta tai useammasta rikoksesta on tuomittu yhtäläinen ankarin rangaistus, johonkin niistä lisätään enintään puolet muista rangaistuksista. Yhdistetyn rangaistuksen vähimmästä määrästä laissa ei ole säännöstä. Säännöstä on tulkittu siten, että riittää, kun ankarimpaan rangaistukseen lisätään jokaisesta muusta vähintään yksi päivä. Rangaistusten yhdistämisessä tuomioistuimella on varsin laaja harkintavalta. Yhdistetyn rangaistuksen enimmäismäärä rikoslain 2 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan on kuitenkin 15 vuotta vankeutta.

Oikeuskäytännössä yhdistäminen on muodostunut melko kaavamaiseksi. Tyypillistä on, että tuomioistuimet yhdistävät rangaistukset lisäämällä ankarimpaan rangaistukseen yhden kolmasosan muista. Siten esimerkiksi, jos henkilö on tuomioistuimessa syytteessä neljästä varkausrikoksesta ja hänet tuomitaan yhdestä törkeästä varkaudesta 7 kuukaudeksi vankeuteen sekä varkauksista vankeuteen 1, 2 ja 2 kuukaudeksi, rangaistukset yhdistetään tuolloin seuraavasti: Ankarimpaan eli 7 kuukauden vankeusrangaistukseen lisätään 10 päivää, 20 päivää ja 20 päivää, jolloin yhdistetty rangaistus on 8 kuukautta 20 päivää vankeutta.

Monissa tapauksissa kolmanneksenkin lisääminen merkitsee kohtuuttoman ankaraa kokonaisseuraamusta. Tämän vuoksi tuomioistuimet noudattavat tällöin lievempää yhdistämistä, mikä lain mukaan on täysin mahdollista, koska laissa on ilmaistu vain lisättävä enimmäismäärä.

Rikoslain alkuperäisten säännösten mukaan yhdistäminen koski vapausrangaistusten ohella myös sakkorangaistuksia. Sakkojen ja määräaikaisten vapausrangaistusten yhdistämisestä luovuttiin kuitenkin jo vuonna 1939. Rikoslain voimassa olevan 7 luvun 6 §:n mukaan sakkoa tai sakon muuntorangaistusta ei yhdistetä toiseen sakkoon tai sakon muuntorangaistukseen eikä määräaikaiseen vankeusrangaistukseen. Samalla kertaa tuomitut sakot lasketaan täysin

määrin yhteen *kumulaatio-* eli *yhteenlaskemisperiaatteen* mukaisesti. Rikoslain 2 luvun 4 §:n mukaan yhdestä rikoksesta voidaan yleensä tuomita vähintään 1 ja enintään 120 päiväsakkoa. Yhteenlaskettaville sakoille ei sen sijaan ole laissa asetettu mitään ylintä rajaa.

Rikoslain 7 luvun 5 §:n mukaan, jos syytetty tuomitaan samalla kertaa yhtä useampaan vankeusrangaistukseen, rangaistukset on keskenään yhdistettävä. Säännöksen soveltaminen sellaisenaan edellyttää, että kaikki samoihin aikoihin tehtyt rikokset tulevat tuomioistuimeen tuomittaviksi yhdellä kertaa. Käytännössä ei kuitenkaan näin aina tapahdu. Samoihin aikoihin tehtyt rikokset eivät ensiksikään tule aina samanaikaisesti ilmi. Toiseksi rikosasiat käsitellään pääsääntöisesti siinä tuomioistuimessa, jonka tuomiopiirissä rikokset on tehty. Tällöin saattaa käydä niin, että tuomioistuin ratkaisee sen tutkittavaksi saatetun syyteasian olematta selvillä siitä, että syytetty on samoihin aikoihin toisilla paikkakunnilla syylistynyt muihin rikoksiin.

Mainittuja, nykyisessä käytännössä jokseenkin usein ilmeneviä tapauksia varten on rikoslain 7 luvun 8 §:n 1 momenttiin otettu säännös, jonka mukaan, jos yhdestä tai useammasta rikoksesta määräaikaiseen vankeusrangaistukseen aikaisemmin tuomittua syytetään ennen tuomiota tehdystä muusta rikoksesta, rikoksista tuomitut rangaistukset on keskenään yhdistettävä siten kuin ne olisivat tulleet samalla kertaa tuomittaviksi. Pykälän 2 momenttiin on lisäksi otettu 1 momenttia täydentävä säännös. Sen mukaan sellaisista rikoksista tuomitut rangaistukset, joista toinen on tehty sen jälkeen, kun toisesta oli jo tuomittu rangaistus, ei ole keskenään yhdistettävä.

Aikaisemmin tuomituista rikoksista sekä parhaillaan tuomittavina olevista rikoksista tuomitut rangaistukset voidaan käytännössä yleensä yhdistää jo rangaistusta uusista rikoksista tuomitessa. On kuitenkin mahdollista, että tuomioistuimella ei ole tietoa kaikista, esimerkiksi aiivan äskettäin annetuista muista tuomioista. Tällöin eri aikoina annetut samoihin aikoihin tehtyjä rikoksia koskevat rangaistukset voidaan yhdistää muutoksenhakuasteessa, jos jostakin niistä on valitettu. Viime kädessä rangaistukset kuitenkin tulevat yhdistettäväksi siinä vaiheessa, kun tuomittu on saapunut niitä rangaistuslaitokseen suorittamaan.

Rangaistusten yhdistämisestä rangaistusten täytäntöönpanovaiheessa on säännös rikoslain

7 luvun 9 §:ssä. Säännöksen mukaan, jos rangaistuksia täytäntöönpanossa havaitaan, että samalla kertaa täytäntöönpantavat rangaistukset tai jotkut niistä olisi 7 luvun säännösten mukaan tullut yhdistää, vankilanjohtajan on pyydettävä hovioikeudelta rangaistusten yhdistämistä. Kysymyksessä voi olla myös sellainen tilanne, että täytäntöönpantavana on vankeusrangaistus, joka olisi pitänyt yhdistää jo suoritettun vankeusrangaistuksen kanssa. Myös tällaisessa tapauksessa rangaistuslaitoksen johtajan on edellä mainitun pykälän 2 momentin mukaan pyydettävä hovioikeutta yhdistämään rangaistukset. Tällaista hovioikeuden toimittamaa yhdistämistä kutsutaan oikeuskirjallisuudessa *hallinnolliseksi eli kirje yhdistämiseksi*.

Jollei vankeusrangaistuksia voida yhdistää, ne on täytäntöönpanossa laskettava yhteen. Määräaikaiset rangaistukset lasketaan yhteen täysin määrin. Yhteenlasketun vankeuden ehdoton enimmäisaika on kuitenkin 20 vuotta.

Rangaistusten yhdistäminen ja siihen liittyvä lisäämisperiaate on aikoinaan otettu käyttöön rangaistusten kohtuullistamiseksi. Jos määräaikaiset vankeusrangaistukset laskettaisiin vain sellaisenaan yhteen, kokonaisrangaistus muodostuisi helposti kohtuuttoman pitkäksi. Lievennysedun myöntämisellä tulee kuitenkin olla rajansa. Rikoslain 7 luvun edellä selostettujen säännösten mukaan vain ennen tuomion antamista tehdyistä rikoksista tuomittavat rangaistukset yhdistetään. Oikeuskirjallisuudessa tätä ilmiötä kuvataan sanomalla, että tuomio katkaisee kilpailun ja että ennen tuomiota tehdyt rikokset eivät ole samassa vaan eri reaalkilpailussa tuomion jälkeen tehtyjen rikosten kanssa. Kilpailun katkaiseva vaikutus on rikoslain 7 luvun mukaan vain vankeusrangaistusluomion, mutta yhtä hyvin ehdollisella kuin ehdottomalla vankeusrangaistusluomion. Siinäkin tapauksessa, että alioikeuden päätökseen haetaan muutosta, alioikeuden päätöksellä on kilpailun katkaiseva vaikutus, mikäli syytetty myös muutoksenhakuasteissa tuomitaan vankeusrangaistukseen.

Kilpailun katkaiseminen on perustunut ajatukseen, että kun tuomio on yhteiskunnan vakava moite lainvastaisesta käyttäytymisestä, rikosentekijän odotetaan ojentuvan tästä moitteesta. Yhteiskunta tekee tuomion antaessaan ”tilinsä selväksi” lakia rikkoneen jäsenensä kanssa. Tässä tilinteossa yhteiskunta voi myös huolehtia siitä, että henkilön rikollisuus-

desta tuleva kokonaisrangaistus ei ole kohtuuton.

1.3.3. Jatkettu rikos

Jos useammat rikolliset teot ovat ”saman rikoksen jatkamista”, tekoryhmää ei rikoslain 7 luvun mukaan käsitellä edellä selostettuna reaalkilpailussa, vaan niin sanottuna *jatketuna rikoksena*. Rikoslain 7 luvun 2 §:n mukaan rangaistus jatketusta rikoksesta on tuomittava niin kuin yhdestä rikoksesta, mutta rikoksen jatkamista on pidettävä raskauttavana asianhaarana. Jatketun rikoksen rankaisemisessa noudatetaan siten samoin kuin ideaalkilpailusääntöjen tapauksissa absorptio- eli sulkeutumisperiaattia.

Jatketun rikoksen perustapauksessa eli kun rikoksen osateoilla syyllistytään saman lainkohdan rikkomiseen ja kun kyseessä on lähinnä samankaltaista ideaalkilpailusta vastaava tilanne, rangaistusasteikon valinnassa ei ole ongelmia. Rikoslain alkuvuosikymmeninä 7 luvun 2 §:n jatketun rikoksen säännöstä tulkittiinkin niin ahtaasti, että jatketuna rikoksena katsottiin voitavan rangaista vain teot, joilla rikottiin samaa lainkohtaa, esimerkiksi samana yönä useita kertoja anastettiin tavaraa samasta varastosta.

Yleensä nykyisessä oikeuskirjallisuudessa on lähdetty siitä, että osatekojen tulisi, jotta niitä voitaisiin pitää jatketuna rikoksena, täyttää sama perustunnusmerkistö, kohdistua samaan oikeushyvään ja olla lisäksi tietyn asteisessa ajallisessa ja paikallisessa yhteydessä toisiinsa. Jatketuna rikoksena voitaisiin siten rangaista esimerkiksi tekosarja, jossa osateot ovat varkauksia ja törkeitä varkauksia, vaikka niille on säädetty eri rangaistusasteikot. Myös silloin, kun osateoilla syyllistytään saman lainkohdan rikkomiseen, osatekoihin ei aina voida soveltaa samaa rangaistusasteikkoa siitä syystä, että niihin saattaa liittyä rangaistuksen vähentämisperusteita, esimerkiksi kysymys saattaa olla myös varkauden yrityksestä tai avunannosta varkauteen. Kaikissa näissä tilanteissa jatketun rikoksen rangaistusasteikko joudutaan pakotakin muodostamaan samanlaisin perustein kuin edellä on erikaltaisen ideaalkilpailusääntöjen osalta mainittu.

Absorptio- eli sulkeutumisperiaate koskee niin ideaalkilpailusääntöjen kuin jatketun rikoksen tapauksissa vain yleisen rangaistuksen, sa-

kon tai vankeuden määräämistä. Jos jostakin yhdellä teolla toteutetuista rikoksista tai jatkettun rikoksen osateosta on säädetty jokin erityisseuraamus, esimerkiksi viraltapano, se tuomitaan rikoslain 7 luvun 7 §:n mukaan yleisen rangaistuksen lisäksi.

Jatketun rikoksen käsite on aikoinaan luotu siitä syystä, että sen avulla pyrittiin kohtuullistamaan muutoin reaalikonkurrenssissa olevista rikoksista tuomittavia rangaistuksia. Sillä, sovelletaanko johonkin rikollisten tekojen sarjaan jatkettua rikosta vai reaalikonkurrenssia koskevia säännöksiä, saattaa joskus olla hyvin merkittävä vaikutus rangaistuksen määrään, esimerkiksi silloin kun tuomittu on syylistynyt kymmeniin vakavahkoihin rikoksiin. Jatketusta rikoksestahan määrätään vain yksi rangaistus ankarimman rangaistusasteikon rajoissa, kun taas reaalikonkurrenssissa kovimpaan rangaistukseen lisätään aina osa muista tuomituista rangaistuksista.

Ne jatkettun rikoksen määritelmät, jotka aikojen kuluessa on oikeustieteessä kehitetty, poikkeavat olennaisesti rikoslain 7 luvun 2 §:n sanamuodosta. Oikeuskäytännössä jatkettun rikoksen käsitettä on pyritty tulkitsemaan vieläkin laajemmin. Siten on katsottu, että jatkettuun rikokseen voi kuulua eri rangaistussäännösten perusteella arvosteltavia osatekoja ja että eri henkilöihin kohdistuvia osatekoja on voitu pitää jatkettuna rikoksena. Myös aikaisemmin vaaditusta kiinteästä osatekojen ajallisesta ja paikallisesta yhteydestä on eräiden rikosten osalta huomattavassa määrin luovuttu.

1.3.4. Lainkonkurrenssi

Eräissä tapauksissa samaan tekoon näyttää soveltuvan useita rangaistussäännöksiä, mutta kuitenkin yhden rangaistussäännöksen soveltaminen tekee muun tai muiden soveltamisen tarpeettomaksi tai mahdottomaksi. Yhdellä tai useammalla teolla toteutetaan tuolloin usea rikostunnusmerkistö, mutta rangaistus tuomitaan vain yhden rangaistussäännöksen mukaan. Kysymyksessä on vain yksi rikos. Tällaista tapausta nimitetään *lainkonkurrenssiksi*.

Rikoslaisissa ei ole lainkonkurrenssia koskevaa yleissäännöstä. Lainkonkurrenssitapauksia on oikeuskirjallisuudessa ryhmitelty eri tavoin. Kannatusta on saanut lainkonkurrenssitapaus-

ten jako niin sanottuihin erityisyyden ja toissijaisuuden tapausryhmiin.

Erityisyyden tapausryhmään kuuluvat ne tapaukset, joissa tekoon yksityiskohtaisesti soveltuva lainkohta syrjäyttää yleisluontoisemman. Esimerkiksi törkeää varkautta koskeva säännös syrjäyttää tavallista varkautta koskevan säännöksen. Äiti, joka synnytyksen aiheuttamassa ruumiillisen tai henkisen uupumuksen tilassa tahallaan surmaa lapsensa, tuomitaan lapsentaposta, eikä murhasta taikka taposta, vaikka hänen tekonsa aina toteuttaa myös joko murhan tai tapon tunnusmerkistön.

Muutamissa tapauksissa lainsäätäjä on muodostanut kahdesta tai useammasta rikoksesta uuden rikoksen, niin sanotun yhdistetyn rikoksen. Tällainen yhdistetty rikos on esimerkiksi ryöstö, joka käsittää henkilön kohdistuvan väkivallan teon tai pakottavan hengen tai terveyden vaaran sisältävän uhkauksen sekä omaisuuden anastamisen. Teko täyttää pahoinpitelyrikoksen tai laittoman uhkauksen ja varkauden tunnusmerkistön, mutta tuomitaan vain ryöstöä koskevan rangaistussäännöksen mukaan.

Lainsäätäjä on eräissä tapauksissa ottanut lakiin nimenomaisia *toissijaisuuslausekkeitä*, joilla pyritään ratkomaan konkurrenssiongelmia osoittamalla säännöksen suhde muihin rangaistussäännöksiin. Toissijaisuuslausekkeella on valinta lainkonkurrenssin ja varsinaisen rikosten yhtymisen välillä haluttu nimenomaisesti ratkaista lainkonkurrenssin hyväksi.

Toissijaisuuslausekkeiden sisältö vaihtelee. Toisinaan toissijaisuuslauseke on puettu ehdottomaan muotoon. Rangaistussäännöstä sovelletaan vain, mikäli teosta ei ole muualla laissa erikseen säädetty rangaistusta. Mikä tahansa samaan tekoon soveltuva muu säännös syrjäyttää tällaisen rangaistussäännöksen. Tätä tyyppiä on esimerkiksi vaaran aiheuttamista koskevaan rikoslain 21 luvun 12 §:ään sisällytetty toissijaisuuslauseke.

Joskus toissijaisuuslausekkeessa asetetaan tiettyjä sisällöllisiä edellytyksiä syrjäyttävälle rangaistussäännökselle. Usein rajataan soveltamisala tilanteisiin, joissa teosta ei ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Tällainen lauseke sisältyy esimerkiksi pakottamisesta (RL 25:12) ja laitonta uhkausta (RL 25:13) koskeviin säännöksiin.

Toisinaan säännösten keskinäisen suhteen ratkaisemiseksi on käytetty säännökseen otettua yksilöityä ensisijaisuuslauseketta, jonka

mukaan säännöksessä tarkoitettuihin tapauksiin ei sovelleta nimettyjä muita säännöksiä. Näin on menetelty esimerkiksi järjestyksen pitämisestä joukkoliikenteessä annetussa laissa (472/77). Väkivaltaista käyttäytymistä joukkoliikenteen kulkuneuvossa koskevaan pykälään on otettu nimenomainen ensisijaisuuslauseke, jonka mukaan kuljettajaan ja häntä avustavaan matkustajaan kohdistuneeseen rikokseen ei ole sovellettava rikoslain 16 luvun 1 §:n virkamiehen väkivaltaista vastustamista eikä 2 §:n haitantekoa virantoimituksessa olevalle virkamiehelle koskevia säännöksiä.

Edellä mainittujen lisäksi on joukko toissijaisuustapauksia, joita varten oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä on yritetty muodostaa tiettyjä yleisiä periaatteita. Esimerkiksi jonkun oikeushyvän loukkausta koskeva säännös syrjäyttää saman oikeushyvän vaarantamista koskevan säännöksen ja täytettyä rikosta koskeva säännös syrjäyttää saman rikoksen yritystä koskevan säännöksen. Teko voi myös jäädä välttämättömänä tai säännönmukaisena esi- tai jälkitekona rankaisematta. Näiden periaatteiden soveltamisessa on kuitenkin ollut käytännössä vaikeuksia ja oikeuskäytännössä on esiintynyt ristiriitaisia ratkaisuja.

1.4. Tietoja tuomioistuinkäytännöstä

1.4.1. Rikosten yhtymisen yleisyys

Tuomioistuintilastojen mukaan konkurrensijärjestelmä koskee huomattavan suurta osaa rikoksista. Tuomioistuinten tutkittavina samalla kertaa olleista vankeuteen johtaneista rikoksista noin 40 % ja runsaat 15 % sakolla rangaistusta rikoksista on ollut osana laajempaa tekosarjaa. Vankeudella rangaistusta rikoksista ideaalikonkurrenssissa tuomittujen rikosten osuus on ollut 30 % ja jatkettujen rikosten osuus 12 %. Tuomioistuimissa tuomituista sakkorangaistuksista tuomittiin 20 % yksitekoisista rikoksista ja vajaat 8 % jatketuista rikoksista.

Keskenään konkurrenssissa olleiden rikosten yleisyys ja konkurrenssin muodot kuitenkin vaihtelevat eri rikosten osalta. Kun reaalikonkurrenssissa tuomittujen rikosten osuus var-

kausrikoksista on 60—70 %, niiden osuus pahoinpitelyrikoksista on 40—50 % ja liikennejuopumuksista enää 10—15 %. Jatketut rikokset ovat yleisimpiä huumausainerikoksissa (60 %) ja petosrikoksissa (45 %). Varkausrikoksista on jatkettuja rikoksia 15 %. Pahoinpitely- ja liikennejuopumusrikoksista tuomitaan jatkettuina rikoksina vain 1—3 %. Myös ideaalikonkurrenssia koskevien säännösten soveltamisen yleisyys on erilainen rikoksen lajista riippuen. Yli puolet liikennejuopumusrikoksista tuomitaan rikoslain 7 luvun 1 §:ää soveltaen, kun taas varkausrikoksissa tämän ryhmän osuus on noin 1 %.

1.4.2. Rangaistusten mittaamiskäytäntö

Rangaistusten mittaamiskäytännöstä usean rikoksen tapauksessa on jo tilanteiden vaihtelevuuden vuoksi saatavissa vain vähän tietoa. Eri ideaalikonkurrenssitilanteista on vuosittain ilmestyvässä rikostilastossa eritelty ainoastaan ruumiinvamman tuottamuksen ja kuolemantuottamuksen sekä eri liikenne rikosten yhdistelmät. Jatkettuja rikoksia koskevaa tarkempaa tietoa ei ole käytettävissä. Vaikka tähän on tulevaisuudessa mahdollista saada osittaista korjausta, jatkettuja rikoksia koskevan mittaamiskäytännön tarkempi selvittely tilastojen perusteella on joka tapauksessa erittäin vaikeata. Tilastoista ei käy selville sen enempää jatkettuna rikoksena tuomittujen eri osatekojen lukumäärä kuin niiden osatekojen törkeysaste. Seuraavassa tarkemmin selvitettyä yhdistämiskäytäntöä reaalikonkurrenssissa koskevat tiedot on saatu toimitetussa erilliselivityksessä.

1.4.2.1. Rangaistusten mittaamiskäytäntö rangaistuksia yhdistettäessä

Oikeusministeriön tilastokeskuksessa teettämä selvitys maan alioikeuksien rangaistusten yhdistämiskäytännöstä vuosina 1983—86 osoittaa käytännön olevan varsin kaavamaista. Runsaat 80 % yhdistämisistä toimitetaan siten, että tuomioistuimet lisäävät ankarimpaan rangaistukseen tasan kolmanneksen muista rangaistuksista.

Yhdistämiskäytäntö alioikeuksissa vuosina 1983-1986. Kolmasosasäännön soveltaminen ja siitä poikkeamat.

Poikkeamat tästä oikeuskäytännön pohjalta muodostuneesta niin sanotusta kolmasosasäännöstä ankarampaan ja lievempään suuntaan ovat suurin piirtein yhtä tavallisia. Yhdistämisistä suoritettiin 10 % kolmasosasääntöä lievemmin ja 8 % sitä ankarammin. Poikkeamat ovat myös suuruudeltaan melko pieniä. Noin kolmannes poikkeuksista oli pituudeltaan alle 10 päivää, ja noin kaksikolmasosaa poikkeuksista oli alle 20 päivän pituisia.

Käytettävissä ei ole tarkkaa tietoa siitä, mitkä tekijät vaikuttavat kolmasosasäännöstä poikkeamiseen. Käytäntö vaihtelee myös tuomioistuimittain. Joissakin tuomioistuimissa sääntöä seurataan lähes sataprosenttisesti. Eräissä tuomioistuimissa taas jopa suurin osa yhdistämisistä tehdään kolmasosasäännöstä poikkeavalla tavalla. Eroja on myös poikkeamisten suunnassa. Joissakin tuomioistuimissa poikkeamat ovat järjestelmällisesti lievempään, joissakin ankarampaan suuntaan tehtyjä.

Tuomioistuimissa noudatetun yhdistämiskäytännön ohella yhdistämistulokseen ja kolmasosasäännön soveltamiseen vaikuttaa myös rikosten lukumäärä. Sama konkurrenssijärjestelmän tausta-ajatus, joka kieltää seuraamusten aritmeettisen yhteenlaskemisen, edellyttää myös, ettei yhdistäminen ole kaavamaista. Rikosten lukumäärän kasvaessa tulisi uuden rikoksen aiheuttaman seuraamuksen lisäyksen alati pienetä eli rikosten ollessa törkeysasteeltaan samanlaisia jokaisen uuden rikoksen tulisi merkitä aiempaa pienempää kokonaisuutta-

muksen lisäystä. Jos sarjassa on ennestään kaksi 1 000 markan liikemurtoa ja siihen liitetään kolmas samanlainen rikos, lisäyksen tulee olla suurempi verrattuna tilanteeseen, jossa aikaisempia rikoksia on 30 ja sarjan jatkoksi löytyy vielä yksi tapaus.

Rikosten lukumäärän vaikutusta kolmasosasäännön soveltamiseen kuvaa se, että niissä tapauksissa, joissa yhdistettäviä rangaistuksia oli vain kaksi, kolmasosasäännön osuus oli 90 %. Yhdistettäessä 20—29 rangaistusta vain 35 % yhdistämisistä suoritettiin peruskaavan mukaisesti ja 50 % sääntöä lievemmän yhdistämisen mukaisesti. Yhdistettävien rangaistusten lukumäärän lisääntyminen ei vähentänyt ankarampaan suuntaan poikkeavien yhdistämisen suhteellista osuutta, vaan poikkeamien osuus silloinkin, kun yhdistettäviä rangaistuksia oli kymmeniä, pysyi noin 10 % suuruisena.

Osa samoista perusteista, jotka vaikuttavat yksittäisrangaistustenkin mittaamiseen, vaikuttaa myös yhdistämiseen. Rangaistusta yleisesti lieventävä tekijän nuoruus lieventää jonkin verran myös yhdistämistä. Poikkeamat laskennallista yhdistämistulosta lievempään suuntaan ovat alle 18-vuotiaiden ryhmässä kaksi kertaa niin yleisiä kuin poikkeamat ankarampaan suuntaan. Joka viides (19 %) yhdistäminen tehtiin sääntöä lievemmin, ja vain 9 % poikkeasi ankarampaan suuntaan. Myös rangaistuksen lajilla tuntui olevan asiaan vaikutusta. Ehdollisten rangaistusten ryhmässä poikkeamia lievempään suuntaan oli 13 % ja ankarampaan

suuntaan 7 %. Ehdottomien rangaistusten ryhmässä lievempään suuntaan poikettiin 9 %:ssa ja ankarampaan 8 %:ssa tapauksia. Kun ehdottomia vankeusrangaistuksia tuomitaan lähinnä vain rikoksen uusijoille, tekijän ensikeräisyys toiminee eräänä lievempää yhdistämistä puoltavana syynä. Tosin erot ovat kovin vähäisiä.

1.4.2.2. Jatketusta rikoksesta tuomitut rangaistukset

Tässä hallituksen esityksessä ehdotetun yhteisrangaistusjärjestelmään siirtymisen vaikutusten ennakoimiseksi pidettiin aiheellisena myös selvittää jatketuista rikoksista tuomittujen rangaistusten suhdetta vastaaviin reaali-konkurrenssissa olleista rikoksista tuomittuihin rangaistuksiin.

Edellä on todettu, että riittävän luotettavan selvityksen tekeminen nykyisten tilastojen perusteella on lähes mahdotonta. Toisaalta on voitu todeta, että riittävän kattavan ja luotettavan erillisselvityksen toimittaminen alioikeuksien tuomiolauselmista kerättävien tietojen perusteella vaatisi huomattavia voimavaroja lähinnä siitä syystä, että myöskään alioikeuksien päätöksistä ei käy selville jatkettujen rikosten osatekojen lukumäärä eikä myöskään osatekojen törkeysaste tai rangaistusarvo. Tarvittavien voimavarojen puuttuessa selvityksen toimittamisesta onkin jouduttu luopumaan.

2. Nykyisen konkurrenssijärjestelmän ongelmia

2.1. Yksi rikos vai useita rikoksia

Esikysymyksenä muihin konkurrenssiopillisiin ongelmiin on erottelu yhden rikoksen ja useamman rikoksen välillä. Varsinaiset rikosten yhtymiseen liittyvät ongelmat koskevat vain niitä tapauksia, joissa rikoksia on enemmän kuin yksi.

Sen ratkaiseminen, onko rikollisiin tekoihin sovellettava vain yhden rikoksen tunnusmerkistöä vai useamman rikoksen tunnusmerkistöjä, riippuu rikostunnusmerkistöjen tulkinnasta. Mitään yleistä rikoslain säännöstä ei asiasta ole. Rajanveto yhden ja useamman rikoksen välillä on siten jäänyt oikeustieteen ja oikeuskäytännön varaan. Lainsäätäjä on tosin voinut

yksittäisiä tunnusmerkistöjä säätäessään vähentää näitä ongelmia esimerkiksi laatimalla nimenomaisia toissijaisuuslausekkeita, joilla pyritään osoittamaan, mitä säännöstä useammasta tapaukseen soveltuvasta säännöksestä on sovellettava.

Yhden ja useamman rikoksen välisen rajanvedon ongelmat ovat hyvin erilaisia. Ensinnäkin ovat ongelmallisia ne tilanteet, joissa on kysymys ajallisesti toisiaan seuraavista rikosieristä. Tuolloin joudutaan arvioimaan, onko niiden keskinäinen yhteys niin kiinteä, että niitä olisi pidettävä yhtenä rikoksena. Toiseksi rajanveto-ongelmia syntyy myös silloin, kun tunnusmerkistön mukainen suhtautuminen suuntautuu samalla kertaa eri tahoihin. Tuolloin on kyse rajanvedosta yhden rikoksen ja yhdellä teolla tehtyjen useampien rikosten välillä. Erityisen hankalasti ratkaistavia ovat sellaiset tilanteet, joissa kummatkin edellä tarkoitettujen ongelmatyypit esiintyvät samanaikaisesti.

Jos on kysymys yhteen henkilöön ja samaan oikeushyvään kohdistuvista rikoksista, rajanveto-ongelmia ei yleensä synny, mikäli tilannetta voidaan luonnehtia samaksi tekoilanteeksi. Useiden iskujen kohdistaminen samaan uhuriin samassa tilaisuudessa arvioidaan yhtenä rikoksena, yhtenä pahoinpitelynä. Samoin on asianlaita esimerkiksi anastettaessa tavaraa saman omistajan varastosta useamman kerran aivan peräkkäin. Sen sijaan jos pahoinpitelyjen tai anastusten aikaväli kasvaa tunneiksi tai vuorokausiksi, muuttuu tilanteen arviointi ongelmallisemmaksi. Tuolloin on kysymys yhden rikoksen ja jatkettun rikoksen välisestä rajanvedosta taikka jatkettun rikoksen ja reaali-konkurrenssissa olevien rikosten välisestä rajanvedosta.

Yhden ja useamman rikoksen välisessä rajanvedossa on merkitystä myös sillä, minkälaiseen oikeushyvään kohdistuvista rikoksista on kyse. Jos henkeen, terveyteen, vapauteen tai kunniaan kohdistuva teko loukkaa useampaa henkilöä, on yleensä katsottu, että kysymys on myös useammasta rikoksesta. Sen, joka samalla laukauksella haavoittaa kahta henkilöä tai samalla lausumalla loukkaa kahden eri henkilön kunniaa, on katsottu syyllistyvän kahteen eri rikokseen. Sen sijaan esimerkiksi omaisuuden kohdistuvissa rikoksissa, kuten varkaudessa, asia arvostellaan yleensä toisin. Niissä on tekoilaisuuksilla katsottu olevan ratkaiseva merkitys. Se, joka samassa tilaisuudessa anastaa kahdelle eri henkilölle kuuluvaa omaisuutta, syyllistyy vain yhteen varkauteen.

Eräissä tapauksissa jo rikoksen tunnusmerkistöä ilmenee, että useampia osatekoja on arvosteltava yhtenä rikoksena. Ongelmia voi kuitenkin aiheuttaa rangaistuksen määrääminen useammista osateoista, jotka voidaan arvostella niin sanottuina kollektiivirikoksina, kuten ammattimainen varastetun tavaran kätkeminen (RL 32:3), tai asiantilan vallitsemisesta, kuten aseiden luvattomasta hallussapidosta, vapaudenriistosta taikka laiminlyöntinä ilmenevästä tekemättä jättämisestä. Niinpä ammattimaisen moottoriajoneuvoliikenteen luvaton harjoittaminen voi ilmetä erillisinä tekoina, toisaalta jatkuvana organisoituna toimintana. Useasta rikoksesta on tällöin kysymys yleensä silloin, kun rikollinen toiminta on välillä kokonaan päättynyt ja alkanut sitten uudelleen.

Arvioitaessa, onko teko toteuttanut useamman rikoksen tunnusmerkistön, tulee aina ottaa huomioon myös se mahdollisuus, että kysymys ei ole todellisesta, vaan näennäisestä rikosten yhtymisestä eli lainkonkurrenssitapauksesta, jolloin rangaistus tuomitaan vain yhden rangaistussäännöksen mukaan.

2.2. Rajanveto ideaali- ja reaalkonkurrenssin välillä

Rikoslain nykyisen 7 luvun konkurrenssijärjestelmää on arvosteltu siihen liittyvien soveltamisvaikeuksien takia. Koko konkurrenssijärjestelmää on luonnehdittu monimutkaiseksi ja vaikeaselkoiseksi. Sen on katsottu johtaneen toisaalta epäyhtenäiseen ja toisaalta kaavamaiseen oikeuskäytäntöön.

Epäyhtenäistä linjaa on ollut erityisesti konkurrenssimuotojen erottelussa. Yhtenä keskeisenä hankaluutena on ollut se, että rikoslain nykyinen 7 luku edellyttää valinnan ideaali- ja reaalkonkurrenssin välillä kytkemistä rikokset toteuttaneiden tekojen lukumäärään. Ideaalkonkurrenssia koskeva säännös edellyttää, että rikokset on tehty yhdellä teolla. Pääsääntöisesti erottelu tapahtuu pitämällä silmällä rikosten täytäntöönpanotoimen ainakin osittaista yhtenevyyttä. Ongelmana on kuitenkin se, että itse täytäntöönpanotoiminta ei ole kuvattu läheskään kaikissa rikostunnusmerkistöissä. Usein tunnusmerkistössä mainitaan vain rikokselle tunnusomainen seuraus, jolloin tunnusmerkistön toteuttavana täytäntöönpanotoimena tulee lähtökohtaisesti kysymykseen mikä hyvänsä toiminta tai laiminlyönti, jolla seuraus saadaan

aikaan. Siinäkin tapauksessa, että tunnusmerkistöön sisältyisi täytäntöönpanotoimen kuvaus, ei ole lainkaan varmaa, että se on tyhjentävä kaikissa olosuhteissa.

Eräissä tapauksissa on ongelmana myös se, onko kysymyksessä täytäntöönpanotoimen yhtenevyys vai pelkästään rikosten ajallinen päällekkäisyys. Esimerkkeinä voidaan mainita sellaiset tapaukset, joissa useita rikoksia toteutetaan samalla luvattomasti hallussa pidetyllä aseella tai saman ajokiellon kestäessä tehdään eri aikoina useita liikenne rikoksia.

Yhden ja useamman teon tapausten erottelulle ei ole teon käsitteen epämääräisyyden takia aina olemassa selviä perusteita. Erityisesti siinä tapauksessa, jossa luonnollisesta teon käsitteestä ei ole apua, vaan jolloin teon ykseyden määrittelyssä on turvauduttava myös oikeudellisiin näkökohtiin tai jolloin yhtenäiseen toimintaan liittyy useita erilaisia tahdonilmaisuja, rajanveto yhden teon ja useamman teon välillä tuottaa vaikeuksia. Se seikka, kumpaan ryhmään tapaus luetaan, jää siten useasti riippumaan lainkäyttäjän harkinnasta. Tällöin käytännössä usein kiinnitetään erityistä huomiota siihen, miten päästään tyydyttävään lopputulokseen.

Ideaali- ja reaalkonkurrenssin erottelu perustuu osaltaan käsitykseen, että yhdellä teolla useita rikoksia toteuttaneen henkilön syyllisyys ei ole yhtä suuri kuin sen, joka on toteuttanut rikoksensa eri teoilla. Siten jälkimmäisessä tapauksessa on sovellettava ankarampaa rangaistuksen määräämistapaa kuin ideaalkonkurrenssissa. Saattaa kuitenkin esiintyä myös tilanteita, joissa juuri se suunnitelmallisuus ja harkinta, joka on tehnyt mahdolliseksi useiden rikosten tekemisen yhdellä kertaa, osoittaa tekijän suurempaa syyllisyyttä.

Joissakin, tosin käytännössä hyvin harvinaisissa tapauksissa, on epäkohtana pidetty sitä, ettei ideaalkonkurrenssitapauksissa ole mahdollista ylittää törkeimmän rikoksen enimmäisrangaistusta, vaikka siihen poikkeuksellisesti saattaisi olla aihetta.

2.3. Rajanveto jatkuvan rikoksen ja reaalkonkurrenssissa olevien rikosten välillä

Konkurrenssijärjestelmän ongelmallisimmaksi osaksi on kuitenkin osoittautunut jatkettu rikos. Jatkettua rikosta koskeva säännös on tosin omiaan vähentämään sitä epäsuhdetta,

joka vallitsee ideaali- ja reaalikonkurrenssina arvosteltavien tapausten välillä. Sanotun säännöksen soveltaminen on kuitenkin osoittautunut tulkinnanvaraiseksi johtaen epäyhtenäiseen oikeuskäytäntöön.

Lainkäytössä on eniten epäselvyyttä aiheutanut jatkettun rikoksen ja reaalikonkurrenssin erottaminen toisistaan. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että jatkettun rikoksen kunkin osateon tulee toteuttaa sama perustunnusmerkistö ja olla keskenään kiinteässä ajallisessa ja paikallisessa yhteydessä. Jatkettun rikoksen käsite on kuitenkin oikeuskäytännössä selvästi muodostunut oikeuskirjallisuudessa esitettyä laajemmaksi. Samaan jatkettuun rikokseen voi kuulua eri rangaistussäännösten perusteella arvosteltavia osatekoja. Myös vaaditusta jatkettun rikoksen tekojen kiinteästä ajallisesta ja paikallisesta yhteydestä on eräiden rikosten kohdalla jokseenkin kokonaan luovuttu.

Ongelmaksi on kuitenkin muodostunut se, että rikossarjoja arvioidaan huomattavan epäyhtenäisesti. Toisinaan sovelletaan jatkettua rikosta, toisinaan taas reaalikonkurrenssia koskevia säännöksiä. Yhtenäiseen käytäntöön ei ole päästy edes ylioikeuksissa. Kun yhtenäistä käytäntöä ei ole voitu vakiinnuttaa jatkettun rikoksen osalta, on ennustettavuus kärsinyt, eikä oikeasuhtaisuutta ole aina voitu saavuttaa.

2.4. Reaalikonkurrenssiin liittyvät ongelmat

Reaalikonkurrenssia koskevien säännösten soveltaminen puolestaan on johtanut varsin kaavamaiseen yhdistämistapaan, jossa ankarimpaan rangaistukseen lisätään säännönmukaisesti yksi kolmasosa muista rangaistuksista. Tämä saattaa johtaa kohtuuttoman ankaraan kokonaisrangaistukseen erityisesti silloin, kun kyseessä on suuri joukko yhdistettäviä rangaistuksia. Tämän vuoksi oikeuskäytännössä onkin jossakin määrin epäyhtenäisin perustein ryhdytty poikkeamaan edellä sanotusta kolmasosan lisäämisen periaatteesta ja lähestymään tosiasiallisesti yhtenäisrangaistusperiaatteen mukaista rangaistuksen määräämistä.

Erityisesti on kaavamaisuuden takia arvosteltu sitä yhdistämistä, joka suoritetaan vasta täytäntöönpanovaiheessa hovioikeudessa. Menettely on siinä muodostunut melkein puhtaaksi laskutoimitukseksi, jossa rangaistukset yhdistetään ilman, että hovioikeudella on tietoa

rangaistuksen mittaamiseen vaikuttaneista seikoista. Siihen, vastaako rangaistus teoissa ilmennyt syyllisyyttä, ei voida kiinnittää huomiota, koska yhdistäminen tapahtuu yksinomaan täytäntöönpanoasiakirjojen perusteella. Arveluttavaa on, ettei tuomittua kuulla yhdistämismenettelyssä eikä hänellä ole oikeutta valittaa yhdistetyn rangaistuksen määräämisestä.

3. Piirteitä eräiden muiden maiden konkurrenssijärjestelmistä

3.1. Sääntely pohjoismaissa

3.1.1. Ruotsi

Vuoden 1864 rikoslain uudistamiseen tähdännyt lainvalmistelutyö johti Ruotsin konkurrenssijärjestelmän uudistamiseen jo vuonna 1938 eli huomattavasti ennen rikoslainsäädännön kokonaisuudistusta vuonna 1962. Vuoden 1938 uudistuksella Ruotsin laista poistettiin konkurrenssimuotojen erottelu rangaistuksen määräämisessä. Uudistetussa rikoslain (strafflagen) 4 luvun 1 §:ssä kuitenkin edelleen mainittiin sekä yhden teon että useamman teon tapaukset.

Yhteinen rangaistus oli määrättävä rikoksista säädettyjä rangaistusasteikkoja soveltaen. Rikoksiin sovellettavista rangaistuksista ankara rangaistus oli mahdollista korottaa rikoksista säädettyjen enimmäisrangaistusten summaan saakka. Jos ankarin enimmäisrangaistus oli vankeutta tai kuritushuonetta, enimmäisrangaistusta sai korottaa enintään kahdella vuodella. Mikäli jostakin rikoksesta tai joistakin rikoksista oli säädetty sakkoa, näistä rikoksista oli erityisistä syistä mahdollista tuomita muista rikoksista tuomittavan rangaistuksen ohella sakkoa.

Vuoden 1962 rikoskaaren (brottsbalken) rikoskonkurrenssia koskevassa silloisessa perussäännöksessä (BrB 1:6), jota vastaavat säännökset on vuoden 1989 alusta voimaan tullessa rikoskaaren muuttamista koskevassa laissa (SFS 1988:942) otettu rikoskaaren 30 luvun 3 §:ään (BrB 30:3), ei enää mainita eri konkurrenssimuotoja. Säännösten mukaan useamman rangaistuksen on tuomittava yhteinen seuraamus, jollei toisin ole säädetty. Erityisistä syistä voidaan yhdestä tai useammasta rikoksesta tuomita sakkoon sekä samalla muusta rikolli-

suudesta muuhun seuraamukseen. Edelleen voidaan tuomita yhdestä tai useammasta rikoksesta vankeuteen sekä samalla muusta rikollisuudesta ehdolliseen tuomioon tai suojelevalvontaan (skyddstillsyn).

Vankeutta voidaan määrätä yhteisenä rangaistuksena useammasta rikoksesta, jos jostakin niistä on säädetty vankeutta (BrB 26:2¹). Rikoskaaren aikaisemmin voimassa olleen 26 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan vankeutta määrääjäksi saatiin tuomita enemmänkin kuin mitä rikoksista oli säädetty ankarimmaksi enimmäisrangaistukseksi, mutta enimmäisrangaistuksen sai ylittää enintään kahdella vuodella eikä se myöskään saanut ylittää enimmäisrangaistusten summaa. Edellä mainitulla vuoden 1989 alusta voimaan tulleella lailla myös mainittua 26 luvun 2 §:n 2 momenttia on muutettu. Uuden lain mukaan ankarin enimmäisrangaistus voidaan ylittää enimmäisrangaistuksen suuruudesta riippuen enintään yhdestä neljään vuodella. Säännöksen mukaan jos ankarin enimmäisrangaistus on alle 4 vuoden, se saadaan ylittää enintään 1 vuodella. Jos ankarin enimmäisrangaistus on vähintään 4 vuotta mutta alle 8 vuoden, se saadaan ylittää 2 vuodella, ja jos enimmäisrangaistus on määräaikaista vankeutta 8 vuotta tai enemmän, se saadaan ylittää enintään 4 vuodella. Sakkorangaistuksen katsotaan tuolloin vastaavan 14 päivän vankeutta. Yhteisen rangaistuksen tulee lisäksi olla vähintään rikoksista säädetyn ankarimman vähimmäisrangaistuksen suuruisen.

Ruotsin lain mukaan myös sakko voidaan eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta tuomita yhteisenä rangaistuksena useammasta rikoksesta, jos kaikista noista rikoksista voi seurata sakkorangaistus. Myös tuomittavan yhteisen sakkorangaistuksen enimmäismäärä on yhdestä sakosta tuomittavaa enimmäismäärää suurempi. Yhdestä rikoksesta voidaan sakkoa tuomita päiväsakkoina 1—120 päiväsakkoa tai markkamääräisenä tuomittavaa sakkoa enintään 1 000 Ruotsin kruunua. Yhteisen päiväsakkorangaistuksen enimmäisrangaistus on 180 päiväsakkoa ja markkamääräisen sakon enimmäisrangaistus 2 000 Ruotsin kruunua.

3.1.2. Norja

Norjan vuodelta 1902 peräisin olevassa rikoslaissa (straffeloven) eri konkurssensimu-

dot on täysin rinnastettu toisiinsa rangaistuksen määräämistapaan nähden. Yhteisen vapausrangaistuksen ja yhteisen sakkorangaistuksen määräämistä koskevissa säännöksissä (62 ja 63 §) mainitaan kuitenkin, että yhteinen rangaistus on määrättävä, olipa rikokset tehty yhdellä tai useammalla teolla. Yhteisen rangaistuksen määräämisestä on säädetty, että jos eri rikoksista on säädetty vapausrangaistus, määrätään yhteinen vapausrangaistus, jonka on ylitettävä ankarin vähimmäisrangaistus ja joka ei saa ylittää rikoksista säädettyä ankarinta enimmäisrangaistusta enempää kuin puolella. Jos rikoksista tulee sakkoa, yhteisen sakkorangaistuksen on oltava ankarampi kuin mistään rikoksesta yksin olisi seurannut. Jos toisista rikoksista tulisi vapausrangaistus ja toisista sakko, tuomitaan joko kumpaakin lajia erikseen, tai otetaan sakkorikokset huomioon raskauttavana asianhaarana yhteistä vapausrangaistusta määrättäessä.

3.1.3. Tanska

Tanskan vuoden 1930 rikoslaki (Borgerlig straffelov) rakentuu niin ikään yhtenäisrangaistusajatukselle säännösten (88—91 §) ollessa suunnilleen samansisältöiset kuin Norjan laissa. Rangaistusten määräämisestä on kuitenkin säädetty, että yhtenäisrangaistus on määrättävä eri rikoksista säädetyn ankarimman asteikon puitteissa ja että enimmäisrangaistuksen saa ylittää puolella, mutta vain erittäin raskauttavien asianhaaran vallitessa.

3.1.4. Islanti

Islannin vuodelta 1940 oleva rikoslaki on paljoltikin samanlainen kuin Tanskan laki. Selvin ero säännösten välillä on siinä, että Islannin lain mukaan rikoksista säädetty ankarin enimmäisrangaistus saadaan raskauttavien asianhaaran vallitessa korottaa enintään kaksinkertaiseksi.

3.2. Sääntely eräissä muissa Euroopan maissa

Yleispiirteenä muiden kuin edellä mainittujen Euroopan maiden lainsäädännöstä on todettavissa, että rangaistusta määrättäessä on

useimmiten luovuttu konkurrenssimuotojen erottelusta. Näistä järjestelmistä voidaan mainita Sveitsin rikoslaki vuodelta 1937, Saksan demokraattisen tasavallan rikoslaki vuodelta 1968, Itävallan rikoslaki vuodelta 1974 ja Unkarin rikoslaki vuodelta 1978. Mainittujen lakien mukaan rangaistus määrätään yhtenäisrangaistusperiaatetta noudattaen.

Rangaistuksen määräämistä ja rangaistusasteikkoja koskevat säännökset saattavat kuitenkin poiketa huomattavastikin toisistaan. Sveitsin lain mukaan (artikla 68) rangaistus useasta rikoksesta määrätään siten, että ankarimmin rangaistavasta rikoksesta tuomittavaa rangaistusta korotetaan harkinnan mukaan. Ankarimman enimmäisrangaistuksen saa tuolloin ylittää enintään puolella. Myös Unkarin lain mukaan useammasta rikoksesta tuomittava enimmäisrangaistus saa ylittää ankarimman rikoksen enimmäisrangaistuksen enintään puolella.

Saksan demokraattisen tasavallan rikoslain mukaan (63 ja 64 §) useammasta rikoksesta rangaistusta määrättäessä on kiinnitettävä huomiota kaikkiin yhdessä rangaistavien tekojen luonnetta ja vakavuutta ilmentäviin rangaistus-säännöksiin. Kaikista yhdessä tuomittavista rikoksista on tuomittava vähintään ankarin vähimmäisrangaistus, ja niistä saa tuomita enintään ankarimman rikoksista säädetyn enimmäisrangaistuksen. Siinä tapauksessa, että rikosten lukumäärä, niiden luonne ja vakavuus huomioon ottaen on tarpeen säädetyn enimmäismäärän ylittävän rangaistuksen tuomitseminen, tämä voidaan ylittää, mutta enintään vain puolella. Rikoslajin ylintä rangaistusta ei kuitenkaan tuolloinkaan saa ylittää. Itävallan rikoslain mukaan yhteinen rangaistus määrätään rikoksista säädetyn ankarimman asteikon mukaan.

Toisaalta eurooppalaisessa lainsäädännössä on melko uusiakin lakeja, joissa rangaistuksen määräämisessä yhä erotetaan ideaalikonkurrenssi- ja reaaliokonkurrenssitapaukset toisistaan. Saksan liittotasavallan rikoslain tältä osin vuonna 1969 uudistetuissa säännöksissä on säännelty erikseen samankaltainen ideaalikonkurrenssi ja erikaltainen ideaalikonkurrenssi (73 §). Reaaliokonkurrenssia koskevan säännöksen (74 §) mukaan rangaistus useasta rikoksesta määrätään siten, että niistä on ensin määrättävä yksikkörangaistukset jokaisesta rikoksesta erikseen ja tämän jälkeen määrättävä yhtenäisrangaistus ottamalla pohjaksi kovin tuomituista rangaistuksista. Kokonaisrangaistus-

tuksen on kuitenkin oltava pienempi kuin yksikkörangaistusten summa, ja enintään se saa olla 15 vuoden vapausrangaistus.

Myös Puolan vuodelta 1969 oleva rikoslaki erotelee ideaali- ja reaaliokonkurrenssitapaukset. Rangaistus useasta reaaliokonkurrenssissa olevasta rikoksesta tuomitaan (66 ja 67 artikla) siten, että niistä ensiksi määrätään yksikkörangaistukset ja sen jälkeen yhtenäisrangaistus. Yhtenäisrangaistuksen on oltava kovinta yksikkörangaistusta ankarampi, mutta se ei saa ylittää yksikkörangaistusten summaa eikä rangaistuslajin ylintä rangaistusta.

Neuvostoliiton Venäjän neuvostotasavallan vuodelta 1960 olevan rikoslain mukaan (40 artikla) taas useammasta rikoksesta määrätään ensiksi jokaisesta yksikkörangaistus, minkä jälkeen niistä määrätään yhteinen rangaistus joko siten, että ankarimman rangaistuksen katsotaan sisältävän muut rangaistukset taikka siten, että rangaistukset lasketaan yhteen joko osaksi tai kokonaan. Tuolloin ei kuitenkaan saa ylittää ankarimman yksikkörangaistuksen määräämisessä sovelletun rangaistusasteikon enimmäisrangaistusta.

4. Uudistuksen lähtökohdat ja tavoitteet

Rikosten yhtymistä koskevalle lainsäädännöllemme on ominaista, että muusta pohjoismaisesta lainsäädännöstä poikkeavasti kahdesta tai useammasta rikoksesta määrättävä rangaistus määräytyy eri tavoin riippuen siitä, katsotaanko rikosten olevan ideaalikonkurrenssissa vai reaaliokonkurrenssissa vai katsotaanko rikosten muodostavan jatkettua rikoksen. Tämä jako on omiaan aiheuttamaan epäselvyyttä, mistä konkurrenssimuodosta on kulloinkin kysymys ja vastaavasti epäselvyyttä oikeasta seuraamuksesta.

Nykyiseen konkurrenssijärjestelmään liittyvät ongelmat edellyttävät järjestelmän peruseriaatteiden tarkistamista. Tavoitteeksi on asetettava, että rangaistus myös usean rikoksen tapauksessa olisi oikeudenmukaisessa suhteessa rikosten vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen sekä tekijän rikoksista ilmenevään syyllisyyteen. Samalla on pyrittävä nykyisen järjestelmän yksinkertaistamiseen. Huomiota on kiinnitettävä myös rangaistuskäytännön yhtenäisyyteen. Tavoitteena ei sitä vastoin ole rangaistuskäytännön yleinen koventaminen tai lieven-

täminen. Miellettävä kuitenkin on, että eräissä tapauksissa, esimerkiksi niissä usean rikoksen yhdistämistapauksissa, joissa on päärangastukseen kaavamaisesti lisätty yksi kolmasosa muista rangaistuksista, uusi laki ilmeisestikin johtaa nykyistä jossakin määrin lievempiin rangaistuksiin. Joissakin tapauksissa eli lähinnä nykyisin yksin teoin tehtyinä rikoksina tuomittujen rikosten osalta uusi laki saattaa johtaa jonkin verran ankarampiin rangaistuksiin.

Mainittuihin tavoitteisiin pääsemiseksi nykyisestä konkurrenssimuotojen erottelusta olisi luovuttava ja kaikissa usean rikoksen tapauksissa olisi omaksuttava samanlainen rangaistuksen määräämistapa. Rangaistuksen määräämisen vaihtoehdoista yhteenlaskemisperiaate eli eri rikoksista määrättävien yksikkörangaistusten yhteenlaskeminen sellaisenaan ei voilian ankariin seuraamuksiin johtavana tulla kysymykseen. Nykyisestä rangaistuksia yhdistettäessä sovellettavasta lievennetyistä lisäämisperiaatteesta aiheutuvia haittoja on käsitelty aikaisemmin. Pitkäaikaisen käytännön huomioon ottaen noista haitoista ei ilmeisestikään ole mahdollista päästä eroon nykyisten säännösten vähäisemmällä muutoksilla, vaan yhdistämismenettelystä on syytä luopua. Sulkeutumisperiaate muulloin kuin elinkautiseen vankeusrangaistukseen tuomitsemisen yhteydessä taas saattaisi johtaa ilmeisen lieviin rangaistuksiin. Syytetyn kokonaisrikollisuutta parhaiten vastaavaan rangaistukseen on päästävässä yhtenäisrangaistusperiaatteen käyttöön ottamisella.

Yhtenäisrangaistusjärjestelmä olisi myös nykyistä erilaisiin konkurrenssimuotoihin perustuvaa järjestelmää yksinkertaisempi. Rangaistusta määrätessään ja mitatessaan tuomioistuimet voisivat keskittyä olennaisimpaan eli harkitsemaan, mihin rikoksiin syytetty on syylistynyt ja mikä rangaistus hänelle on niistä tuomittava. Toisaalta yhtenäisrangaistusjärjestelmä ei poikkea siinä määrin nykyisestä järjestelmästä, että siirtyminen uuteen järjestelmään aiheuttaisi nykyiseen järjestelmään jo tottuneellekaan voittamattomia vaikeuksia.

Edellä käsitellyn yhden ja useamman rikoksen väliseen rajanvetoon liittyviin ongelmiin ei tämän uudistuksen yhteydessä ole katsottu mahdolliseksi puuttua. Noita ongelmia tulee ilmeisestikin esiintymään myös uuden lain aikana. Saattaa olla niin, että ongelmia olisi mahdollista jossakin määrin vähentää laadittavalla yleissäännöksellä. Ilmeistä kuitenkin on, että yleissäännöksen merkitys tunnusmerkistö-

jen erilaisuus huomioon ottaen jäisi vähäiseksi. Säännös olisi yksinkertaisimmissa tapauksissa jokseenkin tarpeeton. Pulmallisissa tapauksissa nuo ongelmat taas ovat niin monitahoisia, että ongelmia riittävässä määrin vähentävän yleissäännöksen laatiminen olisi erittäin vaikeaa, ehkä mahdotontakin. Ongelmat ovat yleissäännöksen laatimista paremmin vähennettävissä ottamalla nämäkin seikat huomioon yksittäisiä rikosten tunnusmerkistöjä laadittaessa.

5. Ehdotetut muutokset

5.1. Yhtenäisrangaistusjärjestelmä

Ehdotuksen mukaan, jos joku olisi tuomittava rangaistukseen kahdesta tai useammasta rikoksesta, hänelle olisi tuomittava niistä pääsäännön mukaan yhteinen rangaistus riippumatta siitä, onko rikokset tehty yhdellä vai useammalla teolla ja riippumatta myös siitä, minkälaisen kokonaisuuden rikokset mahdollisesti muodostavat. Yhteinen rangaistus määrättäisiin kuitenkin vain vankeudella tai sakolla suoritettavista rikoksista.

5.1.1. Yhteinen vankeusrangaistus

Yhteinen vankeusrangaistus olisi tuomittava ensinnäkin silloin, kun joku olisi tuomittava kahdesta tai useammasta rikoksesta vankeusrangaistukseen (RL 7:1¹). Yhteiseen vankeusrangaistukseen olisi kuitenkin mahdollista tuomita myös silloin, kun jostakin rikoksesta olisi tuomittava määräaikainen vankeusrangaistus ja jostakin muusta rikoksesta sakkorangaistus. Tuomioistuin voisi tuomita myös joistakin rikoksista vankeutta ja lisäksi muista rikoksista sakkoa (RL 7:1²). Mikäli kuitenkin jostakin rikoksesta olisi tuomittava elinkautinen vankeusrangaistus, sanottu rangaistus olisi tuomittava kaikista rikoksista yhteiseksi rangaistukseksi (RL 7:1³). Määräaikainen vankeus ja sakko sisältyisivät niin kuin nykyisinkin elinkautiseen vankeusrangaistukseen. Yhteinen sakkorangaistus olisi taas tuomittava silloin, kun syytetty olisi tuomittava samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta sakkorangaistukseen (RL 7:3).

5.1.2. Määräaikaisen vankeusrangaistuksen enimmäis- ja vähimmäisaika

Yhteistä vankeusrangaistusta määrättäessä rikoksista seuraava ankarin enimmäisrangaistus olisi mahdollista ylittää. Rangaistus ei saisi kuitenkaan missään tapauksessa olla eri rikoksista seuraavien enimmäisrangaistusten yhteisaikaa pitempi. Toisaalta mahdollisuus ylittää ankarin enimmäisrangaistus riippuisi rikoksista seuraavan ankarimman enimmäisrangaistuksen pituudesta. Siten ankarimman enimmäisrangaistuksen saisi ehdotuksen mukaan ylittää enintään vuodella, jos rikoksesta saattaisi seurata vankeusrangaistusta vähemmän kuin kaksi vuotta, ja enintään kahdella vuodella, jos rikoksesta saattaisi seurata vankeutta vähintään kaksi vuotta mutta vähemmän kuin neljä vuotta, sekä enintään kolmella vuodella, jos rikoksesta saattaisi seurata määräaikainen vähintään neljän vuoden vankeusrangaistus (RL 7:2¹). Yhteisen vankeusrangaistuksen tulisi kuitenkin olla vähintään yhtä pitkä kuin ankarin eri rikoksista lain mukaan seuraavista vähimmäisrangaistuksista (RL 7:2²).

Yhteinen sakkorangaistus saisi ehdotuksen mukaan olla enintään 240 päiväsakkoa. Niissä tapauksissa, joissa sakkorangaistukselle on jostakin tuomittavana olevasta rikoksesta säädetty erityinen vähimmäismäärä, kuten nykyisen lain mukaan on säädetty 60 päiväsakon vähimmäisrangaistus törkeästä rattijuopumuksesta ja 30 päiväsakon vähimmäisrangaistus törkeästä liikenteen vaarantamisesta, yhteinen sakkorangaistus ei saisi olla tuota määrää pienempi (RL 7:3).

5.1.3. Yhteisen rangaistuksen mittaaminen

Rikoslain 6 luvun säännökset rangaistuksen mittaamisesta on laadittu lähinnä rangaistuksen mittaamista varten yhdestä rikoksesta. Ehdotuksen mukaan myös yhteisen vankeusrangaistuksen ja sakkorangaistuksen mittaamisessa olisi soveltuvin osin noudatettava mainittuja rikoslain 6 luvun säännöksiä (RL 7:5¹).

Mittaamiskäytännön yhtenäistämistä silmällä pitäen ehdotetaan lakiin otettavaksi lisäksi yleisluontoisia ohjeita siitä, mihin seikkoihin yhteistä rangaistusta mitattaessa olisi rikoslain 6 luvussa mainittujen yleisten rangaistuksen mittaamisperusteiden ohella kiinnitettävä huomiota. Ehdotuksen mukaan yhteistä rangaistusta mitattaessa lähtökohdaksi olisi otettava siitä rikoksesta tuomittava rangaistus, josta tuomioistuimen harkinnan mukaan olisi tuleva tuomittavana olevista rikoksista kovin rangaistus, sekä mitattava rikoksista yhteinen rangaistus siten, että rangaistus olisi oikeudenmukaisessa suhteessa tuomittavana olevaan kokonaisrikollisuuteen. Rangaistusta mitattaessa olisi siten ehdotuksen mukaan kiinnitettävä huomiota rikoslain 6 luvussa mainittujen mittaamisperusteiden lisäksi myös rikosten lukumäärään, niiden vakavuuteen ja rikosten keskinäiseen yhteyteen (RL 7:5²).

Yhteisen rangaistuksen määrääminen eri oikeudenkäynneissä käsiteltävinä olevista rikoksista

5.1.4. Yhteisen rangaistuksen määrääminen eri oikeudenkäynneissä käsiteltävinä olevista rikoksista

Yhteistä vankeusrangaistusta koskevat säännökset on laadittu lähinnä sitä tilannetta silmällä pitäen, että kaikki samoihin aikoihin tehdyt rikokset tulisivat tuomittaviksi samassa oikeudenkäynnissä. Samoin kuin nykyisinkin on yhtenäisrangaistusjärjestelmän voimassa ollessa varauduttava myös siihen, että saman henkilön samoihin aikoihin tekemät rikokset eivät tule tuomittaviksi samalla kertaa. Rikoksentekijän asemaan ei kuitenkaan saisi vaikuttaa se hänen kannaltaan sattumanvarainen seikka, milloin ja missä järjestyksessä hänen rikoksensa tulevat ilmi ja oikeuskäsittelyyn. Tämän vuoksi yhteistä vankeusrangaistusta koskevat säännökset on pyrittävä laatimaan siten, että rikoksentekijälle hänen useista rikoksistaan tuomitun rangaistuksen määrä mahdollisimman vähän olisi riippuvainen siitä, tuomitaanko rangaistus yhdellä kertaa tai eri kerroilla.

Niin kuin nykyiset rangaistuksen yhdistämistä koskevat säännökset myös yhteisen rangaistuksen jälkikäteistä määräämistä koskevat säännökset on laadittu erikseen niitä tapauksia varten, jolloin yhteinen rangaistus määrätään tuomioistuimessa parhaillaan käsiteltävinä olevista rikoksista ja aikaisemmin tuomituista rikoksista (RL 7:6), sekä erikseen niitä tapauksia varten, jolloin yhteisen rangaistuksen määrääminen tulee ajankohtaiseksi vasta rangaistuksia täytäntöönpannassa (RL 7:7).

Samoin kuin nykyisin rangaistuksia yhdistettäessä myös yhteistä vankeusrangaistusta jälkikäteen määrättäessä ratkaiseva ajankohta olisi vankeusrangaistuksen tuomitsemishetki. Toisin

kuin nykyisin vain ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitsemisella olisi niin sanottu konkurrenssin katkaiseva vaikutus. Ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain muuttamista koskevan lakiehdotuksen perusteluissa selostetuista syistä vastaavanlainen katkaiseva vaikutus olisi kuitenkin myös tuomiolla, jolla ehdollinen rangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön (RL 7:6³).

Siinä tapauksessa, että aikaisemmalla tuomiolla ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittua syytetään tuomioistuimessa ennen hänen rangaistukseen tuomitsemista tekemästään muusta rikoksesta, kaikista noista rikoksista olisi ehdotuksen mukaan määrättävä yhteinen vankeusrangaistus samalla tavoin kuin jos kaikki nuo rikokset olisivat tulleet käsiteltäviksi tuomioistuimessa samalla kertaa (RL 7:6¹). Ehdotuksen mukaan yhteisen rangaistuksen määrääminen ei kuitenkaan mainituissa tapauksissa olisi aina välttämätöntä. Mikäli tuomioistuin etenkin siinä tapauksessa, että aikaisemmin tuomittu rangaistus olisi pantu jo täytäntöön, pitäisi aikaisemmin tuomittua rangaistusta riittävänä seuraamuksena myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta, tuomioistuimen tulisi todeta aikaisemman rangaistuksen koskevan myös tätä uutta rikosta (RL 7:6¹). Selvyden vuoksi rikoslain 7 lukuun ehdotetaan otettavaksi myös säännös, jonka mukaan ennen ehdotonta vankeusrangaistus-tuomiota ja tuomion antamisen jälkeen tehdystä rikoksista ei määrätä yhteistä vankeusrangaistusta (RL 7:6²).

Niissä tapauksissa, joissa vasta rangaistuksia täytäntöönpannassa havaitaan, että joistakin noista rangaistuksista tai jostakin niistä ja aikaisemmin jo täytäntöönpannusta vankeusrangaistuksesta olisi lain mukaan määrättävä yhteinen vankeusrangaistus, ehdotuksen mukaan yhteisen rangaistuksen määräisi virallisen syyttäjän esityksestä alioikeus (RL7:7²). Myös silloin, kun yhteinen vankeusrangaistus määrätään täytäntöönpanovaiheessa, tuomitulle olisi varattava tilaisuus tulla asiassa kuulluksi. Hänellä olisi oikeus hakea muutosta päätökseen. Päätös voitaisiin kuitenkin panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei tuomioistuin toisin määräisi (RL7:7³).

5.1.5. Yhteisen sakkorangaistuksen määrääminen

Myös niissä tapauksissa, joissa sakkorangaistukseen tuomittua syytetään ennen tuomiota tehdystä muusta rikoksesta, olisi oikeudenmukaista ja johdonmukaista saattaa hänet yhteistä sakkorangaistusta määrättäessä samaan asemaan riippumatta siitä, määrätäänkö sakot kaikista noista rikoksista samalla kertaa vai eri kerroilla. Tämä kuitenkin edellyttäisi, että syyttäjillä, tuomioistuimilla ja täytäntöönpanoviranomaisilla olisi asiaa käsitellessään käytettävissään täydelliset tiedot syytetylle aikaisemmin tuomituista sakoista. Näiden vähäisimpien rikkeiden täydellistä rekisteröintiä ja vielä vähemmän noiden tietojen hankkimista aina silloin, kun joku on syytteessä sakolla suoritettavasta rikoksesta, ei voida pitää tarkoituksenmukaisena. Ehdotuksen mukaan yhteinen sakkorangaistus olisikin määrättävä vain samalla kertaa tuomitavista sakkorikoksista.

Suurin osa sakoista tuomitaan nykyisin rangaistusmääräysmenettelyssä. Siinä vaiheessa, kun rangaistusmääräys tuomari tuomitsee syytetyä sakkoon syyttäjän vaatimuksesta, rangaistusvaatimus on useimmiten toimitettu syytetylle tiedoksi välittömästi heti rikkomuksen tapahduttua. Sen vuoksi ei samassa rangaistusvaatimuksessa yleensä voida vaatia syytetyä tuomitsemista yhteiseen sakkorangaistukseen, jollei rikkomukset ole tehty samalla teolla tai välittömästi toistensa jälkeen. Rangaistusmääräysmenettelyssä yhteisen sakkorangaistuksen määrääminen olisi mahdollista lähinnä vain noissa tapauksissa.

5.1.6. Muut seuraamukset

Ehdotuksen mukaan yhteisen rangaistuksen määrääminen koskisi vain vankeusrangaistuksia ja sakkorangaistuksia. Lisäksi määrätään nykyisin voimassa olevan rikoslain 2 luvun 5 §:n mukaan yhteinen sakon muuntorangaistus samalla kertaa muunnettavina olevista sakoista.

Vuoden 1990 alusta voimaan tulleen uuden virkarikoslainsäädännön mukaan on luovuttu sekä virantoimituksesta erottamisesta että sijaisrangaistuksista. Erityisrangaistuksista säilyvät vain viraltapanoseuraamus sekä varoitus. Uuden virkarikoslainsäädännön tultua voimaan saattaa esiintyä tapauksia, joissa esimer-

kiksi aikaisemmin jonkin rikoksen johdosta jo viralta pantu henkilö olisi ennen tuomion antamista tehdyn muun rikoksen johdosta myös tuomittava viralta pantavaksi. Mikäli aikaisempi tuomio olisi saanut jo lainvoiman, tuomioistuin joutuisi tuolloin uuden rikoksen johdosta tuomittavan viraltapanon osalta vain toteamaan mainitun seikan ja jättämään toisen viraltapanon tuomitsematta. Siinä tapauksessa taas, että aikaisempi viraltapanotuomio ei tuolloin olisi vielä saanut lainvoimaa, tuomioistuimen olisi ilmeisesti uudelleen määrättävä tuomittu pantavaksi viralta samasta virasta. Nämä ilmeisestikin erittäin harvoin käytännössä esiintyvät tapaukset eivät näyttäisi kuitenkaan vaativan nimenomaisia säännöksiä.

Mainittuja erityisiä rangaistuksia, kuten viraltapanaa, ei voitaisi sisällyttää yhteiseen vankeusrangaistukseen tai sakkorangaistukseen, vaan ne samoin kuin muutkin rikosoikeudelliset seuraamukset olisi tuomittava vankeusrangaistuksen tai sakkorangaistuksen lisäksi. Selvytyden vuoksi tästä ehdotetaan otettavaksi rikoslain 7 lukuun nimenomainen säännös (RL 7:4).

5.2. Muutokset muuhun rikosoikeudelliseen lainsäädäntöön

Ehdotettu yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtyminen edellyttää eräitä muutoksia rikoslain 2 luvun 2 ja 4 §:ään sekä 8 luvun 4 §:ään. Lisäksi ehdotetaan muutettaviksi useita eri lakien rikosoikeudellisia säännöksiä. Suurin osa noista muutoksista olisi kuitenkin lähinnä teknisiä. Merkittäviä asiallisia muutoksia ehdotetaan ehdollisesta rangaistuksesta annettuun lakiin (135/76).

Täytäntöönpantaviksi määrättyt ehdolliset rangaistukset tulevat nykyisin suoritettaviksi täysimääräisinä. Tämä johtaa kohtuuttoman pitkiin vankeusrangaistuksiin varsinkin silloin, kun samalla kertaa täytäntöönpantavia rangaistuksia on useita. Etenkin silloin, kun on kysymys ensimmäistä kertaa ehdotonta vankeusrangaistusta suorittamaan tulevista nuorista rikoksentehtäjästä, olisi kohtuullista, että rikoksentehtäjän suoritettavan vankeusrangaistuksen yhteismäärää voitaisiin vielä tarkemmin harkita määrättäessä ehdollinen rangaistus pantavaksi täytäntöön.

Nykyisten epäkohtien korjaamiseksi ehdotusta laadittaessa on ollut harkittavana myös se

vaihtoehto, että eräissä muissa maissa voimassa olevan järjestelmän tavoin ehdollisen rangaistuksen määrä vahvistettaisiin vasta siinä vaiheessa, kun rangaistuksen ehdollisuus määrätään menetetyksi. Näin perusteellisen nykyisen järjestelmän muuttamisen edellytysten tarkeempaan tutkimiseen ei kuitenkaan tässä yhteydessä ole katsottu voitavan ryhtyä. Ehdollisesta rangaistuksesta annettuun lainsäädäntöön ehdotetaan kuitenkin tehtäväksi sellaisia muutoksia, joilla voitaisiin vähentää täytäntöönpantavien ehdollisten rangaistusten lukumäärää ja niiden pituuksia.

Ehdotuksen mukaan tuomioistuinten harkintavaltaa ehdollisia rangaistuksia täytäntöönpannaessa ehdotetaan lisättäväksi. Ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 4 §:n mukaan ehdollinen rangaistus olisi aina määrättävä pantavaksi täytäntöön siinä tapauksessa, että syytetty tuomitaan uudesta rikoksesta yli vuoden pituiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Tästä ehdotetaan luovuttavaksi. Niissä tapauksissa, joissa tuomioistuin katsoo aiheelliseksi määrätä aikaisemmin tuomitun ehdollisen rangaistuksen pantavaksi täytäntöön, tuomioistuin voisi määrätä pantavaksi täytäntöön ehdollisesta rangaistuksesta vain osan ja jättää rangaistuksen muilta osin olemaan voimassa edelleenkin ehdollisena aikaisemmin määrättyyn koetusajoin. Mahdollista olisi myös määrätä pantavaksi täytäntöön vain jokin kahdesta tai useammasta ehdollisesta rangaistuksesta.

Ehdotuksen mukaan nykyiseen lainsäädäntöön liittyviä epäkohtia ehdotetaan vähennettäväksi myös siten, että täytäntöönpannavan kokonaisrangaistuksen määrää voitaisiin nykyistä useammin harkita uudelleen niissä tapauksissa, joissa määrätään pantavaksi täytäntöön kaksi tai useampia ehdollisia rangaistuksia tai täytäntöönpantavaksi määrätty ehdollinen rangaistus tullaan panemaan täytäntöön yhden tai useamman muun vankeusrangaistuksen kanssa samalla kertaa. Tässä tarkoituksessa rikoslain 7 luvun uudet yhteisen vankeusrangaistuksen määräämistä koskevat 6 ja 7 §:n säännökset on ehdotettu laadittaviksi siten, että ehdollinen vankeusrangaistus ei katkaisisi enää kilpailua. Tämän lisäksi ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 4 §:ään ehdotetaan otettavaksi uusi 2 momentti. Sen mukaan niissä tapauksissa, joissa ehdollinen rangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön, tekijän tuomitsemisessa yhteiseen vankeusrangaistukseen olisi soveltuvin osin noudatettava rikoslain 7 luvun

säännöksiä. Käytännössä tämä merkitsisi sitä, että täytäntöönpantavaksi määrätyistä yhdestä tai useammasta ehdollisesta vankeusrangaistuksesta sekä uudesta rikoksesta tuomittavasta vankeusrangaistuksesta määrättäisiin yhteinen vankeusrangaistus rikoslain 7 luvun säännöksiä noudattaen. Mahdollista olisi myös, että yhteinen rangaistus tuolloinkin määrättäisiin vasta täytäntöönpanovaiheessa.

Yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtyminen aiheuttaa eräitä muutoksia myös nuorista rikoksentehtävistä annettuun lakiin (262/40). Samassa yhteydessä ehdotetaan mainitun lain niin sanottua nuorisovankilapidennystä koskevat säännökset, joita ei viime vuosikymmeninä ole enää käytännössä sovellettu, vanhentuneina kumottaviksi.

Nuorisovankilasta vanki voidaan rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 5 luvun 9 §:n (497/53) mukaan päästää ehdonalaan vapauteen vasta sitten, kun hän on suorittanut rangaistusta vähintään 6 kuukautta ja rangaistuksestaan vähintään kolmanneksen. Muusta rangaistuslaitoksesta vanki voidaan taas rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 13 §:n mukaan päästää ehdonalaan vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmannesta tai, jos siihen on erityistä syytä, puolet rangaistuksesta, kumpaisessakin tapauksessa kuitenkin vähintään 14 päivää. Ensiksi mainittujen säännösten osittaisesta ankarammuudesta aiheutuu se epäkohta, että 6—12 kuukauden vankeusrangaistukseen tuomittu nuori rikoksentehtäjä joudutaan käytännössä määräämään suorittamaan rangaistustaan hänelle sopivamman nuorisovankilan sijasta yleisessä rangaistuslaitoksessa, jotta hän ei joutuisi tavallista vankia huonompaan asemaan.

Eduskunta onkin 17 päivänä lokakuuta 1989 antamassaan vastauksessa hallituksen esitykseen 245/1988 vp. laeiksi ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:n sekä rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 4 luvun 2 §:n muuttamisesta, eduskunnan lakivaliokunnan mietinnön 9/1989 vp. mukaisesti, edellyttänyt hallituksen huolehtivan siitä, että nuorisovankilasta ehdonalaan vapauteen päästämistä koskeva säännös saatetaan sopusointuun vastaavan yleisen säännöksen kanssa.

Edellä mainituista syistä nuorisovankilasta ehdonalaan vapauteen päästämistä koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että vanki voitaisiin päästää ehdonalaan va-

pauteen nuorisovankilasta suoritettuaan rangaistuksesta vähintään kolmanneksen.

5.3. Rikosasiain oikeuspaikkaa koskevien säännösten muuttaminen

Yhteisen vankeusrangaistuksen määräämiseksi on tavoiteltavaa, että kaikki saman henkilön tekemiä, ilmi tulleita rikoksia koskevat syytteet voitaisiin käsitellä samassa oikeudenkäynnissä. Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen vasta täytäntöönpanovaiheessa muodostuu pakostakin myös uuden lain aikana tavallista oikeudenkäyntiä summittaisemmaksi. Sen vuoksi olisi pyrittävä siihen, että yhteisen rangaistuksen määräämiseen vasta täytäntöönpanovaiheessa jouduttaisiin turvautumaan mahdollisimman harvoin. Tämä edellyttää nykyistä joustavampia rikosasiain oikeuspaikkaa koskevia säännöksiä ja myös nykyistä joustavampia mahdollisuuksia asian käsittelyn siirtämiseen tuomioistuimesta toiseen.

Ehdotuksen mukaan pääsääntönä tulisi olemaan, että tuomioistuin, joka on toimivaltainen tutkimaan jotakin rikosta koskevan syyteen, eli siis useimmiten jonkin rikoksen teko paikan tuomioistuin, olisi oikeutettu käsittelemään muutkin samaa henkilöä koskevat syytteet (OK 10:22). Lisäksi ehdotetaan säännöksiä täydennettäväksi siten, että tuomioistuin voisi tarvittaessa siirtää asian toiseen tuomioistuimeen (OK 10:22 c). Siirtomahdollisuus olisi myös siinä tapauksessa, että asia olisi siirrettävä ylemmältä tuomioistuimesta toiseen samanasteiseen tuomioistuimeen tai ylemmältä tuomioistuimesta sellaiseenkin alempaan tuomioistuimeen, jossa tuo asia ei ole aikaisemmin ollut käsiteltävänä (OK 10:22 c² ja 22 d).

Mahdollisuuksia eri rikosasiain tarkoituksenmukaiseen käsittelyyn samassa oikeudenkäynnissä ehdotetaan lisättäväksi muun muassa siten, että syyte kaikkia rikokseen osallisia eli tekijäkumppaneita sekä avunantajia ja yllyttäjiä vastaan olisi mahdollista käsitellä samassa oikeudenkäynnissä (OK 10:22 a). Useiden vastaajien tekemät eri rikoksetkin olisi uusien säännösten mukaan mahdollisuus saat-
taa samaan oikeudenkäyntiin tutkittaviksi, jos rikoksilla on sellainen yhteys keskenään, kuten esimerkiksi varkaudella ja varastetun tavaran kätkemisellä, että asioiden käsittely yhdessä voidaan katsoa soveliaaksi (OK 10:22 b).

Oikeuspaikkasäännösten lisäksi ehdotetaan asian käsittelyä oikeudessa koskevaan oikeudenkäymiskaaren 14 lukuun otettavaksi säännökset toisaalta saman vastaajan ja eri vastaajien tekemien rikosten käsittelystä yhdessä ja toisaalta juttujen tarkoituksenmukaisesta erotamisesta (OK 14:7 a) sekä niin sanotusta osatuomiosta (OK 14:7 b).

Edellisen lisäksi ehdotetaan eräitä vähäisempiä muutoksia oikeudenkäymiskaaren 16 ja 31 lukuun ja sotilasoikeudenkäyntilakiin (326/83) sekä maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lakiin (87/73).

6. Aikaisemmat uudistusehdotukset ja asian valmistelu

6.1. Vuoden 1920 ehdotus

Rikoslain konkurrenssijärjestelmän heti lain voimaan tultua osakseen saaman arvostelun vuoksi professori Allan Serlachius ehdotti vuonna 1920 oikeusministeriön toimeksiannosta tekemässään luonnoksessa uuden rikoslain yleiseksi osaksi järjestelmän perinpohjaista uudistamista ja yksinkertaistamista.

Ehdotuksessa hylättiin ideaali- ja reaalikonkurrenssissa olevien rikosten erilainen sääntely. Tuomittavaan rangaistukseen ei siten olisi vaikuttanut, oliko useat rikokset tehty yhdellä vai useammalla teolla. Serlachiuksen käsityksen mukaan tekojen määrittäminen yhdeksi tai useammaksi teoksi oli aina harkinnanvaraista, minkä vuoksi rangaistavuutta ei ollut syytä tehdä riippuvaksi näin epämääräisistä kriteereistä.

Niissä tapauksissa, joissa syytetylle olisi tullut tuomita kaikista rikoksista määräaikainen vankeusrangaistus, ehdotuksen mukaan kaikista rikoksista oli tuomittava yhteinen rangaistus yksikkörangaistuksia määräämättä. Rangaistusasteikon enimmäisrangaistuksena oli rikoksista säädetty ankarin enimmäisrangaistus lisätynä enintään puolella ja vähimmäisrangaistuksena ankarampi rangaistus kuin ankarin eri rikosten vähimmäisrangaistuksista. Ehdotuksen mukaan sakot oli kuitenkin tuomittava erillisinä ja laskettava yhteen täysimääräisinä.

Serlachiuksen käsityksen mukaan jatkettua rikosta koskevaa säännöstä ei oikeastaan olisi tullut ottaa ehdotukseen, koska hänen käsityksensä mukaan jatkettun rikoksen tapauksessa oli kysymys jatketusta teosta, mutta vain yh-

destä rikoksesta. Kun säännös jatketusta rikoksesta oli kuitenkin voimassa olevassa laissa ja sen poistaminen olisi saattanut aiheuttaa väärinkäsityksiä, Serlachius ehdotti lakiin otettavaksi myös jatkettua rikosta koskevan säännöksen.

6.2. Rikoskonkurrenssitoimikunta

Myös rikoskonkurrenssitoimikunta ehdotti mietinnössään vuonna 1972 (komiteamietintö 1972:B 43) luopumista ideaali- ja reaalikonkurrenssin erottelusta sekä jatkettun rikoksen käsitteestä sekä ehdotti yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtymistä. Toimikunta perusteli ehdotustaan sillä, että rajan vetäminen eri konkurrenssitapausten välille oli lähinnä teoreettinen kysymys eikä se aina ollut sopusoinnussa käytännön elämän ilmiöiden kanssa.

Mietinnön mukaan yhteinen vapausrangaistus ei saanut ylittää rikoksista säädettyjen enimmäisrangaistusten yhteenlaskettua määrää eikä myöskään saanut ylittää ankarinta rikoksista säädettyä enimmäisrangaistusta kuin enintään kahdella vuodella. Yhteisen rangaistuksen vähimmäismäärän tuli olla vähintään rikoksista säädetyn ankarimman vähimmäisrangaistuksen suuruinen.

6.3. Rikoskonkurrenssityöryhmä

Oikeusministeriön vuonna 1973 asettama rikoskonkurrenssityöryhmä ei mietinnössään (oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisu 5/1973) pitänyt tarkoituksenmukaisena eri konkurrenssimuotojen erottelun poistamista osittaisuudistuksena, koska rikoslain 7 luvun uudistaminen johtaisi laajoihin lainmuutoksiin myös rikoslain ulkopuolella. Yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtyminen olisi työryhmän mielestä edellyttänyt rikosten uusimista ja rangaistuksen mittaamista koskevien säännösten tarkistamista. Mainitut uudistukset on sittemmin toteutettu vuonna 1976. Nykyisestä poikkeavan järjestelmän käyttöönotto olisi työryhmän mielestä edellyttänyt selvää tietoa rikoslain kokonaisuudistuksesta.

Työryhmän ehdotuksen mukaan ideaalikonkurrenssi- ja reaalikonkurrenssikäsitteet olisivat edelleen säilyneet laissa. Jatkettua rikosta koskevaa säännöstä työryhmä ehdotti muutettavaksi siten, että jatkettun rikoksen osatekojen

olisi aina pitänyt täyttää sama perustunnusmerkitö. Työryhmä ehdotti lisäksi, että rikoslain 7 lukuun olisi otettu uusi säännös niin sanotusta privilegioidusta reaalikonkurrenssista. Säännöstä olisi sovellettu rikoksiin, jotka eivät täyttäneet samaa perustunnusmerkitöä, mutta jotka kuuluivat samaan rikossarjaan. Työryhmän mietinnön valmistumisen aikaan jatkettua rikosta koskevan säännöksen soveltaminen oli oikeuskäytännössä ilmeisesti laajempaa kuin koskaan eli sitä sovellettiin juuri tällaisiin rikossarjoihin varsin yleisesti, joskaan ei aina.

Työryhmän ehdotuksen mukaan privilegiodussa reaalikonkurrenssissa olevista rikoksista olisi tuomittu yksi rangaistus, jonka enimmäismäärä olisi ollut kahden törkeimmän rikoksen enimmäisrangaistuksen summa. Kaikista törkeimmän rikoksen enimmäisrangaistuksen olisi kuitenkin saanut ylittää enintään vuodella. Privilegioidun reaalikonkurrenssin ohella lakiin olisi työryhmän ehdotuksen mukaan jäänyt edelleen säännös reaalikonkurrenssista. Reaalikonkurrenssissa olevista rikoksista rangaistus olisi määrätty nykyiseen tapaan yhdistämällä vankeusrangaistukset lievennetyn lisäämisperiaatteen mukaisesti.

6.4. Kriminaalityöryhmän ehdotus ja laintarkastuskunnan lausunto vuodelta 1978 sekä rauennut hallituksen esitys 84/1980 vp.

Oikeusministeriön rikoslain osittaisuudistuksia valmistelemaan asettama virkamiestyöryhmä eli niin sanottu kriminaalityöryhmä esitti hallituksen esityksen muotoon laatimassaan ehdotuksessa (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 3/1978) rikoskonkurrenssitoimikunnan tapaan konkurrenssin lajien erotelun poistamista ja siirtymistä yhtenäisrangaistusjärjestelmään. Ehdotuksen mukaan yhteinen vankeusrangaistus olisi saanut olla enintään kaksi kertaa niin pitkä kuin törkeimmän rikoksen enimmäisrangaistus. Tätä enimmäisrangaistusta ei kuitenkaan olisi saanut ylittää enemmällä kuin kahdella vuodella.

Täytäntöön pantavaksi määrättyjen kohtuuttoman pitkien ehdollisten vankeusrangaistusten lieventämiseksi kriminaalityöryhmä ehdotti myös ehdollisesta rangaistuksesta annettua lakia muutettavaksi muun muassa siten, että rikoksenteikijä olisi voitu täytäntöön pantavaksi

määrätyn ehdollisen rangaistuksen ja uudesta rikoksesta seuraavan ehdottoman vankeusrangaistuksen asemesta tuomita yhteiseen vankeusrangaistukseen. Lisäksi työryhmä esitti luonteeltaan lähinnä teknisiä muutoksia useisiin rikosoikeudellisiin säännöksiin. Myös useita rikosasiain oikeuspaikkaa koskevia oikeudenkäymiskaaren säännöksiä ehdotettiin uudistettavaksi.

Laintarkastuskunta suhtautui kriminaalityöryhmän ehdotuksesta pyydettyssä lausunnossaan (Rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudistaminen, Laintarkastuskunnan lausunto 2/1978) yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtymiseen määrätyn varauksin. Pitkälti rikoskonkurrenssityöryhmän kannanottoihin yhtyen se asetti kyseenalaiseksi, oliko noin laajaa uudistusta pidettävä tarpeellisenä ennen rikoslain kokonaisuudistusta vai olivatko nykyisen järjestelmän epäkohdat korjattavissa suppeammin lainmuutoksien järjestelmän perusteita muuttamatta.

Mainituista epäilyistään huolimatta laintarkastuskunta ei kuitenkaan suhtautunut kielteisesti rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudistamiseen tarkastettavana olleen esitysehdotuksen pohjalta. Laintarkastuskunnan käsityksen mukaan puheena olevien säännösten soveltamisesta saatavat kokemukset saataisivat myös helpottaa rikoslain kokonaisuudistuksen valmistelemista. Lausunnossaan laintarkastuskunta esitti kuitenkin eräitä muutosehdotuksia ehdotettuihin säännöksiin.

Laintarkastuskunnan lausunnon johdosta tarkistettu hallituksen esitys rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudistamisesta (hall.es. 84/1980 vp.) annettiin eduskunnalle kesällä 1980. Asian käsittelyn ollessa eduskunnan lakivaliokunnassa kesken esitys kuitenkin raukesi vaalikauden päättymisen vuoksi.

6.5. Hallituksen esityksen valmistelu oikeusministeriössä

Tämä rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudistamista koskeva esitys on valmisteltu oikeusministeriön asettamassa työryhmässä eli niin sanotussa yhtenäisrangaistustyöryhmässä. Esitystä valmisteltaessa on kiinnitetty erityistä huomiota paitsi edellä mainittuihin lainvalmistelutöihin eduskunnan lakivaliokunnan hallituksen esityksen 84/1980 vp. johdosta kuulemien eri asiantuntijoiden lausuntoi-

hin. Esityksen valmisteluvaiheessa työryhmä on kuullut lakiehdotusten johdosta eräitä asiantuntijoita.

Esitys on suurimmaksi osaksi samanlainen kuin rauennut hallituksen esitys 84/1980 vp. Huomattavimmat muutokset aikaisempaan hallituksen esitykseen ovat seuraavat. Rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäistä vaihetta koskevaa hallituksen esitystä (hall. es. 66/1988 vp.) vastaavasti rikoslain 2 luvun 2 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kolmea kuukautta lyhyempi vankeusrangaistus olisi aina tuomittava päivinä. Niin kuin aikaisemmassakin esityksessä enimmäisrangaistuksen saisi ylittää, mutta rangaistus ei saisi olla eri rikoksista seuraavien enimmäisrangaistusten yhteismäärää suurempi. Aikaisemman esityksen mukaan kaikki enimmäisrangaistukset oli mahdollista ylittää enintään kahdella vuodella. Tämän esityksen mukaan enimmäisrangaistus saataisiin ylittää enintään yhdestä kolmeen vuodella riippuen tuomittavana olevista rikoksista seuraavan ankarimman enimmäisrangaistuksen pituudesta. Sakon muuntorangaistusta koskevien säännösten vuonna 1986 tapahtuneen muuttamisen johdosta yhteisen sakkorangaistuksen enimmäismäärä olisi ehdotuksen mukaan aikaisemman 180 päiväsakon sijasta 240 päiväsakkoa.

Yhteisen rangaistuksen mittaamista koskeva säännösehdoitus on aikaisempaa säännöstä yksityiskohtaisempi siinä, että yhteistä rangaistusta mitattaessa lähtökohdaksi olisi otettava siitä rikoksesta tuomittava rangaistus, josta tuomioistuimen harkinnan mukaan olisi tuleva ankarin rangaistus, sekä mitattava rikoksista yhteinen rangaistus siten, että se olisi oikeudenmukaisessa suhteessa myös rikosten lukumäärään, vakavuuteen ja keskinäiseen yhteyteen. Sakon muuntorangaistusta koskevien säännösten uudistamisen ja virkarikoslainsäädännön uudistamisen vuoksi tähän esitysehdoitukseen ei ole otettu yhteistä sakon muuntorangaistusta koskevia säännöksiä eikä yhteistä virantoimituksesta erottamista koskevaa säännöstä.

Ehdollisesta rangaistuksesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi aikaisempaa ehdotusta laajemmassa määrin. Ehdotuksen mukaan ehdollinen rangaistus voitaisiin määrätä pantavaksi täytäntöön vain osaksi sekä jättää rangaistus muulta osin ehdolliseksi. Myös tämän ehdotuksen mukaan voitaisiin täytäntöön pantavaksi määrätyn ehdollisen rangaistuksen

ja muun vankeusrangaistuksen perusteena olevista rikoksista määrätä määrätyin edellytyksin yhteinen vankeusrangaistus. Ehdotuksen mukaan vain ehdoton, mutta ei siis ehdollinen vankeusrangaistus katkaisisi konkurrenssin. Aikaisemmassa esityksessä yhteisen rangaistuksen määrääminen puheena olevassa tapauksessa oli ehdotettu järjestettäväksi siten, että yhteistä rangaistusta määrättäessä ehdollinen vankeusrangaistus olisi katsottu tuomituksi vasta silloin, kun se määrättiin pantavaksi täytäntöön.

Nuorista rikoksentehtäjästä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi myös siten, että käytännössä jo yli 20 vuoden ajan soveltamatta jääneet niin sanottua nuorisovankilapitennystä koskevat säännökset ehdotetaan tarpeettomina kumottaviksi. Nuorisovankilasta ehdonalaiseen vapauteen päästämistä koskevia säännöksiä ehdotetaan myös muutettavaksi.

Rikoslain ja ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain siirtymäsäännökset ovat aikaisemman hallituksen esityksen vastaavia säännöksiä yksityiskohtaisempia.

7. Organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

7.1. Henkilöstön lisäystarve

Esitykseen sisältyvistä lakiehdotuksista ei yleisesti ottaen ole odotettavissa merkittäviä viranomaisten toimivaltaa, organisaatiota tai menettelykäytäntöä koskevia vaikutuksia. Vankeusrangaistusten täytäntöönpanovaiheessa tapahtuvan hovioikeuksien niin sanotun kirjeyhdistämisen lakkaamisen vuoksi osa vastaavista yhteisen rangaistuksen määräämisoikeudenkäynneistä ilmeisestikin tulee eräiden suurempien rangaistuslaitosten sijaintipaikkakuntien tuomioistuinten tehtäväksi. Näin ollen näille tuomioistuimille ja vastaavasti niiden tuomiopiirissä toimiville virallisille syyttäjille saattaa aiheutua näistä rangaistusten täytäntöönpanovaiheessa tapahtuvista yhteisen rangaistuksen määräämisistä jossakin määrin lisätyötä. Toisaalta on todettavissa, että vuoden 1989 alusta voimaan tullut laki yhden tuomarin istunnossa käsiteltävistä rikosasioista (1026/88) antaa tuomioistuimille mahdollisuuden nykyistä suuremman juttumäärän käsittelemiseen vuosittain.

Ehdotetut oikeudenkäymiskaaren 10 luvun rikosasiain oikeuspaikkaa koskevat säännökset tekevät mahdolliseksi samaa rikoksentehtijää koskevien eri tuomioistuinten tuomiopiirissä tehtyjen rikosten käsittelyn samassa tuomioistuimessa. Säännökset tekevät myös mahdolliseksi samaan rikokseen osallisten syyteasioiden yhdessä käsittelyn ja myös määrätynlaisessa asiallisessa yhteydessä toisiinsa olevien rikosasioiden yhdessä käsittelyn. Säännösten tarkoituksenmukainen soveltaminen edellyttää kuitenkin rikosasiain käsittelyyn osallistuvien viranomaisten eli ensisijassa rikosten tutkijain sekä virallisten syyttäjien sekä viime kädessä myös tuomarien yhteistoiminnan lisäämistä. Käytännössä eri viranomaiset joutuvat nykyisin olemaan yhteistyössä eräiden yhdessä käsiteltävien rikosasiain oikeuspaikasta annettua lakia (516/45) sovellettaessa. Yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtyminen asettaa kuitenkin mainitulle yhteistoiminnalle nykyistä suurempia vaatimuksia esitutkintavaiheesta lähtien.

Uuden lainsäädännön edellyttämästä viranomaisten välisestä yhteistoiminnasta aiheutuu eri viranomaisille nykyiseen verrattuna lisätyötä esimerkiksi rikosasioita koskevien kyselyjen ja mahdollisten asiakirjain hankkimisen vuoksi. Toisaalta asioiden tarkoituksenmukaisesta keskittämisestä koituu kokonaisuudessaan työn säästöä. Edellä olevat seikat huomioon ottaen tähän esitykseen sisältyvistä lakiehdotuksista ei ole odotettavissa viranomaisille merkittävää henkilöstön lisäystarvetta. Ehdotettu uudistus saattaa kuitenkin eräissä tuomioistuimissa johtaa rajoitettuun lisätyövoiman tarpeeseen.

7.2. Uudistuksen vaikutus oikeusministeriön tuomiolauselma- ja perintäjärjestelmään

Tuomioistuimet tallentavat nykyisin tiedot rikosasiassa antamista päätöksistä oikeusministeriön tuomiolauselmajärjestelmään, josta tiedot siirretään konekielisesti sakkojen ja saamisten perimistä varten perintäjärjestelmään sekä vapausrangaistusten täytäntöönpanoa varten vankeinhoidon atk-järjestelmään. Tietoja välitetään konekielisesti myös erälle tuomioistuinten päätöstietoja tarvitseville viranomaisille. Järjestelmä myös tarkistaa osittain päätöstietojen loogisuuden ja oikeellisuuden.

Tähän esitykseen sisältyvien lakiehdotusten johdosta tuomiolauselmajärjestelmän tallennus on suunniteltava pääosin uudelleen. Käsittelysäännöt, siirtoajot liitännäisiin rekistereihin ja tietokantoihin on suunniteltava ja toteutettava lainmuutoksen edellyttämällä tavalla. Siirtymäkautena on ilmeisestikin pidettävä yllä kahta rinnakkaista järjestelmää.

Mainitusta uuden järjestelmän suunnittelutyöstä, toteutusvaiheen seurannasta ja testauksesta, tuomiolauselmajärjestelmän muuttamisesta, uusien tietokantojen ja kahden rinnakkaisten järjestelmän ylläpitämisestä, liitännäisten rikosrekisterijärjestelmän, vankeinhoidon ja ulosoton järjestelmien muutostyöstä sekä henkilökunnan koulutuksesta aiheutuisi valtiolle menoja noin kolme miljoonaa markkaa.

8. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

8.1. Esityksen suhde rikoslain kokonaisuudistukseen

Tässä esityksessä on kysymys rikoslain kokonaisuudistuksesta erotetusta uudistuksesta. Lakiehdotusten säännöksistä on rikoslain 2 luvun 2 §:n 2 momentti laadittu lähes samansisältöiseksi kuin säännös, joka on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsitteleväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi (hall. es. 66/1988 vp.). Tähän esitykseen sisältyvässä lakiehdotuksessa sanonnan ”rangaistuksia yhdistettäessä” sijasta käytetään kuitenkin sanontaa ”yhteistä rangaistusta määrättäessä”. Yhteisen vankeusrangaistuksen rangaistusasteikkoja koskevia säännöksiä laadittaessa on kiinnitetty huomiota käytännössä yleisimmin esiintyvien rikosten nykyisiin ja myös kokonaisuudistuksen yhteydessä ehdotettuihin rangaistusasteikkoihin.

Tähän esitykseen sisältyvien rikosten yhtymistä koskevien säännösten soveltamiseen liittyviä ongelmia voidaan vähentää kiinnittämällä rikoslain eri rikosten tunnusmerkistöjä laadittaessa huomiota myös rikosten yhtymiseen liittyviin seikkoihin. Hallituksen esityksen 66/1988 vp. perusteluissa jaksossa 6.1. onkin todettu esitykseen sisältyvien lakiehdotusten rikostunnusmerkistöt pyrityn laatimaan sellaisik-

si, että niin sanottuja lainkonkurrenssitilanteita syntyisi mahdollisimman vähän.

8.2. Esityksen suhde muuhun lainsäädäntöön

Alioikeusuudistukseen liittyvällä oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta annetulla lailla (354/87), joka tulee voimaan erikseen säädettävällä lailla, alioikeuden päätösvaltaisuudesta rikosasioissa on oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:ssä säädetty, että alioikeus eli niin sanottu käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on puheenjohtaja ja kolme lautamiestä. Luvun 4 §:n mukaan rikosasiassa käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja edellyttäen, että rikoksesta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin vankeutta enintään vuosi ja että rangaistukseksi ei tuomita sakkooa ankarampaa rangaistusta. Tämän esityksen kannalta on kuitenkin otettava huomioon, että mainitun 2 luvun 7 §:n mukaan eri laeissa oleviin yleisten tuomioistuinten päätösvaltaa koskeviin säännöksiin ei mainitulla lailla puututa. Näin ollen tässä esityksessä ehdotetun rikoslain 7 luvun 7 §:n 2 momentin tuomioistuimen kokoonpanoa koskevat säännökset jäisivät voimaan oikeudenkäymiskaaren 2 luvun säännösten voimaantulon jälkeenkin.

Eräissä laeissa on erityissäännöksiä yhteisen rangaistuksen määräämisestä usean rikoksen tapauksessa. Siten alkoholilain (459/68) 90 §:n mukaan on jonkun syyllistytessä kahteen tai useampaan alkoholilaisiin rangaistavaksi säädettyyn tekoon, kuten alkoholijuoman valmistamiseen, laittomaan hallussapitoon ja myyntiin, siten, että kaikki rikokset koskevat samaa erää alkoholijuomaa tai osaa siitä, noista kaikista rikoksista on tuomittava, jollei jokin noista rikoksista jo sisälly toiseen, vain yksi rangaistus siinä lainkohdassa säädetyissä rajoissa, jossa on säädetty ankarin rangaistus. Vastaavanlainen säännös on huumausainelain (41/72) 9 §:ssä. Noissa tapauksissa ei siten sovelleta nykyisiä rikoslain 7 luvun säännöksiä vaan määrätynlaista sulkeutumisperiaatetta. Ehdotuksen mukaan noiden säännösten kumoamista ei ole pidetty aiheellisena, vaan ne jäisivät edelleenkin voimaan.

Nykyisessä lainsäädännössä on myös eräitä säännöksiä, joiden mukaan samalla teolla tehdystä rikoksista ei määrätä rangaistusta rikoslain 7 luvun rikosten yhtymistä koskevien sään-

nösten vaan laissa olevan erityissäännöksen mukaan. Siten esimerkiksi rikesakkolain (66/83) 20 §:n 1 momentin mukaan jos samalla teolla on tehty useita rikkomuksia, joista kaikista voi seuraamuksena olla rikesakko, rikesakko määrätään siitä rikkomuksesta, josta on säädetty ankarin rikesakko. Näissäkin tapauksissa sovelletaan siten sulkeutumisperiaatetta. Rikoslain 7 luvun soveltamatta jättäminen on näissä tapauksissa hyvinkin ymmärrettävää, koska tuolloin ei ole olemassa mitään rangaistusasteikkoa, jonka rajoissa rangaistus useasta rikoksesta olisi määrättävissä. Tämän vuoksi ei säännösten muuttamiseen myöskään tämän uudistuksen yhteydessä ole aihetta.

8.3. Rangaistusten tilastointi ja rangaistus-käytännön yhtenäisyys

Rikoslain 6 luvun säännökset rangaistuksen mittaamisesta edellyttävät, että tuomioistuimet kiinnittävät rangaistusta mitattaessa erityistä huomiota myös rangaistuskäytännön yhtenäisyyteen. Lain taustalla olevan niin sanotun normaalirangaistusajattelun mukaan teosta olisi tuomittava siitä säännönmukaisesti käytetty rangaistus tai normaalirangaistusvyöhykkeelle sijoittuva rangaistus, jollei ole perusteltua syytä poiketa tuosta rangaistuksesta.

Normaalirangaistusajattelun mukainen rangaistuksen mittaamisen toteuttaminen ei onnistu vaikeuksista yhtenäisrangaistukselle pohjassa järjestelmässä. Tuomioistuinten tukena ei enää ole niin tarkkaa yksikkörangaistuksiin ja keskiarvoihin pitäytävää tietoa aikaisemmasta käytännöstä kuin nykyisin. Rikoslain 6 luvun mukaisista rangaistuksen mittaamisperiaatteista on kuitenkin syytä edelleen pitää kiinni. Niiden toteuttaminen yhtenäisrangaistusjärjestelmän puolella edellyttää oikeustilastoinnin kehittämistä nykyisestään siten, että tuomioistuimet saavat tietoa paitsi yksittäisrikosten rangaistuksista myös erilaisista rikosten yhtymistilanteista.

Nykyinen oikeuskäytäntö tulee näin menetellessä olemaan myös tulevaisuudessa tärkeä väline rangaistuskäytännön ohjaamisessa. Käytäntöä koskevan tiedon epätarkkuuden vuoksi voidaan sen pohjalta hahmottaa toistaiseksi vain viitteitä siitä, mihin suuntaan ja mille tasolle rangaistuskäytännön olisi rikosten yhtymistilanteissa tulevaisuudessa syytä hakeutua.

Jatketun rikoksen laajeneva soveltaminen on ollut oire siitä, että yhdistämiskäytäntö on koettu liian kaavamaiseksi. Nykyisin jatketuiksi rikoksiksi tulkituissa tapauksissa yhtenäisrangaistuksen tulisi vastakin olla lievempi kuin tapauksissa, jotka nyt arvioidaan reaalkonkurrenssia koskevien sääntöjen mukaan. Vastaavasti pidemmissä reaalkonkurrenssisarjoissa — etenkin, kun kyse on nuoresta henkilöstä ja rikoskierteestä — voidaan tulevaisuudessa päätyä nykyistä useammin lopputulokseen, joka poikkeaa siitä, mihin kolmasosasäännön soveltaminen muutoin johtaisi. Milloin kyse taas on hyvin erityyppisistä vankeudella rangaistavista rikoksista, ilman minkäänlaista yhteyttä toisiinsa, voi kokonaisrangaistus muodostua joissakin tapauksissa nykyistä ankarammaksi. Tapauksissa, joissa toistaiseksi

on noudatettu ehdotonta lisäämisperiaatetta, saattaa yhtenäisrangaistusjärjestelmä taas johdattaa nykyistä lievempään lopputulokseen. Kun sakot on aikaisemmin laskettu täysin määrin yhteen, sallii yhtenäisrangaistusjärjestelmä lieventää seuraamusten aritmeettisesta yhteenlaskemisesta aiheutuneita kohtuuttomuuksia. Tällöin on myös syytä huomata, että vankeus edelleen on sakkoa ankarampi laji, eikä uudistuksen tarkoituksena ole vankeuden käytön lisääminen sakon kustannuksella. Jos rikoksista olisi aikaisemman käytännön mukaan lanngettua sakkorangaistuksia, olisi myös uuden järjestelmän mukaan tuomittaessa pysyttävä sakkorangaistuksessa, vaikka päiväsakkojen lukumäärä kohoaisikin korkeammaksi kuin mitä yksittäisrikoksista on totuttu tuomitsemaan.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Rikoslaki

2 luku. Rangaistuksista

Vankeusrangaistuksen vähimmäis- ja enimmäisaika

2 § 1 mom. Määräaikaisen vankeusrangaistuksen enimmäisaika on 2 luvun nykyisen 2 §:n 1 momentin mukaan 12 vuotta tai rangaistuksia 7 luvun mukaan yhdistettäessä 15 vuotta. Koska vankeusrangaistuksia ei ehdotetun uuden 7 luvun mukaan enää yhdistettäisi, vaan rikoksista tuomittaisiin yhteinen vankeusrangaistus, säännöstä ehdotetaan tältä osin muutettavaksi. Ehdotetun 7 luvun 2 §:n yhteisen vankeusrangaistuksen vähimmäis- ja enimmäisaikaa koskevan säännöksen mukaan yksittäisestä rikoksesta säädetty ankarin enimmäisrangaistus voitaisiin yhteistä vankeusrangaistusta määrättäessä ylittää enintään kolmella vuodela. Kun nykyisen lain mukaan ankarin enimmäisrangaistus yksittäisestä rikoksesta on 12 vuotta vankeutta, määräaikaisen yhteisen vankeusrangaistuksen ehdoton enimmäisaika olisi edelleenkin momentissa mainittu 15 vuotta.

Määräaikaisen vankeusrangaistuksen mittayksikkö

2 mom. Momentissa on nykyisin säännös siitä, minkälaisissa aikayksiköissä määräaikainen vankeusrangaistus on tuomittava. Rangaistuksia yhdistettäessä momentin mukaan rangaistus on määrättävä täysin vuosin, kuukausin ja päivin.

Rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäistä vaihetta koskevassa hallituksen esityksessä (hall.es. 66/1988 vp.) on puheena olevaa 2 luvun 2 §:n 2 momenttia ehdotettu mainitussa esityksessä tarkemmin mainituilla perusteilla (s. 24 ja 25) muutettavaksi siten, että lyhyet eli alle kolmen kuukauden pituiset vankeusrangaistukset tuomittaisiin aina päivinä. Vastaava muutos on otettu tähän ehdotukseen. Kolmen kuukauden ja sitä pitempien vankeusrangaistusten osalta nykyinen säännös jäisi lähes entiselleen. Nuo vankeusrangaistukset tuomittaisiin siis edelleenkin täysin kuukausin ja päivin, täysin kuukausin tai vuosin taikka täysin vuosin ja kuukausin. Vastaavat säännökset koskisivat myös yhteistä vankeusrangaistusta. Rangaistusten yhdistämistä koskevan säännöksen sijasta momenttiin ehdotetaan kuitenkin otettavaksi säännös, jonka mu-

kaan yhteinen vankeusrangaistus määrätään myös täysin vuosin, kuukausin ja päivin.

Päiväsakon vähimmäis- ja enimmäismäärä

4 § 1 mom. Momentissa olevan päiväsakon vähimmäis- ja enimmäismäärää koskevan säännöksen mukaan päiväsakon vähimmäismäärä on 1 päiväsakko ja enimmäismäärä 120 päiväsakkoa, jollei sakkoja lasketa yhteen. Säännös on sopusoinnussa nykyisen 7 luvun 6 §:n säännöksen kanssa, jonka mukaan sakkoja ei yhdistetä, vaan samalla kertaa tuomitut sakot lasketaan täysimääräisinä yhteen.

Ehdotetun 7 luvun 3 §:n mukaan samalla kertaa tuomitavista sakoilla suoritettavista rikoksista olisi tuomittava yhteinen sakkorangaistus. Lain soveltajan kannalta näyttäisi olevan tällöin tarkoituksenmukaista ottaa säännökset yhteisen sakkorangaistuksen enimmäis- ja vähimmäismäärästä mainittuun 7 luvun 3 §:ään. Nyt puheena olevasta 4 §:n 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi maininta sakkojen yhteenlaskemisesta sekä lisättäväksi momenttiin viittaus yhteisen sakkorangaistuksen enimmäis- ja vähimmäismäärää koskeviin 7 luvun säännöksiin.

15 § 2 mom. Momentin nykyinen säännös päivien muuttamisesta vankeudeksi rangaistuksia yhdistettäessä ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi.

7 luku. Yhteisestä rangaistuksesta

Yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtyminen

Yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtymiseen liittyvät yhteistä vankeusrangaistusta ja yhteistä sakkorangaistusta koskevat säännökset otettaisiin 7 lukuun. Vastaavasti luovuttaisiin nykyisistä ideaali- ja reaalikonkurrenssia sekä jatkettua rikosta koskevista 7 luvun säännöksistä. Luvun säännökset ehdotetaan uudistettavaksi kokonaan siten, että 1 §:ään otettaisiin säännökset yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisestä, 2 §:ään säännökset yhteisen vankeusrangaistuksen enimmäis- ja vähimmäisajasta sekä 3 §:ään yhteistä sakkorangaistusta koskevat säännökset. Luvun 4 §:ssä olisi muita rikosoikeudellisia seuraamuksia koskeva säännös. Yhteisen vankeusrangaistuksen ja yhteisen sakkorangaistuksen mittaamisesta säädettäisiin

5 §:ssä. Yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisestä jälkikäteen sekä täytäntöönpanoa varten säädettäisiin 6 ja 7 §:ssä sekä yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisestä siinä tapauksessa, että aikaisempi yhteisen rangaistuksen määrääminen olisi tapahtunut virheellisesti, säädettäisiin 8 §:ssä. Asianomistajan asemasta yhteistä vankeusrangaistusta määrättäessä otettaisiin vielä erityissäännös 9 §:ään.

1 §. Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen

1 mom. Silloin kun syytetty on tuomittava rangaistukseen kahdesta tai useammasta rikoksesta, joista tuomioistuimen harkinnan mukaan on tuomittava vankeutta, olisi hänet 1 momentin mukaan tuomittava niistä yhteiseen vankeusrangaistukseen, jollei muualla laissa ole toisin säädetty. Yhteistä vankeusrangaistusta ei näin ollen tuomittaisi rikoksista, joiden välinen konkurrenssi jäljempänä selostettavan 6 §:n mukaan on katkennut, eikä silloin, kun muualla laissa olevista rikoksen yhtymistä koskevista erityissäännöksistä muuta johtuu. Esimerkkinä tällaisesta erityissäännöksestä voidaan mainita aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta annetun lain (132/69) 19 §, johon tässä yhteydessä ehdotetaan tehtäväksi uusista rikoksen yhtymistä koskevista säännöksistä aiheutuva tekninen muutos.

2 mom. Momentissa on säännös niitä tapauksia varten, jolloin samalla kertaa on tuomittavana sekä sellaisia rikoksia, joista olisi tuomittava vankeutta, ja sellaisia rikoksia, joista olisi tuomittava sakkoa. Yhteinen vankeusrangaistus saataisiin 2 momentin mukaan tuomita siinäkin tapauksessa, että jostakin rikoksesta olisi tuomittava vankeusrangaistus ja jostakin sakkorangaistus. Jos sellaisia rikoksia, joista olisi tuomittava pelkästään sakkoa, on 2 momentin tapauksessa useita, voidaan rikoksista, joista olisi tuomittava vankeutta, sekä jostakin sakkorikoksesta tuomita yhteinen vankeusrangaistus ja muista sakkorikoksista sakkoa.

Harkittaessa, milloin rikoksista, joista sinänsä olisi tuomittava sakkoa, olisi yhdessä vankeudella suoritettavien rikosten kanssa tuomittava yhteinen vankeusrangaistus, on lähdettävä siitä, että sakkorangaistusta on sinänsä pidettävä vankeusrangaistusta parempana vaihtoehtona niin syytetyn kuin yhteiskunnankin kannal-

ta ja että tämän uudistuksen ei tulisi johtaa siihen, että sakkojen sijasta ryhdyttäisiin yleisemmin tuomitsemaan vankeutta.

Sakkorangaistuksen sisällyttämistä yhteiseen vankeusrangaistukseen voidaan pitää hyväksyttävänä lähinnä silloin, kun se olisi tuomitun edun mukaista. Näin näyttäisi olevan asianlaita esimerkiksi silloin, kun tämä on syylistynyt rikossarjaan eikä sakkorangaistuksen sisällyttäminen yhteiseen vankeusrangaistukseen vaikuta sanottavasti viimeksi mainitun rangaistuksen määrään. Erityisesti kun syytetty tuomitaan huomattavan pitkään vankeusrangaistukseen, olisi yhteisen vankeusrangaistuksen tuomitseminen myös sakkorikoksista perusteltua. Toisaalta ei voida pitää hyväksyttävänä vankeusrangaistuksen tuomitsemista sakkorikoksista vain sillä perusteella, että jostakin samalla kertaa tuomitavasta rikoksesta on tuomittava vankeusrangaistukseen. Saattaa kuitenkin olla tapauksia, kuten samalla teolla tehdyt nykyisin ideaalikonkurrenssissa olevat rikokset, joissa yhteisen vankeusrangaistuksen tuomitseminen myös sakkorikoksista olisi aiheellista.

Yhteinen rangaistus voidaan luonnollisesti myös määrätä ehdolliseksi. Jos jostakin rikoksesta olisi tuomittava vankeutta ja jostakin toisesta sakkoa, voidaan sakkorangaistuksen erikseen tuomitsemista pitää perusteltuna esimerkiksi siinä tapauksessa, että vankeusrangaistus olisi muutoin tuomittava ehdottomana. Tällöin ei yleensä olisi tarpeen tuomita ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua oheissakkoa.

3 mom. Niitä tapauksia varten, joissa syytetty olisi tuomittava jostakin rikoksesta elinkautiseen vankeusrangaistukseen, momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan kaikista rikoksista olisi tuolloin tuomittava yhteiseksi rangaistukseksi elinkautinen vankeusrangaistus. Asiallisesti säännös vastaa nykyistä 7 luvun 4 §:n säännöstä, jonka mukaan elinkautinen vankeusrangaistus käsittää kaikki muut vankeusrangaistukset ja sakot.

2 §. Määräaikaisen vankeusrangaistuksen enimmäis- ja vähimmäisaika

Rikoslain eri rikoksia koskevat rangaistus-säännökset ja niiden rangaistusasteikot on laadittu yksittäistä rikosta silmällä pitäen. Etenkin niitä tapauksia varten, jolloin yhteinen rangaistus on määrättävä erilaisista rikoksista,

tarvitaan täydentäviä, nykyisiä yksin teoin tehtyjä rikoksia ja jatkettuja rikoksia koskevia säännöksiä vastaavia säännöksiä.

Rikoslain sekä eräiden muidenkin lakien rangaistusasteikot ovat varsin laajoja. Oikeus-tilastoista käy selville, että käytännössä tuomi-taan yleensä huomattavasti rikoksen rangais-tusasteikon puolivälin alapuolelle sijoitettavia rangaistuksia. Asteikkojen enimmäisrangais-tuksia lähelle sijoittuvat rangaistukset taas ovat erittäin harvinaisia. Näin on siitakin huolimatta, että verrattuna useampiin kulttuuripiiriäm-me lähellä oleviin maihin Suomessa tuomitaan verrattain ankaria rangaistuksia.

Edellä mainitut seikat huomioon ottaen ehdotuksessa on lähdetty siitä, että rangaistusasteikko, jonka enimmäisrangaistuksena on eri rikoksista seuraava ankarin enimmäisrangaistus, antaa useimmiten mahdollisuuden riittä-vän ankan enimmäisrangaistuksen tuomitse-miseen.

Säännöksiä laadittaessa voidaan lähteä myös siitä, että ankarin rikoksista seuraavista eni-mmäisrangaistuksista saataisiin ylittää, mutta et-tä liian ankarien rangaistusten välttämiseksi ja mahdollisimman yhtenäisen oikeuskäytännön saavuttamiseksi mahdollisuutta tuon ankarim-man enimmäisrangaistuksen ylittämiseen on rajoitettava ja että lyhyempiä enimmäisran-gaistuksia ei ole tarpeen ylittää yhtä paljon kuin pitempiä enimmäisrangaistuksia. Sään-nökset yhteisen rangaistuksen enimmäisajasta otettaisiin pykälän 1 momenttiin sekä vähim-mäisajasta 2 momenttiin. Tarkemmat säännök-set enimmäis- ja vähimmäisrangaistuksista oli-sivat pykälän 3 momentissa.

1 mom. Ehdotuksen mukaan eri rikoksista seuraavan ankarimman enimmäisrangaistuksen saisi ylittää. Enimmäisrangaistuksen ylittämi-nessä olisi kaksi rajoitusta. Ensinnäkään yhtei-nen rangaistus ei saisi ylittää eri rikoksista seuraavien enimmäisrangaistusten yhteismää-rää. Rajoitusta voidaan pitää itsestään selvänä, koska on luonnollista, että yhteinen rangaistus ei voi olla pitempi kuin, jos jokaisesta samalla kertaa tuomitavasta rikoksesta määrättäisiin enimmäisrangaistus ja rangaistukset laskettaisiin täysimääräisesti yhteen. Säännöksen ni-menomainen ottaminen lakiin on kuitenkin perusteltua lähinnä vähäisempiä, enintään vuo-den enimmäisrangaistuksia varten.

Toisaalta rikoksista seuraavan ankarimman enimmäisrangaistuksen ylittämismahdollisuus riippuisi rikoksista seuraavasta ankarimmasta

enimmäisrangaistuksesta. Alle 2 vuoden vankeusrangaistuksen saisi ylittää enintään 1 vuodella, vähintään 2 vuoden mutta alle 4 vuoden vankeusrangaistuksen saisi ylittää enintään 2 vuodella ja vähintään 4 vuoden määräaikaisen vankeusrangaistuksen saisi ylittää enintään 3 vuodella. Nykyisin yksittäisen määräaikaisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärä on 12 vuotta ja rangaistuksia yhdistettäessä 15 vuotta. Yhteisen määräaikaisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärä olisi ehdotuksen mukaan 12 + 3 vuotta, eli sama 15 vuotta.

Edellä olevan mukaisesti siis, jos tuomittavana on kaksi tai useampia rikoksia, joista kaikesta saattaa seurata sakkoa tai vankeutta enintään 3 kuukautta, kahdesta rikoksesta tuomittava enimmäisrangaistus olisi 6 kuukautta, kolmesta 9 kuukautta, neljästä 1 vuosi sekä viidestä ja sitä useammasta rikoksesta 1 vuosi 3 kuukautta vankeutta. Jos mistään rikoksesta ei ole säädetty enempää rangaistusta kuin 1 vuosi, enimmäisrangaistus useammasta rikoksesta olisi 2 vuotta. Jos säädetty enimmäisrangaistus on 2 vuotta, yhteinen enimmäisrangaistus olisi 4 vuotta vankeutta. Jos taas jostakin rikoksesta, kuten törkeästä varkaudesta, säädetty enimmäisrangaistus on 4 vuotta, kahdesta tai useammasta törkeästä varkaudesta yhteisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärä olisi 7 vuotta vankeutta.

Ehdotuksessa omaksuttu yhteisen vankeusrangaistuksen määräämistapa näyttää monimutkaiselta. Tällöin on kuitenkin otettava huomioon, että puheena olevia 1 momentin säännöksiä joudutaan ilmeisestikin soveltamaan vain niissä tapauksissa, joissa tuomittavana on useita törkeitä rikoksia. Suurimmassa osassa tapauksia voidaan rikoksista seuraavaa ankarinta enimmäisrangaistusta pitää riittävänä. Lisäksi on otettava huomioon, että myös yhteistä rangaistusta määrättäessä on samoin kuin nykyisinkin kahdesta tai useammasta rikoksesta rangaistusta määrättäessä pakostakin selvitettävä, mitä ja minkä suuruisia seuraamuksia tuomittavista rikoksista voidaan lain mukaan tuomita.

2 mom. Yhteinen vankeusrangaistus ei ehdotuksen mukaan saisi olla lyhyempi kuin ankarin eri rikoksista seuraavista vähimmäisrangaistuksista. Mahdollisella sakon erityisvähimmäismäärällä ei olisi tässä yhteydessä merkitystä. Kun ideaalikonkurrenssin ja jatkettujen rikosten tapauksissa rangaistusta määrättäessä on nykyisin pidettävä raskauttavana sitä, että ri-

koksia on useita, on tämän katsottu merkitsevän, että eri lainkohdissa mainituista vähimmäisrangaistuksista ankarin on ylitettävä vähintään sillä pienimmällä määrällä, mitä kutakin rangaistuslajia voidaan lisätä. Kun tuo ylitys voisi vankeusrangaistuksen osalta olla ainoastaan yksi päivä, on ehdotuksessa katsottu riittävän, että yhteinen vankeusrangaistus on vähintään ankarimman vähimmäisrangaistuksen määräinen. Käytännössä tämä vähimmäisrangaistus tulisi kuitenkin käytettäväksi vain harvoissa tapauksissa. Rangaistus voitaisiin myös 3 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuista tuomioissa mainittavista erityisistä syistä tuomita ankarinta vähimmäisrangaistusta lievempänä yhteisenä vankeusrangaistuksena tai sakkona.

3 mom. Edellä mainitulla ankarimmalla enimmäis- tai vähimmäisrangaistuksella tarkoitetaan 3 momentin mukaan sitä rangaistusta, joka rikoksesta saadaan tapaukseen sovellettavien säännösten mukaan tuomita enimmäis- tai vähimmäisrangaistukseksi. Yhteisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärän ratkaisee juuri sen ankarimmin rangaistavan rikoksen asteikko, joka tulisi sovellettavaksi tuomittavana olevassa yksittäistapauksessa. Esimerkiksi jostakin rikoksesta erittäin raskauttavia asianhaaroja varten säädetty asteikko tulisi yhteistä rangaistusta määrättäessä sovellettavaksi vain, milloin rikoksen todella havaitaan tapahtuneen sellaisissa olosuhteissa. Sama koskee rikoksesta erittäin lieventävien asianhaarojen varalta säädettyä asteikkoa.

Myös rangaistuksen yleisten vähentämisperusteiden, kuten nuoruuden ja vähentyneen syyntakeisuuden, vaikutus otettaisiin ehdotuksen mukaan huomioon rikoksista seuraavien enimmäis- ja vähimmäisrangaistusten ankaruutta määriteltäessä. Jos henkilö on rikoksen tehdessään ollut alle 18-vuotias tai täyttä ymmärrystä vailla, voidaan hänelle 3 luvun 2 §:n mukaan tuomita tuosta rikoksesta, jos siitä olisi saattanut seurata elinkautinen vankeusrangaistus, vankeutta vähintään kaksi vuotta ja enintään kaksitoista vuotta ja, jos siitä on säädetty määräaika vankeutta, enintään kolme neljäsosaa säädetystä ankarimmasta vankeusrangaistuksesta ja vähintään pienin määrä, jonka vankeutta saa 2 luvun mukaan tuomita eli 14 päivää. Milloin ankarin tuomittavana olevista rikoksista säädetystä rangaistuksesta on kaksi vuotta vankeutta, esimerkiksi nuorelle henkilölle ehdotuksen mukaan tuomittavan yh-

teisen rangaistuksen enimmäisaika olisi $3/4 \times 2$ vuotta + 1 vuosi eli 2 vuotta 6 kuukautta, koska yhteinen vankeusrangaistus ehdotetun 1 momentin mukaan saa tässä tapauksessa olla enintään vuoden pitempi kuin se rangaistus, joka on ankarin eri rikoksista seuraavista enimmäisrangaistuksista. Milloin ankarin rikoksista säädetystä rangaistuksesta taas on 4 vuotta vankeutta, olisi yhteisen rangaistuksen enimmäisaika vastaavassa tapauksessa $3/4 \times 4$ vuotta + 2 vuotta eli 5 vuotta vankeutta. Jos tuomittu kuitenkin on syyllistynyt myös sellaiseen rikokseen, jonka osalta yleiset vähentämisperusteet eivät tule kysymykseen, ja tästä voitaisiin tuomita ankarampi enimmäisrangaistus kuin mistään muusta rikoksesta sen jälkeen kun yleiset vähentämisperusteet noiden rikosten osalta on otettu huomioon, määräytyy yhteisen vankeusrangaistuksen enimmäisaika sen rangaistuksen mukaisesti, joka ensiksi mainitusta rikoksesta voitaisiin tuomita.

Siinä tapauksessa, että jostakin yhteiseen vankeusrangaistukseen sisällytettävästä rikoksesta saattaisi seurata vain sakkorangaistus, sakkojen katsottaisiin 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettua enimmäisrangaistusten yhteisaikaa laskettaessa vastaavan yhteensä yhtä kuukautta vankeutta.

3 §. Yhteinen sakkorangaistus

1 mom. Milloin syytetty olisi samalla kertaa tuomioistuimen harkinnan mukaan tuomittava kahdesta tai useammasta rikoksesta sakkorangaistukseen, olisi hänet 1 momentin mukaan tuomittava niistä yhteiseen sakkorangaistukseen.

2 mom. Yhteisen sakkorangaistuksen enimmäismäärä olisi 2 momentin mukaan 240 päiväsakkoa. Nykyisin voimassa oleva sakkorangaistuksen rajoittamaton yhteenlaskemisperiaate saattaa joskus johtaa täysin kohtuuttomaan lopputulokseen. Tämän vuoksi on erityisen enimmäisrangaistuksen ottamista lakiin pidetty perusteltuna.

Vuonna 1969 muutettiin rikoslain 2 luvun 4 §:n 1 momentti siten, että sakkoja voidaan tuomita vähintään 1 päiväsakko ja enintään 120 päiväsakkoa, jollei sakkoja lasketa yhteen. Vuonna 1976 muutettiin 2 luvun 4 §:n 2 momenttia kuitenkin siten, että sakkorangaistukselle voidaan erityisestä syystä lailla säätää erityinen vähimmäis- tai enimmäismäärä. Mai-

nitun lainkohdan mukaan ei ennen 1 päivää kesäkuuta 1969 säädettyä sakkorangaistuksen erityistä vähimmäis- tai enimmäismäärää ole sovellettava. Kun lainsäädännössämme ei nykyisin ole sakkorangaistuksen enimmäismäärää koskevia erityissäännöksiä, olisi yhteisen sakkorangaistuksen enimmäismäärä näin ollen aina kaksinkertainen verrattuna siihen mitä kustakin yhteisen rangaistuksen piiriin kuuluvasta rikoksesta erikseen voitaisiin enimmäisrangaistuksena tuomita. Myös siinä tapauksessa, että jostakin rikoksesta tuomittavalle sakkorangaistukselle vastaisuudessa lailla säädetään erityinen enimmäismäärä, olisi yhteisen sakkorangaistuksen enimmäismäärä aina 240 päiväsakkoa.

Momentissa ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että jos jostakin rikoksesta, josta yhdessä muiden rikosten kanssa olisi tuomittava yhteinen sakkorangaistus, on 1 päivän kesäkuuta 1969 jälkeen säädetty erityinen sakon vähimmäismäärä, ei myöskään yhteinen sakkorangaistus saisi olla tätä vähimmäismäärää pienempi. Tällainen erityinen vähimmäismäärä on nykyisin säädetty vain kahdesta rikoksesta eli rikoslain 23 luvun 2 §:ssä törkeästä rattijuopumuksesta säädetty 60 päiväsakkoa, sekä tieliikennelain (267/81) 99 §:ssä törkeästä liikenteen vaarantamisesta säädetty 30 päiväsakkoa.

Yhteinen sakkorangaistus voitaisiin tuomita vain, jos rangaistus kaikista rikoksista tuomitaan samalla kertaa. Rangaistus voidaan katsoa tuomitukseksi useammasta rikoksesta samalla kertaa, kun niistä tuomitaan rangaistus samalla päätöksellä.

Samalla teolla tehdyistä rikoksista tuomitaan käytännössä rangaistus melkein poikkeuksetta samalla päätöksellä. Muissa tapauksissa on usein sattumanvaraista, käsitelläänkö syytteet eri rikoksista samassa menettelyssä ja tuleeko rangaistus niistä tuomittavaksi samalla kertaa. Yhteisen sakkorangaistuksen määrittämisessä olisi noudatettava jäljempänä selostettavan 5 §:n säännöksiä yhteisen rangaistuksen mittaamisesta. Tämä johtaa syytetyn kannalta edullisempaan lopputulokseen kuin eri sakkorangaistusten määrittäminen eri rikoksista ja niiden yhteenlaskeminen. Erityisesti silloin kun eri sakkorangaistusten yhteen laskettu määrä ylittää yhteisen sakkorangaistuksen enimmäismäärän eli 240 päiväsakkoa, voidaan rikoksen tekijän kannalta pitää jossakin määrin kohtuuttomana, että tuomitsemishetken sattuman-

varaisuus on päässyt vaikuttamaan kokonaisrangaistuksen suuruuteen.

Yleisperusteluissa (5.1.5.) mainituista syistä toimenpiteisiin mainitun epäkohdan estämiseksi ei kuitenkaan ole aiheellista ryhtyä. Toisaalta yhteisen sakkorangaistuksen määräämistä etenkin nykyisin yksin teoin tehtyjä rikoksia ja jatkettuja rikoksia vastaavissa tapauksissa on pidetty siinä määrin tarkoituksenmukaisena, ettei yhteisen sakkorangaistuksen tuomitsemisen mahdollisuudesta ole mainitunlaisista satumanvaraisuuksista huolimatta katsottu aiheelliseksi luopua. Rangaistusmääräysmenettelyssä tuomittavien sakkojen osalta on katsottu, että erityistoimenpiteisiin rangaistusmääräys-tuomarilla samoihin aikoihin vireillä olevien samaa syytettyä koskevien sakkoasioiden saat-tamiseksi yhdessä käsiteltäväksi ei ole aiheellista ryhtyä. Esitykseen ei näin ollen sisälly aikai-semmassa hallituksen esityksessä ollutta ehdotusta rangaistusmääräyslain (146/70) 9 §:n muuttamisesta.

3 mom. Sinänsä on selvää, että 2 luvun 4 b §:n 2 momentissa tarkoitettu markkamääräisenä tuomittava uhkasakko pakkokeinona ei ole rangaistus, vaikka 2 luvun 5 §:n mukaan myös maksamatta jääneen markkamääräisen uhkasakon sijasta on määrättävä muuntoran-gaistus. Selvyyden vuoksi momenttiin ehdotetaan kuitenkin otettavaksi säännös, jonka mukaan 3 §:n säännökset eivät koske markka-määräisesti tuomittavaa uhkasakkoa.

4 §. Muut seuraamukset

Lain 7 luvun 7 §:ssä on nykyisin säännös, jonka mukaan, jos syyllinen on luvussa maini-tuissa tapauksissa tuomittava viralta pantavaksi tai virantoimituksesta erotettavaksi tai muu-hun sen kaltaiseen seuraamukseen, hänet on yleistä lajia olevan rangaistuksen lisäksi tuo-mittava myös sellaiseen seuraamukseen. Pykä-lään ehdotetaan otettavaksi vastaava säännös, jossa on otettu huomioon virkarikoslainsää-dännön uudistamisen yhteydessä uudistetut rangaistussäännökset.

5 §. Yhteisen rangaistuksen mittaaminen

1 mom. Myös yhteisen rangaistuksen mittaa-misessa olisi noudatettava samoja periaatteita kuin mitattaessa 6 luvun mukaan rangaistusta

yhdestä rikoksesta. Yhteistä rangaistusta mitat-taessa on siten otettava huomioon kaikki asi-aan vaikuttavat rangaistusta koventavat ja lie-ventävät seikat ja myös yhteisen rangaistuksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa rikos-ten vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen sekä rikoksista ilmenevään tekijän syyllisyyteen (RL 6:1). Sanotun luvun 2 ja 3 §:ssä tarkoitettut rangaistusten koventamis- ja lieventämisperus-teet samoin kuin 4 §:ssä oleva kohtuullistamis-säännös soveltuvat myös yhteisen vankeusran-gaistuksen ja sakkorangaistuksen mittaami-seen. Tämän vuoksi ehdotetaan 5 §:n 1 mo-mentiksi otettavaksi säännös, jonka mukaan yhteisen vankeusrangaistuksen ja sakkoran-gaistuksen mittaamisessa on soveltuvin osin noudatettava 6 luvun säännöksiä.

2 mom. Niin kuin aikaisemmin on jo todet-tu, 6 luvun rangaistuksen mittaamisohjeet on säädetty yhden rikoksen tapauksia varten. Myös nykyisin joudutaan kuitenkin jatkettun rikoksen käsitteen laajenemisen vuoksi suorita-tamaan rangaistusten mittaamisia useammasta rikoksesta. Tuomioistuimille on siten jo muo-dostunut käsitys rangaistuksen mittaamisesta sellaisissa tapauksissa, joissa tosiasiallisesti joudutaan mittaamaan yhteinen rangaistus use-ammasta rikoksesta. Etenkin rangaistuskäytän-nön saattamiseksi mahdollisimman yhtenäisek-si yksityiskohtaisemmat ohjeet yhteisen ran-gaistuksen mittaamista varten ovat joka ta-pauksessa tarpeen.

Vaikka yhteisen rangaistuksen käyttöön ot-tamisen yhteydessä luovutaankin konkurrenssi-muotojen erottelusta, nykyisillä rikosten yhty-mistä koskevilla periaatteilla tulee varmaan edelleenkin olemaan tietty merkitys mittaamis-käytännön ohjeena vielä uuden lain voimaan tultuakin. Selvää kuitenkin on, että uuden lain mukaan yhteistä rangaistusta kahdesta tai use-ammasta rikoksesta mitattaessa on pyrittävä nykyistä enemmän kokonaisrangaistukseen, jo-ka olisi oikeudenmukaisessa ja kohtuullisessa suhteessa tuomittavana olevien rikosten koko-naisuuteen.

Nykyisen lain mukaan yhdistettyä rangai-stusta määrättäessä lähtökohdaksi otetaan an-karin rikoksista tuomittu rangaistus ja siihen sitten lisätään osa muista rikoksista tuomitui-sta rangaistuksista. Myös jatkettusta rikoksesta rangaistusta mitattaessa rangaistuksen pohjak-si otetaan ankarin rikoksista tuomittavista ran-gaistuksista ja muut rikokset otetaan samalla huomioon rangaistusta korottavana tekijänä.

Yhdellä teolla tehdyistä rikoksista rangaistusta määrättäessä menetellään vastaavalla tavalla. Kuitenkin on havaittavissa tapauksia, joihin mainitunlainen mittaamistapa ei sellaisenaan sovellu. Näin on esimerkiksi silloin, kun kuolemantuottamus on ideaalikonkurrenssissa muun rikoksen kanssa. Tuolloin on pakostakin ajateltava noita rikoksia yhtenä kokonaisuutena ja määrättävä siitä rangaistus ilman edellä mainitunlaista ajatusoperaatiota.

Pyrittäessä laatimaan yksityiskohtaisempia ohjeita yhteisen rangaistuksen mittaamiseen, 2 momenttiin ehdotetaan nykyiseen mittaamiskäytäntöön tukeutuen otettavaksi säännös, jonka mukaan yhteistä rangaistusta mitattaessa lähtökohdaksi olisi otettava siitä rikoksesta tuomittava rangaistus, josta tuomioistuimen harkinnan mukaan olisi tuleva ankarin rangaistus. Yhteinen rangaistus olisi sitten mitattava rikoksista siten, että se olisi oikeudenmukaisessa suhteessa 6 luvun mukaan huomioon otettavien seikkojen lisäksi myös sellaisiin seikkoihin, jotka ovat merkittäviä useampien rikosten tapauksissa, eli rikosten lukumäärään, niiden vakavuuteen ja rikosten keskinäiseen yhteyteen. Säännöstä laadittaessa on lähdetty siitä, että tuomioistuimen ei tarvitsisi päätöksessään mainita, mistä rikoksesta tuomittu rangaistus on rangaistusta mitattaessa otettu lähtökohdaksi ja minkä suuruinen rangaistus tuosta rikoksesta olisi tuomioistuimen harkinnan mukaan tuleva. Säännös on vain tarkoitettu helpottamaan ja yhdenmukaistamaan mittaamistoimintaa usean rikoksen tapauksissa. Käytännössä tuon säännöksen sisältö tulee selvimmin esille niissä tapauksissa, joissa yhdestä rikoksesta ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittua syytetään toisesta ennen tuomion antamista tehdystä rikoksesta. Tuomioistuin joutuu tuolloin välitoimenpiteenä harkitsemaan myös jälkimmäisestä rikoksesta tuomittavan rangaistuksen määrää, sillä itsestään selvää on, että noista kahdesta rikoksesta on vähintään tuomittava sen suuruinen rangaistus kuin mitä tuomittaisiin siitä rikoksesta, josta tuomittaisiin ankarin rangaistus.

Kun rikosten lukumäärä ja niiden vakavuus on otettava huomioon samanaikaisesti, samassa rikossarjassa voi olla mittaamisessa eri suuntaan vaikuttavia tekijöitä. Jos sarjaan kuuluu useita törkeitä rikoksia, rangaistuksen tulee olla kovempi kuin silloin, kun siihen kuuluu yhden törkeän rikoksen ohella useita vain vähäisiä rikoksia. Toisaalta vähäistenkin

rikosten suuri lukumäärä aiheuttaa rangaistuksen koventumisen.

Momentin mukaan rangaistuksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa myös rikosten keskinäiseen yhteyteen. Niinpä esimerkiksi se, että rikokset ovat nykyisen lain mukaisessa ideaalikonkurrenssissa, tulisi yleensä ottaa huomioon yhteisen rangaistuksen lieventämisperusteena. Tällaisessa tilanteessa rangaistukseen tuomittava on tehnyt vain yhden rikollisen teon, joka kuitenkin täyttää useamman rikoksen tunnusmerkistön. Tämä on yleensä tekijän kokonaissyylisyyttä vähentävä seikka. Sama koskee jatkettua rikosta käsitteen alkuperäisessä merkityksessä eli silloin kun todella on kysymys "saman rikoksen jatkamisesta".

Toisaalta uudistuksen tavoitteena on nykyisen reaalkonkurrenssia koskevien säännösten synnyttämien kohtuuttomuuksien oikaiseminen. Sen tarvetta on osoittanut jatkettun rikoksen käsitteen laajentuminen. Mitattaessa yhteistä rangaistusta rikossarjasta, johon kuuluvat rikokset ovat nykyisen lain mukaisessa reaalkonkurrenssissa keskenään, saadaankin ohjetta siitä rangaistuskäytännöstä, joka on muodostunut mitattaessa rangaistuksia jatketuista rikoksista käsitteen laajentuneessa merkityksessä. Erityisenä lieventämisperusteena voidaan pitää myös sitä, että sinänsä suuri määrä rikoksia muodostaa kokonaisuuden, jota on kutsuttu rikoskierteeksi. Rikoskierteeseen kuuluvia rikoksia ei nykyisen käytännön mukaan aina pidetä jatkettuna rikoksena. Tällaisen rikoskierteen voivat muodostaa esimerkiksi pitempiaikaiseen juopotteluun liittyvät useat järjestykselliset rikokset. Tätä lieventämisperustetta on sovellettu jo tähänkin saakka esimerkiksi määräämällä sakon muuntorangaistus 2 luvun 5 §:n 4 momentin perusteella säännönmukaista lyhyemmäksi. Tällaiseen rikoskierteeseen voidaan perustellusti rinnastaa myös sellainen rikosten keskinäinen yhteys, jossa toinen rikos on tehty toisen edistämiseksi tai salaamiseksi. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, kun rikoksesta epäiltynä etsintäkuultettu pakoaan edistääkseen esiintyy väärällä nimellä syyllistyen viranomaisen erehdyttämiseen.

Rikosten keskinäinen yhteys voi olla myös yhteisen rangaistuksen koventamisperuste. Näin on yleensä silloin, kun rikollinen toiminta osoittaa suunnitelmallisuutta tai kysymys on liigarikollisuudesta.

Käytännössä voi esiintyä tilanteita, joissa jokin 6 luvun 2 tai 3 §:ssä tarkoitettu koventamis- tai lieventämisperuste koskee vain osaa samalla kertaa tuomittavina olevista rikoksista. Niinpä järjestäytyneessä ryhmässä mukana ollut rikosentekijä on voinut syyllistyä sellaiseen rikokseen, jolla ei ole mitään liittymäkoh tia tällaiseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Hän on voinut esimerkiksi syyllistyä tällaisen toiminnan ulkopuolella rattijuopumukseen tai pahoinpitelyyn. Toisaalta voi esiintyä tapauksia, joissa aikaisemminkin samankaltaisiin rikoksiin syyllistynyt on jatkamalla rikollista toimintaansa osoittanut ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista tai käskyistä, mutta siitä huolimatta yksittäisen rikoksen osalta voidaan osoittaa, että hän on tehnyt sen huomattavan painostuksen alaisena. Edelleen useisiin rikoksiin syyllistynyt voi oma-aloitteisesti myötävai kuttaa rikostensa selvittämiseen, mutta jostakin syystä vain joidenkin rikosten osalta. Tällaisia tilanteita varten, joissa erityinen koventamis- tai lieventämisperuste koskee vain osaa rikoksia, ehdotetaan 2 momentin toiseksi virkkeeksi otettavaksi säännös, jonka mukaan, jos jokin 6 luvussa tarkoitettu rangaistuksen koventamis- tai lieventämisperuste taikka luvussa mainittu muu seikka koskee vain jotakin tai joitakin samalla kertaa tuomittavista rikoksista, se on kohtuullisessa määrin otettava huomioon yhteistä rangaistusta mitattaessa.

Edellä tarkoitetuissa tapauksissa voidaan käytännössä menetellä esimerkiksi siten, että ajatuskokeen tavoin mitataan ensin yhteinen rangaistus kaikista rikoksista ikään kuin tällaisia erityisiä perusteita ei olisikaan olemassa. Erityisten koventamis- ja lieventämisperusteiden vaikutus voidaan sitten ottaa huomioon lisäyksenä tai vähennyksenä tällaiseen ”normaalitapauksen” mukaiseen rangaistukseen. Tällöinkin on luonnollisesti kiinnitettävä huomiota tällaisiin perusteisiin sisältävien rikosten lukumäärään koko rikossarjassa sekä näiden rikosten vakavuuteen.

Saman yhteisen rangaistuksen piiriin kuuluvat rikokset saattavat tulla tuomittaviksi myös eri aikoina. Tämä aiheuttaa sen, että yhteisen rangaistuksen määrittämiseen myöhemmin osallistuvan tuomioistuimen harkintavalta yhteisen rangaistuksen mittaamisessa on jossakin määrin rajoitettua. Yleisistä oikeusperiaatteista johtuu, että rikoksia, joista lainvoiman saaneella tuomiolla on jo määrätty rangaistus, ei yhteistä rangaistusta tämän luvun 6 tai 7 §:n

mukaan määrättäessä saa pitää ankarammin rangaistavina, kuin miksi ne aikaisemmassa tuomiossa on todettu. Mikäli kuitenkin myöhemmin ilmi tullut seikka osoittaa, että lainvoiman saaneella päätöksellä syytetyn viaksi luettuun rikokseen olisi ollut sovellettava olennaisesti ankarampia säännöksiä, voidaan kuitenkin sitä koskeva päätös oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla määrättyin edellytyksin purkaa. Toisaalta on myös niin, että myöhemmin määrätyn yhteisen rangaistuksen tulee olla aikaisemmin tuomittua jonkin verran ankarampi, jollei tuomioistuin 6 §:ssä mainituista syistä nimenomaan totea, että aikaisempi rangaistus koskee myös myöhemmin tuomittavana olevaa rikosta.

6 §. Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen jälkikäteen

1 mom. Niin kuin yleisperusteluissa on todettu, rikosentekijä on pyrittävä saattamaan kokonaisrangaistuksen määräämisen suhteen samaan asemaan riippumatta siitä, käsitelläänkö kaikki yhteiseen rangaistukseen johtaneet rikokset yhdessä vai useammassa oikeudenkäynnissä. Tämän vuoksi ehdotetaan, että jos yhdestä tai useammasta rikoksesta ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittua syytetään tuomioistuimessa ennen kyseisen rangaistuksen tuomitsemista tehdystä muusta rikoksesta, hänet on tuomittava niin kuin kaikki rikokset olisi saatettu tuomioistuimen käsiteltäväksi samalla kertaa.

Ehdotuksen mukaan rangaistuksen tuomitsemishetki olisi se ajankohta, jota ennen tehtiin rikoksiin sovellettaisiin yhteistä vankeusrangaistusta koskevia säännöksiä. Vastaavasti kuin nykyisessä yhdistämisjärjestelmässä tuomio katkaisisi konkurrenssin. Tilanteen säilyttämiseen tältä osin entisellään on päädytty sekä käytännöllisistä että kriminaalipoliittisista syistä. Ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain muuttamista koskevien säännösten yhteydessä selostetuista syistä ehdotus poikkeaisi kuitenkin nykyisistä säännöksistä olennaisesti siinä, että vain ehdottomaan vankeusrangaistukseen, mutta ei enää ehdolliseen vankeusrangaistukseen, tuomitseminen katkaisisi konkurrenssin.

Nykyisen oikeuskäytännön mukaan rangaistusten yhdistäminen on mahdollista vain siinä tapauksessa, että aikaisempi rangaistustuomio

on saanut lainvoiman tai se voidaan panna täytäntöön niin kuin lainvoimainen tuomio. Tästä edellytyksestä ehdotetaan otettavaksi selvyyden vuoksi nimenomainen säännös lakiin.

Tuomitsemishetken ja rikoksen tekohetken ajankohtia ja niiden keskinäistä suhdetta konkurrenssin katkaisemisen kannalta harkittaessa voidaan uudenkin lain aikana noudattaa oikeuskäytännössä jokseenkin vakiintuneita tulkintoja. Siten esimerkiksi, jos alioikeus on tuominnut syytetyn ehdottomaan vankeusrangaistukseen ja hovioikeus on lopullisesti vahvistanut alioikeuden tuomion tai tuominnut syytetyn lyhyempään tai pitempään ehdottomaan vankeusrangaistukseen, alioikeuden tuomion antamishetki on uudenkin lain aikana konkurrenssin katkeamishetki. Mikäli taas alioikeus on tuominnut ehdottomaan vankeusrangaistukseen ja hovioikeus on muuttanut tuomion ehdolliseksi, konkurrenssi ei olisi noilla päätöksillä katkennut. Yhteinen rangaistus voitaisiin tuomita myös muutoksenhakutuomioistuimessa samanaikaisesti vireillä olevissa jutuissa. Jos taas aikaisemmin annettua tuomiosta tehtyä muutoksenhakemusta käsiteltäessä todettaisiin, että syytettyä vastaan on samanaikaisesti alemmassa tuomioistuimessa vireillä syyte ennen aikaisemmin annettua tuomiota tehdystä rikoksesta, ylemmällä tuomioistuimella olisi mahdollisuus siirtää siellä vireillä oleva juttu yhteisen rangaistuksen määräämistä varten alempaan tuomioistuimeen.

Myöhemmin ilmi tulevasta rikoksesta saatettaisiin tuomita yhteinen rangaistus aikaisemmin tuomitun vankeusrangaistuksen kanssa vain, jos tuo rikos on tehty ennen tuomion antamista. Jos myöhemmin ilmi tulleita rikoksia on useita ja niistä osa on tehty tuomion antamisen jälkeen, ei tuomion antamisen jälkeen tehdyistä rikoksista tulevia rangaistuksia siten voitaisi sisällyttää muista rikoksista määrättävään yhteiseen rangaistukseen, vaan niistä olisi määrättävä erillinen yhteinen rangaistus. Tuolloinkin voitaisiin tapauksissa, joissa samaan rikolliseen toimintaan liittyvät teot sijoituvat tuomion kummallekin puolelle, mitata rangaistukset asteikkojen rajoissa niin, että suoritettavaksi tuleva kokonaisrangaistus on oikeudenmukaisessa suhteessa syytetyn viaksi luettuun kokonaisrikollisuuteen.

Yhteistä rangaistusta uudessa oikeudenkäynnissä muodostettaessa ei voida, niin kuin ei voida nykyisinkään rangaistuksia yhdistettäessä, puuttua aikaisemmassa tuomiossa syytetyn

viaksi luettujen rikosten syyksi lukemiseen, vaan ne on lueteltava uudessa tuomiossa sellaisenaan. Yhteisen rangaistuksen mittaamisessa tuomioistuimella sitä vastoin on 2 ja 5 §:n rajoissa harkintavaltaa. Rangaistuksen mittaaminen saattaisi vaikeutua, jollei tuomioistuimella olisi käytettävissään syytetyn viaksi aikaisemmassa tuomiossa luetuista rikoksista muita tietoja kuin mitä niistä on rikosrekisteriin merkitty. Sen vuoksi tulisi tuomioistuimella olla käytettävissään aikaisemmin käsiteltäviä rikoksia koskeva tuomiolauselma perustelui-
neen sekä sen lisäksi ainakin vakavien rikosten osalta muu kertynyt oikeudenkäyntiaineisto.

Yhteisen rangaistuksen määrääminen 6 ja 7 §:n mukaisessa tilanteessa merkitsee itse asiassa aikaisemman tuomion purkamista rangaistuksen osalta. Ei kuitenkaan voida pitää asianmukaisena, että tuomioistuin määräisi yhteisen rangaistuksen aikaisemmin tuomitua yksikkörangaistusta tai yhteistä vankeusrangaistusta alemmaksi. Useimmissa tapauksissa aikaisemmin tuomitua rangaistusta joudutaan myöhemmin ilmi tulleiden rikosten vuoksi korottamaan rikosten lukumäärän ja törkeyden sekä muiden kysymyksen tulevien mittaamisperusteiden perusteella siinä määrin, että yhteisen rangaistus on oikeudenmukaisessa suhteessa kaikkiin syytetyn viaksi luettuihin rikoksiin.

Momentin toisen virkkeen mukaan, jos aikaisemmin tuomitua rangaistusta myös sen ehkä jo tapahtuneen täytäntöönpanon merkitys huomioon ottaen voidaan pitää riittävänä seuraamuksena myös myöhemmin ilmi tulleesta rikoksesta, tuomioistuimen olisi määrättävä, että aikaisempi rangaistus koskee myös tätä rikosta. Jos aikaisemmin tuomittu vankeusrangaistus on elinkautinen, ei sitä voida uuden rikoksen johdosta koventaa. Muutoin on kiinnitettävä huomiota paitsi aikaisemman vankeusrangaistuksen suuruuteen ja sen mahdollisesti jo tapahtuneeseen täytäntöönpanoon, uuden rikoksen törkeyteen verrattuna aikaisempiin rikoksiin ja sen liittymiseen niihin tai, jos uusia rikoksia on monta, niiden lukumäärään sekä niiden liittymiseen toisiinsa ja aikaisempiin rikoksiin. Erityisesti niissä tapauksissa, joissa syytetty suoritettuaan aikaisemman rikoksen johdosta vankeusrangaistusta on päästetty vapaaksi, saattaa usein olla perusteltua pitää aikaisemmin tuomitun rangaistuksen jo tapahtunutta täytäntöönpanoa riittävänä seuraamuksena myös myöhemmin ilmi tulleesta rikoksesta.

Jos uudesta rikoksesta erikseen tuomittaessa tulisi vain sakkoa tai suhteellisen lyhytaikainen vankeusrangaistus, on useimmiten perusteltua katsoa aikaisemman rangaistuksen koskevan myös tätä rikosta. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista silloin, kun uutta rikosta koskeva rangaistusvaatimus ratkaistaan rangaistumääräysmenettelyssä. Myös muissa tapauksissa, joissa uudesta rikoksesta erikseen tuomittaessa seuraa sakkorangaistus, tuomioistuimella ei useinkaan ole tietoa aikaisemmin tuomitusta rangaistuksesta. Koska rikosrekisterin hankkimisvelvollisuutta koskevia säännöksiä ei myöskään tässä yhteydessä esitetä muutettaviksi, edellyttää myöhemmin ilmi tulleesta rikoksesta tulevan rangaistuksen sisällyttäminen aikaisemmin tuomittuun rangaistukseen näissä tapauksissa, että aikaisemmin tuomittu rangaistus muuten on tuomioistuimen tiedossa.

2 mom. Momenttiin ehdotetaan otettavaksi nykyistä 7 luvun 8 §:n 2 momenttia vastaava selventävä säännös, jonka mukaan ennen ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista tehdystä rikoksista ja tuomitsemisen jälkeen tehdystä rikoksista ei määrätä yhteistä vankeusrangaistusta.

3 mom. Lähinnä siitä syystä, että täytäntöönpantavaksi määrättyihin ehdollisiin vankeusrangaistuksiin sisältyvistä rikoksista voitaisiin tuomita yhteinen vankeusrangaistus joko keskenään tai ehdollisen rangaistuksen tuomitsemisen jälkeen tuomittuun ehdottomaan vankeusrangaistukseen sisältyvien rikosten kanssa, edellä selostettujen 1 ja 2 momentin mukaan vain ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitseminen katkaisisi konkurssin.

Nykyisen käytännön mukaan niissä tapauksissa, joissa kaksi tai useampia ehdollisia vankeusrangaistuksia määrätään pantavaksi täytäntöön, tämä useimmiten tapahtuu rikoksen tai rikosten perusteella, joista samalla päätöksellä tuomitaan ehdoton vankeusrangaistus. Käytännössä saattaa kuitenkin ilmetä myös tilanteita, joissa esimerkiksi samalla kun aikaisemmin tuomitut vähäisemmät ehdolliset rangaistukset määrätään pantavaksi täytäntöön, uudesta rikoksesta tuomituvan tuntevan vankeusrangaistuksen määräämiseen ehdolliseksi saattaa olla erityistä syytä. Lähinnä näitä tapauksia silmällä pitäen momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että myös tuomiolla, jolla ehdollinen vankeusrangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön, olisi konkurssin katkaiseva vaikutus. Tuolloin täytäntöönpan-

viksi määrättyihin ehdollisiin rangaistuksiin johtaneista rikoksista voitaisiin määrätä yhteinen vankeusrangaistus.

7 §. Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen täytäntöönpanoa varten

1 mom. Niin kuin 6 §:n perusteluissa todettiin, edellyttää siinä tarkoitettu menettely, että aikaisempi rangaistustuomio on saanut lainvoiman taikka kyseessä on tuomio, joka voidaan panna täytäntöön niin kuin lainvoimainen tuomio. Yhteisen rangaistuksen muodostamiselle mainitussa pykälässä tarkoitettussa tilanteessa saattaa olla esteenä myös se, ettei tuomioistuimella ole tietoa syytetylle aikaisemmin tuomitusta rangaistuksesta. Täytäntöönpantaviksi voi siten tulla sellaisia vankeusrangaistuksia, joista ei ole muodostettu yhteistä rangaistusta, vaikka laki sitä edellyttää. Näitä tapauksia varten ehdotetaan 7 §:n 1 momenttiin otettavaksi säännös yhteisen rangaistuksen muodostamisesta täytäntöönpanovaiheessa. Jos samalla kertaa on pantava täytäntöön kaksi tai useampia vankeusrangaistuksia, joiden asemesta olisi ollut tuomittava vain yksi yhteinen vankeusrangaistus, tuomioistuimen on erillisessä menettelyssä määrättävä tällainen rangaistus. Näin on meneteltävä silloinkin, kun tuomittu jo on suorittanut vankeusrangaistusta jostakin rikoksesta, ja tuon rangaistuksen ja myöhemmin täytäntöönpantavaksi tulleen vankeusrangaistuksen asemesta olisi tullut muodostaa yhteinen vankeusrangaistus.

2 mom. Jos rangaistustuomiot on annettu eri tuomioistuimissa, ehdotuksen mukaan yhteisen rangaistuksen määräisi se alioikeus, joka on käsitellyt jonkin kysymyksessä olevista jutuista. Yleensä sillä alioikeudella, joka on ratkaissut ankarimpaan rangaistukseen päätyneen jutun, on myös parhaimmat edellytykset harkita yhteistä rangaistusta. Asianomaisten virallisten syyttäjien tehtäväksi kuitenkin jäisi sopia sopivimmasta tuomioistuimesta. Lähinnä niitä kiireellisiä tapauksia silmällä pitäen, jolloin tuomittu on jo suorittamassa jotakin rangaistusta, ehdotetaan lisäksi, että asia voidaan panna vireille myös tuomitun oleskelupaikkakunnan alioikeudessa. Niissä tapauksissa taas, joissa vankeusrangaistukseen tuomittu ei ole ennestään rangaistusta suorittamassa, mahdollinen yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen tulisi toimittaa jo ennen tuomitun rangaistus-

laitokseen toimittamista. Tällöinkin yhteisen rangaistuksen määrääminen tapahtuisi useimmiten vaivattomimmin tuomitun oleskelupaikkakunnan alioikeudessa.

Yhteisen rangaistuksen määrääminen jälkikäteen tapahtuisi ehdotuksen mukaan menettelyssä, jossa eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta noudatetaan rikosasioiden käsittelyjärjestystä. Käsittely tulisi vireille virallisen syyttäjän esityksestä. Useimmissa tapauksissa aloite yhteisen rangaistuksen määräämiseksi tulisi joko lääninhallitukselta tai vankilan johtajalta, mutta asianomaisella virallisella syyttäjällä olisi mahdollisuus ryhtyä myös oma-aloitteisesti asian vaatimiin toimenpiteisiin. Myös tuomittu itse voisi kääntyä suoraan virallisen syyttäjän puoleen.

Sakko voidaan rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 6 luvun 7 §:n mukaan muuntaa vankeudeksi myös sellaisessa alioikeuden kokoonpanossa, jossa kihlakunnan oikeuden muodostaa vain sen puheenjohtaja ilman lautakuntaa ja raastuvanoikeutena toimii säännönmukaisen kolmen jäsenen sijasta vain sen yksi lakimiesjäsen puheenjohtajana. Tällainen niin sanottu yhden miehen alioikeus voi pitää istuntoja muuna aikana ja muussa paikassakin kuin mitä yleisen alioikeuden istuntojen pitämisestä on säädetty. Viimeksi mainittu säännös on antanut mahdollisuuden alioikeuden istuntojen pitämiseen rangaistuslaitosten tiloissa, jolloin on välttytty muun muassa vankien kuljetukselta alioikeuden säännönmukaisiin istuntoihin käräjäpaikalle. Koska on todennäköistä, että suuri osa täytäntöönpanoa varten tapahtuvista yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisistä joudutaan suorittamaan vasta siinä vaiheessa, kun tuomittu on jo alkanut suorittaa vankeusrangaistusta, ehdotetaan 7 §:n 2 momenttiin otettavaksi säännös, joka antaisi mahdollisuuden alioikeuden istuntojen pitämiseen näissä asioissa vastaavasti niin kuin muuntorangaistuksen määräämistä koskevilla asioissakin muuna aikana ja muussa paikassa kuin mitä alioikeuden istunnoista on määrätty.

Yhteistä rangaistusta täytäntöönpanovaiheessa määrättäessä tuomioistuim ei puuttuisi syyllisyyskysymyksiin. Sen tehtävänä olisi vain määrätä kahden tai useamman vankeusrangaistuksen sijaan yksi yhteinen vankeusrangaistus. Tätä tehtävää suorittaessaan alioikeudella olisi käytettävissään rikosrekisteriotteen lisäksi tuomioita koskevat päätökset perusteluineen. Yh-

teistä rangaistusta määrätessään tuomioistuin käyttäisi sille kuuluvaa harkintavaltaa. Käytännöllisesti katsoen tuota harkintavaltaa kuitenkin rajoittaisivat aikaisemmin annetut rangaistustuomiot siten, että yhteistä rangaistusta ei saisi määrätä lyhyemmäksi kuin ankarin niistä eikä luonnollisesti pitemmäksi kuin rangaistukset yhteenlaskettuina. Lisäksi olisi otettava huomioon 2 §:n yhteisen rangaistuksen enimmäisaikaa koskevat säännökset.

Harkittaessa tämän jälkeen, olisiko yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisen näissäk in tapauksissa aina tapahduttava täysilukuisessa alioikeudessa, tässä ehdotuksessa on päädytty siihen, että näin on varmaan ainakin silloin, kun yhteinen rangaistus on määrättävä lukuisista törkeistä rikoksista. Näyttäisi kuitenkin olevan myös tapauksia, joissa yhteisen vankeusrangaistuksen voisi parhaiten määrätä alioikeuden puheenjohtaja yksin. Tämän vuoksi on päädytty ehdottamaan, että momenttiin otettaisiin myös tätä mahdollisuutta koskeva säännös. Mainittu säännös on laadittu vastaavalla tavalla kuin yhden tuomarin istunnossa käsiteltävistä rikosasioista annetun lain 1 §:n sekä oikeudenkäymiskaaren uusi, myöhemmin voimaan tuleva 2 luvun 4 §:n säännös.

3 mom. Momentin mukaan yhteistä vankeusrangaistusta ei saisi määrätä ennen kuin tuomitulle on todisteellisesti varattu tilaisuus tulla asiassa kuulluksi. Sanonnalla, että tuomitulle on todisteellisesti varattava tilaisuus tulla kuulluksi, tarkoitetaan, että tällainen tilaisuus voidaan varata tuomitulle käyttämättä varsinaista haastemenettelyä. Esimerkiksi silloin kun tuomittu suorittaa vankeusrangaistusta, ei haastamista voida pitää tarpeellisena, vaan vankilaviranomaiset voivat antaa todisteellisen tiedoksiannon. Jos tuomittu laillista estettä ilmoittamatta jää tuomioistuimeen saapumatta eikä sellaista estettä myöskään ole tuomioistuimen tiedossa, voitaisiin asia ratkaista hänen poissaolostaan huolimatta. Ehdotetussa lainkohdassa edellytetään ainoastaan, että tuomitulle on varattu tilaisuus tulla asiassa kuulluksi. Asianomistajan kuuleminen yhteisen rangaistuksen määräämiseksi järjestetyssä menettelyssä ei jäljempänä selostettavan 9 §:n mukaan olisi tarpeellista.

Tuomitun oikeusturvan takaamiseksi ja mahdollisimman yhtenäiseen rangaistuskäytäntöön pääsemiseksi on sekä tuomitulle että viralliselle syyttäjälle varattava tilaisuus hakea muutosta yhteisen rangaistuksen määräämistä

koskevaan päätökseen. Yhtä muutoksenhakuastetta saatettaisiin kuitenkin pitää näissä asioissa riittävänä. Muutoksenhausta rikosasioissa on nykyisin voimassa, että hovioikeuden valitusasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta vain, jos korkein oikeus myöntää siihen valitusluvan. Ennakkopäätösten saamiseksi tai muusta painavasta syystä saattaisi myös näiden asioiden saattaminen korkeimman oikeuden tutkittavaksi olla joskus tarpeen. Sen vuoksi ehdotetaan momentissa säädettyväksi, että muutoksenhausta olisi voimassa, mitä muutoksenhausta rikosasioissa on säädetty. Lähinnä niitä tapauksia silmällä pitäen, joissa tuomittu on jo suorittamassa jotakin yhteisen rangaistuksen piiriin joutuvista rikoksista erikseen tuomittua rangaistusta, ehdotetaan, ettei mahdollinen muutoksenhaku estä täytäntöönpanoa, ellei tuomioistuin toisin määrää. Tuomitulla olisi luonnollisesti oikeus aloittaa yhteisen rangaistuksen suorittaminen tai jatkaa sen suorittamista siinäkin tapauksessa, että virallinen syyttäjä hakee päätökseen muutosta.

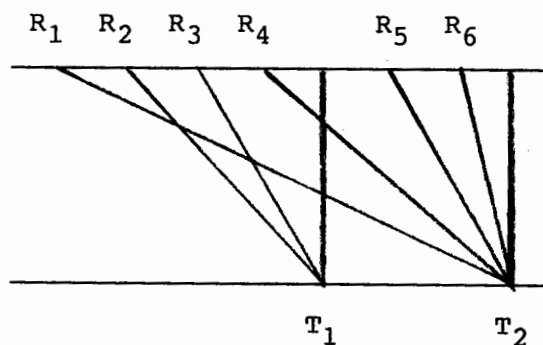
8 §. Yhteisen vankeusrangaistuksen poikkeuksellinen määrääminen

Käytännössä saattaa esiintyä tilanteita, joissa tuomioistuin jostakin syystä ei ole tietoinen konkurrenssin katkaisevasta tuomiosta, jolla syytetty on tuomittu vankeusrangaistukseen sen jälkeen, kun jotkut sen käsiteltävinä olevista rikoksista on tehty. Tämän vuoksi tuomioistuin nykyisen yhdistämisyjärjestelmän mukaan saattaa yhdistää tuomitsemansa vankeusrangaistukset toisiinsa, vaikka osa niistä olisi pitänyt yhdistää aikaisemmin tuomittuun vankeusrangaistukseen. Koska jokaisesta rikoksesta kuitenkin nykyisen yhdistämisyjärjestelmän mukaan reaalikonkurrenssitapauksissa on määrätty yksikkörangaistus, tällainen virheellinen yhdistäminen voidaan oikaista viimeistään silloin, kun vankeusrangaistukset tulevat pantaviksi täytäntöön ja hovioikeus vankilanjohdajan esityksestä nykyisen 7 luvun 9 §:n mukaan suorittaa uuden yhdistämisen.

Vastaavasti saattaa ehdotetussa yhtenäisrangaistusjärjestelmässä esiintyä tilanteita, joissa tuomioistuin ei ole tietoinen siitä, että syytetty on tuomittu vankeusrangaistukseen sen jälkeen, kun jotkut sen käsiteltävänä olevista rikoksista on tehty. Tämän vuoksi tuomiois-

tuin saattaa määrätä yhteisen vankeusrangaistuksen sen tutkittavina olevista rikoksista, vaikka osa niistä on sellaisia, että niistä ja rikoksista, joista on aikaisemmin tuomittu rangaistus, olisi tullut määrätä yhteinen vankeusrangaistus. Tässä tapauksessa niistä rikoksista, joista on virheellisesti määrätty yhteinen vankeusrangaistus, ei ole määrätty yksikkörangaistuksia. Tiedossa on vain, mistä rikoksista kukin esimerkiksi kolmesta yhteisestä rangaistuksesta on määrätty ja minkä suuruiset nuo yhteiset rangaistukset ovat. Näin ollen rikosten ja rangaistusten uudelleen ryhmittely olisi erittäin hankalaa. Tämän vuoksi mainitunlaisesta rikosten ja rangaistusten uudelleen ryhmittelystä olisi luovuttava. Yksinkertaisin ratkaisu näissä tilanteissa on, että kaikista edellä tarkoitetuista rikoksista määrättäisiin yhteinen vankeusrangaistus.

Tilannetta havainnollistaneen seuraava kaaviokuva:

Kaaviossa ylempi aika-akseli kuvaa rikoksen tekohetkeä ja alempi aika-akseli tuomitsemishetkeä. Kaavion mukaisissa tapauksissa syytetty on tuomittu ensiksi tuomiolla T_1 rikoksista R_2 ja R_3 yhteiseen esimerkiksi kolmen kuukauden vankeusrangaistukseen ja tuomiolla T_2 rikoksista R_1 , R_4 , R_5 ja R_6 yhteiseen esimerkiksi viiden kuukauden vankeusrangaistukseen. Ehdotetun 7 luvun 6 §:n säännöksen mukaan yhteiset rangaistukset olisi ollut määrättävä siten, että rikoksista R_1 - R_4 määrättäisiin yhteinen vankeusrangaistus ja rikoksista R_5 ja R_6 toinen yhteinen vankeusrangaistus. Tämän mukaista oikaisua vaikeuttaa yksikkörangaistusten puuttuminen. Yksinkertaisempi ratkaisu olisi, että kaikista rikoksista R_1 - R_6 muodostettaisiin vain yksi yhteinen vankeusrangaistus.

Edellä olevilla perusteilla pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan, jos

yhteinen vankeusrangaistus on määrätty kahdesta tai useammasta rikoksesta ja sittemmin 6 tai 7 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa havaitaan, että jostakin niistä rikoksista, joista on määrätty yhteinen vankeusrangaistus, sekä jostakin muusta rikoksesta olisi 6 tai 7 §:n mukaan tullut määrätä tai tulisi määrätä yhteinen vankeusrangaistus, kaikista näistä rikoksista on määrättävä yhteinen vankeusrangaistus.

9 §. *Asianomistajan asema*

Pykälään ehdotetaan otettavaksi sakon muuntorangaistuksen määräämisessä voimassa olevaa rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 6 luvun 10 §:n 1 momenttia vastaava säännös. Ehdotuksen mukaan aikaisemmin ratkaistun rikosasian asianomistajalla ei olisi puhevaltaa yhteistä vankeusrangaistusta 6, 7 tai 8 §:n mukaan määrättäessä.

8 luku. *Vanhentumisesta*

Samalla teolla tehtyjen rikosten vanhentuminen

4 §. Ennen kuin 8 luku kokonaisuudessaan uudistettiin 16 päivänä helmikuuta 1973 annetulla lailla, rikoslaissa ei ollut yleissäännöstä ideaalikonkurrenssissa olevien rikosten vanhentumisesta. Luvun 1 §:n 2 momentissa, sellaisena kuin se oli alkuperäisessä muodossaan, oli kuitenkin erityinen vanhentumissäännös sellaisia tapauksia varten, joissa virkarikos samalla käsitti muun rikoksen. Sen rikoksen vanhentumisaika, joka oli pitempi, koski tällöin molempia rikoksia. Muissa ideaalikonkurrenssin tapauksissa katsottiin vakiintuneesti, että samalla teolla tehty eri rikokset vanhentuivat kukin oman vanhentumisaikansa mukaan. Edellä mainitun 8 luvun kokonaisuudistuksen yhteydessä otettiin kuitenkin sen 4 §:ään yleissäännös vanhentumisesta niissä tapauksissa, joissa teko käsittää useita rikoksia. Sen mukaan rangaistuksen saa tuomita kaikista rikoksista, niin kauan kuin sen saa tuomita jostakin niistä.

Edellä mainittua muutosta perusteltiin hallituksen esityksessä (hall. es. 130/1972 vp.) sillä, että uusi järjestely vastasi aikaisempaa oikeuskäytäntöämme paremmin olosuhteiden vaatimuksia. Eräänä syynä uuteen järjestykseen oli

myös pyrkimys yhdenmukaisuuteen muiden pohjoismaiden kanssa. Myös korkein oikeus kannatti ideaalikonkurrenssissa olevien rikosten yhteistä vanhentumista (KKO:n vuosikirja 1970 s.226-227).

Jatketun rikoksen vanhentumisen osalta on oikeuskäytännössä jo vanhastaan vallitsevana ollut se kanta, että jatketun rikoksen vanhentumisaika alkaa kulua vasta viimeisestä siihen kuuluvasta osateosta lukien, mutta oikeuskirjallisuudessa on saanut kannatusta myös se kanta, että kukin jatkettuun rikokseen sisältyvä osateko vanhentuu itsenäisesti. Rikoslain 8 luvun uudistamisen yhteydessä jatketun rikoksen vanhentumista koskevaa käytäntöä ei ollut tarkoitus muuttaa. Eduskunnan lakivaliokunnan mietinnön (15/1972 vp.) mukaisesti hallituksen esityksessä ehdotettu 8 luvun 4 §:n ensimmäinen lause ”Jos samalla teolla on tehty useita rikoksia...” muutettiin muotoon ”Jos teko käsittää useita rikoksia...”. Mietinnön mukaan muutoksella tarkoitettiin myös jatketun rikoksen vanhentumista koskevan säännöksen ottamista pykälään. Oikeuskäytännössä onkin edelleen oltu sillä kannalla, että jatkettu rikos alkaa vanhentua vasta viimeisestä jatkettuun rikokseen kuuluvasta osateosta lukien.

Myös eräissä muissa kuin jatketun rikoksen tapauksissa käsitellään samanlaisina toistuvia tekoja yhtenä kokonaisuutena seuraamuksia määrättäessä. Näihin kuuluvat ensinnäkin ammattimaiset ja tavanomaiset rikokset. Esimerkkeinä tästä voidaan mainita rikoslain 32 luvun 3 §, jossa on säädetty rangaistus sille, joka ottaa varastetun tavaran kätkeksen ammatikseen tai tavakseen, sekä alkoholin 87 §, jossa on säädetty rangaistus sille, joka ottaa sanotun lain 81—86 §:ssä tarkoitetun rikollisen toiminnan ammatikseen tai tavakseen. Myös rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäistä vaihetta koskevassa hallituksen esityksessä 66/1988 vp. ehdotetaan ammattimaisena kätke-
misrikoksena (RL 32:3) rangaistavaksi laajamittainen ja ammattimainen ryhtyminen rikoksella saatua omaisuuteen. Vallitsevan käsityksen mukaan ammattimaiseen tai tavanomaiseen rikolliseen toimintaan kuuluvat teot arvostellaan kokonaisuutena myös rikosoikeudellisessa vanhentumisessa.

Joissakin tapauksissa samanlaisina toistuvien tekojen arvosteleminen yhdeksi kollektiiviseksi rikokseksi on katsottu mahdolliseksi suoraan tunnusmerkistön perusteella. Esimerk-

kinä tästä voidaan mainita ammattimaisen moottoriajoneuvoliikenteen luvaton harjoittaminen. Tyypiltään samanlaisena on pidetty eräitä muitakin tapauksia, joissa on kysymyksessä rangaistavan toiminnan harjoittaminen. Tällöinkin vanhentuminen alkaa vasta viimeisestä teon osasta.

Vastaavasti milloin rangaistus liittyy asiantilan vallitsemiseen, kuten laissa kiellettyyn esineen hallussapitoon, on kysymys useammasta teosta vasta silloin, kun rangaistava asiantila on päättynyt alkaakseen sitten uudelleen uuden toimen tuloksena.

Konkurrenssimuotojen erottelusta luovuttaessa joudutaan myös harkitsemaan, olisiko kaikki usean rikoksen tapaukset vanhentumisen kannalta arvosteltava samalla tavalla. Nykyisen jatkettun rikoksen ja reaalikonkurrenssissa olevien rikosten erilaista arvostelua tässä suhteessa ei voida pitää perusteltuna. Niin kuin yleisperusteluissa on mainittu, on myös jatkettun rikoksen ja reaalikonkurrenssin erottaminen toisistaan aiheuttanut epäselvyyksiä ja johtanut epäyhtenäiseen oikeuskäytäntöön. Koska rikosten liittymistä toisiinsa olisi yleensä rangaistusta määrättäessä pidettävä lieventävänä perusteena, ei ole perusteltua asettaa tekijää tällöin vanhentumisen suhteen huonompaan asemaan. Voidaan pitää tuolloin riittävänä, että rangaistus tuomitaan sen rikollisen toiminnan perusteella, joka kuuluu tekosarjan vanhentumattomaan osaan. Näin ollen olisi päästävää siihen, että rikollinen teko aina monitekoisten rikosten yhtymisen tapauksissa vanhentuisi itsenäisesti riippumatta siitä, muodostavatko rikolliset teot nykyisen lain mukaisen jatkettun rikoksen.

Sen sijaan niissä edellä mainituissa muissa tapauksissa, joissa samanlaisina toistuvia tekoja käsitellään yhtenä kokonaisuutena seuraamusta määrättäessä, ei ole vastaavia perusteita suhtautua rikosoikeudellista vanhentumista koskeviin kysymyksiin toisin kuin nykyisin. Niissä tapauksissa vanhentuminen edelleen alkaisi vasta viimeisestä rikokseen kuuluvasta osateosta. Näihinkin tilanteisiin liittyy ongelmia, jotka eivät tässä yhteydessä ole ratkaistavissa.

Koska yksi- ja monitekoisen rikosten yhtymisen erottelulla ei enää rangaistuksen määrittämisen kannalta olisi merkitystä, saattaisi myös olla perusteltua, että kukin rikos vanhentuisi itsenäisesti myös silloin, kun useampi rikos on tehty yhdellä teolla eli niin sanotuissa

ideaalikonkurrenssitapauksissa. Rikosten itsenäistä vanhentumista näissä tapauksissa voitaisiin perustella sillä 7 luvun yhteydessä esitetyllä perusteella, että rajanveto niiden tapausten välillä, joissa rikos on tehty yhdellä tai useammalla teolla, usein on hyvin häilyvä. Etenkin pyrkimys pohjoismaisen yhtenäisyyden säilyttämiseen tältä osin aiheuttaa kuitenkin sen, ettei tällaista muutosta ainakaan tässä vaiheessa voida pitää perusteltuna. Vaikka muissa pohjoismaissa luovuttiin eri konkurrenssimuotojen erottelusta rangaistuksen määrittämistapaan nähden jo vuosikymmeniä sitten, niiden lakeihin sisältyy kuitenkin säännökset yhteisestä vanhentumisesta niissä tapauksissa, joissa rikokset on tehty samalla teolla.

Niin kuin yleisperusteluissa on mainittu, ei yhden ja useamman teon tapausten erottelemiseksi ole aina olemassa selviä perusteita, vaan se seikka, kumpaan ryhmään tapaus luetaan kuuluvaksi, jää usein riippumaan lainkäyttäjän harkinnasta. Nykyisessä järjestelmässä, jossa ideaali- ja reaalikonkurrenssin välisellä rajanvedolla voi rangaistuksen määrittämisen kannalta olla melkoisen suuri merkitys, on usein kiinnitetty huomiota siihen, miten rangaistuksen määrittämisessä päästään käytännössä tyydyttävään lopputulokseen. Tämä on joissakin tapauksissa johtanut siihen, että ideaalikonkurrenssi on saanut melko laajan soveltamisalan. Koska eri konkurrenssimuotojen erottelulla ei uudessa järjestelmässä ole rangaistuksen määrittämistapaan nähden merkitystä, vanhentumissäännöksiä sovellettaessa ei nykyisen 7 luvun 1 §:n soveltamiskäytännöstä aina voida saada johtoa harkittaessa, onko useampi rikos katsottava tehdyksi samalla teolla. Useampi rikos olisi näin ollen vanhentumissäännöksiä sovellettaessa katsottava tehdyksi samalla teolla vain silloin kun voidaan pitää riidattomana, että kysymyksessä luonnollisen katsantotavan mukaan on yksi teko. Nykyiset keinoitekoisesti venytetyt yhden teon tapaukset tulisivat siten arvosteltaviksi usean teon tapauksina. Esimerkiksi karttuvan talletustilin vastakirjan varastamista ja sen käyttämistä varten tapahtunutta väärän valtakirjan valmistamista ei siis enää olisi katsottava rikoslain 8 luvun 4 §:ssä tarkoitettulla tavalla samalla teolla tehdyksi. Sitä vastoin sama teko voisi edelleen käsittää esimerkiksi pahoinpitelyn ja kuolemantuottamuksen.

Edellä esitetyn perusteella ehdotetaan 8 luvun 4 §:n muuttamista siten, että siitä selvästi

ilmenee säännöksen soveltuvan ainoastaan silloin, kun useampi rikos on tehty samalla teolla.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäistä vaihetta koskevassa hallituksen esityksessä (hall.es. 66/1988 vp.) on ehdotettu rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 3 §:ään otettavaksi nimenomaiset säännökset siitä, mitä lakia on sovellettava silloin, kun rikoksen tekoaikana ja tuomitsemishetkellä voimassa olevat lait poikkeavat toisistaan. Esityksen perustelujen mukaan noita säännöksiä olisi sovellettava muutakin rikoslainsäädäntöä uudistettaessa.

Edellä tarkoitetun 3 §:n 1 momentin mukaan rikokseen on sovellettava sitä lakia, joka oli voimassa, kun rikos tehtiin. Pykälän 2 momentin mukaan on kuitenkin uutta lakia sovellettava, jos sen soveltaminen johtaa lievempään lopputulokseen. Jos kuitenkin uusi laki on tullut voimaan vasta sen jälkeen, kun asia on ratkaistu ensimmäisessä oikeusasteessa, muutoksenhakutuomioistuimen on sovellettava uutta lakia vain, milloin teosta uuden lain mukaan ei ole tuomittava rangaistusta tai milloin tekohetkellä voimassa olleen lain soveltaminen johtaisi olennaisesti ankarampaan lopputulokseen.

Luopuminen eri konkurrenssimuotojen erotelusta ja siirtyminen yhtenäisrangaistusjärjestelmään merkitsee olennaista muutosta rangaistuksen määräämiseen silloin, kun rangaistus on tuomittava useasta rikoksesta. Tämän vuoksi on pidetty perusteltuna ottaa ehdotettuun lakiin mahdollisimman yksityiskohtaiset siirtymäsäännökset nykyisten ja uusien säännösten soveltamisesta. Nämä yksityiskohtaiset säännökset on kuitenkin pyritty laatimaan siten, että ne olisivat sopusoinnussa edellä mainittujen rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 3 §:n ehdotettujen säännösten kanssa.

Ehdotetun lain siirtymäsäännöksiä laadittaessa on lähdetty siitä, että yhteisen rangaistuksen määräämistä koskevat säännökset johtavat enintään yhtä ankaraan tai mahdollisesti jonkin verran lievempään lopputulokseen kuin nykyisen lain rangaistuksen yhdistämistä koskevat säännökset. Sen sijaan yhteisen rangaistuksen määräämistä koskevat säännökset saat-

tavat nykyisen lain mukaan yksin teoin tehtyinä rikoksina rangaistavien tekojen osalta samoin kuin nykyisen lain mukaan jatkettuna rikoksena rangaistavien tekojen osalta eräissä tapauksissa johtaa ankarampaan rangaistukseen kuin nykyisen lain aikana. Toisaalta voidaan lähteä siitä, että uuden lain toteutumisen kannalta olisi suotavaa, että nykyisestä järjestelmästä päästäisiin mahdollisimman pian eroon. Lain soveltajien kannalta olisi myös suotavaa, ettei kahta erilaista järjestelmää tarvitsisi soveltaa kovin kauan rinnakkain.

1 mom. Momentissa olisi säännös lain voimaantulopäivästä.

2 mom. Edellä mainituista syistä 2 momentiksi ehdotetaan otettavaksi pääsääntö, jonka mukaan ehdotettua lakia sovellettaisiin sen voimaantulon jälkeen tehtyihin rikoksiin. Lähinnä niin sanotun lievemmän lain periaatteen vaatimista poikkeussäännöksistä säädettäisiin seuraavissa momenteissa.

Nykyisen lain aikana tehtyihin rikoksiin sovellettaisiin siten uuden lain aikanakin nykyisiä 7 luvun 1 §:n ideaalikonkurrenssia ja 7 luvun 2 §:n jatkettua rikosta koskevia säännöksiä. Siirtymäsäännöksiä laadittaessa on harkittavana ollut myös vaihtoehto, jonka mukaan noita säännöksiä ei enää sovellettaisi uuden lain aikana nykyisen lain aikanakaan tehtyihin rikoksiin. Ehdotuksen laatimisesta on kuitenkin luovuttu 4 momentissa tarkoitettussa rangaistusten yhdistämisessä tuolloin ilmaantuvien vaikeuksien vähentämiseksi.

3 mom. Niistä tapauksista, joissa uusi laki on selvästikin nykyistä lakia lievempi ja joissa uuden lain säännöksiä olisi sovellettava myös nykyisen lain aikana tehtyihin rikoksiin, otettaisiin säännökset 3 momenttiin. Näitä olisivat 7 luvun 3 §:n säännös yhteisen sakkorangaistuksen määräämisestä ja 8 luvun 4 §:n rikosten vanhentumista koskeva säännös.

Ehdotetun lain 2 luvun 2 §:n 2 momentin säännös lyhyiden vankeusrangaistusten tuomitsemisesta päivin ei ole nykyisen lain vastaavaa säännöstä lievempi eikä myöskään ankarampi. Luonnollista kuitenkin on, että sitä sovellettaisiin uuden lain aikana myös tuomitessa rangaistusta nykyisen lain aikana tehdyistä rikoksista. Tästäkin säädettäisiin 3 momentissa. Mikäli kuitenkin rikosasia on ratkaistu alemmassa oikeusasteessa nykyisen lain aikana, uuden lain ehdoton soveltaminen aiheuttaisi sen, että muutoksenhakutuomioistuimen olisi muutettava alemman tuomioistuimen päätöstä esimer-

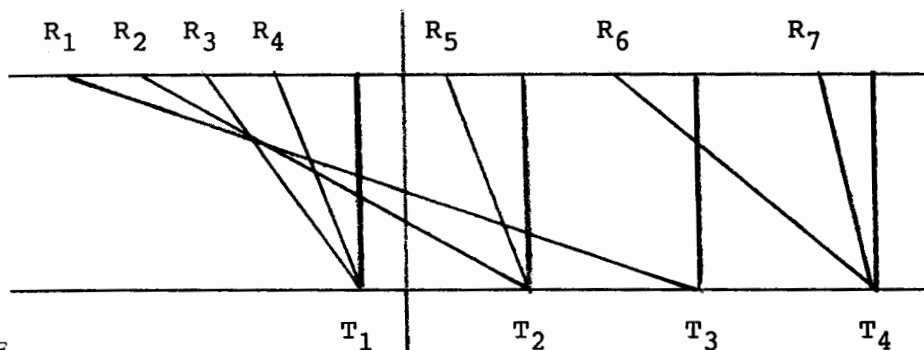
kiksi vain siten, että yhdistetyn rangaistuksen alle kolmen kuukauden yksikkörangaistukset muutettaisiin vastaaviksi päivin tuomituiksi rangaistuksiksi. Koska tästä aiheutuisi muutoksenhakutuomioistuimelle vain tarpeetonta lisätyötä, 3 momentin toiseksi virkkeeksi ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan muutoksenhakutuomioistuin voisi näissä tapauksissa soveltaa myös nykyisen lain säännöksiä. Päätöksen muuttaminen vain uuden 2 luvun 2 §:n 2 momentin säännöksen soveltamiseksi ei siten olisi tarpeen.

4 mom. Siinä tapauksessa, että nykyisen lain aikana tehty rikokset olisi tehty vasta nykyisen lain aikana annetun viimeisen joko ehdollisen tai ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemisen jälkeen, niistä olisi muodostettava yhteinen vankeusrangaistus. Näitä tapauksia varten momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan uuden lain yhteisen vankeusrangaistuksen määräämistä koskevia säännöksiä olisi sovellettava myös silloin, kun rikokset on tehty aikaisemman lain aikana. Siinä tapauksessa, että rangaistukset on alemmassa oikeusasteessa yhdistetty nykyisen lain aikana tai nykyisen lain aikana tehdystä rikoksesta tuomittava rangaistus olisi nykyisen lain 7 luvun 8 §:n säännösten mukaisesti tullut yhdistää toiseen tuon lain aikana jo tuomittuun rangaistukseen, momentin toisen virkkeen mukaan nuo rangaistukset olisi yhdistettävä myös uuden lain aikana. Ilman mainitunlaista säännöstä saattaisi uuden lain soveltaminen johtaa nykyisen lain mukaista rangaistusta ankarampaan rangaistukseen esimerkiksi silloin, kun noita uuden lain aikana tuomittavaksi tulleita rikoksia on vain yksi. Syytetty ei tuolloin saisi hyväkseen sen paremmin rangaistuksen yhdistämisestä kuin yhteisen rangaistuksen määräämisestä hänelle koituvaa rangaistuksen lieventämistä.

Yhdistetyn rangaistuksen enimmäisaika on nykyisen lain mukaan 15 vuotta. Uuden yhtei-

sen vankeusrangaistuksen enimmäisaika olisi ehdotetun 7 luvun 2 §:n mukaan riippuvainen tuomittavina olevien rikosten ankarimmasta enimmäisrangaistuksesta ja mahdollisuudesta ankarimman enimmäisrangaistuksen ylittämiseen. Säännösten perusteella on pääteltävissä, että määrättyissä tapauksissa eli lähinnä niissä, joissa syytetylle aikaisemmin tuomittu rangaistus, johon uuden lain aikana tuomittava rangaistus olisi yhdistettävä, on huomattavan pitkä, ehdotetun 7 luvun 2 §:n säännökset saattavat johtaa syytetyn kannalta lievempään lopputulokseen. Näitä tapauksia varten ehdotetaan momenttiin otettavaksi säännös, jonka mukaan uuden lain aikana tuomittava yhdistetty rangaistus ei saisi olla ankarampi kuin mitä rikoksista voitaisiin uuden 7 luvun 2 §:n mukaan enintään tuomita yhteiseksi rangaistukseksi. Eräissä tapauksissa tuo aikaisemmin jo lainvoimaisesti tuomittu rangaistus voi olla yhtä pitkä tai pitempi kuin mainitun 2 §:n mukainen ankarin rangaistus. Selvää on, että tuo lainvoiman saaneella tuomiolla tuomittu rangaistus jäisi pysyväksi. Näitä tapauksia varten ehdotetaan momenttiin otettavaksi säännös, jonka mukaan, jos aikaisemmin tuomittu rangaistus on jo yhtä ankara tai ankarampi kuin uuden 7 luvun 2 §:n mukaan määräytyvä ankarin rangaistus, tuomioistuimen olisi määrättävä, että uusi yhdistettävä rangaistus sisältyy aikaisemmin tuomittuun rangaistukseen.

On kuitenkin mahdollista, että tuomioistuin tietämättä aikaisemmin tuomitusta rangaistuksesta määrää ennen tuomion antamista tehdyistä rikoksista tai ennen tuomion antamista ja sen jälkeen tehdystä rikoksesta yhteisen rangaistuksen. Näitä tapauksia varten ehdotetaan momenttiin otettavaksi säännös, jonka mukaan tuohon virheelliseen yhteisen rangaistuksen määräämiseen ei tulisi puuttua eikä rangaistusten yhdistämistä tulisi enää toimittaa. Tilannetta havainnollistaneen seuraava kaavio-kuva:

Voimaantulopäivä

Kaavion mukaisissa tapauksissa syytetty on tuomittu ensiksi tuomiolla T_1 rikoksista R_3 ja R_4 yhdistettyyn esimerkiksi viiden kuukauden vankeusrangaistukseen ja vähän myöhemmin uuden lain voimaantulopäivän jälkeen tuomiolla T_2 rikoksista R_2 ja R_5 yhteiseen neljän kuukauden vankeusrangaistukseen, vaikka R_2 :sta tuomittava rangaistus olisi tullut yhdistää tuomiolla T_1 tuomittuihin rangaistuksiin. Kun sitten tuomiolla T_3 tuomitaan rangaistus rikoksesta R_1 , tuomioistuin, puuttumatta virheelliseen tuomioon T_2 , yhdistää rikoksesta R_1 tuomittavan rangaistuksen tuomiolla T_1 aikaisemmin tuomittuihin rangaistuksiin. Kun tämän jälkeen tuomiolla T_4 on tuomittava rangaistus rikoksista R_6 ja R_7 , niistä on määrättävä yhteinen rangaistus, koska tuomiolla T_3 , jossa on tuomittu rangaistus vain konkurssiin T_1 kuuluneesta rikoksesta, ei ole konkurssia katkaisevaa vaikutusta.

5 mom. Niissä ehkä sinänsä jokseenkin harvoissa tapauksissa, joissa nykyisen lain mukaan jatkettuna rikoksena tuomittavien rikosten ensimmäiset tekoerät olisi tehty nykyisen lain aikana ja viimeiset erät uuden lain aikana, rikossarjasta olisi uuden lain aikana ilman erityissäännöstä määrättävä rangaistus siten, että nykyisen lain aikana tehdyt rikolliset teot rangaistaisiin jatkettuna rikoksena ja uuden lain aikana tehdyistä rikoksista määrättäisiin yhteinen rangaistus. Vastaavasti olisi niissä tapauksissa, joissa yksin teoin tehdyt rikokset olisi tehty osittain nykyisen ja osittain uuden lain aikana, rikoksista määrättävä eri rangaistukset, jotka olisi sitten täytäntöönpanossa laskettava yhteen. Koska nykyisen ja uuden lain soveltaminen noihin tapauksiin johtaisi ilmeisesti ankarampaan lopputulokseen kuin jos niistä tuomittaisiin rangaistus joko nykyisen lain tai uuden lain mukaisesti, näitä tapauksia varten ehdotetaan 5 momenttiin otettavaksi erityissäännös.

Nykyisen lain mukaan rangaistuksia yhdistettäessä jatkettu rikoksen ja yksin teoin tehtyjen rikosten katsotaan kuuluvan niiden viimeisen tekopäivän mukaan määräytyvään konkurssiin. Nyt puheena olevia tapauksia varten ehdotetaan momenttiin otettavaksi ensinnäkin säännös, jonka mukaan jatkettu rikos ja yksin teoin tehdyt rikokset katsottaisiin puheena olevissa tapauksissa tehdyiksi uuden lain aikana. Tästä taas olisi 2 momentin mukaisesti seurauksena, että noista rikoksista olisi uuden lain aikana tuomittava yhteinen rangaistus.

Osittain nykyisen lain aikana tehdyistä rikoksista ei kuitenkaan saisi uuden lain aikana tuomita ankarampaa rangaistusta kuin mitä niistä olisi tuomittu nykyisen lain aikana. Momenttiin ehdotetaan otettavaksi tähän lopputulokseen johtava säännös, jonka mukaan yhteistä rangaistusta nyt puheena olevista rikoksista tuomittaessa ei saisi soveltaa 7 luvun 2 §:n säännöksiä mahdollisuudesta enimmäisrangaistuksen ylittämiseen.

Niin kuin siirtymäsäännöksiä koskevan perusteluosan alussa on mainittu, rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäistä vaihetta koskevassa hallituksen esityksessä n:o 66/1988 vp. rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 3 §:n 2 momenttiin on ehdotettu otettavaksi muutoksenhakutuomioistuinta koskeva erityissäännös. Sen mukaan, jos uusi laki on tullut voimaan vasta sen jälkeen, kun asia on ratkaistu ensimmäisessä oikeusasteessa, muutoksenhakutuomioistuimen on sovellettava uutta lakia vain, milloin teosta uuden lain mukaan ei ole tuomittava rangaistusta tai milloin tekohetkellä voimassa olleen lain soveltaminen johtaisi olennaisesti ankarampaan lopputulokseen.

Vastaavan säännöksen ottamisesta ehdotetun lain siirtymäsäännöksiin on kuitenkin luovuttu. Säännöstä laadittaessa on käynyt selville, että vastaavanlaisen vain muutoksenhakutuomioistuinta koskevan säännöksen lisäksi olisi sen poikkeuksista oltava useita nyt puheena olevia siirtymäsäännöksiä vastaavia säännöksiä. Tämä tekisi taas siirtymäsäännösten soveltamisen tarpeettoman monimutkaiseksi ja epäyhtenäiseksi. Luonnollisempaa tässä tapauksessa on, että myös muutoksenhakutuomioistuin soveltaa, 3 momentin poikkeussäännöksen huomioon ottaen, puheena olevia siirtymäsäännöksiä siinäkin tapauksessa, että asia on ratkaistu alemmassa oikeusasteessa nykyisen lain aikana.

6 mom. Edellä olevasta seuraa jo luonnostaan, että niissä tapauksissa, joissa uuden lain aikana tulee pantavaksi täytäntöön rangaistuksia, jotka aikaisemman lain 7 luvun 9 §:n mukaan olisi tullut tai 4 momentin mukaan tulisi yhdistää niiden täytäntöönpanoa varten, rangaistukset on yhdistettävä myös uuden lain aikana. Koska uuden lain aikana ennen pitkää tulee samalla kertaa täytäntöön pantavaksi rangaistuksia, joista erät on yhdistettävä ja eräistä on määrättävä yhteinen vankeusrangaistus, on luonnollisempaa että rangaistuksen yhdistä-

misen ja yhteisen rangaistuksen määräisi sama ehdotetun 7 luvun 7 §:n 2 momentissa tarkoitettu alioikeus. Luonnollista kuitenkin on, että hovioikeudessa uuden lain voimaan tullessa vireillä olevissa asioissa yhdistämisen toimittaisi hovioikeus. Tarkoituksenmukaiselta näyttäisi myös sellainen menettely, että lain voimaantuloa edeltävänä aikana hovioikeuden käsiteltäväksi saatettaisiin vain kiireellisimmät yhdistämisasiat ja vähemmän kiireelliset asiat lähetettäisiin asianomaiselle viralliselle syyttäjälle lain voimaan tultua tapahtuvaa rangaistusten yhdistämistä varten. Kaikista edellä mainituista seikoista ehdotetaan otettavaksi säännökset 6 momenttiin.

7 mom. Lain täytäntöönpanoon liittyviin toimenpiteisiin voitaisiin ryhtyä jo ennen sen voimaantuloa.

1.2. Asetus rikoslain voimaantuloa

16 § 1 mom. Rikoslaisissa ja eräissä muissakin laeissa olevien säännösten perusteella tiettyjen rikosten syytteenpano riippuu asianomistajan syyttämispyyntöstä tai hänen itsensä nostamasta syyttestä. Nämä niin sanotut asianomistajarikokset ovat poikkeuksia rikoslain voimaantuloa koskevan asetuksen (RVA) 16 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen yleissäännöksestä. Sen mukaan rikokset ovat virallisen syytteen alaisia, jolleivät laki tai asetukset niitä siitä nimenomaan erota.

Rikoksen määräämiseen asianomistajarikokseksi ovat voineet vaikuttaa esimerkiksi rikoksen vähäisyys tai se, että rikoksen julkisuuteen tulosta voisi aiheutua asianomistajalle kohtuutonta haittaa. Lisäksi on myös sellaisia tekoja, joissa asianomistajan suhtautuminen asiaan ainakin käytännössä suurelta osalta määrää teon luonteen ja vaikuttaa siihen, pidetäänkö tekoa rangaistuksen arvoisena.

Jos virallisen syytteen alainen rikos ja asianomistajarikos on tehty samalla teolla, voi virallinen syyttäjä RVA 16 §:n 1 momentin toisen virkkeen säännöksen mukaan nostaa syytteen asianomistajarikoksesta asianomistajan tahdosta riippumatta. Tämä säännös sisältyi lakiin jo sen alkuperäisessä muodossa. Sitä on perusteltu sillä, että ne seikat, joiden perusteella virallisen syyttäjän syyteoikeus on eräiden rikosten osalta tehty riippuvaiseksi asianomistajan ilmiannosta, menettävät merkityksensä, milloin teko asianomistajarikoksen ohella kä-

sittää virallisen syytteen alaisen rikoksen, koska teosta kuitenkin on nostettava syyte.

Luovuttaessa konkurrenssimuotojen erottelusta rangaistuksen määräämisessä joudutaan harkitsemaan myös RVA 16 §:n 1 momentin toisen virkkeen säännöstä uudelta pohjalta. Niin kuin yleisperusteluissa on mainittu, ei yhden ja useamman teon tapausten erottelemiseksi ole aina olemassa selviä perusteita, vaan se seikka, kumpaan ryhmään tapaus luetaan kuuluvaksi, jää usein riippuvaksi lainkäyttäjän harkinnasta. Lisäksi johtaa RVA 16 §:n 1 momentin toisen virkkeen säännös eräissä tapauksissa epätydyttäviin tuloksiin. Esimerkkinä voidaan mainita tapaus, jossa poika ottaa luvattomasti käyttöönsä isänsä omistaman moottoriajoneuvon ja syyllistyy ajon aikana lievään liikennerikkomukseen. Silloin, kun virallisen syytteen alainen liikennerikkomus katsotaan tehdyksi samalla teolla kuin moottoriajoneuvon luvaton käyttöönottaminen, virallisen syyttäjän on RVA 16 §:n 1 momentin toisen virkkeen nojalla syytettävä myös viimeksi mainitusta rikoksesta, vaikka sen syytteenpano rikoslain 38 luvun 9 §:n 2 momentin nojalla muutoin on riippuvainen asianomistajan ilmiannosta.

Myös rikosoikeuskomitea on mietinnössään (1976:72) katsonut, että jos sama teko käsittää sekä asianomistajarikoksen että virallisen syytteen alaisen rikoksen, ei syytteen nostaminen jälkimmäisestä rikoksesta saisi sinänsä oikeutaa syytteen nostamiseen edellisestä.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotetaan RVA 16 §:n 1 momentista poistettavaksi sen toinen virke. Samalla on sanotun momentin ensimmäisen virkkeen kieliasu nykyaikaistettu tekemättä siihen asiallisia muutoksia.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Prosessioikeudellisista periaatteista on katsottu johtuvan, että virallinen syyttäjä on ilman asianomistajan ilmiantoakin oikeutettu jatkamaan syytteen ajamista sellaisesta rikoksesta, joka syytettä nostettaessa oli virallisen syytteen alainen, vaikka sanottu rikos oikeudenkäynnin aikana voimaan tulleen lainmuutoksen johdosta olisikin muuttunut asianomistajarikokseksi. Tämän periaatteen mukaisesti lakiin ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös siitä, että virallinen syyttäjä saa myös uuden lain voimaantulon jälkeen jatkaa syytteen ajamista, jos hän on ennen uuden lain voimaantuloa nostanut syytteen rikoksesta, josta hän aikaisemman lain mukaan on ollut oikeutettu nosta-

maan syytteen. Näin ollen virallinen syyttäjä olisi asianomistajan ilmiannosta riippumatta oikeutettu uuden lain voimaantulon jälkeenkin jatkamaan syytteen ajamista asianomistajarikoksesta, joka on aikaisemman lain mukaisessa ideaalikonkurrenssissa virallisen syytteen alaisen rikoksen kanssa, kunhan syyte vain on nostettu ennen uuden lain voimaantuloa.

Säännös on sopusoinnussa hallituksen esityksessä 66/1988 vp. esitetyn rikoslain voimaantuloa koskevan asetuksen ehdotetun 14 §:n 1 momentin säännöksen kanssa. Sen mukaan virallisen syyttäjän syyteoikeus määräytyisi sen lain mukaan, joka on voimassa syytettä nostettaessa.

1.3. Sotilaskurinpitolaki

5 § 1 mom. Sotilaskurinpitolain (331/83) 5 §:n 1 momentin säännös, jonka mukaan kurinpitorangeistusta tai -ojennusta ei yhdistetä määräaikaiseen vankeusrangaistukseen eikä sakkoon, ehdotetaan muutettavaksi siten, että noista rangaistuksista ei saisi myöskään määrätä yhteistä rangaistusta.

1.4. Laki ehdollisesta rangaistuksesta

Nykyiseen ehdollisesta rangaistuksesta annettuun lakiin liittyvänä epäkohtana voidaan pitää sitä, että niissä tapauksissa, joissa aikaisemmin ehdollisena tuomittu vankeusrangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön, suoritettavan vankeusrangaistuksen aika muodostuu kovin usein kohtuuttoman pitkäksi. Noiden epäkohtien vähentämiseksi tuomioistuinten harkintavaltaa ehdollisia rangaistuksia täytäntöönpantavaksi määrättäessä ehdotetaan lisättäväksi (4 § 1 mom.). Merkittävämpänä uudistusehdotuksena pyritään lyhentämään etenkin nuorien henkilöiden suoritettavien vankeusrangaistusten pituuksia on se, että täytäntöönpantavaksi määräytyistä ehdollisista vankeusrangaistuksista ja muusta samaan konkurssiryhmään kuuluvasta ehdottomasta vankeusrangaistuksesta voitaisiin määrätä yhteinen vankeusrangaistus (4 § 2 mom.). Ehdotuksen mukaan tuomioistuin voisi myös määrätä ehdollisesta rangaistuksesta täytäntöönpantavaksi vain osan, jolloin muu osa ehdollisesta rangaistuksesta jäisi edelleenkin ehdolliseksi aikaisemmin määrätyin koetusajoin.

Ehdollisen rangaistuksen määrääminen pantavaksi täytäntöön

4 § 1 mom. Pykälän nykyisen ensimmäisen virkkeen mukaan, jos ehdolliseen rangaistukseen tuomittu tekee koetusajana uuden rikoksen, josta hänet tuomitaan vankeusrangaistukseen, ja syyte tästä uudesta rikoksesta on nostettu viimeistään vuoden kuluessa koetusajan päättymisestä, tuomioistuin voi määrätä ehdollisen rangaistuksen pantavaksi täytäntöön. Pykälän toisen virkkeen mukaan, jos uudesta rikoksesta tuomitaan vuotta pitemmän ehdottomaan vankeusrangaistukseen, aikaisempi ehdollinen rangaistus on määrättävä pantavaksi täytäntöön. Jälkimmäisessä tapauksessa yli vuoden vankeusrangaistus on tuomittava jostakin yksittäisestä rikoksesta. Yli vuoden yhdistetty vankeusrangaistus ei siten vielä ehdottomasti edellytä täytäntöönpanomääräystä.

Yhtenäisrangaistukseen siirtymisen vuoksi pykälän nykyisen toisen virkkeen sanamuotoa olisi joka tapauksessa muutettava, koska rikoslakiin ehdotettujen muutosten mukaan kahden tai useamman rikoksen tapauksessa yksikkö-rangaistuksia ei yleensä määrättäisi. Käytännön tapaukset huomioon ottaen ei kuitenkaan ole riittäviä perusteita tällaisen ehdottoman säännöksen säilyttämiseen, vaan luonnollisempaa on, että tuomioistuin voisi harkita täytäntöönpanomääräystä riippumatta tällaisesta ehdottomasta säännöksestä. Tämän vuoksi mainitun säännöksen ottamisesta uuteen pykälään ehdotetaan luovuttavaksi.

Nykyiseen ehdollisen rangaistuksen täytäntöönpantavaksi määräämiseen liittyvänä olennaisena epäkohtana voidaan pitää sitä, että päätettäessä, onko ehdollinen rangaistus pantava täytäntöön, ei ole kuin kaksi äärivaihtoehtoa, joko määrätä tai olla määräämättä rangaistus täytäntöönpantavaksi. Tätä luonnollisempi ja joustavampi sekä syytetyn kannalta kohtuullisempi olisi järjestelmä, jossa siirtymisen ehdollisesta rangaistuksesta ehdottomaan tapahtuisi asteittain ja joka antaisi tuomioistuimelle mahdollisuuden määrätä ehdollisesta rangaistuksesta täytäntöönpantavaksi vain osan, esimerkiksi vuoden vankeusrangaistuksesta kahdesta kolmeen kuukauteen.

Osittaiseen täytäntöönpanomääräykseen liittyy käytännön ongelmia. Merkittävin käytännön ongelma näyttäisi olevan siinä, että ehdotettujen lakien voimaan tultuakin saattaa käy-

dä niin, että samaa henkilöä koskevia rikosjuttuja on samoihin aikoihin vireillä eri tuomioistuimissa. Tällöin saattaisi käydä niin, että eri tuomioistuimet toistensa ratkaisuista tietämättä määräsivät samasta ehdollisesta rangaistuksesta osan, esimerkiksi kumpikin 2 kuukautta tai toinen 2 ja toinen 3 kuukautta, pantavaksi täytäntöön. Tämä taas saattaisi puolestaan aiheuttaa tulkintavaikeuksia sen suhteen, olisiko pantava täytäntöön 2 tai 3 kuukautta tai mahdollisesti jopa 5 kuukautta vankeutta. Mainitut tosin ilmeisesti jokseenkin harvoin ilmenevät käytännön vaikeudet huomioon ottaen on harkittu myös sellaista vaihtoehtoa, että tuomioistuin määrätessään ehdollisesta rangaistuksesta vain osan pantavaksi täytäntöön samalla määräisi muun osan ehdollisesta rangaistuksesta raukeamaan. Siihen liittyy kuitenkin vastavaanlaisia ongelmia kuin ensiksi mainittuun ratkaisuvaihtoehtoon. Lisäksi siihen liittyy muita ongelmia esimerkiksi silloin, kun osittaisen rangaistuksen raukeamistuomion antamisen jälkeen tulee ilmi niin vakava rikos tai vakavia rikoksia, että niiden perusteella koko ehdollinen rangaistus olisi tullut määrätä pantavaksi täytäntöön. Tällaiset seikat olisivat ilmeistikin omiaan vähentämään säännöksen soveltamista.

Mainituista käytännön vaikeuksista huolimatta puheena olevan uudistuksen mahdollisimman pikaista toteutumista on pidetty siinä määrin tärkeänä, että 4 §:n 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan tuomioistuin saisi määrätä ehdollisesta rangaistuksesta pantavaksi täytäntöön vain osan sekä jättää rangaistuksen muilta osin ehdolliseksi aikaisemmin määrätyin koetusajoin. Mahdollisten samoihin aikoihin annettuihin täytäntöönpanomääräyksiin liittyvien tulkintavaikeuksien vähentämiseksi momenttiin ehdotetaan otettavaksi myös säännös siitä, että tuomioistuinten olisi päätöksessään todettava paitsi se, kuinka paljon ehdollisesta rangaistuksesta on pantava täytäntöön, myös se, kuinka paljon ehdollisesta rangaistuksesta jää edelleen ehdolliseksi. Päätöksessä olisi lisäksi mainittava ehdolliseksi jäävän rangaistuksen koetusajan päättymispäivä. Samanaikaisesti tuomioistuinten toisistaan tietämättä määräämistä ehdollisen rangaistuksen osista olisi tuolloin ilmeistikin pantava täytäntöön vain pisin niistä.

Momentin viimeiseksi virkkeeksi ehdotetaan otettavaksi säännös sinänsä selvästä ja jo ny-

kyisinkin olevasta mahdollisuudesta määrätä useista ehdollisista rangaistuksista pantavaksi täytäntöön vain jokin tai joitakin niistä.

Ehdotettu uusi 2 momentti edellyttää myös seuraavaa muutosta. Kun 2 momentissa mainituissa tapauksissa ei koetusaikana tehdystä rikoksesta enää aina määrättäisi erillistä rangaistusta, ehdotetaan nykyisin voimassa olevan 4 §:n ensimmäisessä virkkeessä oleva sanonta "... josta hänet tuomitaan vankeusrangaistukseen..." korvattavaksi sanonnalla "... josta hänet olisi tuomittava vankeusrangaistukseen...".

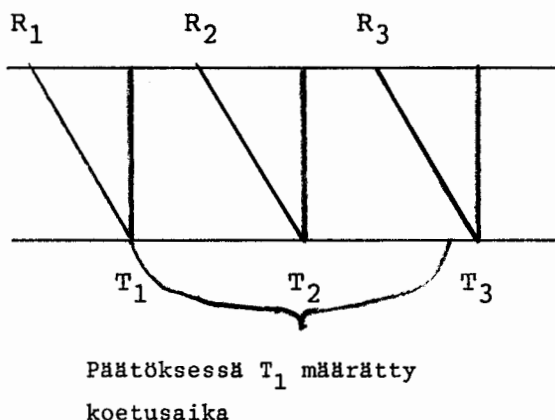
Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen

2 mom. Momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännökset, joilla täytäntöönpantaviksi määrättyjen samalla kertaa suoritettavien ehdollisten rangaistusten pituudet pyritään saattamaan nykyistä kohtuullisemmiksi. Momentin ensimmäisen ja toisen virkkeen mukaan niissä tapauksissa, joissa ehdollinen rangaistus määrätään joko kokonaan tai osaksi pantavaksi täytäntöön, tuohon täytäntöönpantavaksi määrättyyn ehdolliseen vankeusrangaistukseen sisältyvistä rikoksista tai, jos täytäntöönpantavia ehdollisia rangaistuksia on useita, noista rikoksista sekä muista vankeudella suoritettavista rikoksista olisi määrättävä yhteinen vankeusrangaistus noudattaen soveltuvien osin rikoslain 7 luvun säännöksiä.

Lakiehdotusta laadittaessa on lähinnä pidetty silmällä käytännössä ehkä yleisimmin esiintyviä tilanteita. Niissä syytettyä ei ole tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen koetusajana tehdystä rikoksesta ennen hänen syyllistymistään siihen rikokseen, jonka johdosta ehdollinen rangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön. Tällöinhän konkurrenssin katkaisisi vasta tämä ehdoton vankeusrangaistus. Kaikista yhteen tai useampaan ehdolliseen rangaistukseen johtaneista rikoksista sekä niistä nyt tuomittavista rikoksista, joiden perusteella ehdolliset rangaistukset määrätään pantavaksi täytäntöön, olisi rikoslain 7 luvun säännöksiä soveltaen määrättävä yksi yhteinen ehdoton vankeusrangaistus. Jos kuitenkin on niin, että ehdollisen rangaistuksen antamisen jälkeen tehdystä rikoksesta syytetty on jo aikaisemmin tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, mutta ehdollinen rangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön vasta toisen uuden rikoksen

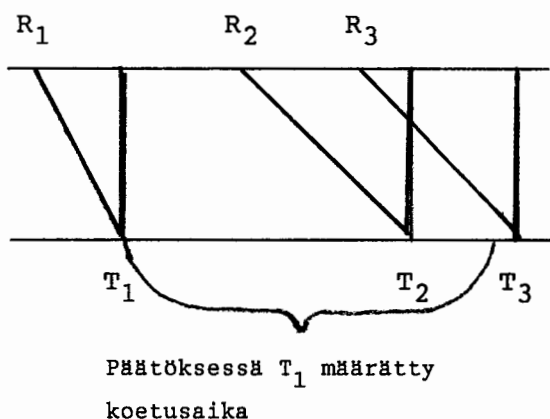
johdosta, ei viimeksi mainitusta rikoksesta ja ehdolliseen rangaistukseen johtaneesta rikoksesta olisi määrättävä yhteistä vankeusrangaistusta. Sen sijaan olisi tässä tapauksessa ehdollisen rangaistuksen ja sen jälkeen tuomitun ehdottoman rangaistuksen asemesta määrättävä yhteinen vankeusrangaistus. Tästä säädettäisiin momentin toisessa virkkeessä. Siitä rikoksesta, jonka johdosta ehdollinen rangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön, olisi rangaistus tässä tapauksessa määrättävä erikseen.

Viimeksi mainittua tilannetta havainnollistaa seuraava kaaviokuva:

Ylempi aika-akseli kuvaa rikoksen tekoaikaa ja alempi aika-akseli tuomitsemisen ajankohdtaa. Rikoksesta R₁ tuomittua ehdollista vankeusrangaistusta T₁ ei ole tuomioissa T₂ määrätty pantavaksi täytäntöön rikoksen R₂ johdosta, josta on tuomittu ehdoton vankeusrangaistus. Kun rikoksesta R₁ tuomittu T₁ määrätään tuomioissa T₃ pantavaksi täytäntöön, on siis rikoksista R₁ ja R₂ määrättävä yhteinen rangaistus. Sitä vastoin rikoksesta R₃ on määrättävä rangaistus erikseen.

Jos taas syytetty on syyllistynyt siihen rikokseen, jonka johdosta ehdollinen rangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön, ennen kuin hänet tuomittiin ehdottomaan vankeusrangaistukseen muusta koetusaikana tehdystä rikoksesta, yhteinen rangaistus olisi määrättävä näistä rikoksista ja ehdolliseen rangaistukseen johtaneesta rikoksesta. Tätä tilannetta havainnollistaa seuraava kaaviokuva:

Rikoksesta R₁ tuomittua ehdollista vankeusrangaistusta T₁ ei ole määrätty pantavaksi täytäntöön tuomioissa T₂, jolla rikoksesta R₂ on tuomittu ehdoton vankeusrangaistus. Kun rikoksesta R₁ tuomittu rangaistus T₁ määrätään pantavaksi täytäntöön tuomioissa T₃ rikoksen R₃ johdosta, josta tuomitaan ehdoton vankeusrangaistus, on rikoksista R₁, R₂ ja R₃ määrättävä yhteinen vankeusrangaistus. Tämä johtuu siitä, että rikoksesta R₁ tuomittu ehdollinen vankeusrangaistus T₁ ei rikoslain ehdotetun 7 luvun mukaan katkaisisi kilpailua, vaan rikokset R₁, R₂ ja R₃ ovat samassa tuomion T₂ katkaisemassa kilpailussa.

Ehdotetun säännöksen mukaan tuomioistuin voisi määrätessään ehdollisen vankeusrangaistuksen pantavaksi täytäntöön sellaisen rikoksen johdosta, josta olisi tuomittava ehdoton vankeusrangaistus, harkita rangaistuskokonaisuutta uudelleen. Se seikka, että tekijä on aikaisemmin tuomittu useampaan ehdolliseen rangaistukseen, saattaa joissakin tapauksissa osoittaa rikoslain 6 luvun 2 §:n 4 kohdassa tarkoitettua piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä sekä voi näin ollen yhteistä rangaistusta mitattaessa tulla huomioon otetuksi yhteisen rangaistuksen koventamisperusteena.

Milloin tekijä koetusaikana tehdystä rikoksesta olisi tuomittava ehdolliseen vankeusrangaistukseen, ei sitä vastoin tästä ja aikaisemmin tuomitusta ehdollisesta rangaistuksesta olisi tässä vaiheessa määrättävä yhteistä rangaistusta riippumatta siitä, määrätäänkö aikaisempi ehdollinen rangaistus pantavaksi täytäntöön vai ei. Samoin olisi asianlaita, kun ehdollista vankeusrangaistusta ei koetusaikana tehdyn rikoksen johdosta määrätä pantavaksi täytän-

töön ja koetusaikana tehdystä rikoksesta olisi tuomittava ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Näissä tapauksissa on siis koetusaikana tehdystä rikoksesta määrättävä erillinen rangaistus. Vasta siinä tapauksessa, että ehdollinen rangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön, siihen johtaneista rikoksista ja ehdollisen rangaistuksen tuomitsemisen jälkeiseen ehdottomaan rangaistukseen johtaneista rikoksista olisi määrättävä yhteinen rangaistus edellyttäen, että ne rikoslain 7 luvun 6 §:n mukaan kuuluvat samaan konkurrenssiin.

Yhteistä rangaistusta koskeva erityissäännös

5 §. Jos ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittua ennen koetusajan päättymistä syytetään ennen tuomiota tehdystä muusta rikoksesta ja hänet tuomitaan siitä rangaistukseen, rangaistukset on pykälän nykyisen sanamuodon mukaan yhdistettävä rikoslain mukaan ja samalla määrättävä, onko yhdistetty rangaistus oleva ehdollinen. Säännös koskee nykyisin vain niitä tapauksia, jolloin syytetty on tuomittu aikaisemmin ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja tuomitaan uudestakin rikoksesta vankeusrangaistukseen. Nykyisen lain mukaanhan sakkoja ei yhdistetä keskenään eikä myöskään määräaikaiseen vankeusrangaistukseen.

Ehdotuksen mukaan ehdollinen vankeusrangaistus ei enää katkaisisi konkurrenssia. Rikoslain 7 luvun säännösten mukaan yhteistä rangaistusta ei näin ollen tulisi määrätä ehdolliseen vankeusrangaistukseen johtaneista rikoksista ja muista rikoksista. Saattaisi siten olla mahdollista menetellä myös niin, ettei ehdollisesta rangaistuksesta annettuun lakiin enää otettaisi lainkaan nykyistä 5 §:ää vastaavaa säännöstä. Tällöin aikaisemmasta ehdolliseen rangaistukseen sisältyvästä rikoksesta ja ennen ehdollisen rangaistuksen tuomitsemista tehdystä rikoksesta ei tuomittaisi yhteistä rangaistusta, vaan uudesta rikoksesta määrättäisiin erikseen joko ehdoton tai ehdollinen rangaistus omalla koetusajallaan. Kahden erillisen rangaistuksen tuomitseminen merkitsisi kuitenkin yhteensä pitempää rangaistusta kuin rangaistus olisi siinä tapauksessa, että syytetty ensin tuomittaisiin ehdottomaan vankeusrangaistukseen ja rikoksista sitten määrättäisiin yhteinen rangaistus rikoslain 7 luvun mukaisesti. Tämän vuoksi esityksessä on päädytty ehdottamaan nykyistä säännöstä vastaavaa säännöstä.

Ehdotuksen mukaan, jos ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittua ennen koetusajan päättymistä syytetään ennen ehdollisen rangaistuksen tuomitsemista tehdystä rikoksesta, josta hänet olisi tuomittava joko sakko- tai vankeusrangaistukseen, syytetty olisi tuomittava rikoksista yhteiseen vankeusrangaistukseen. Ehdotuksen mukaan mainittua 5 §:n säännöstä olisi kuitenkin sovellettava vain siinä tapauksessa, että syytettyä ei ole ehdollisen rangaistuksen tuomitsemisen jälkeen tuomittu rikoslain 7 luvun 6 §:n 1 tai 3 momentissa tarkoitettuun rangaistukseen, eli vain silloin, kun uudesta rikoksesta muutoin jouduttaisiin tuomitsemaan erillinen rangaistus. Näissä tapauksissaan uudesta rikoksesta määrätään yhteinen rangaistus joko ehdottomaan rangaistukseen johtaneiden rikosten kanssa tai täytäntöön pantavaksi määrättyyn ehdolliseen rangaistukseen johtaneiden rikosten kanssa. Tämän vuoksi 5 §:n soveltamista myös näissä tapauksissa ei ole pidetty tarpeellisenä. Lisäksi on katsottu aiheelliseksi ottaa pykälään myös nykyistä säännöstä vastaava säännös, jonka mukaan tuomioistuimen on lisäksi määrättävä, onko yhteinen rangaistus oleva ehdollinen vai ei.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Ehdotettu uusi laki johtaa lievempään lopputulokseen kuin nykyinen laki. Tämä viittaisi siihen, että uutta lakia tulisi aina soveltaa silloinkin kun kysymys on nykyisen lain aikana tehdystä rikoksesta määrättävästä seuraamuksesta. Puheena olevan siirtymäsäännöksen tulee kuitenkin olla sopusoinnussa myös rikoslain siirtymäsäännösten kanssa. Niissä tapauksissa, joissa rikoslain siirtymäsäännösten mukaan aikaisemman lain aikana tehdystä rikoksesta tuomittava rangaistus on uudenkin lain aikana yhdistettävä aikaisemman lain aikana jo tuomittuun rangaistukseen, niitä ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain uusia säännöksiä, jotka edellyttävät yhteisen rangaistuksen määrittämistä, ei tulisi soveltaa aikaisemman lain aikana tehtyyn rikokseen, vaan tuolloin tulisi soveltaa aikaisempia ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain säännöksiä.

1 mom. Momentissa olisi säännös lain voimaantuloajankohdasta.

2 mom. Edellä olevan perusteella 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan uuden lain 4 §:n 1 momenttia olisi sovellettava päätettäessä ehdollisen rangaistuksen määrittämisestä pantavaksi täytäntöön silloin-

kin, kun uusi rikos on tehty aikaisemman lain aikana.

Uusi 4 §:n 2 momentti edellyttää, että ehdolliseen rangaistukseen johtaneesta rikoksesta ja ehdollisen rangaistuksen tuomitsemisen jälkeen tehdystä rikoksesta voitaisiin ehdotettujen rikoslain säännösten mukaan määrätä yhteinen vankeusrangaistus. Rikoslain siirtymäsäännöksen huomioon ottaen taas nykyisen lain aikana ennen ehdollista tuomiota ja sen antamisen jälkeen tehdyistä rikoksista voitaisiin määrätä yhteinen vankeusrangaistus vain siinä tapauksessa, että ehdollisella rangaistuksella ei enää olisi konkurrenssia katkaisevaa vaikutusta. Tämän vuoksi 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi myös säännös, jonka mukaan uuden lain 4 §:n 2 momenttia olisi sovellettava aikaisemman lain aikana tehdystä rikoksesta tuomittuun rangaistukseen vain silloin, kun vankeusrangaistus, joka on määrätty ehdolliseksi, on tuomittu uuden lain aikana eikä sitä ole aikaisemman lain säännösten mukaan yhdistettävä mainitun lain aikana tuomittuun rangaistukseen.

Ehdotettu 5 §:n säännös vastaa paljoltikin aikaisempaa 5 §:n säännöstä. Ero on lähinnä vain siinä, että nykyisen lain mukaan rangaistukset on yhdistettävä ja uuden lain mukaan rikoksista on määrättävä yhteinen rangaistus. Tässäkin tapauksessa uutta 5 §:ää olisi sovellettava aikaisemman lain aikana tehdystä rikoksesta tuomittuun rangaistukseen vain edellä mainituin edellytyksin.

1.5. Laki nuorista rikoksenteijöistä

17 §. Lain nykyisen 17 §:n mukaan vankiloikeus voi pidentää nuorisovankilaan määräämänsä nuoren rikoksenteijän rangaistusajan enintään yhdellä vuodella yli tuomiossa määrätyn ajan sekä vastaavasti poistaa määräämänsä pitennyksen.

Nuorista rikoksenteijöistä vuonna 1940 annettuun lakiin otettiin säännökset nuorisovankilapitennyksestä lähinnä siitä syystä, että pitennys antoi mahdollisuuden nuoren pitämiseksi vankilassa riittävän pitkän ajan vankilalle asetettujen kasvatuksellisten tarkoituksien toteutumiseksi. Viime vuosikymmeninä sanottua pitennyksen määräämistä on pidetty vanhentuneena. Vankiloikeus ei käytännössä ole soveltanut noita säännöksiä, eikä siten ole pidentänyt kenenkään nuorisovankilaan mää-

räämänsä nuoren rikoksenteijän rangaistusajaa enää 1970- tai 1980-luvulla. Tietävästi viimeiset pitennysmääräykset on annettu 1960-luvun puolivälin paikkeilla.

Kun nuorisovankilapitennystä koskevia säännöksiä ei käytännössä ole sovellettu vuosikymmeniä ja kun ne siten antavat vain virheellisen kuvan nuorille rikoksenteijöille tuomittujen rangaistusten suorittamisesta ja myös vankiloikeuden toiminnasta, 17 § ehdotetaan vanhentuneena kumottavaksi.

20 §. Pykälän 1 momentin nykyisen säännöksen mukaan, jos nuorisovankilasta ehdonalaaiseen vapauteen päästetty on muusta syystä kuin uuden rikoksen johdosta eli siis käytösrikkomuksen johdosta menettänyt ehdonalaisten vapautensa, vankiloikeuden on määrättävä, onko hänet toimitettava takaisin nuorisovankilaan suorittamaan jäänösrangaistusta vai onko hänen suoritettava jäänösrangaistuksensa yleisessä vankilassa. Pykälän 2 momentin mukaan, jos vankiloikeus määrää jäänösrangaistuksen suoritettavaksi yleisessä vankilassa, sen tehtävänä on poistaa rangaistuksesta siihen tehty nuorisovankilapitennys.

Pykälän 1 momentin säännös on osoittautunut vanhentuneeksi sekä täytäntöönpanoviranomaisille ja vankiloikeudelle tarpeetonta työtä aiheuttavaksi. Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun nykyisen 16 §:n 2 momentin mukaan vanki, joka suorittaa yksinomaan jäänösrangaistusta, voidaan päästää uudelleen ehdonalaiseen vapauteen hänen suoritettuaan jäänösrangaistusta vähintään yhden kuukauden. Momentissa tarkoitettua asiaa tullessa vankiloikeuden käsiteltäväksi vanki on näin ollen useimmiten suorittanut rangaistuksen lähes loppuun. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä tarkoitettua tapauksessa vanki, joka ei ole alkaessaan suorittaa jäänösrangaistusta kahtakymmentäkolmea vuotta täyttänyt, suorittaisi jäänösrangaistustaan ilman vankiloikeuden eri määräystä nuorisovankilassa.

Edellä 17 §:n perusteluissa esitetyistä syistä nuorisovankilapitennystä koskevaa 2 momenttia vastaavaa säännöstä ei enää otettaisi lakiin.

21 ja 22 §. Pykälät koskevat nuorisovankilapitennystä. Ne ehdotetaan vanhentuneina kumottaviksi.

1.6. Laki vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä

1 § 1 mom. Voimassa olevan vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain (317/53) 1 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan tuomioistuimien voi tuomitessaan rikoksenteikijän määrääkseen vähintään kahden vuoden vapausrangaistukseen yhdellä teolla tehdyistä rikoksista tai jatketusta rikoksesta, joihin sisältyy sanotun momentin 1 kohdassa tarkoitettua väkivaltaisuutta tai vaarallisuutta, virallisen syyttäjän vaatimuksesta pykälässä säädettyjen edellytysten päättää, että tuomittu voidaan määrätä eristettäväksi pakkolaitokseen. Rikoslain 7 luvun muuttamisen vuoksi sanottu 2 kohdan säännös ehdotetaan poistettavaksi ja nykyinen 1 momentin 3 kohta siirrettäväksi 2 kohdaksi.

1 § 2 mom. Kun kahdesta tai useammasta rikoksesta uuden lain mukaisesti tuomitusta yhteisestä vankeusrangaistuksesta ei voida päätellä, mikä osa rangaistuksesta tulee kunkin rikoksen osalle, ehdotetaan yhteistä rangaistusta koskevan erityissäännöksen ottamista 1 §:n uudeksi 2 momentiksi. Uuden 2 momentin mukaan eristämislauseman edellytyksenä olisi, kun kahdesta tai useammasta rikoksesta tuomitaan yhteinen vankeusrangaistus, että ainakin yhteen rikokseen sisältyy edellä tarkoitettua väkivaltaisuutta tai vaarallisuutta ja että siitä erikseen tuomittuna seuraisi määrääkseen vähintään kahden vuoden vankeusrangaistus. Uuden 2 momentin lisäämisen vuoksi nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi.

13 § 1 mom. Pykälän 1 momentissa on nykyisin säännös määrääkseen vapausrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanoon pakkolaitoksessa liittyvistä toimenpiteistä. Momenttia ehdotetaan tässä yhteydessä muutettavaksi siten, että siinä mainittaisiin myös yhteisen vankeusrangaistuksen muodostaminen. Niin kuin rikoslain siirtymäsäännöksistä on todettavissa, nykyisen lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittujen määrääkseen vankeusrangaistusten yhdistämisiä joudutaan suorittamaan lain voimaan tultuakin vielä useita vuosia. Sen vuoksi momentissa on katsottu aiheelliseksi edelleenkin pysyttää maininta myös rangaistusten yhdistämisestä. Kysymys on vain teknisestä muutoksesta.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Ehdotetun lain 1 §:n 1 momentti on 2 kohdan pois

jättämisen vuoksi jonkin verran lievempi kuin aikaisempi laki. Ehdotettu 13 § on laadittu taas siten, että se on sovellettavissa sekä nykyisen että uuden lain aikana tuomittuihin rangaistuksiin. Tämän vuoksi pääsäännön mukaan uuden lain säännöksiä olisi sovellettava myös aikaisemman lain aikana tehtyihin rikoksiin. Niitä tapauksia varten, joissa rikoksenteikijä on tuomittu nykyisen lain mukaisesti joko yksin teoin tehdyistä rikoksista tai jatketusta rikoksesta rangaistukseen, ehdotetaan lakiin otettavaksi siirtymäsäännös. Sen mukaan noihin tapauksiin olisi vastaavasti sovellettava uuden lain 1 §:n 2 momentin yhteistä rangaistusta koskevia säännöksiä. Momentissa tarkoitettua päätöksen edellytyksenä on siten tuolloin, että ainakin johonkin yksin teoin tehdyistä rikoksista tai johonkin jatkettuna rikoksena tuomittuista rikoksista sisältyy pykälässä tarkoitettua väkivaltaisuutta tai vaarallisuutta ja että tuosta rikoksesta erikseen tuomittuna tuomioistuimen käsityksen mukaan seuraisi määrääkseen, vähintään kahden vuoden vankeusrangaistus.

1.7. Asetus rangaistusten täytäntöönpanosta

2 luku. Yleisiä säännöksiä vankeusrangaistuksesta ja sakon muuntorangaistuksesta

1 a § 1 mom. Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen (RTA) 2 luvun 1 a §:n 1 momentissa on säännös useamman vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen samanaikaisesta täytäntöönpanosta. Rangaistuslaitoksen johtajan on laskettava tällaiset rangaistukset täysin määrin yhteen, jollei vankeusrangaistuksia ole toisiinsa yhdistettävä. Momenttia ehdotetaan tässä yhteydessä muutettavaksi siten, että siinä viitattaisiin myös yhteisen vankeusrangaistuksen muodostamiseen. Edellä olevan lakiehdotuksen 13 §:n perusteluissa mainituista syistä momentissa on katsottu aiheelliseksi edelleenkin pysyttää maininta myös rangaistusten yhdistämisestä.

Rangaistuslaitoksen johtajan on rikoslain nykyisen 7 luvun 9 §:n mukaan tarvittaessa lähetettävä samanaikaisesti täytäntöön pantavat vankeusrangaistukset, jotka olisi keskenään yhdistettävä, hovioikeuden yhdistettäväksi. Tähän esitykseen sisältyvän rikoslain ehdotetun 7 luvun 7 §:n mukaan virallisen syyttäjän on samassa tilanteessa tehtävä esitys yhteisen van-

keusrangaistuksen määräämisestä jollekin aikaisemmissa oikeudenkäynneissä vankeusrangaistuksen tuominneita alioikeuksista tai tuomitun oleskelupaikan yleiselle alioikeudelle. Tarkemmat määräykset tiedonkulusta rangaistuslaitoksen johtajalta viralliselle syyttäjälle tullaan antamaan hallinnollisessa järjestyksessä.

2 mom. Momentissa on nykyisin säännös niitä tapauksia varten, jolloin täytäntöönpannaan yhdistettyyn rangaistukseen sisältyvä rangaistus on aikaisemmin pantu täytäntöön tai jolloin aikaisemmin täytäntöönpannut rangaistus on tuomitun vastapuolen muutoksenhakemuksen perusteella pidentynyt. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että se yhdistetyn rangaistuksen ohella koskisi myös yhteistä rangaistusta.

2 § 1 mom. Momentissa on nykyisin vankeusrangaistusajan laskemista koskeva säännös. Määräaikainen vankeusrangaistus lasketaan vuosien ja kuukausien osalta kalenteriajan mukaan, ja tuomioon mahdollisesti sisältyvät päivät lisätään näin saatuun aikaan. Vain sakon muuntorangaistus lasketaan nykyisin päiväluvun mukaan.

Ehdotetusta rikoslain 2 luvun 2 §:n 2 momentin muutoksesta tulisi aiheutumaan, että täytäntöön pantavat vankeusrangaistukset sisältäisivät melko usein täysin päivin tuomittuja vankeusrangaistuksia. Näitä tapauksia varten ehdotetaan rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen ehdotusta (hall.es. 66/1988 vp.) vastaavasti momenttiin lisättäväksi säännös, jonka mukaan täysin päivin tuomittu vankeusrangaistus muunnetaan kuukausiksi siten, että 30 päivää luetaan yhdeksi kuukaudeksi. Jo nykyisin on saattanut esiintyä tilanteita, joissa useihin yhteenlaskettaviin rangaistuksiin sisältyvien päivien määrä on yhteensä ollut yli 30 päivää. Tällöin on käytännössä menetelty siten, että päivät on laskettu yhteen ja rikoslain 2 luvun 15 §:n säännöstä vastaavasti muunnettu ensin kuukausiksi ja päiviksi.

5 luku. Täytäntöönpanosta nuorisovankilassa

9 §. Pykälän nykyisen 1 momentin mukaan vanki päästetään nuorisovankilasta ehdonalaan vapauteen vain, jos sitä on hänen kasvuksensa ja kehityksensä kannalta pidettävä sopivana. Mainittu säännös samoin kuin nuori-

sovankilapidennystä koskevat säännökset ovat jäänne 1940-luvulta, jolloin nuoren pitämistä vankilassa riittävän pitkän ajan pidettiin välttämättömänä nuorisovankilalle asetettujen kasvatuksellisten tavoitteiden toteutumiseksi. Käytännössä momentin säännöstä ei ole sovellettu vuosikymmeniin, vaan myös nuorisovanki on päästetty ehdonalaan vapauteen silloin, kun se pykälän 2 momentin mukaan on mahdollista. Mainitusta syystä momentin säännös ehdotetaan poistettavaksi.

Pykälän nykyisen 2 momentin mukaan vanki voidaan päästää ehdonalaan vapauteen vasta sitten, kun hän on suorittanut rangaistusta vähintään kuusi kuukautta ja suorittanut rangaistuksestaan vähintään kolmanneksen siihen luettuna se aika, jolla hänen rangaistustaan on nuorista rikoksentehtävistä annetun lain 17 §:n mukaan pidennetty. Edellä yleisperusteluissa mainituista syistä säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että vanki voitaisiin nuorisovankilasta päästää ehdonalaan vapauteen hänen suoritettuaan rangaistuksestaan, tuomioistuimen rikoslain 3 luvun 11 §:n nojalla tekemä vähennys mukaan luettuna, kolmanneksen. Kumottavaksi ehdotettua nuorisovankilapidennystä koskeva maininta poistettaisiin samalla.

Pykälän 3 momentin nuorisovangin lopullista vapauttamista koskeva säännös, joka liittyy nuorisovankilapidennystä koskeviin säännöksiin, ehdotetaan samalla poistettavaksi.

10 §. Pykälässä nykyisin olevat nuorisovankilaan määrätyn vangin lopullista vapauttamista koskevat, nuorisovankilapidennykseen liittyvät säännökset ehdotetaan poistettaviksi pykälästä. Pykälään jäisivät siten vain nykyiset ehdonalaisessa vapaudessa olevan vangin valvontaa ja hänen käyttäytymistään ehdonalaan vapaudessa koskevat säännökset kieliasultaan hieman muutettuina.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Rikoslain siirtymäsäännöksissä ovat tarkemmat säännökset siitä, milloin aikaisemman lain aikana tehdyistä rikoksista on uuden lain aikana määrättävä yhdistetty rangaistus ja milloin yhteinen vankeusrangaistus, sekä siitä, mikä tuomioistuin tuon rangaistuksen määrää. Lähinnä rangaistusten täytäntöönpanosta huolehtivia viranomaisia varten ehdotetun lain siirtymäsäännöksi otettaisiin viittaus noihin rikoslain siirtymäsäännöksiin.

1.8. Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa

Lakiin Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa (326/63) ehdotetaan eräitä lähinnä teknisluontoisia muutoksia.

7 § 1 mom. Momentissa nykyisin oleva nuorisovankilapitennystä koskeva virke ehdotetaan tarpeettomana poistettavaksi.

29 § 1 mom. Säännös, jonka mukaan muussa pohjoismaassa tuomittua vapausrangaistusta ei yhdistetä Suomessa tuomittavaan vankeusrangaistukseen, ehdotetaan säilytettäväksi laissa yhteiseen vankeusrangaistukseen siirtymisen jälkeenkin. Säännöstä olisi kuitenkin muutettava myös uutta lainsäädäntöä vastaavaksi.

2 mom. Momentissa on nykyisin säännös siitä, kuinka tuomioistuimen on meneteltävä siinä tapauksessa, että muussa pohjoismaassa ehdollisesti tuomittu tuomitaan Suomessa rangaistukseen ennen ehdollisen tuomion antamista tehdystä rikoksesta. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi myös uutta yhteistä rangaistusta koskevaa lainsäädäntöä vastaavaksi.

1.9. Laki kansainvälisestä yhteistoiminnasta vapausrangaistusten täytäntöönpanossa

18 §. Kansainvälisestä yhteistoiminnasta vapausrangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain (21/87) 18 §:ssä nykyisin oleva poikkeussäännös, jonka mukaan vieraassa valtiossa määrättyyn seuraamukseen ei sovelleta rikoslain säännöksiä yhdistetystä rangaistuksesta, ehdotetaan muutettavaksi myös uutta lainsäädäntöä vastaavaksi.

1.10. Laki aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta

19 § 1 mom. Aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta annetun lain 19 §:n 1 momentin säännös, jonka mukaan aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta annetun lain nojalla tuomittua vankeusrangaistusta ei yhdistetä muusta rikoksesta tuomittuun rangaistukseen eikä lasketa yhteen sellaisen ran-

gaistuksen kanssa, tulisi säilymään myös otettaessa käyttöön yhteinen vankeusrangaistus. Rikoksesta, josta sanotussa laissa on säädetty rangaistus, ja muusta rikoksesta ei saisi näin ollen myöskään määrätä yhteistä vankeusrangaistusta.

1.11. Rikesakkolaki

20 § 2 mom. Rikesakkolain 20 §:n 2 momentissa on nykyisin rikoslain 7 luvun 6 §:ää vastaava säännös, jonka mukaan rikesakkoa ei saa yhdistää eikä yhteenlaskea vankeus- tai sakkorangaistukseen. Rikoslain 7 luvun uudistuksen johdosta myös 2 momentti olisi muutettava uutta lainsäädäntöä vastaavaksi.

1.12. Oikeudenkäymiskaari

10 luku. Laillisesta tuomioistuimesta

Yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtyminen edellyttää rikosasiain oikeuspaikkaa koskevien säännösten muuttamista. Niiden kokonaisuudistusta ei ole pidetty tässä yhteydessä mahdollisena, vaan ehdotus rajoittuu lähinnä sellaisiin muutoksiin, jotka rikosoikeudellisten säännösten muuttamisen johdosta on välttämätöntä tai muuten tässä yhteydessä tarkoituksenmukaista suorittaa.

Ehdotetut säännökset antavat mahdollisuuden samaa rikoksenteikijää koskevien eri tuomioistuinten tuomiopiirissä tehtyjen rikosten käsittelemiseen samassa oikeudenkäynnissä. Säännökset tekevät myös mahdolliseksi samaan rikokseen osallisten syyteasioiden käsittelyn yhdessä ja jopa määrätynlaisessa yhteydessä olevien rikosten, kuten varkausrikosten ja kätkemisrikosten, käsittelyn samassa oikeudenkäynnissä siinäkin tapauksessa, että nuo rikokset on tehty eri tuomiopiirien alueella. Toisaalta tästä aiheutuu se, että rikos on mahdollista laillisesti käsitellä useammassa tuomioistuimessa. Mahdollista myös on liiallinen samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävien rikosasioiden kasaantuminen eli niin sanottujen mummuttijuttujen aiheutuminen. Näin ollen säännösten tarkoituksenmukainen soveltaminen edellyttääkin eri viranomaisten eli lähinnä syyttäväviranomaisten sekä tuomarien yhteistyötä.

Rikoksen tekopaikan tuomioistuin

21 § 1 mom. Pykälän 1 momentin nykyisin voimassa olevan ensimmäisen virkkeen mukaan rikosasiain yleinen oikeuspaikka on rikoksen tekopaikan tuomioistuin. Sanotulla tuomioistuimella on yleensä parhaat edellytykset rikosasian varmalle ja nopealle tutkimiselle. Rikosasioissa on todisteiden hankinnalla suurempi merkitys kuin riita-asioissa, joissa yleisenä oikeuspaikkana on vastaajan kotipaikan tuomioistuin. Tämän vuoksi ehdotetaan edelleen pääsääntönä säädettäväksi, että syyte rikoksesta tutkitaan sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä rikos on tehty.

Voimassa olevassa laissa ei ole yleissäännöstä siitä, missä rikos katsotaan tehdyksi. Tällä seikalla on käytännössä merkitystä etenkin silloin, kun rikoksen välitön seuraus ilmenee eri paikassa kuin missä rikollinen toiminta tapahtui. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 23 §:ssä säädetään: "Jos joku on toisessa kihlakunnassa ja vahingoittaa toisessa kihlakunnassa olevaa, vastatkoon siellä, missä vahinko tapahtui. Jos joku kirjoittaa häväistyskirjoituksen ja lähettää sen toiseen paikkakuntaan, tuomittakoon siellä, missä se julki annettiin." Näistä säännöksistä ilmenee, että voimassa olevan lain rikosasiain oikeuspaikkasäännöksiä sovellettaessa on ratkaisevaa rikoksen tekopaikkaa määrittäessä se paikkakunta, missä rikollisen teon ulkonainen seuraus ilmeni. Koska kuitenkin toisinaan saattaa olla tarkoituksenmukaisempaa, että rikosasia käsitellään sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jonka alueella rikollinen toiminta on tapahtunut, ehdotetaan 21 §:n 1 momenttiin otettavaksi säännös, jonka mukaan rikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä rikollinen teko suoritettiin, että siellä, missä rikoksen seuraus ilmeni. Jos rikos on jäänyt yritykseksi, katsottaisiin rikos ehdotetun säännöksen mukaan tehdyksi myös siellä, missä täytetyn rikoksen seuraus olisi ilmennyt. Vastaavanlainen säännös rikoksen tekopaikasta sisältyy nykyisin Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa koskevaan rikoslain 1 luvun 4 §:ään.

Milloin kysymyksessä on yksi rikos, joka on tehty useilla paikkakunnilla, on syyllinen voimassa olevan lain mukaan tuomittava kaikista rikollisista teoista siellä, missä jokin näistä teoista on tapahtunut. Kuitenkin voidaan tutkimus, jos se havaitaan soveliaammaksi, toimittaa myös toisessa tuomioistuimessa, kuin missä tekijä tuomitaan. Kun jatkettun rikoksen

käsitteen poistamisen jälkeenkin tulee olemaan tapauksia, joissa rikoksen tekemiseen kuuluu eri osia tai vaiheita, jotka on suoritettu eri paikkakunnilla, ehdotetaan momentissa säädettäväksi, että jos rikos on tehty useilla eri tuomiopiireihin kuuluvilla paikkakunnilla, on kunkin paikkakunnan tuomioistuin toimivaltainen. Säännös soveltuu jatkuvan rikoksen yhteydessä ja yleensä niissä tapauksissa, joissa rikos on tehty eri paikkakunnilla, esimerkiksi kun henkilöä syytetään epäkuntoisen moottoriajoneuvon kuljettamisesta usean tuomiopiirin alueella. Myös muunlaisia rikoksia käsiteltäessä tilanne saattaa muodostua vastaavanlaiseksi, esimerkiksi kun häväistyskirjoitusta levitetään yhtäaikaan eri kaupungeissa. Tällöin tuomioistuin, jossa sellainen rikosasia tulee vireille, tutkii asian kokonaisuudessaan ja antaa siitä myös päätöksen.

Vaihtoehtoinen tuomioistuin

2 mom. Toisinaan voi sattua, että rikoksen tekopaikkaa ei tiedetä syytettä nostettaessa. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun nykyisin voimassa olevan 21 §:n mukaan saadaan syyte tällöin tehdä siinä tuomioistuimessa, jonka tuomiopiirissä rikos voidaan otaksua tehdyksi. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin katsottu, että tutkinnan aloittanut tuomioistuin ei enää ole toimivaltainen asiassa, jos sittemmin oikeudenkäynnin aikana ilmenee seikkoja, jotka osoittavat, että teko on tapahtunut toisen tuomioistuimen tuomiopiirissä. Koska kuitenkin on pidettävä tarkoituksenmukaisena, että tutkinnan aloittanut tuomioistuin olisi toimivaltainen myös viimeksi mainitussa tapauksessa, ehdotetaan pykälän 2 momentissa säädettäväksi, että jollei syytettä nostettaessa varmuudella tiedetä, missä rikos on tehty, voidaan syyte tutkia tuomioistuimessa, jonka tuomiopiirissä rikos voidaan otaksua tehdyksi. Se seikka, että oikeudenkäynnin aikana ilmenee, että rikos onkin tehty jonkin toisen tuomioistuimen tuomiopiirissä, ei vaikuttaisi tutkinnan aloittaneen tuomioistuimen toimivaltaan. Käytännöllisistä syistä ehdotetaan lisäksi, että näissä tapauksissa, joissa rikoksentelekopaikka ei ole varmuudella tiedossa, asia saataisiin tutkia myös siellä, missä syytettävä tavataan.

Syytettävän kotipaikan tuomioistuin

3 mom. Eräissä tapauksissa rikoksen teko-paikan tuomioistuin voi kuitenkin osoittautua epätarkoituksenmukaiseksi rikosasian käsitte-lypaikaksi. Etenkin silloin, kun syytettävä on jo poliisitutkinnassa tunnustanut rikoksensa ja asia muutoinkin on selvä tai vähäinen, on yleensä hyödytöntä vaatia syytettyä matkusta-maan ehkä kauaskin asuin- tai oleskelupaikal-taan vastaamaan syytteesen. Myös yleisissä kulkuneuvoissa tehtyjä rikoksia käsiteltäessä on tekoapaikan tuomioistuin eräissä tapauksissa havaittu epätarkoituksenmukaiseksi. Niinpä on esimerkiksi jouduttu siihen, että Ruotsiin lii-kennöivissä matkustajalaivoissa tehdyt rikok-set ovat usein tulleet käsiteltäväksi Ahvenan-maan kihlakunnanoikeuteen. Tästä on aiheutu-nut huomattavia kustannuksia asianosaisille, todistajille ja valtiolle silloin, kun asianosaiset ja todistajat ovat olleet muualta Suomesta.

Tämän vuoksi ehdotetaan, että rikosasia saadaan määrätyn edellytyksin käsitellä myös siinä tuomioistuimessa, jonka tuomiopiirissä syytettävä asuu tai vakinaisesti oleskelee. Sa-nonta ”asuu tai vakinaisesti oleskelee” tarkoittaa paikkakuntaa, missä syytettävällä on kotin-sa tai asuntonsa tai missä hän työn tai muun syyn takia joutuu oleskelemaan pidemmän ajan kuin mikä on vain tilapäistä oleskelua paikkakunnalla. Toisaalta ei ole tarkoituksen-mukaista, että syytettävä, joka viipyy jollakin paikkunnalla lyhyen ajan, haastetaan vastaa-maan rikoksesta tuon paikkakunnan tuomiois-tuimessa, vaikka jo haastetta annettaessa tiede-tään, että hän ennen oikeudenkäyntiä matkus-taa sieltä pois ja joutuisi vain jutun takia matkustamaan ehkä kaukaakin sinne takaisin.

Edellytyksenä syytteen tutkimiselle siinä tuo-mioistuimessa, jonka tuomiopiirissä syytettävä asuu tai vakinaisesti oleskelee, olisi, että asian käsittely siinä tuomioistuimessa katsotaan ju-tussa esitettävään selvitykseen, oikeudenkäyn-nistä aiheutuviin kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden soveliaaksi. Harkinnassaan tuomioistuimen tulisi ottaa huomioon myös asianomistajan ja todistajien edut.

Suomen ulkopuolella tehdyn rikoksen tuo-mioistuin

4 mom. Jos henkilöä syytetään Suomen ulkopuolella tehdystä rikoksesta, josta hänet

on tuomittava Suomessa, täällä ei ole olemassa rikospaikan tuomioistuinta. Oikeudenkäymis-kaaren 10 luvun 22 §:n nykyisen 1 momentin mukaan tällöin on, jollei muualla laissa ole toisin säädetty, syyte nostettava ja asia käsitel-tävä sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jos-sa syytettävä tavattiin tai jossa hän oleskelee. Vastaavansisältöinen säännös ehdotetaan nyt sijoitettavaksi 21 §:n 4 momenttiin. Myös vas-taajan asuinpaikan tuomioistuin olisi ehdotuk-sen mukaan toimivaltainen.

Eri tuomiopiirissä tehtyjen rikosten tuomio-istuin

22 §. Eri tuomioistuinten tuomiopiirissä teh-tyjen reaalikonkurrenssissa olevien rikosten kä-sittelemisestä on oikeudenkäymiskaaren 10 lu-vun 21 §:n mukaan voimassa niin sanottu siir-totuomiojärjestelmä, jota sovelletaan, jolleivät kaikki rikokset ole vähäisiä. Sen mukaan kun-kin rikoksen tekoapaikan tuomioistuin tutkii ja määrää rangaistuksen sen tuomiopiirin alueella tehdystä rikoksesta ja siirtää asian käsittelyn toiseen tuomioistuimeen, kunnes se tuomiois-tuin, jossa asia viimeksi tulee esille, yhdistää kaikista rikoksista tuomitut rangaistukset.

Nykyisin siirtotuomiojärjestelmää ei juuri käytetä. Eräiden yhdessä käsiteltävien rikosten oikeuspaikasta vuonna 1945 annetulla lailla, jäljempänä oikeuspaikkalaki, on edellä tarkoi-tettujen rikosten yhteinen käsittely näet tehty mahdolliseksi. Sen mukaan saadaan, kun joku on tehnyt rikoksia, jotka kuuluvat eri yleisiin alioikeuksiin, kaikista rikoksista tai joistakin niistä tehdä yhdessä syyte ja tuomita jossakin näistä tuomioistuimista, jos tuomioistuin kat-soo sen haitatta käyvän päinsä. Käytännössä tätä mahdollisuutta on käytetty yhä enemmän, mikä osoittaa järjestelmän tarkoituksenmukai-suuden.

Siirtotuomiojärjestelmä ei sovellu ehdotet-tuun yhtenäisrangaistusjärjestelmään. Uudis-tuksen eräänä päätavoitteena on, että yhteinen rangaistus voidaan määrätä sellaiseksi kuin syytetyn kokonaisrikollisuus edellyttää. Tuo-mioistuimella tulee sen vuoksi olla mahdolli-simman hyvät edellytykset harkita kokonais-rangaistusta. Tämän vuoksi sen olisi tunnetta-va juttu jokaisen rikoksen osalta. Siirtotuo-miojärjestelmä ei takaa, että yhteinen rangais-tus todella olisi oikeudenmukaisessa suhteessa rikosten ulkonaiseen vahingollisuuteen ja vaa-

rallisuuteen sekä niistä ilmenevään tekijän syyllisyyteen. Joka tapauksessa siirtotuomiojärjestelmä aiheuttaisi yhtenäisrangaistusjärjestelmän voimaan tultua kaksinkertaista työtä, koska yhteisen rangaistuksen määräävä tuomioistuim joutuisi perehtymään siihen oikeudenkäyntiaineistoon, johon syyllisyyskysymyksen ratkaissut tuomioistuin on jo perehtynyt. Lisäksi siirtotuomiojärjestelmälle ei enää olisi perustetta, koska eri rikoksista ei uuden järjestelmän mukaan määrättäisi yksikkörangaistuksia.

Edellä esitetyn perusteella ehdotetaan, että milloin joku on tehnyt useita rikoksia, saadaan syyte jäljempänä selostettavin edellytyksin kaikista rikoksista tutkia siinä tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen käsittelemään jotakin rikosta koskevan syytteen. Säännöksen soveltaminen tulisi kysymykseen erityisesti silloin, kun syytetty olisi tuomittava rikoksista yhteiseen vankeusrangaistukseen, mutta sitä voitaisiin soveltaa myös muissa tapauksissa. Säännöksen hyväksymisellä kävisi oikeuspaikkalaki tarpeettomaksi.

Tarkoituksenmukaisimman oikeuspaikan valitseminen kysymykseen tulevista toimivaltaisista tuomioistuimista jäisi lähinnä asianomaisten virallisten syyttäjien tehtäväksi. Syyttäjien edellytettäisiin yhteistoiminnassa asianomaisten tuomarien kanssa ennen syytteen nostamista tarkoin selvittävän kaikki oikeuspaikan valintaan vaikuttavat seikat ja toimivan siten, että syyte nostetaan siinä toimivaltaisessa tuomioistuimessa, jossa asian käsittely on tarkoituksenmukaisinta, ja että ne rikosasiat, jotka vaativat yhteistä käsittelyä, saatetaan samalla kertaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Kysymystä harkitessaan syyttäjien tulee ottaa myös asianomistajien edut huomioon.

Kaikkien eri paikkakunnilla tehtyjen rikosten yhteinen käsitteleminen jonkin rikoksen tekopaikan tuomioistuimessa voi toisinaan osoittautua epätarkoituksenmukaiseksi. Syytetyt kannalta yhtä oikeudenkäyntiä on yleensä pidettävä useampaa oikeudenkäyntiä edullisempänä. Asianomistajien ja todistajien kannalta taas juttujen erillistä käsittelyä voidaan pääsääntöisesti pitää edullisempänä kuin yhdessä käsittelyä. Juttujen yhdessä käsitteleminen saattaa olla heille haitallista matkakulujen ja ajanhukan kannalta. Varsinkin asianomistajalle saattaa olla haittaa siitä, että hän joutuu mukaan kenties hyvinkin laajaan ja mutkikkaaseen juttuun, vaikka asia on hänen kohdal-

taan ehkä vähäinen ja selvä. Tällaisessa jutussa myös muutoksenhaku saattaa tulla kalliiksi. Varsinkin suuremmissa rikosjutuissa eri paikkakunnilla tehtyjen rikosten yhteinen käsitteleminen osoittautuu yleensä tutkinnan kannalta aikaa vieväksi ja johtaa usein lykkäykseen, jotta asianosaiset voisivat perehtyä rikosten esitutkinta-aineistoon. Kun lisäksi tässä yhteydessä ehdotetaan oikeudenkäymiskaaren 14 lukuun otettavaksi uusi 7 b §, jonka mukaan samaa vastaajaa ja samaa rikosta koskevat syytteet saadaan ratkaista erikseen vain, jos siihen on olemassa erityinen syy, saattaa syytteiden pakollinen yhteinen käsittely johtaa vaikeasti hallittavien niin sanottujen mammuttijuttujen syntymiseen.

Edellä esitetyn perusteella ehdotetaan 22 §:ksi otettavaksi säännös, jonka mukaan tuomioistuin, joka on toimivaltainen tutkimaan jonkin saman tekijän useammista rikoksista, on toimivaltainen sen yhteydessä tutkimaan muutkin rikokset, jos sillä voidaan nopeuttaa tai helpottaa yhteisen rangaistuksen tuomitsemista ja asian käsittely siinä katsotaan esitettävään selvitykseen, oikeudenkäynnistä aiheutuviin kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden soveliaaksi. Kysymystä harkittaessa olisi otettava huomioon toisaalta yhteisestä käsittelystä saavutettava etu ja toisaalta siitä aiheutuva haitta sekä kaikki muutkin asiaan vaikuttavat seikat. Yhteisen rangaistuksen tuomitsemista varten olisi usean rikosasian kerääminen samaan tuomioistuimeen yleensä tarkoituksenmukaista vain silloin, kun yhteisen vankeusrangaistuksen tuomitseminen voi tulla kysymykseen. Milloin jokin rikos muodostaa pääosan koko jutusta ja sen osalta olisi tarpeen kuulla useita todistajia, jotka asuvat juuri sillä paikkakunnalla, missä rikos on tehty, ei tämän rikoksen tutkimista muun paikkakunnan tuomioistuimessa yleensä voitaisi pitää perusteltuna.

Rikokseen osallisten yhteinen tuomioistuin

22 a § 1 mom. Kun useamman henkilön väitetään yhdessä syöllistyneen samaan rikokseen, tapahtuu syytteiden käsittely 21 §:n mukaan normaalisti samassa tuomioistuimessa. Voi kuitenkin sattua, että jonkun osallisen kohdalla syyte olisi käsiteltävä jossakin muussa tuomioistuimessa. Syytteiden yhteistä käsittelyä kaikkien osallisten osalta on kuitenkin

pidettävä pääsääntöisesti tarkoituksenmukaisimpana vaihtoehtona. Vain tällöin on mahdollista saada täydellinen selvitys rikoksesta kokonaisuudessaan sekä tekijäkumppanien ja muiden osallisten tekojen keskinäisestä suhteesta. Yhteisellä käsittelyllä voidaan myös useimmissa tapauksissa säästää aikaa, vaivaa ja kustannuksia. Jos syytteet käsitellään kaikkien osallisten osalta yhdessä, voidaan tuomitavat rangaistukset saattaa keskenään oikeaan suhteeseen ja välttyä ristiriitaisilta ratkaisuilta.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan sen vuoksi säädettäväksi, että syyte rikokseen osallisia vastaan saadaan tutkia siinä tuomioistuimessa, joka on jonkun osalta toimivaltainen. Osallisilla tarkoitetaan lainkohdassa rikoksentehtäjien lisäksi rikoslain 5 luvussa mainittuja tekijäkumppaneita, yllyttäjiä ja avunantajia.

Periaatteessa asia voidaan panna vireille kenen osallisen oikeuspaikassa tahansa. Valintaa suoritettaessa on kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, missä tuomioistuimessa tutkinta esitettävään selvitykseen ja kustannuksiin nähden voi tarkoituksenmukaisimmin tapahtua. Asia voitaisiin näillä edellytyksillä saattaa tekijän osalta esimerkiksi avunantajan mukaan määräytyvään tuomioistuimeen.

Ehdotuksen mukaan rikosasia voidaan saattaa kaikkien osallisten osalta samaan tuomioistuimeen paitsi samanaikaisesti myös siinä tapauksessa, että asia on jonkun osalta jo käsitelty loppuun. Siten olisi mahdollista, että tekijäkumppaneita syytetään avunantajan mukaan määräytyvässä tuomioistuimessa sen jälkeen, kun avunantajaa koskeva asia on jo ratkaistu. Sitä vastoin syytettyä osallista vastaan ei yleensä ole suotavaa nostaa tuomioistuimessa, joka on 21 §:n mukaan toimivaltainen tutkimaan syytteen vain sellaisen osallisen kohdalta, jota ei vielä ole asetettu syytteeseen.

Ehdotetuista 22 ja 22 a §:stä johtuu, että tuomioistuimessa, jossa 22 a §:n nojalla on tehty syyte useita osallisia vastaan, voidaan 22 §:n nojalla saattaa samalla kertaa tutkittavaksi myös osallisten mahdollisesti tekemät muut rikokset riippumatta siitä, onko sanottu tuomioistuin 22 a §:n säännöksen perusteella niihin nähden toimivaltainen.

2 mom. Jos jotakuta rikokseen osallista syytetään samanaikaisesti jonkin muun tuomiopiirin alueella tehdystä eri rikoksesta, voidaan syytteiden yhteinen käsittely 2 momentin mukaan järjestää siinä tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen käsittelemään syytteen josta-

kin noista rikoksista. Kun syytteiden käsittely samassa tuomioistuimessa saattaa tässä tapauksessa kuitenkin osoittautua hankalaksi ja aikaavieväksi, ehdotetaan säädettäväksi, että yhteinen käsittely tulee kysymykseen vain, jos kaikkien syytteiden käsitteleminen siinä tuomioistuimessa katsotaan esitettävään selvitykseen, oikeudenkäynnistä aiheutuviin kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden soveliaaksi. Toisin kuin 1 momentin tapauksessa ei syytteiden käsittely voisi tapahtua rikokseen osallisten osalta siinä tuomioistuimessa, jossa jonkun osallisen olisi vastattava jostakin muusta rikoksesta, jos asia ei ole enää vireillä tai vielä tullut vireille.

Toisiinsa liittyvien rikosten tuomioistuin

22 b §. Useamman vastaajan tekemät eri rikoksetkin saattavat olla sellaisessa yhteydessä keskenään, että niiden käsittely samassa tuomioistuimessa on tarkoituksenmukaista. Tätä koskeva säännös ehdotetaan otettavaksi 22 b §:ään. Pykälässä tarkoitettuina tapauksina tulevat kysymykseen esimerkiksi toisaalta rikoslain 32 luvussa mainitut varastetun tavaran kätkeminen sekä muu luvaton ryhtyminen rikoksen kautta saatuu tavaraan ja toisaalta kätkemisrikosta edeltänyt päärikos. Yhteinen käsittely olisi kuitenkin mahdollista myös muulloin, jos rikoksilla on sellaista yhteyttä keskenään, että syytteiden käsittely samassa tuomioistuimessa esitettävään selvitykseen ja oikeudenkäynnistä aiheutuviin kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden katsotaan soveliaaksi. Ei siis riitä, että kysymyksessä olevat rikokset ovat samantapaisia, esimerkiksi huumausainerikoksia, vaan yhteinen käsittely edellyttää rikoksilta tosiasiallista yhteyttä, esimerkiksi ainakin osaksi yhteistä näyttöaineistoa. Esimerkkinä voidaan mainita rikosasiassa annettu perätön lausuma, jota koskevan syytteen käsittely voi useimmiten tarkoituksenmukaisimmin tapahtua tuota rikosasiata käsittelevässä tai käsitellessä tuomioistuimessa. Pykälässä tarkoitettua vastaajaa voitaisiin momentin toisen virkkeen mukaan syyttää toisen vastaajan tekemän rikoksen tekopaikan tuomioistuimessa lainkohdassa mainituilla edellytyksillä myös sen jälkeen, kun asian käsittely on jälkimmäisen osalta jo päättynyt.

Lainkohdassa mainituin edellytyksin olisi myös mahdollista nostaa syyte rikoksesta siinä

tuomioistuimessa, jonka tuomiopiirissä toinen rikos on tehty, vaikka syytetty jälkimmäisestä rikoksesta ei vielä ole nostettu. Näin ollen voitaisiin esimerkiksi syyte varastetun tavarankätkemisestä nostaa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä varkaus on tapahtunut, jo ennen kuin syyte varkaudesta on voitu nostaa. Tämä voi olla tarkoituksenmukaista muun muassa silloin, kun ei vielä ole voitu selvittää, kuka on syyllistynyt varkausrikokseen. Tällaisessa tilanteessa varastetun tavarankätkemistä tarkoittava syyte usein vaihtoehtoisesti sisältää syytteen varkaudesta. Lisäksi varastetun tavarankätkemisen selvittäminen edellyttää sitä, että varkauden tapahtuminen tulee todetuksi. Selvitys tästä saadaan taas yleensä sopivimmin juuri varkausrikoksen tapahtumipaikan tuomioistuimessa.

Asian siirtäminen

22 c § 1 mom. Voimassa olevan lain mukaan tuomioistuin ei voi siirtää rikosasiaa toisen, toimivaltaisen tuomioistuimen ratkaistavaksi, ellei kysymys ole oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 21 §:n 1 momentissa tarkoitetusta siirtotuomiojärjestelmästä, josta nyt ehdotetaan luovuttavaksi.

Ehdotuksen mukaan useat tuomioistuimet saattavat olla toimivaltaisia käsittelemään saman rikoksen. Sen vuoksi voi sattua, että se tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi rikosasia on saatettu, oikeudenkäynnin aikana osoittautuu epäsoveliaaksi. Asian käsittelyn aikana voi myös ilmetä, että syytettyä vastaan on nostettu tai tullaan nostamaan syyte muusta rikoksesta jossakin toisessa tuomioistuimessa ja että syytetty olisi tuomittava yhteiseen vankeusrangaistukseen kaikista rikoksista ja tämän vuoksi olisi tarkoituksenmukaista käsitellä juttu kokonaisuudessaan toisessa tuomioistuimessa. Jutussa ehkä tarvitaan sellaista selvitystä, jonka esittäminen voisi tapahtua halvemmin, nopeammin ja varmemmin jossakin toisessa toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Tällaisten tapausten varalta on tarkoituksenmukaista sallia rikosasian siirtäminen. Siirtäminen eroaisi voimassa olevasta siirtotuomiojärjestelmästä siinä, ettei siirtävä tuomioistuin antaisi päätöstä sen käsiteltäväksi saatetussa asiassa, vaan siirtäisi asian kokonaisuudessaan toiseen tuomioistuimeen.

Kun jutun siirtämisestä säännönmukaisesti aiheutuu viivytystä, lisäkustannuksia ja muita haittoja, olisi siirtäminen rajoitettava vain niihin tapauksiin, joissa siihen on olemassa erityisiä syitä. Siirtäminen ei olisi tarkoituksenmukaista, milloin siitä aiheutuvat haitat ovat sillä saavutettavia etuja suuremmat. Vaikka siirtämiseen olisi olemassa erityinen syy, ei asiaa pidä siirtää, jollei sitä voida pitää tarkoituksenmukaisena. Vaikka siirtäminen yhteisen rangaistuksen tuomitsemiseksi on useissa tapauksissa tarkoituksenmukaista, ei siirtäminen tällöinkään olisi pakollista.

Siirtämisestä päättäisi tuomioistuin. Edellytyksenä olisi kuitenkin, että virallinen syyttäjä olisi tehnyt tästä esityksen. Juttujen aiheuttoman siirtämisen estämiseksi syyttäjän olisi varmistauduttava siitä, ettei vastaanottavan tuomioistuimen syyttäjän taholta ole estettä jutun käsittelyn jatkamiselle. Ennen kuin syyttäjä tekee aloitteen jutun siirtämisestä, olisi hänen sen vuoksi oltava yhteydessä siinä tuomioistuimessa toimivaan syyttäjään, jonne juttu esitetään siirrettäväksi. Siirtävän tuomioistuimen olisi ennen siirtopäätöstä selvítettävä, että toinen tuomioistuin on toimivaltainen käsittelemään siirrettävän asian. Jollei vastaanottava tuomioistuin katso olevansa asiassa toimivaltainen, se voi säännösehdotuksen perusteella siirtää asian edelleen johonkin kolmanteen tuomioistuimeen. Tällöin on myös yleensä olemassa jäljempänä mainittu erityinen syy asian siirtämiseen takaisin alkuperäiseen tuomioistuimeen.

Ehdotettu säännös mahdollistaisi myös sen, että tuomioistuin, joka ei ole toimivaltainen käsittelemään siellä vireille pantua virallisen syyttäjän tekemää rangaistusvaatimusta, siirtäisi asian virallisen syyttäjän esityksestä erityisten syiden niin vaatiessa toimivaltaiseen tuomioistuimeen.

Vaikka tutkimisen tarkoituksenmukaisuus onkin ehdotuksen 22—22 b §:ssä mainituissa tapauksissa toimivallan edellytyksenä, jutun vastaanottava tuomioistuin ei voisi ehdotuksen mukaan kieltäytyä tutkimasta sinne siirrettyä rikosasiaa sillä perusteella, ettei sen tutkiminen olisi siellä tarkoituksenmukaista. Siirtävän tuomioistuimen olisi ratkaistava kysymys vastaanottavan tuomioistuimen soveliaisuudesta lähinnä virallisen syyttäjän esityksessä mainittujen seikkojen perusteella. Tämän vuoksi ehdotetaan myös säädettäväksi, ettei asiaa saa siirtää takaisin, elleivät uudet erityiset syyt sitä vaadi.

Asianosaisten ja tuomioistuinten kannalta on tarkoituksenmukaista, että oikeudenkäynnin jatkumisen ajankohta määrätään jo siirtopäätöksessä. Asian vireilläolo ei tällöin katkea, joten asianosaisille ei tarvitse erikseen tiedottaa asian käsittelyn jatkamisesta vastaanottavassa tuomioistuimessa. Milloin vastaajaa vastaan on vastaanottavassa tuomioistuimessa meneillään toinen rikosasia, on käsittelyn jatkamisen ajankohta yleensä helposti selvitettävissä. Mutta myös muulloin virallisen syyttäjän olisi jo siirtoaloitteen tehdessään ilmoitettava, minne ja mille päivälle asia esitetään siirrettäväksi.

Siirtopäätös ei asiallisesti eroaisi normaalista lykkäyspäätöksestä. Asian jatkokäsittely vain tapahtuisi siirron jälkeen toisessa tuomioistuimessa. Asianosaisten läsnäolovelvollisuus määräytyisi oikeudenkäymiskaaren 16 lukuun lisättäväksi ehdotetun 10 §:n mukaan samalla tavalla kuin asian lykkäyksessäkin. Vangittua koskevassa jutussa olisi käsittelyaikaa määrättäessä noudatettava voimassa olevia määräaikoja. Tämä seikka on sekä syyttäjän että tuomioistuimen otettava huomioon siirtoesityksen yhteydessä.

Siirtävän tuomioistuimen on ilmoitettava siirtopäätöksestä vastaanottavalle tuomioistuimelle, jolle on myös lähetettävä pöytäkirja ja muut asiaan liittyvät asiakirjat. Kun käsittelyjen välinen aika saattaa tapauksesta riippuen huomattavasti vaihdella, ei ilmoituksen tekemiselle ja pöytäkirjojen lähettämiseksi voida asettaa määräaikoja. Riittää, että vastaanottava tuomioistuin saa tiedon siirtopäätöksestä hyvissä ajoin ennen käsittelyn jatkumista. Jolleivät pöytäkirja ja muut asiakirjat ole saapuneet vastaanottavaan tuomioistuimeen, kun siirretyn asian jatkokäsittely on aloitettava siellä, olisi asian käsittely lykättävä. Siirtävän tuomioistuimen syyttäjän on puolestaan ilmoitettava siirrosta vastaanottavan tuomioistuimen asianomaiselle syyttäjälle.

Kun tuomioistuin on voinut siirrettävässä rikosasiassa myöntää asianosaisille maksuttoman oikeudenkäynnin, päättää takavarikosta, syytetyn vangitsemisesta tai ryhtyä muihin toimenpiteisiin, on tarkoituksenmukaista, että nämä päätökset ja toimenpiteet jäävät edelleen voimaan, jollei vastaanottava tuomioistuin niistä toisin päättä. Se, onko siirtävässä tuomioistuimessa suoritettuja oikeudenkäyntitoimia, kuten esimerkiksi todistajan kuulustelua, tarkoituksenmukaista toistaa vastaanottavassa tuomioistuimessa ja missä laajuudessa, on rat-

kaistava vastaanottavassa tuomioistuimessa erikseen kussakin yksittäistapauksessa.

2 mom. Pykälän 2 momentin mukaan olisi rikosasian siirtäminen mahdollista myös muutoksenhakumenettelyssä kahden hovioikeuden välillä. Siirtäminen tulisi kuitenkin kysymykseen ainoastaan siinä tapauksessa, että vastaanottavassa hovioikeudessa on vireillä toinen samaa henkilöä koskeva rikosasia. Kun virallinen syyttäjä hakee muutosta vain harvoin eikä syyttäjän puhevallan valvominen ole kirjallisessa hovioikeusmenettelyssä muutenkaan välttämätöntä, ehdotetaan säädettäväksi, että siirtäminen voi tapahtua hovioikeuden omasta aloitteesta. Myös siirtäminen hovioikeudesta toiseen hovioikeuteen edellyttää tarpeellista yhteydenpitoa tuomioistuinten välillä.

3 mom. Asian siirtämisessä toiseen tuomioistuimeen ei ole kysymys asian ratkaisemisesta vaan prosessinjohtoon verrattavasta toiminnasta. Kun prosessinjohtoa koskeviin ratkaisuihin ei pääsääntöisesti saa hakea muutosta, ehdotetaan 3 momentissa säädettäväksi, että päätökseen, jolla asia on siirretty tai siirtoesitys hylätty, ei myöskään saa hakea muutosta.

Siirtopäätöksessä on määrättävä palkkio jutussa kuulluille todistajille ja maksuttoman oikeudenkäynnin saaneen asianosaisen oikeudenkäyntiavustajalle hänen siihen asti suorittamistaan toimenpiteistä. Päätökseen saa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 42 §:n ja valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetun lain (666/72) 10 §:n sekä maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 23 §:n mukaan sanotuilta osin hakea muutosta valittamalla.

Asian siirtäminen alempaan tuomioistuimeen

22 d §. Milloin ylempi tuomioistuin käsitellessään valittamalla sen tutkittavaksi saatettua rikosasiaa, jossa on ollut useita toimivaltaisia tuomioistuimia, katsoo jutun uuden käsittelemisen alioikeudessa tarpeelliseksi, on asia normaalisti palautettava takaisin asian käsitellessään alioikeuteen. Voimassa olevan oikeuspaikkalain 2 §:n mukaan ylempi tuomioistuin saa kuitenkin siirtää asian myös sellaiseen alioikeuteen, joka ei ole sitä aikaisemmin käsitellyt, jos sen tuomiopiirissä on tehty jokin niistä rikoksista, joista asiassa on kysymys. Vastaavanlainen säännös ehdotetaan otettavaksi 22 d §:ään. Siirtäminen tulisi kuitenkin kysy-

mykseen vain 22 §:ssä säädettyjen edellytysten vallitessa. Siirtäminen voisi tapahtua esimerkiksi silloin, kun uuden selvityksen esittäminen voisi tapahtua tarkoituksenmukaisemmin jossakin muussa kuin asiaa aikaisemmin käsitellessä tuomioistuimessa. Siirtäminen voisi ehdotuksen mukaan tapahtua myös sellaiseen tuomioistuimeen, joka ei ole aikaisemmin ollut asiassa toimivaltainen, jos siinä on vireillä samaa henkilöä koskeva uusi rikosasia. Mikäli yhteisen rangaistuksen tuomitseminen tulisi viimeksi mainitussa tapauksessa kysymykseen, ei ylempi tuomioistuin voi jäädä odottamaan alemman tuomioistuimen ratkaisua, koska ei tiedetä, haetaanko päätökseen lainkaan muutosta. Siirtäminen voisi tapahtua myös sellaiseen alempaan tuomioistuimeen, joka ei ole siirtävän tuomioistuimen alainen. Siirtämisen edellytyksenä olisi kuitenkin, ettei siihen jäljempänä selostettavan 22 e §:n mukaan ole estettä.

Rajoitussäännös

22 e §. Edellä selostetut oikeuspaikkasäännökset koskevat alioikeuksien lisäksi myös ylempiä tuomioistuuja. Asianmukaisena ei kuitenkaan voida pitää, että sellainen rikosasia, joka sen mukaan kuin siitä erikseen on säädetty olisi käsiteltävä välittömästi ylempisessä tuomioistuimessa tai muussa kuin 21 §:ssä tarkoitettussa alioikeudessa, voitaisiin 22—22 b §:n nojalla ottaa tutkittavaksi jonkun muun vastaajan tai jonkin muun rikoksen perusteella määräytyvässä oikeuspaikassa. Tämän vuoksi ehdotetaan 22 e §:ään otettavaksi tätä koskeva nimenomainen kielto. Näin ollen alioikeus ei olisi 22, 22 a eikä 22 b §:n nojalla toimivaltainen käsittelemään esimerkiksi sellaista virkasyytettä, jonka osalta ylempi tuomioistuin ensiasteessa on toimivaltainen. Vastaavasti ei myöskään kihlakunnanoikeus olisi sanottujen lainkohtien nojalla toimivaltainen käsittelemään syytettä esimerkiksi sellaisista painovapausrikoksista, joihin nähden raastuvanoikeus on asiallisessa suhteessa yksinomaisesti toimivaltainen.

Siihen, milloin ylempi tuomioistuin, joka on yksin toimivaltainen jonkun vastaajan tai jonkin rikoksen osalta, voi samassa yhteydessä ottaa tutkittavakseen jonkin muun 22—22 b §:ssä tarkoitettun rikosasian, ei ole tarkoitettu tehdä mitään muutosta voimassa olevaan

oikeuteen verrattuna. Tämä koskee vastaavasti muitakin sellaisia tapauksia, joissa syyte on jonkun vastaajan tai jonkin rikoksen osalta tutkittava jossakin muussa kuin 21 §:ssä tarkoitettussa alioikeudessa. Oikeuskäytännössä on esimerkiksi katsottu, että hovioikeuden esittelijä, joka on juttua esitellessään syyllistynyt virkarikokseen, voidaan, jos hovioikeuden jäsenet samassa jutussa ovat tehneet virkavirheen tuomarinviran toimittamisessa, yhdessä hovioikeuden jäsenen kanssa panna syytteeseen suoraan korkeimmassa oikeudessa, vaikka virkasyytettä hovioikeuden esittelijää vastaan muutoin olisi ensiasteessa ajettava hovioikeudessa. Sitä vastoin on valtakunnanoikeuden toimivaltaa koskevia säännöksiä tulkittu suppeasti. Jos valtakunnanoikeus on jonkun osallisen osalta toimivaltainen, ei muita saman rikoksen osallisia ole tällä perusteella syytetty valtakunnanoikeudessa.

Rikokseen perustuvat julkisoikeudelliset vaatimukset

23 §. Edellä on rikokseen perustuvista vaatimuksista puhuttaessa pidetty silmällä ainoastaan rangaistusvaatimusta, syytettä. Tavallisesti rikokseen perustuvat muut vaatimukset käsitellään yhdessä rangaistusvaatimuksen kanssa. On kuitenkin mahdollista, vaikkakin käytännössä harvinaista, että rikokseen perustuvia muita vaatimuksia ajetaan erikseen. Rikokseen perustuvaa yksityisoikeudellista vaatimusta koskevan kanteen käsittelemisestä on laissa jo olemassa nimenomainen oikeuspaikkasäännös (OK 10:8). Sen varalta, että rikoksen perusteella ajetaan yksinomaan jotakin muuta julkisoikeudellista vaatimusta kuin syytettä, esimerkiksi menettämisseuraamusvaatimusta, ehdotetaan säädettäväksi, että rangaistusvaatimusta koskevia toimivaltasäännöksiä on myös tällöin noudatettava.

14 luku. Asian käsittelystä oikeudessa

Syytteiden yhdessä käsitteleminen

7 a § 1 mom. Ne syyt, joiden perusteella saman henkilön eri paikkakunnilla tekemiä rikoksia koskevat syytteet saadaan oikeudenkäymiskaaren 10 lukuun otettavaksi ehdotetun uuden 22 §:n mukaan käsitellä samassa tuo-

mioistuimessa, puhuvat myös sen puolesta, että syytteet käsitellään yhdessä, milloin jotakuta vastaan on nostettu samassa tuomioistuimessa syyte useammasta rikoksesta. Tätä koskeva säännös ehdotetaan sijoitettavaksi oikeudenkäymiskaaren 14 luvun uuden 7 a §:n 1 momenttiin. Nimenomaan silloin, kun rikoksista on määrättävä yhteinen rangaistus, on syytteiden käsitteleminen samassa oikeudenkäynnissä tarkoituksenmukaista. Mutta myös silloin, kun rikosten välinen konkurrenssi on katkennut, on usein tarkoituksenmukaista, että saman vastaajan tekemiä eri rikoksia koskevat syytteet käsitellään yhdessä, jotta tuomioistuin rangaistusta määrätessään saisi paremman kuvan siitä rangaistuskokonaisuudesta, joka tulee syytetyin suoritettavaksi.

Myös siinä tapauksessa, että eri henkilöitä syytetään osallisuudesta samaan rikokseen, olisi syytteet 1 momentin mukaan käsiteltävä säännönmukaisesti samalla kertaa. Yhteinen käsittely on selvitykseen ja kustannuksiin nähden tarkoituksenmukaista, koska oikeudenkäyntiaineisto on pääosin sama kaikkien syytteiden osalta. Yhteisessä käsittelyssä on mahdollista saattaa osallisille tuomittavat rangaistukset keskenään oikeaan suhteeseen ja välttyä näin ristiriitaisilta ratkaisuilta.

Siinä tapauksessa, että eri vastaajia syytetään samanaikaisesti eri rikoksista, on syytteiden erillistä käsittelyä sitä vastoin pidettävä pääsääntönä. Yhteisestä käsittelystä ei tuolloin ole saatavissa samanlaista hyötyä esitettävän selvityksen kannalta kuin 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä mainituissa tilanteissa. Kuitenkin voi esiintyä tapauksia, joissa eri vastaajien tekemillä rikoksilla on sellaista yhteyttä keskenään, että niiden yhteinen käsittely on erilliskäsittelyä tarkoituksenmukaisempaa. Esimerkkinä mainittakoon varkaus ja saman varastetun tavarankätkeminen, kahden autonkuljettajan syyttäminen kuljettamiensa autojen yhteenajosta tai tapaus, jossa kahta henkilöä syytetään toistensa pahoinpitelemisestä. Yhteinen käsittely voi olla tarkoituksenmukaista myös silloin, kun useammat henkilöt samassa tilaisuudessa ovat syollistyneet eri rikoksiin, esimerkiksi samassa tilaisuudessa pahoinpitelleet eri henkilöitä, tai samaan asianomistajaan kohdistuviin eri rikoksiin. Milloin saman rikoksen osalliset ovat syytteessä heidän erikseen tekemikseen väitetyistä muista rikoksista, on kaikkien syytteiden yhdessä käsitteleminen myös mahdollista. Käsiteltävänä olevan pykä-

län 1 momentin toinen virke vastaa nykyistä käytäntöä, mutta sen ottamista lakiin on pidettävä perusteltuna, jotta saman momentin ensimmäisestä virkkeestä ei tehtäisi vastakohtaispäätelmää.

Syytteiden yhteinen käsittely voi toisinaan osoittautua vähemmän tarkoituksenmukaiseksi myös ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetuissa tapauksissa. Tämä voi johtua juttujen lukumäärästä, laadusta ja laajuudesta. Milloin syytetty myöntää syollisyytensä johonkin rikokseen, ei sitä koskevaa syytettä ole alun alkaen välttämätöntä käsitellä yhdessä sellaisia muita rikoksia koskevien syytteiden kanssa, jotka ovat vaikeasti selvitettävissä ja vaativat useamman käsittelykerran. Myös juttujen lukumäärän takia voi olla tarkoituksenmukaista päätyä erillisiin käsittelyihin, varsinkin jos jokaisella rikoksella on eri asianomistaja. Siinä tapauksessa, että osallisuudesta samaan rikokseen syytettäviä henkilöitä vastaan nostetaan samassa tuomioistuimessa syytteitä heidän erikseen tekemistään muista rikoksista, voi osoittautua tarkoituksenmukaiseksi, että vain ensiksi mainittua rikosta koskevat syytteet käsitellään yhdessä. Myös se, nostetaanko syytteet samanaikaisesti vai erikseen, voi vaikuttaa asiaan. Edellisessä tapauksessa syytteiden yhteistä käsittelyä voidaan pitää yleensä tarkoituksenmukaisena etenkin silloin, kun samaa henkilöä syytetään useammasta rikoksesta. Jos taas jos-takin rikoksesta nostetaan syyte vasta myöhemmässä oikeudenkäyntitilaisuudessa, ei syytteiden yhdistämisestä ole selvityksen kannalta enää vastaavaa hyötyä. Tämä koskee etenkin 1 momentin jälkimmäisessä virkkeessä mainittua tapausta.

Syytteiden erottaminen

2 mom. Milloin syytteet on otettu käsiteltäväksi yhdessä, mutta käsittelyn aikana havaitaan, että niiden erikseen käsittely olisikin tarkoituksenmukaisempaa, on 2 momentin mukaan mahdollista erottaa syytteet uudelleen. Säännöksellä pyritään estämään esimerkiksi niin sanottujen mummittijuttujen syntymistä, joissa saattaa olla samanaikaisesti käsiteltävinä kymmeniä tai jopa satoja syytekohtia eri syytettyjä vastaan. Kustannusten säästön, asian selvyden sekä pöytäkirjaamisyjärjestelmän kannalta ei ole tarkoituksenmukaista, että kaikki samassa tuomioistuimessa nostetut syyt-

teet, jotka on 1 momentin mukaan mahdollista käsitellä yhdessä, pidettäisiin yhdessä aina siihen saakka kunnes asia on käsitelty loppuun kaikkien syytteiden osalta. Milloin oikeudenkäyntiaineisto osoittautuu jonkin syytteen osalta tavallista laajemmaksi ja siihen tulee oikeudenkäynnin aikana uutta selvitystä, on syyte yleensä asianmukaista erottaa käsiteltäväksi erikseen muista, helpommin selvitettävistä syyteistä. Tämä on luonnollisesti myös asianomistajien kannalta yhteistä käsittelyä edullisempi vaihtoehto. Myös saman henkilön tekemiksi väitettyjä eri rikoksia koskevat syytteet samoin kuin eri vastaajien samaa rikosta koskevat syytteet voitaisiin erottaa toisistaan, milloin siihen on erityinen syy.

Osatuomio

7 b §. Se, että yhdessä käsiteltäviksi otetut syytteet voidaan oikeudenkäymiskaaren 14 lukuun otettavaksi ehdotetun uuden 7 a §:n nojalla erottaa uudelleen erikseen käsiteltäviksi, ei vielä merkitse, että kustakin syytteestä annettaisiin myös eri tuomio. Voimassa olevaan oikeuteemme ei sisälly myöskään mitään muuta säännöstä, joka nimenomaan oikeuttaisi tuomioistuimen ratkaisemaan sellaisen osan jutusta, jonka käsittely on päättynyt, ja tämän jälkeen jatkamaan käsittelyä muulta osin. Sellaisen niin sanotun osatuomion tarve on kyllä ollut olemassa jo kauan myös rikosasiain oikeudenkäynnissä. Nyt ehdotetaan uuteen 7 b §:ään otettavaksi tätä koskevat säännökset.

Jonkin yhdessä käsiteltävän syytteen erikseen ratkaisemista voidaan perustella niillä samoilla syillä, jotka puoltavat syytteiden erottamista erikseen käsiteltäviksi. Hallittavana oleva oikeudenkäyntiaineisto tulee ennen muuta pienenemään, millä on merkitystä varsinkin laajoissa ja monimutkaisissa rikosasioissa. Kun osatuomion antaminen jostakin yhdessä käsiteltävinä olevista syytteistä merkitsee asian käsittelyn päättymistä kyseiseltä osalta, ei siihen kuuluvien asianosaisten tarvitse enää osallistua jutun jatkokäsittelyyn muilta osin. Kun osatuomiosta haetaan muutosta samassa järjestyksessä kuin tuomiosta yleensä, merkitsee asian ratkaiseminen joltakin osalta käsittelyn nopeutumista. Osatuomio voidaan myös panna erikseen täytäntöön.

Osatuomion antaminen edellyttää, että erikseen ratkaistava jutun osa voidaan erottaa muusta jutusta ja ratkaista itsenäisesti. Rikosasioissa tämä merkitsee sitä, ettei osatuomiota voida antaa pelkästään syyllisyyskysymyksestä, koska voimassa olevan oikeuden mukaan rangaistuskysymystä ei saa erottaa syyllisyyskysymyksen ratkaisusta. Sitä vastoin jokainen yhdessä käsiteltävä syyte on mahdollista ratkaista erikseen. Silloin kun on kysymys eri vastaajien eri rikoksia koskevista syytteistä, ei osatuomion antamiseen ole myöskään käytännössä yleensä estettä. Sitä vastoin samaa vastaajaa tai samaa rikosta koskevat syytteet saadaan ratkaista erikseen vain siinä tapauksessa, että siihen on olemassa erityinen syy. Jos syytetty olisi tuomittava kaikista rikoksista yhteiseen rangaistukseen, ei osatuomion antaminen jostakin rikoksesta ole yleensä asianmukaista.

16 luku. Oikeudenkäyntiväitteistä ja lykkäyksestä

Asianosaisten velvollisuus saapua oikeudenkäyntiin asian siirtämisen jälkeen

10 §. Niin kuin 10 luvun 22 c §:n perusteluissa on mainittu, siirtopäätös ei asiallisesti eroaisi normaalista lykkäyspäätöksestä muulla tavalla kuin, että asian jatkokäsittely tapahtuisi siirron jälkeen toisessa tuomioistuimessa. Tämän vuoksi oikeudenkäymiskaaren 16 luvun 6—9 §:n säännösten asianosaisten velvollisuudesta saapua rikosasian jatkokäsittelyyn tulisi koskea myös rikosasian käsittelyn jatkamista siirtämisen jälkeen toisessa, toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Tästä ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös 10 §:ään.

31 luku. Ylimääräisestä muutoksenhausta

Yhteisen rangaistuksen purkaminen

9 a §. Määrättäessä rangaistusta rikoslain ehdotetun 7 luvun 6 §:n nojalla on edellytyksenä, että päätös, jolla aikaisempi rangaistus on tuomittu, on saanut lainvoiman tai on täytäntöönpanokelpoinen. Kun kuitenkin on mahdollista, että viimeksi mainittua päätöstä on myöhemmin muutettu oikeudenkäymiskaaren 31 luvun säännösten perusteella, on mainitun tapauksen varalta oltava mahdollisuus purkaa ja

muuttaa se päätös, jolla uusi yhteinen rangaistus on tuomittu tai jolla on määrätty, että aikaisempi rangaistus koskee myös myöhemmin ilmi tullutta rikosta. Tämä mahdollisuus olisi oltava sekä siinä tapauksessa, että aikaisempi rangaistus myöhemmin kokonaan poistetaan, että myös silloin, kun sanottua rangaistusta olennaisesti muutetaan. Kun purkaminen ei näissä tapauksissa olisi useinkaan mahdollista 31 luvun 8 ja 9 §:n säännösten nojalla, ehdotetaan 31 lukuun lisättäväksi asiaa koskeva uusi 9 a §.

1.13. Sotilasoikeudenkäyntilaki

8 § 1 mom. Sotilasoikeudenkäyntilain 8 §:n 1 momentin säännös koskee tapausta, jossa sotilas tai muu rikoslain 45 luvun alainen henkilö on syytteessä sekä sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävästä rikoksesta että muusta rikoksesta. Momentin nykyisen säännöksen mukaan saadaan myös sotilasrikosta koskeva syyte tutkia siinä tuomioistuimessa, joka on oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 21 §:n mukaan toimivaltainen käsittelemään sanottua muuta rikosta koskevan syytteen eli rikoksen tekopaikan tuomioistuimessa. Edellytyksenä kuitenkin on, että asian käsittely rikoksen tekopaikan tuomioistuimessa on asian laadun, selvityksen esittämisen tai muun erityisen syyn takia tarkoituksenmukaista.

Oikeudenkäymiskaaren 10 lukuun ehdotettujen muutosten vuoksi myös momentin säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että sotilasrikosasian käsittely olisi mahdollista paitsi muun rikoksen tekopaikan tuomioistuimessa (OK 10:21) myös muussa rikosasian tuomioistuimessa eli oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22, 22 a ja 22 b §:ssä tarkoitetuissa tuomioistuimissa.

2 mom. Pykälän 2 momentin säännös koskee tapausta, jossa sotilasrikokseen osallisena on muukin kuin sotilas tai muu rikoslain 45 luvun alainen henkilö. Momentin nykyisen säännöksen mukaan syyteasia kaikkia osallisia vastaan saadaan 1 momentissa mainittuun edellytyksin tutkia kaikkien osallisten kohdalta siinä tuomioistuimessa, joka on oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 21 §:n mukaan toimivaltainen jonkun osallisen osalta. Myös 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi oikeudenkäymiskaaren 10 luvun uudistusta vastaavaksi.

3 mom. Momentin nykyisen toisen virkkeen mukaan pykälän 1 ja 2 momentin mukaan määräytyvän tuomioistuimen toimivaltaa määrättäessä ei sovelleta eräiden yhdessä käsiteltävien rikosasiain oikeuspaikasta annetun lain 1 §:n 2 momentissa säädettyä. Mainitun 2 momentin mukaan taas sanottua lakia ei ole sovellettava silloin, kun laillisesta tuomioistuimesta on voimassa oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 21 §:stä poikkeavia säännöksiä.

Momentissa mainittu laki ehdotetaan tämän uudistuksen yhteydessä kumottavaksi. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 e §:ksi on kuitenkin ehdotettu otettavaksi lain 1 §:n 2 momenttia vastaava säännös, jonka mukaan oikeudenkäymiskaaren 10 luvun uudet 22, 22 a ja 22 b §:n säännökset eivät ole sovellettavissa silloin, kun syyte jonkun vastaajan tai jonkin rikoksen osalta on käsiteltävä välittömästi ylemmässä tuomioistuimessa tai muussa kuin 21 §:ssä tarkoitettussa alioikeudessa. Pykälän 1 ja 2 momentin ehdotetut muutokset huomioon ottaen myös tätä momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälän mukaan määräytyvän tuomioistuimen toimivaltaa määrättäessä oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 e §:n säännökset eivät olisi esteenä.

1.14. Laki maksuttomasta oikeudenkäynnistä

17 § 2 mom. Silloin, kun tuomioistuin on maksuttoman oikeudenkäynnin saaneelle asiaan osalliselle määrännyt avustajan, on jokaisen tuomioistuimen maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 16 §:n 1 momentin mukaan osaltaan määrättävä avustajalle tuleva palkkio ja korvaus tehtävän siinä päättyessä. Lain 17 §:n mukaan on avustajalle annettu määräys voimassa kaikissa sanotun lain 1 §:ssä mainituissa tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa, joissa asiaa käsitellään.

Niin kuin edellä on mainittu, olisi tuomioistuimilla oikeudenkäymiskaaren 10 lukuun otettavaksi ehdotetun 22 c §:n mukaan oikeus siinä mainittuun edellytyksin siirtää rikosasia toiseen, toimivaltaiseen tuomioistuimeen. Vastavasti saisi ylempi oikeus katsoessaan, että sen tutkittavaksi saatettu rikosasia olisi käsiteltävä uudelleen alemmassa tuomioistuimessa edellä selostetun oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 d §:n mukaan määrätyin edellytyksin siirtää asian sellaiseen alempaan tuomioistuimeen, joka ei ole sitä aikaisemmin käsitellyt. Koska

tuomioistuimien, johon asia äsken mainittujen säännösten nojalla siirretään, saattaa sijaita aivan eri osassa maata, ei voida kustannuksiin nähden pitää asianmukaisena, että avustajalle annettu määräys ilman muuta olisi voimassa myös siinä tuomioistuimessa, johon asia siirretään. Kun siirtäminen lisäksi usein tulisi tapahtumaan sellaiseen tuomioistuimeen, jossa vastaaja vastaan on vireillä toinen rikosasia, on myös mahdollista, että vastaajalle on siinä asiassa määrätty toinen henkilö avustajaksi. Koska vain poikkeuksellisesti voidaan pitää asianmukaisena, että syytetyllä on yhdessä käsiteltävissä rikosasioissa eri avustajat, ei tästäkään syystä voida pitää suotavana, että siirretyssä rikosasiassa avustajalle annettu määräys ilman muuta olisi voimassa siinä tuomioistuimessa, johon juttu siirretään.

Siinä tapauksessa, että siirrettävä rikosasia on suuritöinen ja siirtävässä tuomioistuimessa toiminut avustaja on perehtynyt siihen, olisi kuitenkin usein epätarkoituksenmukaista, että avustajalle annettu määräys päättyisi. Myös eräissä muissa tapauksissa saattaa olla tarkoituksenmukaista, että avustajalle annettu määräys jää jutun siirtämisestä huolimatta voimaan. Tämän vuoksi tulisi tuomioistuimella siirtäessään jutun olla mahdollisuus antaa tätä koskeva määräys.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotetaan maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 17 §:ään otettavaksi uusi 2 momentti, jonka mukaan poikkeuksena sanotun pykälän 1 momentissa olevasta pääsäännöstä oikeudenkäyntiavustajalle annettu määräys päättyy silloin, kun rikosasia siirretään oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 c tai 22 d §:n nojalla, jollei siirrettävä tuomioistuin toisin määrää. Sitä vastoin jutun siirtäminen ei merkitsisi sitä, että myös myönnetty maksuton oikeudenkäynti lakkaa olemasta voimassa.

Milloin juttu on siirretty toiseen tuomioistuimeen ja avustajalle annettu määräys on päättynyt, saattaa syntyä tilanteita, joissa asi-

aan osallinen on avustajan tarpeessa ennen kuin asia tulee käsiteltäväksi vastaanottavassa tuomioistuimessa. Tässä tapauksessa voisi vastaanottavan tuomioistuimen puheenjohtaja tai kihlakunnantuomari maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 10 §:n nojalla määrätä avustajan väliaikaisesti siksi ajaksi, kunnes asia tulee tämän tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Vaikka avustajalle annettu määräys ei enää ilman muuta olisi voimassa siinä tuomioistuimessa, mihin asia on siirretty, tämä ei olisi esteenä sille, että sanottu tuomioistuin määrää asiassa aikaisemmin avustajaksi määrätyn henkilön edelleen toimimaan avustajana asiassa silloin, kun sitä kustannuksiin ja muihin seikkoihin nähden voidaan pitää tarkoituksenmukaisena. Näin on usein asianlaita esimerkiksi silloin, kun tuomioistuin, johon asia on siirretty, sijaitsee samalla paikkakunnalla tai samassa osassa maata kuin asian siirtänyt tuomioistuin eikä asiaan osalliselle ole ensiksi mainituksa tuomioistuimessa määrätty avustajaa, ja silloin kun siirretty asia on suuritöinen ja entinen avustaja on hyvin perehtynyt siihen.

2. Voimaantulo

Virkamiesten eli lähinnä poliisimiesten ja syyttäjien sekä tuomarien koulutustarpeen huomioon ottaen ehdotetaan, että tähän esitykseen sisältyvät lait tulisivat voimaan noin vuoden kuluttua siitä, kun eduskunta on ne hyväksynyt. Nuorista rikoksentehtäjäistä annetun lain 20 § (laki no 5) sekä rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 5 luvun 9 ja 10 § (laki no 7) tulisivat kuitenkin voimaan välittömästi sen jälkeen, kun ne on vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan rikoslain 2 luvun 15 §:n 2 momentti sekä
muutetaan rikoslain 2 luvun 2 § ja 4 §:n 1 momentti, 7 luku sekä 8 luvun 4 §, sellaisina kuin ne ovat, 2 luvun 2 § muutettuna 3 päivänä kesäkuuta 1976 ja päivänä kuuta 19 annetuilla laeilla (466/76 ja /), 2 luvun 4 §:n 1 momentti 29 päivänä heinäkuuta 1976 annetussa laissa (650/76), 7 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen sekä 8 luvun 4 § 16 päivänä helmikuuta 1973 annetussa laissa (138/73), näin kuuluviksi:

2 luku

Rangaistuksista

2 §

Vankeutta tuomitaan joko elinkaudeksi tai määräajaksi. Määräaikaista vankeusrangaistusta tuomitaan vähintään neljatoista päivää ja enintään kaksitoista vuotta tai yhteistä rangaistusta 7 luvun mukaan määrättäessä viisitoista vuotta.

Kolmea kuukautta lyhyempi vankeusrangaistus tuomitaan täysin päivin. Muu määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan täysin kuukausin ja päivin, täysin kuukausin tai vuosin taikka täysin vuosin ja kuukausin sekä yhteistä rangaistusta määrättäessä myös täysin vuosin, kuukausin ja päivin.

4 §

Sakko tuomitaan päiväsakoin. Vähin sakko on yksi päiväsakko ja suurin satakaksikymmentä päiväsakkoa. Yhteisen sakkorangaistuksen enimmäis- ja vähimmäismäärästä säädetään 7 luvussa.

7 luku

Yhteisestä rangaistuksesta

1 §

Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen

Milloin joku olisi tuomittava kahdesta tai useammasta rikoksesta vankeuteen, hänet tuomitaan rikoksista yhteiseen vankeusrangaistukseen, jollei muualla laissa ole toisin säädetty.

Jos jostakin rikoksesta olisi tuomittava vankeutta ja yhdestä tai useammasta muusta ri-

koksesta sakkoa, tuomioistuin saa tuomita kaikista rikoksista yhteisen vankeusrangaistuksen taikka joistakin niistä yhteisen vankeusrangaistuksen ja sen ohella muista rikoksista sakkoa.

Jos jostakin rikoksesta olisi tuomittava elinkautinen vankeusrangaistus, tuomitaan elinkautinen vankeusrangaistus yhteiseksi rangaistukseksi kaikista rikoksista.

2 §

Määräaikaisen vankeusrangaistuksen enimmäis- ja vähimmäisaika

Yhteistä rangaistusta määrättäessä eri rikoksista seuraavan ankarimman enimmäisrangaistuksen saa ylittää, mutta rangaistus ei saa olla eri rikosten enimmäisrangaistusten yhteisaikaa pitempi. Ankarinta enimmäisrangaistusta ei myöskään saa ylittää enempää kuin

1) yhdellä vuodella, jos ankarin enimmäisrangaistus on vankeutta vähemmän kuin kaksi vuotta;

2) kahdella vuodella, jos ankarin enimmäisrangaistus on vankeutta vähintään kaksi vuotta mutta vähemmän kuin neljä vuotta; eikä

3) kolmella vuodella, jos ankarin enimmäisrangaistus on vankeutta määräajaksi vähintään neljä vuotta.

Rangaistus ei saa olla lyhyempi kuin eri rikoksista seuraava ankarin vähimmäisrangaistus.

Ankarimmalla enimmäis- ja vähimmäisrangaistuksella tarkoitetaan sitä rangaistusta, joka rikoksesta saadaan tapaukseen sovellettavien säännösten mukaan tuomita enimmäis- tai vähimmäisrangaistukseksi. Jos rikoksesta voi seurata vain sakkoa, sakkojen katsotaan vankeusrangaistusten yhteisaikaa laskettaessa vastaavan yhteensä yhtä kuukautta vankeutta.

3 §

Yhteinen sakkorangaistus

Jos joku olisi tuomittava samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta sakkorangaistukseen, hänet tuomitaan yhteiseen sakkorangaistukseen.

Yhteinen sakkorangaistus saa olla enintään kaksisataaneljäkymmentä päiväsakkoa. Jos jostakin rikoksesta tuomittavalle sakkorangaistukselle on 1 päivän kesäkuuta 1969 jälkeen säädetty erityinen vähimmäismäärä, yhteinen sakkorangaistus ei saa olla sitä pienempi.

Edellä säädettyä ei sovelleta markkamääräisesti tuomittavaan uhkasakkoon.

4 §

Muut seuraamukset

Jos jostakin rikoksesta on yleisen rangaistuksen ohella tuomittava viraltapano tai muu seuraamus, seuraamus on laissa säädettyin edellytyksin tuomittava myös yhteisen rangaistuksen ohella.

5 §

Yhteisen rangaistuksen mittaaminen

Yhteisen vankeusrangaistuksen ja sakkorangaistuksen mittaamisessa noudatetaan soveltuvin osin 6 luvun säännöksiä.

Yhteistä rangaistusta mitattaessa lähtökohdaksi on otettava siitä rikoksesta tuomittava rangaistus, josta tuomioistuimen harkinnan mukaan olisi tuleva ankarin rangaistus, sekä mitattava rikoksista yhteinen rangaistus siten, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa myös rikosten lukumäärään, vakavuuteen ja keskinäiseen yhteyteen. Jos jokin 6 luvussa tarkoitettu rangaistuksen koventamis- tai lieventämisperuste taikka luvussa mainittu muu seikka koskee vain jotakin tai joitakin samalla kertaa tuomittavista rikoksista, se on kohtuullisessa määrin otettava huomioon yhteistä rangaistusta mitattaessa.

6 §

Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen jälkikäteen

Jos yhdestä tai useammasta rikoksesta ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittua syytetään hänen ennen tämän rangaistuksen

tuomitsemista tekemästään muusta rikoksesta, rangaistus on määrättävä niin kuin kaikki nämä rikokset olisi saatettu samalla kertaa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Jos aikaisemmin tuomittua rangaistusta, myös sen ehkä jo tapahtuneen täytäntöönpanon merkitys erityisesti huomioon ottaen, on pidettävä riittävänä seuraamuksena myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta, tuomioistuimen on määrättävä, että aikaisempi rangaistus koskee tätäkin rikosta. Yhteinen vankeusrangaistus saadaan kuitenkin määrätä jälkikäteen tässä pykälässä säädetyllä tavalla vasta, kun aikaisempi tuomio on saanut lainvoiman tai on pantavissa täytäntöön niin kuin lainvoimainen tuomio.

Rikoksista, joista toinen on tehty sen jälkeen, kun toisesta jo oli tuomittu ehdoton vankeusrangaistus, ei määrätä yhteistä vankeusrangaistusta.

Mitä edellä on säädetty tuomiosta, jolla joku on tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, sovelletaan myös tuomioon, jolla ehdollinen vankeusrangaistus on määrätty pantavaksi täytäntöön.

7 §

Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen täytäntöönpanoa varten

Jos samalla kertaa on pantava täytäntöön kaksi tai useampia vankeusrangaistuksia tai jos sen jälkeen, kun tuomittu on suorittanut vankeusrangaistusta, tulee täytäntöönpantavaksi toinen vankeusrangaistus ja rikoksista olisi, jos ne olisivat olleet käsiteltävinä samalla kertaa, näiden rangaistusten asemesta ollut tuomittava yhteinen vankeusrangaistus, tuomioistuimen on määrättävä yhteinen vankeusrangaistus täytäntöönpanoa varten.

Yhteisen vankeusrangaistuksen määrää virallisen syyttäjän esityksestä jokin aikaisemmissa oikeudenkäynneissä vankeusrangaistuksen tuominneista alioikeuksista tai tuomitun oleskelupaikkakunnan yleinen alioikeus. Istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin yleisen alioikeuden istunnoista on määrätty. Yhteisen vankeusrangaistuksen määräämistä koskevaa asiaa käsiteltäessä kihlakunnanoikeus ja raastuvanoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Jos tuomioistuin katsoo, että asia on käsiteltävä täysilukuisessa kokoonpanossa,

asia on siirrettävä sanotussa kokoonpanossa käsiteltäväksi.

Yhteistä rangaistusta ei saa määrätä ennen kuin tuomitulle on todisteellisesti varattu tilaisuus tulla asiassa kuulluksi. Muutoksenhausta yhteisen rangaistuksen määräämistä koskevaan päätökseen on voimassa, mitä muutoksenhausta rikosasioissa on säädetty. Muutoksenhaku ei estä päätöksen täytäntöönpanoa, jollei tuomioistuimella toisin määrää.

8 §

Yhteisen vankeusrangaistuksen poikkeuksellinen määrääminen

Jos yhteinen vankeusrangaistus on määrätty kahdesta tai useammasta rikoksesta ja sittemmin 6 tai 7 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa havaitaan, että jostakin niistä rikoksista, joista on määrätty yhteinen vankeusrangaistus, sekä jostakin muusta rikoksesta olisi tullut määrätä tai tulisi määrätä tällainen rangaistus, on kaikista näistä rikoksista määrättävä yhteinen vankeusrangaistus.

9 §

Asianomistajan asema

Yhteistä vankeusrangaistusta 6, 7 tai 8 §:n mukaan määrättäessä aikaisemmin ratkaistun rikosasian asianomistajalla ei ole puhevaltaa.

8 luku

Vanhentumisesta

4 §

Jos sama teko käsittää useita rikoksia, rangaistuksen saa tuomita kaikista rikoksista niin kauan kuin sen saa tuomita jostakin niistä.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Lakia sovelletaan rikoksiin, jotka on tehty sen tultua voimaan.

Lain 2 luvun 2 §:n 2 momentin, 7 luvun 3 §:n ja 8 luvun 4 §:n säännöksiä sovelletaan myös rikoksiin, jotka on tehty ennen sen voimaantuloa. Muutoksenhakutuomioistuimella saa kuitenkin soveltaa myös aikaisemman lain 2 luvun 2 §:n 2 momentin säännöstä, jos asia on

ratkaistu alemmassa oikeusasteessa ennen tämän lain voimaantuloa.

Lain yhteisen vankeusrangaistuksen määräämistä koskevia säännöksiä sovelletaan myös silloin, kun rikos on tehty ennen sen voimaantuloa. Jos rangaistukset on alemmassa oikeusasteessa yhdistetty ennen lain voimaantuloa tai jos ennen lain voimaantuloa tehdystä rikoksesta tuomittava rangaistus olisi aikaisemman lain 7 luvun 8 §:n mukaan tullut yhdistää toiseen ennen lain voimaantuloa tuomittuun rangaistukseen, sovelletaan kuitenkin aikaisemman lain 7 luvun 8 §:n säännöksiä. Yhdistetty rangaistus ei tällöin saa olla ankarampi kuin mitä rikoksista voitaisiin tämän lain 7 luvun 2 §:n mukaan enintään tuomita yhteiseksi rangaistukseksi. Jos aikaisemmin tuomittu rangaistus on yhtä ankara tai ankarampi kuin tämän lain 7 luvun 2 §:n mukaan määräytyvä ankarin rangaistus, tuomioistuimen on määrättävä, että yhdistettävä rangaistus sisältyy aikaisemmin tuomittuun rangaistukseen. Jos kahdesta tai useammasta rikoksesta, joista tuomitut rangaistukset olisi aikaisemman lain 7 luvun 8 §:n mukaan pitänyt yhdistää ennen tämän lain voimaantuloa tuomittuun rangaistukseen, tai tällaisesta rikoksesta ja jostakin muusta rikoksesta on jo tuomittu yhteinen rangaistus, noita rikoksia ja niistä tuomittua rangaistusta ei oteta huomioon rangaistuksia yhdistettäessä.

Jos yksin teoin tehtyjen rikosten tai jatkettun rikoksen tekeminen on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa ja päättynyt tämän lain tultua voimaan, rikokset katsotaan tehdyiksi tämän lain tultua voimaan. Yhteistä vankeusrangaistusta tällaisista rikoksista määrättäessä ei kuitenkaan sovelleta tämän lain 7 luvun 2 §:n säännöksiä enimmäisrangaistuksen ylittämistä.

Aikaisemman lain 7 luvun 9 §:n säännöksiä sovelletaan myös silloin, kun tämän lain tultua voimaan tulee täytäntöönpantavaksi rangaistuksia, jotka olisi tullut tai tulisi yhdistää. Rangaistuksen yhdistämisen toimittaa tuolloin virallisen syyttäjän esityksestä tämän lain 7 luvun 7 §:n 2 momentissa tarkoitettu alioikeus. Hovioikeudessa lain voimaan tullessa vireillä olevat rangaistuksen yhdistämistä koskevat asiat ratkaisee kuitenkin hovioikeus.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanoon liittyviin toimenpiteisiin.

2.

Laki**rikoslain voimaanpanemisesta annetun asetuksen 16 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan rikoslain voimaanpanemisesta annetun asetuksen 16 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 10 päivänä tammikuuta 1947 annetussa laissa (1/47), näin kuuluvaksi:

16 §

Rikos on virallisen syytteen alainen, jollei ole toisin säädetty.

Jos virallinen syyttäjä on ennen tämän lain voimaantuloa nostanut syytteen rikoksesta, josta hän aikaisemman lain mukaan sai nostaa syytteen, hän saa jatkaa syytteen ajamista myös voimaantulon jälkeen.

Tämä laki tulee voimaan _____
päivänä _____
kuuta 19 .

3.

Laki**sotilaskurinpitolain 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetun sotilaskurinpitolain (331/83) 5 §:n 1 momentti näin kuuluvaksi:

5 §

Kurinpitorangeistuksesta tai -ojennuksesta sekä määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta tai sakosta ei saa määrätä yhteistä rangaistusta, eikä niitä myöskään saa yhdistää määrälliseen vankeusrangaistukseen.

Tämä laki tulee voimaan _____
päivänä _____
kuuta 19 .

4.

Laki**ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 4 ja 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan ehdollisesta rangaistuksesta 13 päivänä helmikuuta 1976 annetun lain (135/76) 4 ja 5 § näin kuuluviksi:

4 §

Jos ehdolliseen rangaistukseen tuomittu tekee koetusaikana uuden rikoksen, josta hänet

olisi tuomittava vankeusrangaistukseen, ja syyte tästä rikoksesta on nostettu viimeistään vuoden kuluessa koetusajan päättymisestä, tuo-

mioistuun saa määrätä ehdollisen rangaistuksen pantavaksi täytäntöön joko kokonaan tai osaksi sekä jättää rangaistuksen muulta osin ehdolliseksi aikaisemmin määrätyin koetusajoin. Jos ehdollisesta rangaistuksesta määrätään pantavaksi täytäntöön vain osa, tuomioistuimen on päätöksessään mainittava edelleen ehdolliseksi jäävän rangaistuksen pituus ja koetusajan päättymispäivä. Jos ehdollisia rangaistuksia on kaksi tai useampia, rangaistukset voidaan määrätä pantavaksi täytäntöön myös vain jonkin rangaistuksen tai joidenkin rangaistusten osalta.

Jos ehdollinen rangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön joko kokonaan tai osaksi ja uudesta rikoksesta olisi tuomittava ehdoton vankeusrangaistus, tekijän tuomitsemisessa yhteiseen vankeusrangaistukseen noudatetaan soveltuvin osin, mitä rikoslain 7 luvussa säädetään. Vastaavasti on meneteltävä, jos täytäntöön pantavaksi määrätään kaksi tai useampia ehdollisia rangaistuksia tai jos tuomittu on ehdollisen rangaistuksen tuomitsemisen jälkeen ennen sen täytäntöön pantavaksi määräämistä tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

5 §

Jos ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittua ennen koetusajan päättymistä syytetään ennen tuomiota tehdystä muusta rikoksesta, josta hänet olisi tuomittava rangaistukseen, eikä häntä ole ehdollisen rangaistuksen tuomitsemisen jälkeen tuomittu rikoslain 7 luvun 6 §:n 1 tai 3 momentissa tarkoitettuun rangaistukseen, hänet on tuomittava rikoksista yhteiseen rangaistukseen noudattaen soveltuvin osin rikoslain 7 luvun säännöksiä sekä samalla määrättävä, onko yhteinen rangaistus oleva ehdollinen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Lain 4 §:n 1 momenttia sovelletaan silloinkin, kun uusi rikos on tehty ennen lain voimaantuloa. Muilta osin lakia sovelletaan ennen sen voimaantuloa tehdystä rikoksesta tuomittuun rangaistukseen vain silloin, kun vankeusrangaistus, joka on määrätty ehdolliseksi, on tuomittu lain tultua voimaan, eikä sitä ole yhdistettävä ennen sen voimaantuloa tuomittuun rangaistukseen.

5.

Laki

nuorista rikoksentekijöistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan nuorista rikoksentekijöistä 31 päivänä toukokuuta 1940 annetun lain (262/40) 17, 21 ja 22 §, sellaisina kuin ne ovat 18 päivänä joulukuuta 1953 annetussa laissa (494/53), sekä *muutetaan* 20 §, sellaisena kuin se on mainitussa 18 päivänä joulukuuta 1953 annetussa laissa, näin kuuluvaksi:

20 §

Jos nuorisovankilasta ehdonalaiseen vapautteen päästetty on muusta syystä kuin uuden rikoksen johdosta menettänyt vapautensa, hänen on, jos hän ei ole alkaessaan suorittaa jäännösrangaistusta kahtakymmentäkolmea

vuotta täyttänyt, ilman vankilaoikeuden eri määräystä suoritettava jäännösrangaistustaan nuorisovankilassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

6.

Laki**vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain 1 ja 13 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä 9 päivänä heinäkuuta 1953 annetun lain (317/53) 1 §:n 1 momentti ja 13 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat 23 päivänä huhtikuuta 1971 annetussa laissa (303/71), ja

lisätään 1 §:ään, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainitulla 23 päivänä huhtikuuta 1971 annetulla lailla ja 18 päivänä kesäkuuta 1971 annetulla lailla (491/71), uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, seuraavasti:

1 §

Jos rikoksentehtäjä tuomitaan

1) murhasta, taposta tai törkeästä pahoinpitelystä, törkeää väkivaltaa käyttäen tehdystä ryöstöstä tai väkisinmakaamisesta, hengenvaaran aiheuttavasta murhapoltosta taikka muusta törkeää väkivaltaisuutta tai erityistä vaarallisuutta toisen hengelle tai terveydelle osoittavasta rikoksesta tai

2) edellä tarkoitettua väkivaltaisuutta tai vaarallisuutta osoittavasta rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta rikokseen

määräaikaiseen, vähintään kahden vuoden vankeusrangaistukseen, tuomioistuim voi tässä pykälässä säädettyin edellytyksin virallisen syyttäjän vaatimuksesta rangaistuksen tuomittaan samalla päättää, että tuomittu voidaan määrätä eristettäväksi pakkolaitokseen, niin kuin tässä laissa säädetään.

Milloin kahdesta tai useammasta rikoksesta tuomitaan määräaikainen yhteinen vankeusrangaistus, on 1 momentissa tarkoitetun päätöksen edellytyksenä, että ainakin yhteen rikokseen sisältyy edellä tarkoitettua väkivaltaisuutta tai vaarallisuutta ja että tästä rikoksesta erikseen tuomittuna seuraisi määräaikainen, vähintään kahden vuoden vankeusrangaistus.

13 §

Jos pakkolaitokseen eristetty on tuomittu tai tuomitaan määräaikaiseen vankeusrangaistukseen tai sakon muuntorangaistukseen, rangaistukset on yhdistettävä, niistä on muodostettava yhteinen vankeusrangaistus tai rangaistukset on yhteenlaskettava niin kuin rangaistusten yhdistämisestä, yhteisen rangaistuksen määräämisestä ja rangaistusten yhteenlaskemisesta niitä täytäntöönpannassa on säädetty. Yhdistetty, yhteinen tai yhteenlaskettu rangaistus pannaan täytäntöön pakkolaitoksessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Tätä lakia sovelletaan myös rikoksiin, jotka on tehty ennen sen voimaantuloa. Aikaisemman lain mukaan yhdellä teolla tehdyistä rikoksista ja jatketusta rikoksesta tuomittuun rangaistukseen sovelletaan vastaavasti, mitä tämän lain 1 §:n 2 momentissa säädetään yhteisestä vankeusrangaistuksesta.

7.

Laki**rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 ja 5 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 1 a § ja 2 §:n 1 momentti sekä 5 luvun 9 ja 10 §,

sellaisena kuin 2 luvun 1 a § on muutettuna 29 päivänä elokuuta 1986 ja 10 päivänä kesäkuuta 1988 annetuilla laeilla (651/86 ja 507/88) ja 2 §:n 1 momentti 23 päivänä huhtikuuta 1971 annetussa laissa (302/71) sekä 5 luvun 9 § 18 päivänä joulukuuta 1953 annetussa laissa (497/53) ja 10 § 20 päivänä marraskuuta 1942 annetussa laissa (882/42), näin kuuluviksi:

2 luku**Yleisiä säännöksiä vankeusrangaistuksesta ja sakon muuntorangaistuksesta****1 a §**

Jos tuomitun on rangaistuslaitoksessa samalla kertaa suoritettava useampia vankeusrangaistuksia, joita ei ole toisiinsa yhdistettävä tai joista ei ole muodostettava yhteistä vankeusrangaistusta, ja niiden ohella tai erikseen sakon muuntorangaistuksia, rangaistuslaitoksen johtajan on laskettava ne yhteen täysin määrin. Kuitenkin on elinkautisen vankeusrangaistuksen katsottava käsittävän kaikki määräaikaiset vankeusrangaistukset ja sakon muuntorangaistukset. Määräaikaisen vankeusrangaistuksen yhteenlaskettu aika ei saa olla pitempi kuin kaksikymmentä vuotta eikä sakon muuntorangaistuksen pitempi kuin satakaksikymmentä päivää. Kun vankeusrangaistus ja sakon muuntorangaistus on laskettu yhteen, tuomitun on katsottava ensin suorittavan muuntorangaistuksen.

Jos täytäntöönpantavana on yhdistetty tai yhteinen vankeusrangaistus, johon sisältyvä rangaistus on ollut aikaisemmin täytäntöönpantavana, tai tuomitun vastapuolen muutoksenhakuvaatimuksen perusteella pidentynyt rangaistus, joka on aikaisemmin ollut täytäntöönpantavana silloisen tuomion perusteella lyhyempänä, suoritettava rangaistus on täytäntöönpantavana olevan ja aikaisemmin täytäntöönpantavana olleen rangaistuksen erotus.

2 §

Määräaikaisen vankeusrangaistuksen aika lasketaan vuosien ja kuukausien osalta kalenteriajan mukaan. Tuomioon mahdollisesti sisältyvät päivät lisätään näin saatuun aikaan. Täysin päivin tuomittu vankeusrangaistus muunnetaan kuukaussiksi siten, että kolmekymmentä

päivää luetaan yhdeksi kuukaudeksi. Sakon muuntorangaistuksen aika lasketaan aina päiväluvun mukaan.

5 luku**Täytäntöönpanosta nuorisovankilassa****9 §**

Vanki voidaan päästää nuorisovankilasta ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan, tuomioistuimen rikoslain 3 luvun 11 §:n nojalla tekemä vähennys mukaan luettuna, kolmanneksen.

10 §

Vangin vapauttamisesta samoin kuin ehdonalaisessa vapaudessa olevan vangin valvonnasta ja siitä, mitä vangin tulee ehdonalaisessa vapaudessa noudattaa, on muuten voimassa, mitä 2 luvussa säädetään. Ehdonalaiseen vapauteen päästetyn vangin valvojaksi voidaan kuitenkin, varsinkin jos vanki on kahdeksantoista vuotta nuorempi, määrätä myös sosiaalilautakunta.

Lain 2 luvun 1 a § ja 2 §:n 1 momentti tulevat voimaan _____ päivänä _____ kuuta 19 ____.

Ennen lain voimaantuloa tehdyistä rikoksista tuomitut vankeusrangaistukset yhdistetään toisiinsa aikaisemman lain mukaisesti rikoslain muuttamisesta annetun lain (/) siirtymäsäännöksissä säädetyissä tapauksissa ja noudattaen mitä niissä säädetään.

Lain 5 luvun 9 ja 10 § tulevat voimaan _____ päivänä _____ kuuta 19 ____.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanoon liittyviin toimenpiteisiin.

8.

Laki**Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 7 ja 29 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa 20 päivänä kesäkuuta 1963 annetun lain (326/63) 7 §:n 1 momentti ja 29 §,

sellaisena kuin näistä on 7 §:n 1 momentti 19 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa (621/74), näin kuuluviksi:

7 §

Vankeudeksi muunnettu rangaistus pannaan täytäntöön Suomen lain mukaan, niin kuin lainvoiman saaneen tuomion täytäntöönpanosta on säädetty.

— — — — —

29 §

Mitä rikoslain 7 luvussa säädetään yhteisen rangaistuksen määräämisestä sekä aikaisemmassa laissa rangaistusten yhdistämisestä, ei sovelleta rangaistukseen, joka on tuomittu Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa.

Jos se, joka muussa pohjoismaassa on tuomittu rangaistukseen ehdollisella tuomiolla, tuomitaan Suomessa rangaistukseen rikoksesta, joka on tehty ennen kuin ehdollinen tuomio annettiin, tuomioistuimen on samalla määrättävä, yhteistä rangaistusta määräämättä tai rangaistuksia keskenään yhdistämättä, onko ehdollisesti tuomittu rangaistus pantava täytäntöön.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 .

9.

Laki**kansainvälisestä yhteistoiminnasta vapausrangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain 18 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan kansainvälisestä yhteistoiminnasta vapausrangaistusten täytäntöönpanossa 16 päivänä tammikuuta 1987 annetun lain (21/87) 18 § näin kuuluvaksi:

18 §

Vieraassa valtiossa määrättyyn seuraamukseen ei sovelleta rikoslain 7 luvun säännöksiä yhteisestä rangaistuksesta eikä aikaisemman lain säännöksiä rangaistusten yhdistämisestä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 .

10.

Laki**aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta annetun lain 19 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta 21 päivänä helmikuuta 1969 annetun lain (132/69) 19 §:n 1 momentti näin kuuluvaksi:

19 §

Rikoksesta, josta tässä laissa on säädetty rangaistus, ja muusta rikoksesta ei saa määrätä yhteistä vankeusrangaistusta, eikä tämän lain nojalla tuomittua vankeusrangaistusta saa yhdistää eikä laskea yhteen muusta rikoksesta tuomitun rangaistuksen kanssa. Siviilipalvelusmiehelle muusta kuin tässä laissa tarkoitetusta rikoksesta tuomitun vankeusrangaistuksen rangaistuslaitoksessa suoritettava osa sekä hänelle tuomittua sakkoa vastaava muuntorangaistus, jotka tulevat täytäntöönpantaviksi samanaikaisesti tämän lain nojalla tuomitun vankeusran-

gaistuksen kanssa, on pantava täytäntöön ennen viimeksi mainittua rangaistusta. Jos sanotunlainen muu rangaistus tulee täytäntöönpantavaksi siviilipalvelusmiehen suorittaessa tämän lain nojalla tuomittua vankeusrangaistusta, tämän rangaistuksen täytäntöönpano on keskeytettävä sanotun muun rangaistuksen täytäntöönpanon ajaksi.

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

11.

Laki**rikesakkolain 20 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1983 annetun rikesakkolain (66/83) 20 §:n 2 momentti näin kuuluvaksi:

20 §

— — — — —
Rikesakosta ja sakkorangaistuksesta tai määräämättömästä vankeusrangaistuksesta ei saa määrätä yhteistä rangaistusta.

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

12.

Laki**oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 21—23 §,

sellaisina kuin niistä ovat 21 § muutettuna 14 päivänä elokuuta 1901 annetulla asetuksella ja 26 päivänä huhtikuuta 1957 ja 31 päivänä elokuuta 1978 annetuilla laeilla (175/57 ja 661/78) sekä 22 § 20 päivänä kesäkuuta 1963 annetussa laissa (325/63) sekä

lisätään 10 lukuun uusi 22 a—22 e §, 14 lukuun uusi 7 a ja 7 b §, 16 lukuun uusi 10 § sekä 31 lukuun uusi 9 a § seuraavasti:

10 luku

Laillisesta tuomioistuimesta

21 §

Syyte rikoksesta tutkitaan sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä rikos on tehty. Rikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä rikollinen teko suoritettiin, että siellä, missä rikoksen seuraus ilmeni, tai, jos rikos jäi yritykseksi, missä täytetyn rikoksen seuraus olisi ilmennyt. Jos rikos on tehty useilla, eri tuomiopiireihin kuuluvilla paikkakunnilla, on kunkin paikkakunnan tuomioistuin toimivaltainen.

Jos syytettä nostettaessa ei varmuudella tiedetä, missä rikos on tehty, voidaan syyte tutkia jossakin niistä tuomioistuimista, jonka tuomiopiirissä rikos voidaan otaksua tehdyksi tai jonka tuomiopiirissä syytettävä tavataan.

Syyte rikoksesta voidaan tutkia myös siinä tuomioistuimessa, jonka tuomiopiirissä syytettävä asuu tai vakinaisesti oleskelee, jos asian käsittely siinä katsotaan esitettävään selvitykseen, oikeudenkäynnistä aiheutuviin kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden soveliaaksi.

Syyte Suomen ulkopuolella tehdystä rikoksesta tutkitaan, jollei muualla laissa ole toisin säädetty, syytettävän asuin-, oleskelu- tai ta paamispaikkakunnan tuomioistuimessa.

22 §

Jos joku on tehnyt useita rikoksia, saadaan syyte kaikista rikoksista tutkia siinä tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen käsittelemään jotakin rikosta koskevan syytteen, jos sillä voidaan nopeuttaa tai helpottaa yhteisen rangaistuksen tuomitsemista ja asian käsittely siinä katsotaan esitettävään selvitykseen, oikeudenkäynnistä aiheutuviin kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden soveliaaksi.

22 a §

Syyte rikokseen osallisia vastaan saadaan tutkia siinä tuomioistuimessa, joka on jonkun osallisen osalta toimivaltainen. Jos asia on ollut aikaisemmin vireillä jotakuta osallista vastaan, saadaan samassa tuomioistuimessa syyttää myös muita osallisia.

Milloin jotakuta rikokseen osallista syytetään jonkin muun tuomiopiirin alueella tehdystä eri rikoksesta, saadaan syytteet kaikista rikoksista tutkia tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen käsittelemään syytteen jostakin noista rikoksista, jos kaikkien syytteiden käsitteleminen siinä katsotaan esitettävään selvitykseen, oikeudenkäynnistä aiheutuviin kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden soveliaaksi.

22 b §

Eri vastaajien eri rikoksia koskevat syytteet saadaan kaikki tutkia siinä tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen käsittelemään jotakin rikosta koskevan syytteen, jos rikoksilla on yhteyttä keskenään ja kaikkien syytteiden käsitteleminen siinä katsotaan esitettävään selvitykseen, oikeudenkäynnistä aiheutuviin kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden soveliaaksi. Jos asia on ollut aikaisemmin vireillä jotakuta vastaajaa vastaan, saadaan samassa tuomioistuimessa ajaa syytettä myös muita vastaajia vastaan.

22 c §

Tuomioistuin, jossa on vireillä virallisen syyttäjän tekemä rangaistusvaatimus, saa syyttäjän esityksestä erityisten syiden niin vaatiessa siirtää asian toiseen, toimivaltaiseen tuomioistuimeen. Siirtävän tuomioistuimen asiaan liittyvät päätökset ja muut toimenpiteet ovat voimassa, kunnes se tuomioistuin, johon asia on

siirretty, toisin määrää. Asiaa ei kuitenkaan saa siirtää takaisin, jolleivät uudet erityiset syyt sitä vaadi.

Milloin muutoksenhaku rikosasiassa on viireillä hovioikeudessa, saa hovioikeus erityisten syiden niin vaatiessa siirtää asian toiseen hovioikeuteen, jossa samaa henkilöä koskeva rikosasia on viireillä.

Päätökseen, jolla asia on siirretty tai siirtoesitys hylätty, ei saa hakea muutosta.

22 d §

Ylempi tuomioistuin saa, katsoessaan että sen tutkittavaksi saatettu rikosasia olisi käsiteltävä uudelleen alemmassa tuomioistuimessa, 22 §:ssä säädetyn edellytyksin siirtää asian sellaiseenkin alempaan tuomioistuimeen, joka ei ole sitä aikaisemmin käsitellyt, jos sen tuomiopiirissä on tehty jokin niistä rikoksista, joista asiassa on kysymys, taikka jos tuossa tuomioistuimessa on viireillä toinen samaa henkilöä koskeva rikosasia. Asiaa ei kuitenkaan saa siirtää, jos siirtämiseen on 22 e §:ssä tarkoitettu este.

22 e §

Jos syyte jonkun vastaajan tai jonkin rikoksen osalta on, sen mukaan kuin siitä erikseen säädetään, käsiteltävä välittömästi ylempässä tuomioistuimessa tai muussa kuin 21 §:ssä tarkoitettussa alioikeudessa, ei toinen tuomioistuin saa 22, 22 a eikä 22 b §:n nojalla ottaa tuota syytettä tutkittavakseen.

23 §

Mitä 21—22 e §:ssä säädetään syytteestä, koskee myös muita rikokseen perustuvia julkisoikeudellisia vaatimuksia.

14 luku

Asian käsittelystä oikeudessa

7 a §

Saman vastaajan tekemiä eri rikoksia tai eri vastaajien tekemää samaa rikosta koskevat syytteet on käsiteltävä yhdessä, jollei niiden

erikseen käsittelemistä pidetä soveliaampana. Sama koskee myös eri vastaajien tekemiä eri rikoksia, jos syytteiden yhteinen käsittely on eduksi asian selvittämiseksi.

Yhdessä käsiteltäviksi otetut eri syytteet saadaan myöhemmin erottaa. Samaa vastaajaa tai samaa rikosta koskevat syytteet saadaan kuitenkin erottaa vain erityisestä syystä.

7 b §

Rikosasiassa saadaan jokin yhdessä käsiteltävistä syytteistä ratkaista ennen muita syytteitä koskevan käsittelyn päättymistä. Samaa vastaajaa ja samaa rikosta koskevat syytteet saadaan kuitenkin ratkaista erikseen vain, jos siihen on olemassa erityinen syy.

16 luku

Oikeudenkäyntiväitteistä ja lykkäyksestä

10 §

Mitä 6—9 §:ssä säädetään asianosaisten velvollisuudesta saapua rikosasian jatkokäsittelyyn, koskee myös rikosasian käsittelyn jatkamista siirtämisen jälkeen toisessa, toimivaltaisessa tuomioistuimessa.

31 luku

Ylimääräisestä muutoksenhausta

9 a §

Lainvoiman saanut tuomio rikosasiassa voidaan purkaa myös, mikäli siinä rangaistusta määrättäessä on rikoslain 7 luvun 6 §:ssä säädetyn tavoin otettu huomioon toinen rangaistus ja viimeksi mainittu rangaistus on sittemmin poistettu tai sitä on olennaisesti muutettu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Tällä lailla kumotaan eräiden yhdessä käsiteltävien rikosasiain oikeuspaikasta 8 päivänä kesäkuuta 1945 annettu laki (516/45).

13.

Laki**sotilasoikeudenkäyntilain 8 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetun sotilasoikeudenkäyntilain (326/83) 8 § näin kuuluvaksi:

8 §

Jos sotilasta tai muuta rikoslain 45 luvun alaista henkilöä syytetään sekä sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävästä rikoksesta että muusta rikoksesta, saadaan ensiksi mainittua rikosta koskeva syyte tutkia siinä tuomioistuimessa, joka on oikeudenkäymiskaaren 10 luvun mukaan toimivaltainen käsittelemään jälkimmäistä muuta rikosta koskevan syytteen, jos se asian laadun, selvityksen esittämisen tai muun erityisen syyn takia on tarkoituksenmukaista.

Milloin kaksi tai useampi henkilö, joista joku ei ole sotilas tai muuten rikoslain 45 luvun alainen, on syytteessä osallisuudesta

2 §:ssä tarkoitettuun rikokseen, saadaan asia 1 momentissa säädettyin edellytyksin tutkia kaikkien kohdalta siinä tuomiostuimessa, joka on oikeudenkäymiskaaren 10 luvun mukaan jonkun osallisen osalta toimivaltainen.

Tuomioistuim, jonka toimivalta määräytyy tämän pykälän mukaan, käsittelee asian säännönmukaisessa kokoonpanossaan. Sen toimivaltaa määrättäessä ei sovelleta, mitä oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 e §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

14.

Laki**maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 17 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään maksuttomasta oikeudenkäynnistä 2 päivänä helmikuuta 1973 annetun lain (87/73) 17 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

17 §

Milloin tuomioistuin oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 c §:n nojalla siirtää rikosasian toiseen tuomioistuimeen tai ylempi tuomioistuin saman luvun 22 d §:n nojalla siirtää sen tutkittavaksi saatetun rikosasian sellaiseen

alempaan tuomioistuimeen, joka ei ole sitä aikaisemmin käsitellyt, päättyy kuitenkin siinä asiassa oikeudenkäyntiavustajalle annettu määräys, jollei siirtävä tuomioistuin toisin määrää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Helsingissä 20 päivänä huhtikuuta 1990

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Tarja Halonen*

1.

Laki rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan rikoslain 2 luvun 15 §:n 2 momentti sekä

muutetaan rikoslain 2 luvun 2 § ja 4 §:n 1 momentti, 7 luku sekä 8 luvun 4 §,

sellaisina kuin ne ovat, 2 luvun 2 § muutettuna 3 päivänä kesäkuuta 1976 ja päivänä kuuta 19 annetuilla laeilla (466/76 ja /), 2 luvun 4 §:n 1 momentti 29 päivänä

heinäkuuta 1976 annetussa laissa (650/76), 7 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen sekä 8 luvun 4 § 16 päivänä helmikuuta 1973 annetussa laissa (138/73), näin kuuluviksi:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

Rangaistuksista

2 §

Vankeutta tuomitaan joko elinkausi tai määräraika, vähintään neljätoista päivää ja enintään kaksitoista vuotta tai, rangaistuksia 7 luvun mukaan yhdistettäessä, viisitoista vuotta.

Määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan täysin päivin, kuukausin tai vuosin, täysin kuukausin ja päivin taikka täysin vuosin ja kuukausin sekä, rangaistuksia yhdistettäessä, täysin vuosin, kuukausin ja päivin.

4 §

Sakko tuomitaan päiväsakoin. Vähin sakko on yksi päiväsakko ja suurin satakaksikymmentä päiväsakkoa, jollei sakkoja lasketa yhteen.

15 §

Rangaistuksia yhdistettäessä luetaan kolmekymmentä päivää yhdeksi kuukaudeksi.

2 §

Vankeutta tuomitaan joko elinkaudeksi tai määrääjäksi. *Määräraikaista vankeusrangaistusta tuomitaan* vähintään neljätoista päivää ja enintään kaksitoista vuotta tai *yhteistä rangaistusta 7 luvun mukaan määrättäessä* viisitoista vuotta.

Kolmea kuukautta lyhyempi vankeusrangaistus tuomitaan täysin päivin. Muu määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan täysin kuukausin ja päivin, täysin kuukausin tai vuosin taikka täysin vuosin ja kuukausin sekä yhteistä rangaistusta määrättäessä myös täysin vuosin, kuukausin ja päivin.

4 §

Sakko tuomitaan päiväsakoin. Vähin sakko on yksi päiväsakko ja suurin satakaksikymmentä päiväsakkoa. *Yhteisen sakkorangaistuksen enimmäis- ja vähimmäismäärästä säädetään 7 luvussa.*

(kumotaan)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 luku

Rikoksien yhtymisestä ja rangaistusten yhdistämisestä**Yhteisestä rangaistuksesta****1 §**

Jos useampia rikoksia on tehty yhdellä teolla, on ainoastaan yksi yleinen rangaistus tuomittava, mutta sitä seikkaa, että rikoksia on useampia, on pidettävä raskauttavana. Jos rikoksista on säädetty eri rangaistukset, on rangaistusta määrättäessä sovellettava ankarinta rangaistussäännöstä.

(jää pois, ks. 1, 2 ja 5 §)

2 §

Jos uudestaan tehdyt rikolliset teot ovat saman rikoksen jatkamista, on syylliselle tuomittava rangaistus niin kuin yhdestä rikoksesta, mutta rikoksen jatkaminen pidettävä raskauttavana asianhaarana.

(jää pois, ks. 1, 2 ja 5 §)

3 §

Jos joku havaitaan syylliseksi useampiin rikollisiin tekoihin, jotka eivät ole saman rikoksen jatkamista, vaan ovat eri rikoksia; on yleistä lajia oleva rangaistus kustakin rikoksesta määrättävä, noudattamalla 4, 5 ja 6 §:n säännöksiä.

(jää pois, ks. 1, 2 ja 5 §)

4 §

Elinkautinen vankeusrangaistus käsittää kaikki muut vankeusrangaistukset ja sakot.

(jää pois, ks. 1 § 3 mom.)

5 §

Jos joku on tuomittu useampaan määrääkaiseen vankeusrangaistukseen, rangaistukset on yhdistettävä lisäämällä ankarimpaan niistä tai, jos kahdesta tai useammasta rikoksesta on tuomittu yhtäläinen rangaistus eikä sitä ankarampaa rangaistusta ole tuomittu, johonkin niistä enintään puolet muista rangaistuksista.

(jää pois, ks. 1, 2 ja 5 §)

1 §**Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen**

Milloin joku olisi tuomittava kahdesta tai useammasta rikoksesta vankeuteen, hänet tuomitaan rikoksista yhteiseen vankeusrangaistukseen, jollei muualla laissa ole toisin säädetty.

Jos jostakin rikoksesta olisi tuomittava vankeutta ja yhdestä tai useammasta muusta rikoksesta sakkoa, tuomioistuin saa tuomita kai-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kista rikoksista yhteisen vankeusrangaistuksen taikka joistakin niistä yhteisen vankeusrangaistuksen ja sen ohella muista rikoksista sakkoo.

Jos jostakin rikoksesta olisi tuomittava elinkautinen vankeusrangaistus, tuomitaan elinkautinen vankeusrangaistus yhteiseksi rangaistukseksi kaikista rikoksista.

2 §

Määräaikaisen vankeusrangaistuksen
enimmäis- ja vähimmäisaika

Yhteistä rangaistusta määrättäessä eri rikoksista seuraavan ankarimman enimmäisrangaistuksen saa ylittää, mutta rangaistus ei saa olla eri rikosten enimmäisrangaistusten yhteisaikaa pitempi. Ankarinta enimmäisrangaistusta ei myöskään saa ylittää enempää kuin

1) yhdellä vuodella, jos ankarin enimmäisrangaistus on vankeutta vähemmän kuin kaksi vuotta;

2) kahdella vuodella, jos ankarin enimmäisrangaistus on vankeutta vähintään kaksi vuotta mutta vähemmän kuin neljä vuotta; eikä

3) kolmella vuodella, jos ankarin enimmäisrangaistus on vankeutta määräjäksi vähintään neljä vuotta.

Rangaistus ei saa olla lyhyempi kuin eri rikoksista seuraava ankarin vähimmäisrangaistus.

Ankarimmalla enimmäis- ja vähimmäisrangaistuksella tarkoitetaan sitä rangaistusta, joka rikoksesta saadaan tapaukseen sovellettavien säännösten mukaan tuomita enimmäis- tai vähimmäisrangaistukseksi. Jos rikoksesta voi seurata vain sakkoo, sakkojen katsotaan vankeusrangaistusten yhteisaikaa laskettaessa vastaavan yhteensä yhtä kuukautta vankeutta.

6 §

Sakkoo tai sakon muuntorangaistusta ei yhdistetä toiseen sakkoon tai sakon muuntorangaistukseen eikä määräaikaiseen vapausrangaistukseen.

Jos joku samalla kertaa tuomitaan kahteen tai useampaan sakkoon, lasketaan sakot täysin määrin yhteen.

3 §

Yhteinen sakkorangaistus

Jos joku olisi tuomittava samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta sakkorangaistukseen, hänet tuomitaan yhteiseen sakkorangaistukseen.

Yhteinen sakkorangaistus saa olla enintään kaksisataaneljäkymmentä päiväsakkoo. Jos jostakin rikoksesta tuomittavalle sakkorangaistukselle on 1 päivän kesäkuuta 1969 jälkeen säädetty erityinen vähimmäismäärä, yhteinen sakkorangaistus ei saa olla sitä pienempi.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Edellä säädettyä ei sovelleta markkamääräisesti tuomittavaan uhkasakkoon.

7 §

Jos edellä tässä luvussa mainituissa tapauksissa syyllinen on jostakin rikoksesta tuomittava viralta pantavaksi tai *virantoimituksesta erotettavaksi taikka* muuhun senkaltaiseen seuraamukseen, on hänet yleistä lajia olevan rangaistuksen lisäksi tuomittava myös sellaiseen seuraamukseen.

4 §

Muut seuraamukset

Jos jostakin rikoksesta on yleisen rangaistuksen ohella tuomittava viraltapano tai muu seuraamus, seuraamus on laissa säädettyin edellytysin tuomittava *myös yhteisen rangaistuksen ohella.*

5 §

Yhteisen rangaistuksen mittaaminen

Yhteisen vankeusrangaistuksen ja sakkorangaistuksen mittaamisessa noudatetaan soveltuvin osin 6 luvun säännöksiä.

Yhteistä rangaistusta mitattaessa lähtökohdaksi on otettava siitä rikoksesta tuomittava rangaistus, josta tuomioistuimen harkinnan mukaan olisi tuleva ankarin rangaistus, sekä mitattava rikoksista yhteinen rangaistus siten, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa myös rikosten lukumäärään, vakavuuteen ja keskinäiseen yhteyteen. Jos jokin 6 luvussa tarkoitettu rangaistuksen koventamis- tai lieventämisperuste taikka luvussa mainittu muu seikka koskee vain jotakin tai joitakin samalla kertaa tuomittavista rikoksista, se on kohtuullisessa määrin otettava huomioon yhteistä rangaistusta mitattaessa.

8 §

Jos joku sen jälkeen, kun hänet on yhdestä tai useammasta rikoksesta tuomittu määräaikaiseen vankeusrangaistukseen, todetaan syy-pääksi siihen, että hän ennen tämän rangaistuksen tuomitsemista oli tehnyt muitakin rikoksia, joista hänet tuomitaan määräaikaiseen vankeusrangaistukseen, on hänet tuomittava niin kuin kaikki rikokset olisi saatettu tuomioistuimen käsiteltäviksi samalla kertaa.

6 §

Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen jälkikäteen

Jos yhdestä tai useammasta rikoksesta *ehdottomaan* vankeusrangaistukseen tuomittua syytetään hänen ennen tämän rangaistuksen tuomitsemista tekemästään muusta rikoksesta, rangaistus on määrättävä niin kuin kaikki nämä rikokset olisi saatettu samalla kertaa tuomioistuimen käsiteltäväksi. *Jos aikaisemmin tuomittua rangaistusta, myös sen ehkä jo tahtuneen täytäntöönpanon merkitys erityisesti huomioon ottaen, on pidettävä riittävänä seuraamuksena myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta, tuomioistuimen on määrättävä, että aikaisempi rangaistus koskee*

Voimassa oleva laki

Sellaisista rikoksista tuomittuja rangaistuksia, joista toinen on tehty sen jälkeen, kun toisesta oli jo tuomittu rangaistus, ei ole keskenään yhdistettävä.

9 §

Jos useammat tässä luvussa olevien säännösten mukaan yhdistettävät rangaistukset on samalla kertaa pantava täytäntöön, ilmoittakoon vankilanjohtaja siitä hovioikeudelle, jonka tulee rangaistukset yhdistää.

Sama olkoon lakina, vaikka jokin tai jotkin rangaistuksista, jotka olisi ollut yhdistettävä ja samalla kertaa pantava täytäntöön, on kärsitty ja jäljellä olevat siten joutuvat erikseen täytäntöön pantaviksi.

Ehdotus

tätäkin rikosta. Yhteinen vankeusrangaistus saadaan kuitenkin määrätä jälkikäteen tässä pykälässä säädettyllä tavalla vasta, kun aikaisempi tuomio on saanut lainvoiman tai on pantavissa täytäntöön niin kuin lainvoimainen tuomio.

Rikoksista, joista toinen on tehty sen jälkeen, kun toisesta jo oli tuomittu ehdoton vankeusrangaistus, ei määrätä yhteistä vankeusrangaistusta.

Mitä edellä on säädetty tuomiosta, jolla joku on tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, sovelletaan myös tuomioon, jolla ehdollinen vankeusrangaistus on määrätty pantavaksi täytäntöön.

7 §

Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen täytäntöönpanoa varten

Jos samalla kertaa on pantava täytäntöön kaksi tai useampia vankeusrangaistuksia tai jos sen jälkeen, kun tuomittu on suorittanut vankeusrangaistusta, tulee täytäntöön pantavaksi toinen vankeusrangaistus ja rikoksista olisi, jos ne olisivat olleet käsiteltävinä samalla kertaa, näiden rangaistusten asemesta ollut tuomittava yhteinen vankeusrangaistus, tuomioistuimen on määrättävä yhteinen vankeusrangaistus täytäntöönpanoa varten.

Yhteisen vankeusrangaistuksen määrää virallisen syyttäjän esityksestä jokin aikaisemmissa oikeudenkäynneissä vankeusrangaistuksen tuominneista alioikeuksista tai tuomitun oleskelupaikkakunnan yleinen alioikeus. Istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin yleisen alioikeuden istunnoista on määrätty. Yhteisen vankeusrangaistuksen määräämistä koskevaa asiaa käsiteltäessä kihlakunnanoikeus ja raastuvanoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Jos tuomioistuin katsoo, että asia on käsiteltävä täysilukuisessa kokoonpanossa, asia on siirrettävä sanotussa kokoonpanossa käsiteltäväksi.

Yhteistä rangaistusta ei saa määrätä ennen kuin tuomitulle on todisteellisesti varattu tilaisuus tulla asiassa kuulluksi. Muutoksenhausta yhteisen rangaistuksen määräämistä koskevaan päätökseen on voimassa, mitä muutoksenhausta rikosasioissa on säädetty. Muutoksenhaku ei estä päätöksen täytäntöönpanoa, jollei tuomioistuin toisin määrää.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

8 §

Yhteisen vankeusrangaistuksen poikkeuksellinen määrääminen

Jos yhteinen vankeusrangaistus on määrätty kahdesta tai useammasta rikoksesta ja sittemmin 6 tai 7 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa havaitaan, että jostakin niistä rikoksista, joista on määrätty yhteinen vankeusrangaistus, sekä jostakin muusta rikoksesta olisi tullut määrätä tai tulisi määrätä tällainen rangaistus, on kaikista näistä rikoksista määrättävä yhteinen vankeusrangaistus.

9 §

Asianomistajan asema

Yhteistä vankeusrangaistusta 6, 7 tai 8 §:n mukaan määrättäessä aikaisemmin ratkaistun rikosasian asianomistajalla ei ole puhevaltaa.

8 luku

Vanhentumisesta

4 §

Jos teko käsittää useita rikoksia, rangaistuksen saa tuomita kaikista noista rikoksista niin kauan kuin sen saa tuomita jostakin niistä.

4 §

Jos sama teko käsittää useita rikoksia, rangaistuksen saa tuomita kaikista rikoksista niin kauan kuin sen saa tuomita jostakin niistä.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Lakia sovelletaan rikoksiin, jotka on tehty sen tultua voimaan.

Lain 2 luvun 2 §:n 2 momentin, 7 luvun 3 §:n ja 8 luvun 4 §:n säännöksiä sovelletaan myös rikoksiin, jotka on tehty ennen sen voimaantuloa. Muutoksenhakutuomioistuin saa kuitenkin soveltaa myös aikaisemman lain 2 luvun 2 §:n 2 momentin säännöstä, jos asia on ratkaistu alemmassa oikeusasteessa ennen tämän lain voimaantuloa.

Lain yhteisen vankeusrangaistuksen määräämistä koskevia säännöksiä sovelletaan myös silloin, kun rikos on tehty ennen sen voimaantuloa. Jos rangaistukset on alemmassa oikeusasteessa yhdistetty ennen lain voimaantuloa tai jos ennen lain voimaantuloa tehdystä rikoksesta tuomittava rangaistus olisi aikaisemman lain 7 luvun 8 §:n mukaan tullut yhdistää toiseen ennen lain voimaantuloa tuomittuun rangaistukseen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tukseen, sovelletaan kuitenkin aikaisemman lain 7 luvun 8 §:n säännöksiä. Yhdistetty rangaistus ei tällöin saa olla ankarampi kuin mitä rikoksista voitaisiin tämän lain 7 luvun 2 §:n mukaan enintään tuomita yhteiseksi rangaistukseksi. Jos aikaisemmin tuomittu rangaistus on yhtä ankara tai ankarampi kuin tämän lain 7 luvun 2 §:n mukaan määräytyvä ankarin rangaistus, tuomioistuimen on määrättävä, että yhdistettävä rangaistus sisältyy aikaisemmin tuomittuun rangaistukseen. Jos kahdesta tai useammasta rikoksesta, joista tuomitut rangaistukset olisi aikaisemman lain 7 luvun 8 §:n mukaan pitänyt yhdistää ennen tämän lain voimaantuloa tuomittuun rangaistukseen, tai tällaisesta rikoksesta ja jostakin muusta rikoksesta on jo tuomittu yhteinen rangaistus, noita rikoksia ja niistä tuomittua rangaistusta ei oteta huomioon rangaistuksia yhdistettäessä.

Jos yksin teoin tehtyjen rikosten tai jatkettujen rikosten tekeminen on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa ja päättynyt tämän lain tultua voimaan, rikokset katsotaan tehdyiksi tämän lain tultua voimaan. Yhteistä vankeusrangaistusta tällaisista rikoksista määrättäessä ei kuitenkaan sovelleta tämän lain 7 luvun 2 §:n säännöksiä enimmäisrangaistuksen ylittämisestä.

Aikaisemman lain 7 luvun 9 §:n säännöksiä sovelletaan myös silloin, kun tämän lain tultua voimaan tulee täytäntöönpantavaksi rangaistuksia, jotka olisi tullut tai tulisi yhdistää. Rangaistuksen yhdistämisen toimittaa tuolloin virallisen syyttäjän esityksestä tämän lain 7 luvun 7 §:n 2 momentissa tarkoitettu alioikeus. Hovioikeudessa lain voimaan tullessa vireillä olevat rangaistuksen yhdistämistä koskevat asiat ratkaisee kuitenkin hovioikeus.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanoon liittyviin toimenpiteisiin.

2.

Laki**rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 16 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 16 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 10 päivänä tammikuuta 1947 annetussa laissa (1/47), näin kuuluvaksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

16 §

Virallisen syytteen alaisia ovat kaikki ne rikokset, joita laki tai asetukset eivät siitä nimenomaan erota. *Jos sama teko käsittää useampia rikoksia ja jos joku niistä on virallisen syytteen alainen, on sellainen syyte toisista-kin rikoksista tehtävä, vaikka ne muuten olisi-
vatkin siitä erotetut.*

16 §

Rikos on virallisen syytteen alainen, jollei ole toisin säädetty.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .*

Jos virallinen syyttäjä on ennen tämän lain voimaantuloa nostanut syytteen rikoksesta, josta hän aikaisemman lain mukaan sai nostaa syytteen, hän saa jatkaa syytteen ajamista myös voimaantulon jälkeen.

3.

Laki**sotilaskurinpitolain 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetun sotilas-kurinpitolain (331/83) 5 §:n 1 momentti näin kuuluvaksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

5 §

Kurinpitorangeistusta tai -ojennusta ei yh-distetä määräaikaiseen vankeusrangaistukseen eikä sakkoon.

5 §

Kurinpitorangeistuksesta tai -ojennuksesta sekä määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta tai sakosta *ei saa määrätä yhteistä rangaistus-ta, eikä niitä myöskään saa yhdistää määräai-kaiseen vankeusrangaistukseen.*

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .*

4.

Laki

ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 4 ja 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan ehdollisesta rangaistuksesta 13 päivänä helmikuuta 1976 annetun lain (135/76) 4 ja 5 § näin kuuluviksi:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

Milloin ehdolliseen rangaistukseen tuomittu tekee koetusajana uuden rikoksen, josta hänet tuomitaan vankeusrangaistukseen, ja syyte tästä rikoksesta on nostettu viimeistään vuoden kuluessa koetusajan päättymisestä, voi tuomioistuimien määrätä ehdollisen rangaistuksen pantavaksi täytäntöön. Jos uudesta rikoksesta tuomitaan vuotta pitempään ehdottomaan vankeusrangaistukseen, on aikaisempi ehdollinen rangaistus määrättävä pantavaksi täytäntöön.

5 §

Jos ehdolliseen rangaistukseen tuomittua ennen koetusajan päättymistä syytetään ennen tuomiota tehdystä muusta rikoksesta ja hänet tuomitaan siitä rangaistukseen, on rangaistukset yhdistettävä rikoslain mukaan ja samalla määrättävä, onko yhdistetty rangaistus oleva ehdollinen.

4 §

Jos ehdolliseen rangaistukseen tuomittu tekee koetusajana uuden rikoksen, josta hänet olisi tuomittava vankeusrangaistukseen, ja syyte tästä rikoksesta on nostettu viimeistään vuoden kuluessa koetusajan päättymisestä, tuomioistuimien saa määrätä ehdollisen rangaistuksen pantavaksi täytäntöön joko kokonaan tai osaksi sekä jättää rangaistuksen muulta osin ehdolliseksi aikaisemmin määrättyin koetusajoin. Jos ehdollisesta rangaistuksesta määrätään pantavaksi täytäntöön vain osa, tuomioistuimen on päätöksessään mainittava edelleen ehdolliseksi jäävän rangaistuksen pituus ja koetusajan päättymispäivä. Jos ehdollisia rangaistuksia on kaksi tai useampia, rangaistukset voidaan määrätä pantavaksi täytäntöön myös vain jonkin rangaistuksen tai joidenkin rangaistusten osalta.

Jos ehdollinen rangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön joko kokonaan tai osaksi ja uudesta rikoksesta olisi tuomittava ehdoton vankeusrangaistus, tekijän tuomitsemisessa yhteiseen vankeusrangaistukseen noudatetaan soveltuvin osin, mitä rikoslain 7 luvussa säädetään. Vastaavasti on meneteltävä, jos täytäntöön pantavaksi määrätään kaksi tai useampia ehdollisia rangaistuksia tai jos tuomittu on ehdollisen rangaistuksen tuomitsemisen jälkeen ennen sen täytäntöön pantavaksi määräämistä tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

5 §

Jos ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittua ennen koetusajan päättymistä syytetään ennen tuomiota tehdystä muusta rikoksesta, josta hänet olisi tuomittava rangaistukseen, eikä häntä ole ehdollisen rangaistuksen tuomitsemisen jälkeen tuomittu rikoslain 7 luvun 6 §:n 1 tai 3 momentissa tarkoitettuun rangaistukseen, hänet on tuomittava rikoksista yhteiseen rangaistukseen noudattaen soveltuvin osin rikoslain 7 luvun säännöksiä sekä samalla määrättävä, onko yhteinen rangaistus oleva ehdollinen.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Lain 4 §:n 1 momenttia sovelletaan silloinkin, kun uusi rikos on tehty ennen lain voimaantuloa. Muilta osin lakia sovelletaan ennen sen voimaantuloa tehdystä rikoksesta tuomittuun rangaistukseen vain silloin, kun vankeusrangaistus, joka on määrätty ehdolliseksi, on tuomittu lain tultua voimaan, eikä sitä ole yhdistettävä ennen sen voimaantuloa tuomittuun rangaistukseen.

5.

Laki**nuorista rikoksentekijöistä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan nuorista rikoksentekijöistä 31 päivänä toukokuuta 1940 annetun lain (262/40) 17, 21 ja 22 §, sellaisina kuin ne ovat 18 päivänä joulukuuta 1953 annetussa laissa (494/53), sekä *muutetaan* 20 §, sellaisena kuin se on mainitussa 18 päivänä joulukuuta 1953 annetussa laissa, näin kuuluvaksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

17 §

*Vankilaoikeus voi pitentää nuorisovankilaan määräämänsä nuoren rikoksentekijän rangaistusajan enintään yhdellä vuodella yli tuomiossa määrätyn ajan, ei kuitenkaan enää sen jälkeen, kun nuorisovankilaan määräämisestä on kulu-
nut kuusi kuukautta.*

(kumotaan)

Vankilaoikeus voi, milloin se vangin kasvatuksen ja kehityksen kannalta havaitaan sopivaksi, nuorisovankilan johtokunnan esityksestä tai johtokuntaa kuultuaan poistaa vangin rangaistusaikaan määräämänsä pitennyksen joko osaksi tai kokonaan.

20 §

Jos nuorisovankilasta ehdonalaiseen vapautteen päästetty on muusta syystä kuin uuden rikoksen johdosta menettänyt vapautensa, määrätköön vankilaoikeus, onko hänet toimitettava takaisin nuorisovankilaan kärsimään sitä rangaistusta, mikä oli jäljellä silloin, kun hänet päästettiin vapaaksi, vai onko hänen kärsittävä jäänösrangaistuksensa yleisessä vankilassa tavallisena vankeusrangaistuksena.

20 §

Jos nuorisovankilasta ehdonalaiseen vapautteen päästetty on muusta syystä kuin uuden rikoksen johdosta menettänyt vapautensa, *hänen on, jos hän ei ole alkaessaan suorittaa jäänösrangaistusta kahtakymmentäkolmea vuotta täyttänyt, ilman vankilaoikeuden eri määräystä suoritettava jäänösrangaistustaan nuorisovankilassa.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Milloin jäännösrangaistus määrätään kärsittäväksi yleisessä vankilassa, vankilaoikeus voi joko osaksi tai kokonaan poistaa rangaistusajan nuorisovankilaan määräämisen johdosta tulleen pitennyksen, kuitenkin niin, että jos jäännösrangaistus on ankarampi kuin oikeuden tuomitsema rangaistus, on se lyhennettävä siten, että se ankaruudeltaan vastaa enintään oikeuden tuomitsemaa rangaistusta.

(jää pois)

21 §

Jos vankilaoikeus määrää nuorisovankilassa rangaistusta kärsineen jälleen tällaiseen vankilaan uuden rikoksen johdosta, jonka hän on tehnyt sen jälkeen, kun rangaistus aikaisemmasta rikoksesta tuomittiin, määrätään vankilaoikeus samalla 17 §:n nojalla uudelleen hänen nuorisovankilassaoloaikansa, kuitenkin niin, ettei mainitussa pykälässä tarkoitettu pitennys tällöinkään saa olla yhteensä enempää kuin yksi vuosi.

(kumotaan)

Kun uudelleen rikkonut määrätään yleiseen vankilaan, pidettäkään rangaistuksia yhteenlaskettaessa sitä osaa edellisestä rangaistuksesta, joka rikoksenteijältä oli jäänyt nuorisovankilassa kärsimättä, tavallisen vankeusrangaistuksen veroisena, ja sovellettakoon vastaa- vasti, mitä 20 §:n 2 momentissa on säädetty.

Jos uusi rikos on tapahtunut sen jälkeen, kun rikoksenteijä oli täyttänyt kaksikymmentä vuotta, vankilaoikeuden on määrättävä hänet kärsimään rangaistuksensa yleisessä vankilassa.

22 §

Jos nuorisovankilaan jostakin rikoksesta määrätty todetaan syypääksi siihen, että hän, ennen kuin rangaistus siitä rikoksesta tuomittiin, oli tehnyt toisenkin rikoksen, otettakoon rangaistuksia yhdistettäessä ensinmainitusta rikoksesta tuomittu rangaistus huomioon sellaisena, kuin se oli oikeuden tuomiossa.

(kumotaan)

Jos vankilaoikeus määrää yhdistetyn rangaistuksen kärsittäväksi nuorisovankilassa, noudatettakoon, mitä 17 §:ssä on säädetty.

Jos vankilaoikeus määrää yhdistetyn rangaistuksen kärsittäväksi yleisessä vankilassa ja aikaisemman rangaistuksen aika on nuorisovankilaan määräämisen johdosta pitentynyt, tulee vankilaoikeuden määrätä, onko myös pitennystä vastaava aika tai osa siitä vähennettävä yhdistetystä rangaistuksesta. Nuorisovankilassa kärsittyä rangaistusta on pidettävä tavallisen vankeusrangaistuksen veroisena.

6.

Laki

vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain 1 ja 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä 9 päivänä heinäkuuta 1953 annetun lain (317/53) 1 §:n 1 momentti ja 13 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat 23 päivänä huhtikuuta 1971 annetussa laissa (303/71), ja

lisätään 1 §:ään, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainitulla 23 päivänä huhtikuuta 1971 annetulla lailla ja 18 päivänä kesäkuuta 1971 annetulla lailla (491/71), uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Jos rikoksentekijä tuomitaan

1) murhasta, taposta tai törkeästä pahoinpitelystä, törkeää väkivaltaa käyttäen tehdystä ryöstöstä tai väkisinmakaamisesta, hengenvaaran aiheuttavasta murhapoltosta taikka muusta törkeää väkivaltaisuutta tai erityistä vaarallisuutta toisen hengelle tai terveydelle osoittavasta rikoksesta tai

2) yhdellä teolla tehdyistä rikoksista tai jatketuista rikoksista, joihin sisältyy sanotunlaista väkivaltaisuutta tai vaarallisuutta, taikka

3) edellä tarkoitettua väkivaltaisuutta tai vaarallisuutta osoittavasta rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta rikokseen

määräaikaiseen, vähintään kahden vuoden vapausrangaistukseen, tuomioistuvin voi tässä pykälässä säädetyn edellytyksin virallisen syyttäjän vaatimuksesta rangaistuksen tuomittaan samalla päättää, että tuomittu voidaan määrätä eristettäväksi pakkolaitokseen, niin kuin tässä laissa säädetään.

1 §

Jos rikoksentekijä tuomitaan

1) murhasta, taposta tai törkeästä pahoinpitelystä, törkeää väkivaltaa käyttäen tehdystä ryöstöstä tai väkisinmakaamisesta, hengenvaaran aiheuttavasta murhapoltosta taikka muusta törkeää väkivaltaisuutta tai erityistä vaarallisuutta toisen hengelle tai terveydelle osoittavasta rikoksesta tai
(jää pois)

2) edellä tarkoitettua väkivaltaisuutta tai vaarallisuutta osoittavasta rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta rikokseen

määräaikaiseen, vähintään kahden vuoden vankeusrangaistukseen, tuomioistuvin voi tässä pykälässä säädetyn edellytyksin virallisen syyttäjän vaatimuksesta rangaistuksen tuomittaan samalla päättää, että tuomittu voidaan määrätä eristettäväksi pakkolaitokseen, niin kuin tässä laissa säädetään.

Milloin kahdesta tai useammasta rikoksesta tuomitaan määräaikainen yhteinen vankeusrangaistus, on 1 momentissa tarkoitettun päätöksen edellytyksenä, että ainakin yhteen rikokseen sisältyy edellä tarkoitettua väkivaltaisuutta tai vaarallisuutta ja että tästä rikoksesta erikseen tuomittuna seuraisi määräaikainen, vähintään kahden vuoden vankeusrangaistus.

13 §

Jos pakkolaitokseen eristetty on tuomittu tai tuomitaan määräaikaiseen vapausrangaistukseen tai sakon muutorangaistukseen, rangaistukset on yhdistettävä tai yhteenlaskettava, niin kuin rangaistusten yhdistämisestä ja yhteenlaskemisesta niitä täytöntöönpannassa on

13 §

Jos pakkolaitokseen eristetty on tuomittu tai tuomitaan määräaikaiseen vankeusrangaistukseen tai sakon muutorangaistukseen, rangaistukset on yhdistettävä, niistä on muodostettava yhteinen vankeusrangaistus tai rangaistukset on yhteenlaskettava niin kuin rangaistusten

Voimassa oleva laki

säädetty. Yhdistetty tai yhteenlaskettu rangaistus pannaan täytäntöön pakkolaitoksessa.

Ehdotus

yhdistämisestä, yhteisen rangaistuksen määräämisestä ja rangaistusten yhteenlaskemisesta niitä täytäntöönpannassa on säädetty. Yhdistetty, yhteinen tai yhteenlaskettu rangaistus pannaan täytäntöön pakkolaitoksessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Tätä lakia sovelletaan myös rikoksiin, jotka on tehty ennen sen voimaantuloa. Aikaisemman lain mukaan yhdellä teolla tehdyistä rikoksista ja jatketusta rikoksesta tuomittuun rangaistukseen sovelletaan vastaavasti, mitä tämän lain 1 §:n 2 momentissa säädetään yhteisestä vankeusrangaistuksesta.

7.

Laki**rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 ja 5 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 1 a § ja 2 §:n 1 momentti sekä 5 luvun 9 ja 10 §,

sellaisena kuin 2 luvun 1 a § on muutettuna 29 päivänä elokuuta 1986 ja 10 päivänä kesäkuuta 1988 annetuilla laeilla (651/86 ja 507/88) ja 2 §:n 1 momentti 23 päivänä huhtikuuta 1971 annetussa laissa (302/71) sekä 5 luvun 9 § 18 päivänä joulukuuta 1953 annetussa laissa (497/53) ja 10 § 20 päivänä marraskuuta 1942 annetussa laissa (882/42), näin kuuluviksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 luku

Yleisiä säännöksiä vankeusrangaistuksesta ja sakon muuntorangaistuksesta

1 a §

Jos tuomitun on rangaistuslaitoksessa samalla kertaa suoritettava useampia vankeusrangaistuksia, joita ei ole toisiinsa yhdistettävä, ja niiden ohella tai erikseen sakon muuntorangaistuksia, rangaistuslaitoksen johtajan on laskettava ne yhteen täysin määrin. Kuitenkin on elinkautisen vankeusrangaistuksen katsottava käsittävän kaikki määräaikaisten vankeusrangaistukset ja sakon muuntorangaistukset. Määräaikaisen vankeusrangaistuksen yhteenlaskettu aika ei saa olla pitempi kuin kaksikymmentä vuotta eikä sakon muuntorangaistuksen pitem-

1 a §

Jos tuomitun on rangaistuslaitoksessa samalla kertaa suoritettava useampia vankeusrangaistuksia, joita ei ole toisiinsa yhdistettävä tai joista ei ole muodostettava yhteistä vankeusrangaistusta, ja niiden ohella tai erikseen sakon muuntorangaistuksia, rangaistuslaitoksen johtajan on laskettava ne yhteen täysin määrin. Kuitenkin on elinkautisen vankeusrangaistuksen katsottava käsittävän kaikki määräaikaisten vankeusrangaistukset ja sakon muuntorangaistukset. Määräaikaisen vankeusrangaistuksen yhteenlaskettu aika ei saa olla pitempi kuin

Voimassa oleva laki

pi kuin satakaksikymmentä päivää. Kun vankeusrangaistus ja sakon muuntorangaistus on laskettu yhteen, tuomitun on katsottava ensin suorittavan muuntorangaistuksen.

Jos täytäntöönpantavana on yhdistetty vankeusrangaistus, johon sisältyvä rangaistus on ollut aikaisemmin täytäntöönpantavana, tai tuomitun vastapuolen muutoksenhakuvaatimuksen perusteella pidentynyt rangaistus, joka on aikaisemmin ollut täytäntöönpantavana silloisen tuomion perusteella lyhyempänä, suoritettava rangaistus on täytäntöönpantavana olevan ja aikaisemmin täytäntöönpantavana olleen rangaistuksen erotus.

2 §

Määräaikaisen vankeusrangaistuksen aika lasketaan vuosien ja kuukausien osalta kalenteriajan mukaan. Tuomioon mahdollisesti sisältyvät päivät lisätään näin saatuun aikaan. Sakon muuntorangaistuksen aika lasketaan aina päiväluvun mukaan.

Ehdotus

kaksikymmentä vuotta eikä sakon muuntorangaistuksen pitempi kuin satakaksikymmentä päivää. Kun vankeusrangaistus ja sakon muuntorangaistus on laskettu yhteen, tuomitun on katsottava ensin suorittavan muuntorangaistuksen.

Jos täytäntöönpantavana on yhdistetty tai yhteinen vankeusrangaistus, johon sisältyvä rangaistus on ollut aikaisemmin täytäntöönpantavana, tai tuomitun vastapuolen muutoksenhakuvaatimuksen perusteella pidentynyt rangaistus, joka on aikaisemmin ollut täytäntöönpantavana silloisen tuomion perusteella lyhyempänä, suoritettava rangaistus on täytäntöönpantavana olevan ja aikaisemmin täytäntöönpantavana olleen rangaistuksen erotus.

2 §

Määräaikaisen vankeusrangaistuksen aika lasketaan vuosien ja kuukausien osalta kalenteriajan mukaan. Tuomioon mahdollisesti sisältyvät päivät lisätään näin saatuun aikaan. Täysin päivin tuomittu vankeusrangaistus muunnetaan kuukaussiksi siten, että kolmekymmentä päivää luetaan yhdeksi kuukaudeksi. Sakon muuntorangaistuksen aika lasketaan aina päiväluvun mukaan.

5 luku

Täytäntöönpanosta nuorisovankilassa

9 §

Ehdonalaiseen vapauteen päästettäköön vanki nuorisovankilasta ainoastaan, milloin sitä hänen kasvatuksensa ja kehityksensä kannalta on pidettävä sopivana.

Vapauteen päästämisen ehtona olkoon sitä paitsi että vanki on kärsinyt rangaistustaan vähintään kuusi kuukautta ja sovittanut vähintään kolmanneksen vapausrangaistuksestaan, tähän luettuna myös se aika, joka nuorista rikoksentehtäjästä annetun lain 17 §:n mukaan on tullut tuomiossa määrätyn lisäksi.

Edellä 1 ja 2 momentissa mainituilla ehdoilla voidaan vanki myös, ei kuitenkaan ennen kuin yleisen tuomioistuimen tuomitseman rangaistuksen aika on päättynyt, lopullisesti vapauttaa, jolloin hänen rangaistuksensa katsotaan kärsityksi.

9 §

(jää pois)

Vanki voidaan päästää nuorisovankilasta ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan, tuomioistuimen rikoslain 3 luvun 11 §:n nojalla tekemä vähennys mukaan luettuna, kolmanneksen.

(jää pois)

Voimassa oleva laki

10 §

Nuorisovankilaan määrätyn vangin lopullisesta vapauttamisesta, sen mukaan kuin 9 §:n 3 momentissa säädetään, päättää vankilaoikeus nuorisovankilan johtokunnan esityksestä tai johtokuntaa kuultuaan. Vangin vapauttamisesta joko ehdollisesti tai ehdottomasti, samoin kuin ehdonalaissa vapaudessa olevan vangin valvonnasta ja siitä, mitä vangin tulee sellaisessa vapaudessa ollessaan noudattaa, olkoon muuten voimassa, mitä 2 luvussa säädetään, kuitenkin niin, että ehdonalaiseen vapauteen päästetyn vangin valvojaksi voidaan, varsinkin jos vanki on kahdeksatoista vuotta nuorempi, määrätä myös asianomainen huoltolautakunta.

Ehdotus

10 §

Vangin vapauttamisesta samoin kuin ehdonalaissa vapaudessa olevan vangin valvonnasta ja siitä, mitä vangin tulee ehdonalaissa vapaudessa noudattaa, on muuten voimassa, mitä 2 luvussa säädetään. Ehdonalaiseen vapauteen päästetyn vangin valvojaksi voidaan kuitenkin, varsinkin jos vanki on kahdeksatoista vuotta nuorempi, määrätä myös sosiaalilautakunta.

Lain 2 luvun 1 a § ja 2 §:n 1 momentti tulevat voimaan päivänä kuuta 19 .

Ennen lain voimaantuloa tehdyistä rikoksista tuomitut vankeusrangaistukset yhdistetään toisiinsa aikaisemman lain mukaisesti rikoslain muuttamisesta annetun lain (/) siirtymäsäännöksissä säädetyissä tapauksissa ja noudattaen mitä niissä säädetään.

Lain 5 luvun 9 ja 10 § tulevat voimaan päivänä kuuta 19 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanoon liittyviin toimenpiteisiin.

8.

Laki

Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 7 ja 29 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa 20 päivänä kesäkuuta 1963 annetun lain (326/63) 7 §:n 1 momentti ja 29 §,

sellaisena kuin näistä on 7 §:n 1 momentti 19 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa (621/74), näin kuuluviksi:

Voimassa oleva laki

7 §

Vankeudeksi muunnettu rangaistus pannaan täytäntöön Suomen lain mukaan, niin kuin lainvoiman saaneen tuomion täytäntöönpanosta on säädetty. Nuorisovankilaan määrätyn nuoren rikoksenteikijän rangaistusaikaa ei kuitenkaan saa pitentää.

Ehdotus

7 §

Vankeudeksi muunnettu rangaistus pannaan täytäntöön Suomen lain mukaan, niin kuin lainvoiman saaneen tuomion täytäntöönpanosta on säädetty.

Voimassa oleva laki

29 §

Mitä rikoslain 7 luvussa on säädetty rangaistusten yhdistämisestä, alkoon sovellettako rangaistukseen, joka on tuomittu Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa.

Jos se, joka muussa pohjoismaassa on tuomittu rangaistukseen ehdollisella tuomiolla, tuomitaan Suomessa rangaistukseen rikoksesta, joka on tehty ennen kuin ehdollinen tuomio annettiin, määrätköön tuomioistuin samalla, rangaistuksia keskenään yhdistämättä, onko ehdollisesti tuomittu rangaistus pantava täytäntöön.

Ehdotus

29 §

Mitä rikoslain 7 luvussa säädetään *yhteisen rangaistuksen määräämisestä sekä aikaisemmassa laissa* rangaistusten yhdistämisestä, ei sovelleta rangaistukseen, joka on tuomittu Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa.

Jos se, joka muussa pohjoismaassa on tuomittu rangaistukseen ehdollisella tuomiolla, tuomitaan Suomessa rangaistukseen rikoksesta, joka on tehty ennen kuin ehdollinen tuomio annettiin, tuomioistuimen on samalla määrättävä, *yhteistä rangaistusta määräämättä* tai rangaistuksia keskenään yhdistämättä, onko ehdollisesti tuomittu rangaistus pantava täytäntöön.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 .

9.

Laki

kansainvälisestä yhteistoiminnasta vapausrangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan kansainvälisestä yhteistoiminnasta vapausrangaistusten täytäntöönpanossa 16 päivänä tammikuuta 1987 annetun lain (21/87) 18 § näin kuuluvaksi:

Voimassa oleva laki

18 §

Vieraassa valtiossa määrättyyn seuraamukseen ei sovelleta rikoslain 7 luvun säännöksiä rangaistusten yhdistämisestä.

Ehdotus

18 §

Vieraassa valtiossa määrättyyn seuraamukseen ei sovelleta rikoslain 7 luvun säännöksiä *yhteisestä rangaistuksesta eikä aikaisemman lain säännöksiä* rangaistusten yhdistämisestä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 .

10.

Laki**aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta annetun lain 19 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta 21 päivänä helmikuuta 1969 annetun lain (132/69) 19 §:n 1 momentti näin kuuluvaksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

19 §

Tämän lain nojalla tuomittua vankeusrangaistusta ei saa yhdistää muusta rikoksesta tuomittuun rangaistukseen eikä laskea yhteen sellaisen rangaistuksen kanssa. Siviilipalvelusmiehelle muusta kuin tässä laissa tarkoitetusta rikoksesta tuomitun vapausrangaistuksen rangaistuslaitoksessa kärsittävä osa sekä hänelle tuomittua sakkoa vastaava muuntorangaistus, jotka tulevat täytäntöönpantaviksi samanaikaisesti tämän lain nojalla tuomitun vankeusrangaistuksen kanssa, on pantava täytäntöön ennen viimeksi mainittua rangaistusta. Jos sanotunlainen muu rangaistus tulee täytäntöönpantavaksi siviilipalvelusmiehen kärsiessä tämän lain nojalla tuomittua vankeusrangaistusta, tämän rangaistuksen täytäntöönpano on keskeytettävä sanotun muun rangaistuksen täytäntöönpanon ajaksi.

19 §

Rikoksesta, josta tässä laissa on säädetty rangaistus, ja muusta rikoksesta *ei saa määrätä yhteistä vankeusrangaistusta*, eikä tämän lain nojalla tuomittua vankeusrangaistusta saa yhdistää eikä laskea yhteen muusta rikoksesta tuomitun rangaistuksen kanssa. Siviilipalvelusmiehelle muusta kuin tässä laissa tarkoitetusta rikoksesta tuomitun vankeusrangaistuksen rangaistuslaitoksessa suoritettava osa sekä hänelle tuomittua sakkoa vastaava muuntorangaistus, jotka tulevat täytäntöönpantaviksi samanaikaisesti tämän lain nojalla tuomitun vankeusrangaistuksen kanssa, on pantava täytäntöön ennen viimeksi mainittua rangaistusta. Jos sanotunlainen muu rangaistus tulee täytäntöönpantavaksi siviilipalvelusmiehen suorittaessa tämän lain nojalla tuomittua vankeusrangaistusta, tämän rangaistuksen täytäntöönpano on keskeytettävä sanotun muun rangaistuksen täytäntöönpanon ajaksi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 _____.

11.

Laki**rikesakkolain 20 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1983 annetun rikesakkolain (66/83) 20 §:n 2 momentti näin kuuluvaksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

20 §

Rikesakkoa ei saa yhdistää eikä yhteenlaskea vankeus- tai sakkorangaistukseen.

20 §

Rikesakosta ja sakkorangaistuksesta tai määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta *ei saa määrätä yhteistä rangaistusta*.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 _____.

12.

Laki**oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 21—23 §,

sellaisina kuin niistä ovat 21 § muutettuna 14 päivänä elokuuta 1901 annetulla asetuksella ja 26 päivänä huhtikuuta 1957 ja 31 päivänä elokuuta 1978 annetuilla laeilla (175/57 ja 661/78) sekä 22 § 20 päivänä kesäkuuta 1963 annetussa laissa (325/63) sekä

lisätään 10 lukuun uusi 22 a—22 e §, 14 lukuun uusi 7 a ja 7 b §, 16 lukuun uusi 10 § sekä 31 lukuun uusi 9 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 luku

Laillisesta tuomioistuimesta

21 §

Rikosasiat, suuremmat ja vähemmät, tutkitakoon ja tuomittakoon siellä, missä rikos on tehty, kuulukoonpa rikkonut muutoin mihin oikeuteen tahansa. *Jos rikosta on jatkettu tai se muutoin on tehty useammissa paikkakunnissa, on syyllinen kaikista rikollisista teoista tuomittava siellä, missä joku näistä teoista on tapahtunut; kuitenkin saa tutkimus, jos se havaitaan soveliaammaksi, tapahtua myöskin toisessa rikoksentekopaikassa, kuin missä rikoksenteekijä tuomitaan. Ellei rikoksentekopaiikkaa tiedetä, tutkittakoon ja tuomittakoon siitä jossakin niistä paikkakunnista, joissa se voidaan otaksua tehdyksi. Jos joku on useammissa paikkakunnissa tehnyt eri rikoksia, tutkikoon ja harkitkoon kunkin paikkakunnan tuomari, onko hän rikokseen syyppä, sekä määrätköön sen rangaistuksen, johon hän siitä katsotaan vikapääksi; ja tuomitkoon sitten rikolliselle, laissa säädettyjen perustusten mukaan, rangaistuksen kaikista rikoksista se oikeus, johon hän viimeksi vedetään. Jos kaikki rikokset ovat vähäisiä, tuomittakoon kustakin siellä, missä se on tehty.*

Edellä 1 momentissa mainituin tavoin siirrettyssä asiassa saa hakea muutosta vasta, kun asia on ratkaistu siinä tuomioistuimessa, johon se on viimeksi siirretty.

21 §

Syyte rikoksesta tutkitaan sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä rikos on tehty. *Rikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä rikollinen teko suoritettiin, että siellä, missä rikoksen seuraus ilmeni, tai, jos rikos jäi yritykseksi, missä täytetyn rikoksen seuraus olisi ilmennyt. Jos rikos on tehty useilla, eri tuomiopiireihin kuuluvilla paikkakunnilla, on kunkin paikkakunnan tuomioistuin toimivaltainen.*

Jos syytettä nostettaessa ei varmuudella tiedetä, missä rikos on tehty, voidaan syyte tutkia jossakin niistä tuomioistuimista, jonka tuomiopiirissä rikos voidaan otaksua tehdyksi tai jonka tuomiopiirissä syytettävä tavataan.

(jää pois)

Syyte rikoksesta voidaan tutkia myös siinä tuomioistuimessa, jonka tuomiopiirissä syytettävä asuu tai vakinaisesti oleskelee, jos asian käsittely siinä katsotaan esitettävään selvitykseen, oikeudenkäynnistä aiheutuviin kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden soveliaaksi.

Voimassa oleva laki

22 §

Rikoksesta, joka on tehty Suomen ulkopuolella, on, jollei muualla laissa ole toisin säädetty, syyte nostettava ja asia käsiteltävä sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa syytettyä tavattiin tahi jossa hän oleskelee.

Edellä 1 momentissa mainittuun rikokseen sovellettaisiin lisäksi mitä eräiden yhdessä käsiteltävien rikosasiain oikeuspaikasta 8 päivänä kesäkuuta 1945 annetun lain (516/45) 1 §:n 1 momentissa ja 2 §:ssä on säädetty.

23 §

*Jos joku on toisessa kihlakunnassa ja vahingoittaa toisessa kihlakunnassa olevaa, vastat-
koon siellä, missä vahinko tapahtui. Jos joku kirjoittaa häväistyskirjoituksen ja lähettää sen toiseen paikkakuntaan, tuomittakoon siellä, missä se julki annettiin.*

(ks. 21 § 1 mom. sekä kumottavaksi ehdotetun eräiden yhdessä käsiteltävien rikosasiain oikeuspaikasta annetun lain (516/45) 1 § 1 mom.)

Ehdotus

22 §

Syyte Suomen ulkopuolella tehdystä rikoksesta tutkitaan, jollei muualla laissa ole toisin säädetty, syytettyä *asuin-*, oleskelu- tai ta-
paamispaikkakunnan tuomioistuimessa.

(jää pois, ks. voimaantulosäänös)

(jää pois, ks. 21 § 1 mom.)

22 §

*Jos joku on tehnyt useita rikoksia, saadaan syyte kaikista rikoksista tutkia siinä tuomiois-
tuimessa, joka on toimivaltainen käsittelemään jotakin rikosta koskevan syytteen, jos sillä voidaan nopeuttaa tai helpottaa yhteisen ran-
gaistuksen tuomitsemista ja asian käsittely siinä katsotaan esitettävään selvitykseen, oikeu-
denkäynnistä aiheutuviin kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden soveliaaksi.*

22 a §

Syyte rikokseen osallisia vastaan saadaan tutkia siinä tuomioistuimessa, joka on jonkun osallisen osalta toimivaltainen. Jos asia on ollut aikaisemmin vireillä jotakuta osallista vastaan, saadaan samassa tuomioistuimessa syyttää myös muita osallisia.

Milloin jotakuta rikokseen osallista syytetään jonkin muun tuomiopiirin alueella tehdystä eri rikoksesta, saadaan syytteet kaikista rikoksista tutkia tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen käsittelemään syytteen jostakin noista rikoksista, jos kaikkien syytteiden käsitteleminen siinä katsotaan esitettävään selvitykseen, oikeudenkäynnistä aiheutuviin kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden soveliaaksi.

22 b §

Eri vastaajien eri rikoksia koskevat syytteet saadaan kaikki tutkia siinä tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen käsittelemään jotakin

Voimassa oleva laki

Ehdotus

rikosta koskevan syytteen, jos rikoksilla on yhteyttä keskenään ja kaikkien syytteiden käsitteleminen siinä katsotaan esitettävään selvitykseen, oikeudenkäynnistä aiheutuviin kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden soveliaaksi. Jos asia on ollut aikaisemmin vireillä jotakuta vastaajaa vastaan, saadaan samassa tuomioistuimessa ajaa syytettä myös muita vastaajia vastaan.

22 c §

Tuomioistuin, jossa on vireillä virallisen syyttäjän tekemä rangaistusvaatimus, saa syyttäjän esityksestä erityisten syiden niin vaatiessa siirtää asian toiseen, toimivaltaiseen tuomioistuimeen. Siirtävän tuomioistuimen asiaan liittyvät päätökset ja muut toimenpiteet ovat voimassa, kunnes se tuomioistuin, johon asia on siirretty, toisin määrää. Asiaa ei kuitenkaan saa siirtää takaisin, jolleivät uudet erityiset syyt sitä vaadi.

Milloin muutoksenhaku rikosasiassa on vireillä hovioikeudessa, saa hovioikeus erityisten syiden niin vaatiessa siirtää asian toiseen hovioikeuteen, jossa samaa henkilöä koskeva rikosasia on vireillä.

Päätökseen, jolla asia on siirretty tai siirtoesitys hylätty, ei saa hakea muutosta.

22 d §

Ylempi tuomioistuin saa, katsoessaan että sen tutkittavaksi saatettu rikosasia olisi käsiteltävä uudelleen alemmassa tuomioistuimessa, 22 §:ssä säädettyin edellytyksin siirtää asian sellaiseenkin alempaan tuomioistuimeen, joka ei ole sitä aikaisemmin käsitellyt, jos sen tuomiopiirissä on tehty jokin niistä rikoksista, joista asiassa on kysymys, taikka jos tuossa tuomioistuimessa on vireillä toinen samaa henkilöä koskeva rikosasia. Asiaa ei kuitenkaan saa siirtää, jos siirtämiseen on 22 e §:ssä tarkoitettu este.

22 e §

Jos syyte jonkun vastaajan tai jonkin rikoksen osalta on, sen mukaan kuin siitä erikseen säädetään, käsiteltävä välittömästi ylempässä tuomioistuimessa tai muussa kuin 21 §:ssä tarkoitettussa alioikeudessa, ei toinen tuomioistuin saa 22, 22 a eikä 22 b §:n nojalla ottaa tuota syytettä tutkittavakseen.

(ks. eräiden yhdessä käsiteltävien rikosasiain oikeuspaikasta annetun lain 2 §)

(ks. eräiden yhdessä käsiteltävien rikosasiain oikeuspaikasta annetun lain 1 §:n 2 mom.)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

23 §

Mitä 21—22 e §:ssä säädetään syytteestä, koskee myös muita rikokseen perustuvia julkis-oikeudellisia vaatimuksia.

14 luku

Asian käsittelystä oikeudessa

7 a §

Saman vastaajan tekemiä eri rikoksia tai eri vastaajien tekemää samaa rikosta koskevat syytteet on käsiteltävä yhdessä, jollei niiden erikseen käsittelemistä pidetä soveliaampana. Sama koskee myös eri vastaajien tekemiä eri rikoksia, jos syytteiden yhteinen käsittely on eduksi asian selvittämiseksi.

Yhdessä käsiteltäviksi otetut eri syytteet saadaan myöhemmin erottaa. Samaa vastaajaa tai samaa rikosta koskevat syytteet saadaan kuitenkin erottaa vain erityisestä syystä.

7 b §

Rikosasiassa saadaan jokin yhdessä käsiteltävistä syytteistä ratkaista ennen muita syytteitä koskevan käsittelyn päättymistä. Samaa vastaajaa ja samaa rikosta koskevat syytteet saadaan kuitenkin ratkaista erikseen vain, jos siihen on olemassa erityinen syy.

16 luku

Oikeudenkäyntiväitteistä ja lykkäyksestä

10 §

Mitä 6—9 §:ssä säädetään asianosaisten velvollisuudesta saapua rikosasian jatkokäsittelyyn, koskee myös rikosasian käsittelyn jatkamista siirtämisen jälkeen toisessa, toimivaltaisessa tuomioistuimessa.

31 luku

Ylimääräisestä muutoksenhausta

9 a §

Lainvoiman saanut tuomio rikosasiassa voidaan purkaa myös, mikäli siinä rangaistusta määrättäessä on rikoslain 7 luvun 6 §:ssä säädetyin tavoin otettu huomioon toinen rangaistus ja viimeksi mainittu rangaistus on sittemmin poistettu tai sitä on olennaisesti muutettu.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .*

Tällä lailla kumotaan eräiden yhdessä käsiteltävien rikosasiain oikeuspaikasta 8 päivänä kesäkuuta 1945 annettu laki (516/45).

13.

Laki**sotilasoikeudenkäyntilain 8 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetun sotilasoikeudenkäyntilain (326/83) 8 § näin kuuluvaksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

8 §

Jos sotilasta tai muuta rikoslain 45 luvun alaista henkilöä syytetään sekä sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävästä rikoksesta että muusta rikoksesta, saadaan ensiksi mainittua rikosta koskeva syyte tutkia siinä tuomioistuimessa, joka on oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 21 §:n mukaan toimivaltainen käsittelemään sanottua muuta rikosta koskevan syytteen, jos se asian laadun, selvityksen esittämisen tai muun erityisen syyn takia on tarkoituksenmukaista.

Milloin kaksi tai useampi henkilö, joista joku ei ole sotilas tai muuten rikoslain 45 luvun alainen, on syytteessä osallisuudesta 2 §:ssä tarkoitettuun rikokseen, saadaan asia 1 momentissa säädetyn edellytyksin tutkia kaikkien kohdalta siinä tuomioistuimessa, joka on oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 21 §:n mukaan jonkin osallisen osalta toimivaltainen.

Tuomioistuin, jonka toimivalta määräytyy tämän pykälän mukaan, käsittelee asian säännönmukaisessa kokoonpanossaan. Sen toimivaltaa määrättäessä ei sovelleta, mitä eräiden yhdessä käsiteltävien rikosasiain oikeuspaikasta annetun lain (516/45) 1 §:n 2 momentissa on säädetty.

8 §

Jos sotilasta tai muuta rikoslain 45 luvun alaista henkilöä syytetään sekä sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävästä rikoksesta että muusta rikoksesta, saadaan ensiksi mainittua rikosta koskeva syyte tutkia siinä tuomioistuimessa, joka on oikeudenkäymiskaaren 10 luvun mukaan toimivaltainen käsittelemään jälkimmäistä muuta rikosta koskevan syytteen, jos se asian laadun, selvityksen esittämisen tai muun erityisen syyn takia on tarkoituksenmukaista.

Milloin kaksi tai useampi henkilö, joista joku ei ole sotilas tai muuten rikoslain 45 luvun alainen, on syytteessä osallisuudesta 2 §:ssä tarkoitettuun rikokseen, saadaan asia 1 momentissa säädetyn edellytyksin tutkia kaikkien kohdalta siinä tuomioistuimessa, joka on oikeudenkäymiskaaren 10 luvun mukaan jonkun osallisen osalta toimivaltainen.

Tuomioistuin, jonka toimivalta määräytyy tämän pykälän mukaan, käsittelee asian säännönmukaisessa kokoonpanossaan. Sen toimivaltaa määrättäessä ei sovelleta, mitä *oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 e §:ssä* säädetään.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .*

14.

Laki**maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 17 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään maksuttomasta oikeudenkäynnistä 2 päivänä helmikuuta 1973 annetun lain (87/73) 17 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

17 §

Milloin tuomioistuin oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 c §:n nojalla siirtää rikosasian toiseen tuomioistuimeen tai ylempi tuomioistuin saman luvun 22 d §:n nojalla siirtää sen tutkittavaksi saatetun rikosasian sellaiseen alempaan tuomioistuimeen, joka ei ole sitä aikaisemmin käsitellyt, päättyy kuitenkin siinä asiassa oikeudenkäyntiavustajalle annettu määräys, jollei siirtävä tuomioistuin toisin määrää.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 .

